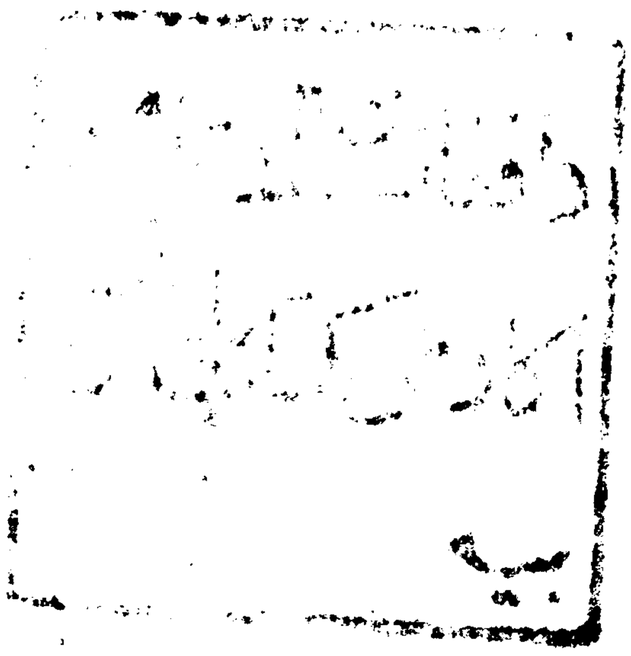
Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرله پسې نمبر ۴۳۱

لسنې قبلې پيښې

لیکوال

محقق عبداللطیف طالبي

د افغانستان جمهوریت د علومو اکاډیمۍ
د پښتو څېړنیزې ټولنې مرکز
کابل ۱۳۶۰ لمریز

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم	:	د پښتنیو قبیلو
لیکوال	:	عبداللطیف طالبی
د چاپ ځای	:	د بنوونې او روزنې مطبعه
د چاپ شمیر	:	۱۵۰۰ ټوکه
مهتمم	:	د سرمحقق مرستیال عبدالجبار نادر
د پوښ خطاط	:	پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهداء :

د پښتو نخوا نامتو اوسنبا غلي مورخ
سيد بهادر شاه ظفر کاکاخيل ته .

چې د پښتنو تاريخ په روښانو لوکښو دقدر وړ خدمتونه کړي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عناوینو فهرست

عنوانونه	مخونه
دلار شود استاد نظر	الف
تقریظونه	ج
دلیکوال سریزه	اومړی
ابدالیان	۱
ابراهیم خیل	۵
اپریدی	۵
اتـوال	۸
اخکـزی	۹
احمدزی	۱۳
ادوزی	۱۵
ادین خیل	۱۵
اسماعیل خیل	۱۶
اسحقزی	۱۶
اکاخیل	۱۸
الـکوزی	۱۸
الیزی (علیزی)	۲۰
الیاس خیل	۲۱
امرخیل	۲۱
اندړ	۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
اتمانخیل	۲۵
اتمانزی	۲۹
اورکزی	۲۹
اورمړ	۳۳
اوریاخېل	۳۶
بابړ	۳۶
بابکر خیل	۳۸
بابی	۳۸
بارکزی	٤۰
بامیزی	٤۱
بختیاری	٤۱
بریخ	٤۲
بلخ یابلیخ	۵۱
بنگښ	۵۱
بنو څی	۵۵
بیتنی	۵۸
پره څمکنی	٦۵
پړیه	٦۵
پړ ملیان(فرملیان)	٦٦
پرانګیان	٦۸
پنج پای	٦۹
پښتی	٦۹
پوپلزی	۷۱
پیارو خیل	۷۲
تارن	۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
تتا	۷۳
تتور	۷۳
ترکلانۍ (ترکانۍ)	۷٤
تره خیل	۷۷
تره کی	۷۷
ترین	۸۰
تور ترین	۸۰
تنۍ	۸۲
توخۍ	۸۵
توری	۸۸
تیج	۹۰
تیهۍ	۹۱
تیموری	۹۱
تیتۍ مده خیل	۹۲
تهو	۹۳
جبارخیل	۹۳
جدون (گدون)	۹۳
جلال زی	۹٦
جلوانۍ	۹٦
جمریانۍ	۹٦
څاڅۍ	۹۷
څدران	۹۸
څمند	۱۰۱
څمکنۍ (څوکنۍ)	۱۰۲
څو لیزی	۱۰۵
څینزی	۱۰۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
حسن خیل	۱۰۶
خانبی خیل	۱۰۶
خاکوانی دخوگیانی)	۱۰۸
ختک	۱۰۹
خدرزی	۱۱۷
خرخین	۱۱۷
خروتی	۱۱۸
خلیل	۱۲۱
خوگیانی	۱۲۱
خوندی	۱۲۴
خویشکی (خیشکی)	۱۲۴
خیسور	۱۲۷
داوی	۱۲۷
داودزی	۱۲۹
درانی (درانیان)	۱۳۰
درمان یاعبدالرحمن	۱۳۲
دری کوتی	۱۳۳
دفتانی (دوتانی)	۱۳۳
دلازاك	۱۳۴
دور	۱۳۶
دستورخیل	۱۳۹
دولت خیل	۱۴۰
دولتزی	۱۴۲
دینارخیل	۱۴۳
رتنزی	۱۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
رځمړ	۱۴۳
زاخیل	۱۴۴
زموخت	۱۴۶
زیرك (ځیرك)	۱۴۶
زیرهانی	۱۴۸
زیرانی	۱۴۸
ساپی	۱۴۹
سالارزی	۱۵۴
ساك (سهاك)	۱۵۵
سبری	۱۵۶
سپنهزی	۱۵۷
سپین ترین	۱۵۷
ستانکزی	۱۵۸
ستانی زی	۱۵۸
ستوریانی	۱۵۸
سدوزی	۱۶۰
سرکانی	۱۶۲
سروانی	۱۶۲
سریپال	۱۶۴
سربنی	۱۶۵
سلطان خیل	۱۶۶
سلیمان خیل	۱۶۸
سنتیا	۱۷۲
سنځرخیل	۱۷۲
سوری	۱۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
سیدګی (سادات)	۱۷۶
شلمانی	۱۷۸
شمل زی	۱۷۹
شیتک	۱۷۹
شیرانی	۱۸۲
شینواری	۱۸۳
طوطاخیل	۱۸۷
ادریمزی (عبدالرحیم زی)	۱۸۸
علی خیل	۱۸۸
عمر خیل	۱۸۹
عیسی خیل	۱۹۰
عیسی خیل	۱۹۰
غرشین	۱۹۱
غرغښت	۱۹۲
غلجی	۱۹۴
غوریا خپل	۱۹۷
قاضی خیل	۱۹۸
قلندر خیل	۱۹۹
قوال خیل	۱۹۹
کاسی	۲۰۰
کاکړ	۲۰۱
کرلانی	۲۰۷
کړو خیل	۲۱۰
کسابی	۲۱۳
کوتی	۲۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
کورم خیل	۲۱۳
ګاړی	۲۱٤
ګبړی	۲۱٤
ګګیانۍ	۲۱۵
ګنډاپور	۲۱۷
ګوربز	۲۱۹
لیلی یالالی وزیو	۲۲۲
لوانۍ (لوهانۍ)	۲۲۲
لودیان	۲۲٤
لودین	۲۲٦
ماکو	۲۲٦
ماموند	۲۲٦
متون	۲۲۸
متی زی	۲۲۹
محمد زی	۲۲۹
مروت	۲۳۱
مسعود (مسید)	۲۳۷
مشوانۍ	۲٤۱
مشیانۍ	۲٤٤
معروف خیل	۲٤٦
مقبل	۲٤٦
ملاخیل	۲٤۷
ملـکزی	۲٤۸
ملاګوری	۲٤۸
منډړ	۲٤۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
منلد و خیل	۲۵۱
منلد و زی	۲۵۲
موسی خیل	۲۵۲
مومنلد	۲۵۲
مهمن زی	۲۵۸
میاخیل	۲۶۰
میچن خیل	۲۶۱
میانښه	۲۶۲
منگل	۲۶۳
ناصر	۲۶۵
ناغر	۲۶۷
نورزی	۲۶۸
نیازی	۲۷۰
وردگ	۲۷۲
وزیر	۲۷۴
هریپال	۲۸۴
هزاربز	۲۸۴
همـر	۲۸۴
هنی	۲۸۵
هوتک	۲۸۷
هود	۲۹۱
هودخیل	۲۹۲
یوسف خیل	۲۹۲
یوسفزی	۲۹۲
نتیجه گیری	۳۰۲
ماخذونـه او منابع	۳۰۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلارښود استاد نظر

دمحترم لطیف طالبې ددغې دیرې مهمې پروژې په تکمیل سره دآسیا په زړه کې دیوه مهم توکم یعنې پښتنو دپیژندنې دکتاب یوبل پارکې بشپړشو.

په آسیا کې به داسې توکمونه نه وې چې دپښتنو په څیر یې هم دپښتونسب پوهاوې اومورخینو اودبهرنیوتوکم پوهانو اومؤرخینو له یوې خوانه ژوره اوجدې توجه اوله بلې خوانه یې د تاریخ په پوړیوکې دنظریاتومختلف متناوب تو پیرونه را منځ ته کړې وې . دیروخت دانظرمسلط وچې ګڼې پښتانه دسامې توکمونوڅخه دې د خواجه نعمت الله هروې دمخزن افغانې (۱۰۲۰ هـ. ق) نه نیولې لاترننه پورې دغه نظرته افسانوې نسبلیکونه جوړشوې، افسانوې روایات و رته خلق شوې او حتې په تاریخې اېتمولوژیکه ژبپوهنه کې ورته داسنادوجوړولوکوشش شوې دې چې د کوثر صاحب طرفان اویوریشوایې ژبې یې ښه مثالونه دې. دتیرې میلادې پیړۍ په نیمایې کې دپښتودسامې توب موضوع ته د پوښتنې غټه زخنبه ارې پارې پوهانو کنبینده بیادسوالیه پوښتنې ځای وروپه ورودچلیپا زخنبې ونیو. بیا هم چاڼغتمازدتوکمونوسره، چادالبانیانوسره اوبالاخره چادهندې الاصل توکمونوسره ارتباط ورکړخوبالاخره داوزدو څیړنو په ترڅ کې روښانه شوه چې پښتانه آریا یان اوپښتوېوه آریایې ژبه ده .

دپښتنوقبایلوپه باب خصوصاً دلویدیځومحققینوداتکل بیخې په ځای ښکاري چې څه په دې خیال چې پښتانه تومونه له سامې توکم څخه وې او څه له دې املې چې د ښوونځیودایجادتروخته قلم دهغوکسانوپه لاس و چې دعربې ژبې ترسلطې

الف

لاندی وو زیات پښتنی قبایلی نومونه اوښتی اودعربی خوانه راکښل شوی دی .
نواسپزی پهیوسفزی اپریتی پهافریدی لوهانی (لوهه=شوق، اشتها) په لوحانی او داسی
نورپه نورواوښتی دی چی اوس یی د دغسی اصالت په تیرواودورو کی اچولی دی .

همدارنګه دپښتنو په باب یوبل حقیقت هم زیاته ځیرنه اوپه حقایقو اسنادغواړی چی
دسلیمان دلرغونواوسیدونکوچی پهاوستایی عصرکی دسیریمان په نامه یادیدل اودامورګه
ساکی قبایلوچی دپښتنی ټولنی دتعمیر یوه بله دیره مهمه خښته ده سره پوره توپیروشی .

ځینی کسان چی دپښتنو په ځیر نه بوخت وواویادی داسی نظرور کـوی چی
پښتانه دځومحدودو برخوځخه خـپاره شوی دی مثلاً مومند، ترکلانی، یوسفزی ....
دغوړی مرغی نه دغزنی اونګرهارله لاری دپیښورپه وادی کی خپـاره شوی چی هلته
دمخه نه وواوپه دی توګه داهغه سیمی دی چی پښتونیولی دی . دغه محققین ډوله
دی ته نه ګوری چی لـه چایی نیولی دی ، دلتـه چی دمخه دلازاك پـراتـه ووهغه
څوك دی .همدارنـګه دهغوسیمودیرپخوانی اوسیدونکی سلیمانیان څوك وو؟ .دغو
پوښتنو ته ځواب ورکول دیوی بلی پروژی ایجادکوی چی که ددغه مرکزدو مره
توفیق په برخه شی داپروسه به هم دکوم محقق په ذریعه بشپړه کړی چی د پښتنو
قبایلو تاریخی میشت ځایونه ، دایزدتاریخونه ، عوامل ، په اجتماعی ګروپـونو
دویشموجبات اوداسی نوراوسپړی .

زه چی دمحترم لطیف طالبی ددغی علمی پروژی لاربنود مشریم ، دغه اثرته په
دیره درنـه ستر ګه ګورم . دیوی پښتنی به له محترمو لوستونـکوسره پیداشی اوددیرو
پښتنو ځواب به هم خپله پهدغه اثرکی خصوصاً دهغه پهسریزه کی ومو ندل شی .

لطیف طالبی یوزیارکښ ، دراك اودځیرنی له عهدی وتـونـکی زلمی دی دده
زیاراوزحمت دزیاتی ستاینی وړدی - زما هم چی دلاربنود په حیث څه دلاسه پوره ووپـه
دی برخه کی می تری نه دی سپمولـی :

زه دده دغه اثردمحقق علمی رتبی ته دترفیع وړبـولم ددغی اثرد لیکلوتبر یـلك
ورکوم اوزیات بری یی غواړم .

سر محقق دوست شینواری

تقریظ

دعلوموا کادمی دپښتو څېړنو دبین المللی مرکز محترم ریاست ته!

اول- ددغی پروژی ضرورت:

انسانی تولنه یوه متحرکه تولنه ده: په هغی کی دزمانی په تیریدو سره بنستیز تحولات او بنټنی رامنځته کیږي. دغه تحولات اواوښتنی په تولواقتصادي، اجتماعی، کلتوري، سیاسی، دینی او هنري چارو اوبرخو کی پیښیږي. اجتماعی- اقتصادي تحولات اواوښتنی هغه وخت چټک او بنستیز گام مونه اخلی چې په تولنه کی اجتماعی انقلابات را منځته شی.

په همدي دلیل زموږ په هیواد کی هم بنستیز تحولات اواوښتنی دافغانی تولنی په بیلابیلو قبیلو، قومونواوملیتونو دهغوی په عرفونو، عادتونو، دودونواوتولنیزو ارزښتونو کی را منځته شول. د غه اوښتنی او تحولات دیر سریع او چټک هم دي. توڅکه اتنوگرافیک او اتنولوجیک څېړنی په خاصه توگه زموږ د سپیڅلی هیواد په دغه اوسنی تاریخی مرحله کی داتنوگرافرانو او نورو اجتماعی علو سو پوهانو دیره عمده د نده جوړوي. دا ځکه چې مخکی له هغه څخه چې زموږ دگرانوورونو ملیتونو، قومونواوقبیلو، عرف، عادات، خویونه اودودنه اواجتماعی او کلتوري ارزښتونه بدلون ومومی اوله منځه لاړشی لازمه ده چې هغوي په کره او دقیقه توگه وڅېړل شی اوزموږ دهیواد دویاړ نه دک تاریخ پاڼو ته وسپارل شی.

بوسیره پردي دنړی هروگړي په خاصه توگه ټول افغانان هیله من دي چې خپل ځان، خپله ریښه، خپل نسب اوشجره وپیژنی اودخپلو او پردیوترمنځ فرق وکړي اوځان پري پوه کړي.

له ښه مرغه د علومو اکادمی دپښتو څېړنو بین المللی مرکز په دغه مشخص موردکی د موقع سره سم یواوچت اومعقول گام مخ په وړاندي کیښود اودڅېړنو

د ديپارتمنت علمی غړي محترم دمحقق مرستيال عبداللطيف طالبی ته دمحقق علمی رتبی ته دترفيع له پاره د (دپښتنی قبيلی) ترعنوان لاندي يی ددوه کلنه تحقيقی پروژه وتاکله چی دادي اوس بشپړه شويده اوموږ اوتاسو ته يې وراندي کړي ده زه دغه کارپه موقع اوګټور عمل ګڼم.

دويم- ددغې پروژي تحليل :

مادمحترم عبداللطيف طالبی اثر له سره تر پايه پوري په دقت ولوست. ماله هغه سره لږ شا نته کارهم وکړ اولاړ ښوونې می ورته وکړي. مامحترم طالبی يوپوه، متحمل او زيار ايستونکی پښتون بيامونډ. زماتولی لار ښوونې يی په ورين تندي ومنلی اولازم اصلاحات او تعديلات يی په خپل اثر کې راوړل.

دغه اثر له يوي سريزي (۸ مخونو)، دمأخذونو او منابعو فهرست (٤ مخونو)؛ دقبايلو نومونه (۹ مخونو)، نتيجه ګيري (۲ مخونو) څخه برسيره په ۳٤۱ مخونو کې ليکل شويدي.

محترم طالبی په سريزه کې دخپلې مسألې (موضوع) بيان کړي ده اودهغه حدود اوثغوريې تاکلی دی. په دغه سريزه کې د موضوع داهميت بيان اود دغې تحقيقی پروژې هدفونه هم راغلی دي. برسيره پردې، څيړونکی هڅه کړيده چې په سريزه کې ځنې سرألونه مطرح کړي چې په متن کې دهغوي له پاره ځوابونه ولټول کيږي. په بله وينا، څيړونکی په دغه څيړنه کې ځانته (فرضيې) لري چې غواړي دخپرنې په پروسه کې هغه د موجودوشواهدواومعلوماتو پر بنسټ باندې تاييد يا رد کړي. په سريزه کې دځينو عمده اومهمو کتابونو راومعتبرومنابعو څخه هم يادونه شويده چې له هغوي څخه ددغې تحقيقی پروژې په اکمال کې ګټه اخيستل شويده. په دغه سريزه کې دخپرنې دميتودولوژي يادونه هم شويده او دتحقيق هغه روش ښودل شوی دی چې دخپرنې په بشپړتيا کې ځنی کارا خستل شوي دي اوهغه کتابخانه يی څيړن دوددي. څيړونکی دي چې د هيواد داوسنيو شرايطو له امله يی کتابخانه يی متود ځانته غوره کړيدي. نو په تأسف سره وايی چې دي قادرنه وچې دځينی پښتنی قومونواوقبايلو، خيلواوښاخونو، کليوو، باندواواستوګنځيو ته لارشی، له نزدې نه يې وګوري اودخلکواو سپين زيروسره

د

خبري وکړي اوله هغوي څخه لومړي لاس (دست اول) معلومات راغونډ کړي:

دمريزې څخه مخکې دپښتنې قبايلو نومونه په (۹) مخونو کې په الفبايي سيستم تنظيم شوي دي. په متن کې د قبايلو، قومونو اوخيلونومونه، دهغوي منشأ، دتسميې وجه، نسبي شجرې، دهغوي استوګنځی، شمير، ځينې فوکلورېک افساني چې دځينو قبايلو منشأ ښيي راغلې اوپه ځنو موارد وکې دهغوي دودونه، کسب کار اوشغل څيرل شوي دي. په نتيجه ګيري کې محقق په خپله سره ددغې څيرنې دښه بشپړتيا دپاره دسا حوي تحقيق سپارښتنه کوي. په دغه برخه کې دمتن پر بنسټ باندې د پښتنو قبايلو دپنځومې موشاخونه ايکالوژيکی، حرفوی اوتجارتی خصلتونه ښيي اوپه پاى کې په ډولړ پيشنهادونو لاس پورې کوي.

دريم- داثرارزيابی اودکانديد ترفيع:

۱- دغه اثرپه روانه پښتو ليکل شوي ده اوعبارتونه يې ابهام اوتعقيد نلري.

۲- دغه اثردکافی فوټو توا نواومأخذونولرونکی دي چې په معياري او منل شوي اصلوب ليکل شوي دي.

۳- په دغه اثرکې له مهمو اومعتبرومنابعواوآثارو څخه ګټه اخيستل شوي ده.

٤- دغه اثرديوې علمی-تحقيقی رسالې په ډول سريزه، متن اونتيجه ګيري لري.

٥- په دغه اثرکې ديوه علمی-تحقيقی منل شوي څيړندو دځخه کار اخستل شوي دي

٦- دغه اثردپښتنی قبيلو عمده ښا خونه اوخيلونه او دهغوي منشأ، شجری، استوګنځی، کسب اوشغل اوځنې دودونه ښيي.

نوداثردپورتنيو خصوصياتودرلودلوسره که چيرې محترم عبداللطيف ظالبی دمحقق علمی رتبې ته دترفيع دپاوه نورتول شرايط دعلومو دا کادمی د قانون او مقرراتو سره سم پوره کړي وي زه دغه اثردهغه دترفيع دپاره دمحقق علمی رتبې ته کافی ګڼم اودهغه دترفيع سپارښتنه کوم.

پوهاند دوکتورا لف شاه محمد رانا

دکابل پوهنتون دعلمی چارومرستيال

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز محترم ریاست ته !

سنا سی د رسمی لیلۍ په اساس می د ښاغلی عبداللطیف طالبی کښلي اثر (پښتنی قبیلی) و کړت تردی کتنی وروسته وایم چی :

د پښتنو قبایلو څیړنه له کابوځلوروسو و کالوراپه‌دی خوادپښتنونسابانو ، مورخینو ، دسیمی د مورخینواوهم د څینوختیځ پوهانوله خوا را روا نه ده په لس‌گونو کتابونه اور سایل په دی خصوص کی په پښتو ، پارسی ، عربی ، اردو ، انگریزی او آلمانی ژبو کښلی شوی دی او لاپه دی لاره کی نورکارونه هم پاتی دی چی دپښتو څیړنوبین المللی مرکز غوندی بوه علمی موسسه باید ددی ساحی دکارونوپاتی برخی د نوي میتود ولوڑی په رښتاکی وڅیړی او تیروکارونو ته په انتقادی نظر وګوری او داکارونه‌دعلم له غوښتنو سره‌سم دتاریخی واقعیتونو پر بنا بشپړ کړی .

د تیروکارونو انتقادی څیړنه‌ځکه‌ضرور ده چی د پښتنو دتا ریخ اوانسابو په زړو کتابونو کی د پښتنودانسابوپه باب راغلوخبروکی واقعیتونه په افسانوکی‌داسی سره مروړل شوی دی چی د سمواوناسمو بیلول یی سره ګران کړی دی .

زموږد پخوانیو نسابانو یوه غلطی‌داهم ده‌چی‌دلومړیو دریواسلامی‌پیړیوروحانی مشران بیتنی ، سره بن اواسماعیل یی دپښتنود زړاتروقبایلونیکونه ګمهلی دی حال داچی د تاریخی اسنادو په بناد پښتنو د سیاسی شهرت آغاز له اتمی میلادی سدی څخه د مخه دی نو څنګه‌کیدای شی چی د اولادونو د سیاسی شهرت ریښی دی

و

یی ترا تمی هجری پیری دمخه تـللی وی او پـلرونه نیکه‌گان دی یی پـه کابولسمه هجری سدی کی پیدا شوی وی ؟

دغه پیښنی ، اسماعیل اوسره بن چی پارکی یی تذکرة الاولیا او پتی خزانی راوړی دی په هیڅ منطقی دلیل دتړلو موجود پښتنـونیکه‌ګان نه‌شی بللی کیدای بلـکی داسلام په صدر کی د پښتنو روحانی مشران دی چی پښتنانه احترام ورته‌کړی . کـه فرض کړو چی موږ ددغـو موجود وزیاتړو قبایلو لړی په‌دغو دریوتنو پوری ونښلوو نوآیا دا په زرها ووقبیلی اوخیلونه‌چی اوس په پښتنو کی شته داګرد په‌دی زرو کالونو کی راپیداشوی دی ، دومره انـکشاف یی کړی دی له‌افغانستانه سربیره‌دمنطقی په‌هیواد ـ ونو کی تیت شوی دی؟

د پښتنو نیکه‌ګانو بیتنی ، سره بن‌اوغرغښت نومونه‌د یو پخوانی اوله اسلام نه‌په دیرو دمخنیوزمانو پوری اړه‌لری چی نسابانو په غلطه داسلام دصدرد زما نوخلـك بللی دی اوپـه لومړیو اسلامی پیړیو کی‌یی د پښتنوله روحانی مشرانـوشیخ بیتنی ، اسماعیل اوسره بن‌سره ګډ کړی دی نه‌شیخ بیتنی بیټ نیکه دی او نه د پښتنو دومره قبایل پری پوری ترل کیدای شی .

له لوړی تشریح څخه زمامقصد دادی چی د پښتنو قبایلود څیړنی پـه خصوص کی لاډیر کارونه زموږ مخی ته‌پراته‌دی اودیری مغلقی اوپیچلی موضوعګانی لا شته چی موږ یی باید حل کړو . زه‌اوس په‌داډه‌زړه داویلای شم چی د بناغلی طالبی اونورو دغسی پروژو تکمیل ته ضرورت شته اونوری دغسی پروژی هم بایدپـه کامل دقت دساحوی ریسرچ له لـیاری بشـپړی شی. دحاضری پروژی څـا نـګړنـی دا سی ښودلای شم :

۱ـ داکتاب چی پښتنی قبیلو معرفی ته‌وقف شوی دی په‌دی معرفی کی ددوو سرو په شاوخوا کی پښتنی قبیلی ښوول شوی دی. داښوونه دغه‌لاندی مزایانورهم لری :

الف ـ دهری قبیلی دنسبی اړیکو په باب څیړنی شوی دی .

ب ـ دقبیلی داوسیدوځای اوجغرافی موقعیت یی‌پـکی ښکاره کړی دی .

ج ـ دامکان ترحده دهری قبیلی دخیلونو یادونه شوی ده .

۲ـ د کتاب بحثونه له نسبی څیړنو سره بیره دتاریخی اسنادواوجغرافیایی معلوماتو د راغونډ واو لـه پلوه هم په زړه پـوری دی اوځینی داسی جـغرافی معـلومـات یی هم پکی راوړی دی چی عاموخیړونکوتـه یی پیدا کـول گـران وو .

۳ ـ دپروژی دتحقیق میتود پـه زړه پـوری دی ، سأ خذ ونه اومنابع یی پـه خپل ځای ښوولی دی له ماخذ واوعنابعوڅخه یی دموادو وپـه اخیستنه کی دمعاصر تحقیق له روشونوسره سمه استفاده کړی ده دتحقیق د روش له پلوه هم داائرمـوز پـه ښوآثارو کـی درولای شو .

٤ ـ دپښتنوقبایلود څیړنی اومعرفی پـه باب خوپـه نوروژبوپنډ پنډ کتابو نـه لیکل شوی دی پـه پښتو کی که له ترجموتیرشونوپـه دی خصوص کی تـأ لیف شوی پښتورسایـل اوکـتابونـه پـه دپـرومحد ودومعلومـاتودی اویا پـه څو مقالـوپوری محدودیزی نوداکتاب پـه خپل دغه حجم ـره پـه دی خاصه موضوع کی پـه پښتو ژبـه څـه اومنسجم تالیف شوی کتاب د ی .

٥ ـ دښاغلی طالبی پروژه د پښتوڅیړنود بین المالی مرکزلـه ضرور تونوسره سم د مرکزله تحقیقی پروګرامونـوسره سم کنډل شوی ده .

پـه پای کی زه ددی پروژی کارونـه ښه اوپـه زړه پوری ارزیابی کوم اوښاغلی طالبـی پـوری د محقق علمـی رتبی دترفیع مستحق بـولم .

دپښتوڅیړنوله بین المللی مرکزڅخه پـه درناوی هیله کیږی چی لـه ښا غلی طالبی څخه منډه وکړی چی پـه یکړځان یی دومره اویه پروژه پـه بریالی ډول سر تـه رسولی ده .

پـه درنـاوی

معاون سرمحقق زلمی هیواډمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال سریزه

په دغه اثر (پښتنی قبیلی) کی دهغه ستر ملیت په باب ا تنیکه څیرنه شوی ده چی د یو ارغونی او بهای تاریخی سوابق لری او موږ یی د پخوانیو اوزرو متونو له مخی د یکهت په نامه پیژنو چی یو آریایی قوم دی اوژبه یی هم دهندواروپایی یا آریایی اویا په بل عبارت دلویدیځو اریایی ژبو په کورنی کی داخله اوپه هغو کی دباختری ژبو په جمله کی یوه ژوندی ادبی ژبه ده.

آریائیان دانسانانو یوه خورا مهمه دله ده چی له پیر یو پیریو راهسی د لوړ مدنیت خاوندان دی اودختیز اواویدیز لوی ملتونه ددوی له پښت څخه راوتلی دی :

د آریائیانو اصلی تاټوبی آریانا ویجه ښودل شوی ده چی د پامیرلوړی ځمکی اودآمو سرچینی وی چی د آریانا ویجه مانا د آریائیانو ځمکه یا داصیلانو او نجیبانو هیواد دی .

دغه آریائی قومونه وروسته له خپل لرغونی آریانا ویجه څخه خپاره اوپه بخدی اوباختر کی یی یوشکلی مدنیت جوړ کړی چی ددغه لیږد زمانه تاریخ یوهان دمیلاد څخه (٤٠٠٠) کاله دمخه اټکلوی .

څرنګه چی د زمانی په تیریدو سره ددوی شمیر زیات شواودغه ځمکی هم وربانډی تنګی شوی نو آریایی قومونوله بخدی اویا باختر څخه ختیز اولویدیز ته سره خپاره شول چی موږ دامرکزی آریائیان پوهږی برخوویشلای شو .

۱ـ مرکزی اوباختری آریائیان چی دوی دهندوکش په شمالی اوجنوبی لمنو کی استوګنه درلوده اوزموږ دهیواد په غروا ودښتو کی سره خپاره شول چی

لومړی

داباسین له څنډ ودآمواودخـراسان تردښتوپوری ددوی اصلی مـرکـزی هیواد و اوبلخ، تخارستان ، هرات ، اراکوزیا، کابل ، کندهار ، سکگستان اوخراسـان ددوی دمرکزی هیواد مشهوری برخی وی. دغه قبایل دمرکزی اوباختری آریائیا نوپه نامه سره یادیږی :

۲ ـ دآریائیانو یوه بله دله له بلخه د جنوب لویدیزخواته دهریوا (هرات) پرخوا له خراسانه تیره شوه ، دپارس خاوری یې ونیولی اواوسنی ایران یـې تشکیل کړچـی دوی د میلاد څخه د مخه په ایران کی د ماد په نامه سلطنت جوړ کړ.

دآریائیا نودریمه دله د باختراوهندکش لهشا اوخوا څخه دکابل ، خیبراو نورو لاروڅخه تیره شوه اود اباسین اوگنگاترمنځ بی یوځلانـده مدنیت جـوړ کـړ. د د غوهندی آریائیانولیږدیدنه هم له څوارلسم قبل المیلاد پیړی څخه پیل کیږی .

ددوی یومشهوردینی کتاب (ویدا) تراوسه پوری پاتی دی چی دآریایی قومونو په تاریخ کی دیر اهمیت لری . دغه کتاب چی میلاد څخه (۱۴۰۰) کاله د مخه لیکل شوی دی د پښتون قوم دپیژندنی په باب بی ګټی نه دی .

په د غوآریایی قبیلو کی موږیوازی دپکهت دقبیلی سره سروکارلروچی نوم یی په ریګویداکی راغلی دی اودا څرګندوی چی دا اولس د میلاد نه (۱۴۰۰) کاله پخواهم موجودو . په ویداکی پکتهادپښتنودپاچاپه دول اودپکهت دقوم نوم څوڅایه اوپه پرله پسی اومکرره توګه راغلی دی چی دلته دمثال لـه پاره دویـدا مخینی فقری اوجملی راوړوچی په هغوکی دپکهت = پښتون نوم یادشوی دی.

« ای اندرا! ته دیرلوی یی له تا څخه غواړم چی موږته پـیروری غواړی راکړی لـکه مدهه پاتی تیااو نی پاتی تیا (ددوو شاعرانو نومونه دی) ته چی دی ورکړی دی هغسی چی دکنواتیراود تراسادسیوشهزاده اوپکتهاوداساوراجاته دی چی ورکړی دی.»

پاد ویدا په یوه بله سند ره کی چی راغلی دی :

« ای اسـونانـو ! پرخپلـو جنګی ارابوسپاره شی ، پرخپل طـلایی پلازکښینـی ای هغوخلـکوچی تاسو بدایان یاست هغه مرستی چی تاسی دپـکتهاو ادریـګوسره

دوهم

وکړی نو بابهروله خپلو دوستانو څخه بیل شو.»

په پورتنیو دوو مثالونو کې د پښتو نوم په څرګند ډول ذکر شوی دی.

هغه وخت چې د پښتو قبیله د خپل لومړنۍ لیږد په وخت کې د هندوکش سهیلي برخو ته راکوزه شوه نو د رود دریا ناپه جنوب خیزو سیمو کې میشته شول چې د دوی سیمه په پکتیا، پښتیخا، پختیښا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا په نومونو سره یاده شوه لکه چې د یونان مشهور مورخ هیرودوټ (۴۸۴-۴۲۵ م) هم په خپله مشهوره جغرافیا کې د پښتو ذکر کړی او د پښتنو هیواد د پکتیکا په نامه یادوی چې د اندوس پرغاړه واقع دی او خلک یې د پرغښتلي اومیړنی دی.

د یونان یوه بل جغرافیالیکونکی بطلیموس کلودیوس هم د پښتنو هیواد «پکتین» یادکړی دی. دی وایی چې پکتین د پاروپامیزاد جنوب ته دی او د اځای د پکتیانو اصلي مسکن دی.

بطلیموس چې ترهیرودوټ راوروسته د دوهمې میلادي پیړۍ په لومړیو نیمایي کې ژوندی و په خپله توګه د پښتنو هیواد راښیی او د اځینې ښکاري چې په دغه وخت کې هم د پښتون شهرت په نړۍ کې د یوه واوډا قوم هرچا پیژانده. د اسلام په راوایلو کې د پښتنو د هیواد په باب بارتولډ وایی:

سلمانا سارداثوردوهم پاچا په (۸۴۲ ـ ق. م) یوه مخروطي ستنه جوړه کړی وه چې پرهغې ستنې تراوسه د بختي اوښانو انځورونه شته او د پارس د تخت جمشید په دیرلیک کې هم دوی د دغه بختي اوښه سره لیدل کیږي چې دلته د بختي څخه مقصد د پښت کلمه ده چې پښتنو باندي اطلاق یږي. (۱)

د پښت، پخت، پکتیکا، پښتیخا، پختیخا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا نو مو نه د پښتو په کلاسیکو ادبیاتو کې هم لرغونتوب لري چې په دغه باب لومړنی اثر د ښکارندوی غوری (۶۹۲-۶۰۲ هـ. ق) قصیده ده چې هلته د پښتونخا په لیلك دود راغلی دی. لکه چې وایی:

---

(۱) عبدالحی حبیبی، د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی ټوک ۱۹-۴۷ مخونه.

دریم

پښتو نخا ښکلی زلمی چی زغلی هندته

نو اغلیه پیغلی کاندی اتڼونه(۱)

همدارازدسلیمان ماکو په تذکرة الاولیاء کی دغه کلمه دپښتنخاپه بڼه راغلی ده لکه چی وایی:

«په سن دولس شپږسوه دهجری تللی وم اودپښتنخا په ر اغواوکلیوگرځیدم اومو اقد داولیااووا صلینو می پلټل» (۲)

همدا رازدپټی خزانی په سریزه کی دپښتنخااودباباهوتك (۶۶۱-۷۴۰ه.ق) په اشعارو کی هم دری ځایه د(پښتو نخوا) په لیك دودراغلی دی(۳).

همدارازنورداسی دیرمثالونه په لاس کی لروچی زموږدپورتنی ادعاوولـه پاره ښه ثبوت کیدای شی.

وروسته تـرهغه چی تولیدی قواوو پرمختگ وکړله بلی خـواد دغو پښتنـو پـه شمیرکی زیاتوالی راغی نوددوی یوشمیر دلی پهغورااودسلیمان پهغرونواوهم ددوی گڼ شمیردهیواد په بیلا بیلو برخو کی میشته شوی. همدارازیوشمیر پښتانـه پهدیارلسمه عیسوی پیړی کی دغزنی، پیښور، کوهاټ، بنواو کابل په شاوخواکی میشته شول اوحتی ځینی یـی یـی داوسنی پاکستان نه تیرشول او دهند په پراخواوارتوورشو- گانوکی تربنگاله پوری ورسیدل چی دد غو پښتنولـه جملی څخه یـی ځینو په هندکی پیاوړی پښتنی دولتونه جوړکړل چی دسور یانو، لودیانو، غلجیانو اوکرلا نیو دولتونه دهندپـه تاریخ کی مشهوردی.

پښتنوچی دتاریخ په بیلا بیلوپراوونوکی یی بیلا بیل قبیلوی جوړښتونه درلودل په عنعنوی توگه په لاندنیوپنځوستروتوانیزوگروپونوویشل شوی دی چی دغه پنځه

ستری دلی عبارت دی له :

۱ - غرغښتی پښتانه :

---

(۱) محمدهوتك پټه خزانه، دادبیاتواوبشری علوموپوهنځی د کابل پوهنتون، ۱۳۵۶ کال-۲۷ مخ.

(۲) سلیمان ماکو تذکرة الاولیاء ۱۹ مخ

(۳) محمد هوتك بن داود، پټه خزانه ۵ -۶ مخونه.

څلورم

۲- سربنی پښتانه.

۳- کرلانی پښتانه .

٤- ېښتنی پښتانه :

٥- متوزی پښتانه چې غلجی اولودی، پښتانه تری مقصددی :

دغه پنځه‌دلی په ډیروښاخونو، څانګواوخیلونوباندی ویشل شوی دی چې په متن کی دهریوه تو لنیزګروپ په ښاخونو، څانګواوخیلونوباندی بشپړاومفصل معلومات وراندی شوی دی :

که څه هم دپښتنوقبایلوپه باب دهیوادپه دننه اودهیوادڅخه بهرداوزدوکالونو راهیسی څه ناڅه‌څېړنی روانی‌دی، خودغه‌څېړنی په تیت اوپرک ډول سرته رسیدلی دی اومنظمه‌بڼه نه لری : په‌دغه بڼه کی‌ځینوپښت پوهانو(نسب پیژندونکو) تریوه حده پوری کارکړی دی چې زه دمثال په‌توګه‌دډېټی محمد حیات خان د تاریخ‌حیات‌افغانی، دحاجی زردارخان‌ناغوردصولت‌افغانی، دشیرمحمدخان ګنډا- پوردتواریخ خورشید جهان ، دسیدبهادرشاه ظفرکاکاخیل د پښتانه د تاریخ په رښاکی ، دحافظ الملک نواب حافظ رحمت خان بریځ دخلاصة الانساب او ځینونورو کتابونویادونه کوم چې تریوی اندازی پوری یی په دغه بڼه کی رښا اچولی ده ، خوددوی کارمنظمه‌بڼه نه درلوده.

ماپه دغه پروژه کی دساحوی ریسرچ (څېړنی) دامکان دنشتوالی اومحدود- یتونوسره‌سره هڅه کړی‌ده‌چې‌زموږدګران هیوادډیوه ستر ملیت یعنی پښتنواود هغوی داتنوګرافیکوخصوصیاتوپه باب هرارخیزه څېړنه وکړم. څرنګه چې د پښتوڅېړنوبین المللی مرکزدپښتنودفرهنګ، ادب، تاریخ او اتنوګرافی په باب څېړنی کوی نوله دی کبله دپښتنیقبیلی هم یوله هغوعمده اوغوره پروژوڅخه‌دی چې په هغی کی دپښتنوبیلابیلی قبیلی، خیلونه اوڅانګی، ددوی داستوګنی ځایونه ، شمیراوترممکنی اندازی پوری دودونه پیژندل کیدای شی اوخرنګه چې‌د نوی عصردبدلون سره سم زاړه‌قبیلوی مناسبات‌لهمینځه ځی نوله دی کبله چې د پښتنی

پنځم

قبیلو نومونه اوتاریخی پس منظرخوندی پاتی شوی وی نوداکارگتوروگټل شو اودیوی علمی- تحقیقی پروژی په توګه ترلاس لاندی ونیول شو:

که څه هم ترزیاتی اندازی پوری دپښتنی دقبیلودبشپړولوله پاره د اخیرنه په کتابی اوکتابخانه یی تحقیقاتواوپلټنووړاړه ده خو دغه مینوهغومواد وخخه چی ساحوی ریسرچ پری شوی دی هم ګټه اخیستل شوی ده اودهغو موسسوخخه هم موسته غوښتل شوی ده چی په غیرمستقیمه توګه ددغی پروژی موادبرابروی:

دغه اثر دالفباء په ترتیب منظم شوی اوتقریباً د(۲۰۰) په شااوخواکی دهغوقبیلو ذکرپکی شوی چی په لړه او بړه پښتونخواکی اوسیږی. همدارازددغوقبیلوخیرنه دپښتوپښتنی ټولنیز وګروپونوپه چوکاټ کی ترسره شوی ده: په همدی دول هخه شوی ده چی ددوی دنسب شجری هم ذکرشی چی په دغه باب دغینوقبیلو دسپین ږیرو اومشرانوسره دنږدی خخه اړیکی نیول شوی دی همدارازدپښتنی کوچی قبیلو ذکرهم په کی راغلی دی اوترممکنی اندازی پوری دقبیلود تسمیی وجه هم په پام کی نیول شوی ده. که څه هم په پښتنی قبیلوکی دانومونه اکثره یا داسلامی دوری دی یاپرخوانی نومونه په اسلامی نومونوبدل شوی دی خویوشمیرداسی نومونه هم شته چی بشپړه توګه یی دآریایی دوری جوړښت ساتلی دی. په دغه لړکی داسی نومونه هم شته چی تراوسه پوری نه دی معلوم چی ریښه یی په کومی ژبی پوری اړه لری اوغالباً به دادهغی اریایی ژبی سره اړه لری چی باختری ژبی یی زیږولی دی. البته داخبره بایدسرسری ونه بلل شی چی دقبیلونومونه په تصادفی دول نه دی اینبودل شوی بلکی مسئله په دی برخه کی ډیرهژوره اوجدی ده. دهر خیل اوپښتی نوم ځانته اساس اوفولکلور لری او دغه نومونه په ایتمولوژیکه ساحه کی ځان ډیرولرغونو زمانوته رسوی:

همدارازپه پښتنی قبیلوکی دنړی دنورو قبیلوخیرد وینی خپلوی هم سپیڅلی بلل شوی ده اوخپل قدسیت یې تراوسه پوری په خپل پخوانی بڼه سره ساتلی دی. په پښتنی قبیلوکی دوینو خپلوی په بشپړه توګه پالله کیږی او داپالنه د پلار-

شپږم

واکی درواپطو تابع ده یعنی دپلار خپلوان چی دتربرونو پهنامه یا دیزی یو له بله
سره دوینی خپلوان گډل کیږی او هغه کسان چی د وینی خپلوی سره لری نودوی
دغچ اخیستلو په وخت کی دامکلفیت پرغاړه لری چی دوینی د شریک والی
ننګه وکړي.

دپښتنو دقبیلوی اړیکو په ساحه کی خپلوی مهم رول لوبوی یعنی یو خیل د بل
خیل سره دخپلوی له کبله سره نژدی کیږی لکه په ځینو مواردو کی د یوه خیل د
بنځی دبل خیل نارینه ووته واده شي یاددوو خیلو نو ترمنځ د یری بنځی سره واده
شوی دی. نو پردغه اصل دیوه اوبل خیل ترمینځ دخپلوی مزی سره تینګ شی.

په همدی توګه په پښتنی قبیلو کی دقبیلوی تشکیلاتو دریم اصل ګوندی رابطه ده.
ګوندی دقبیلوی تشکیلاتو یو خاص سیستم دی په دغه سیستم کی خیلونه پرته له دی چی
دخیل یا تبر نسبی اړیکی په نظر کی ونیسی په هغه کسی داخلیږی چی دوی دغی اتحاد یی
ته ګوندوایی لکه په کرلانې پښتنو کی تراوسه پوری هم دتوراوسپین اوګاری اوسمل
په نامه ګوندونه موجوددی. په پښتنو کی خوواړه ګوندونه بیخی زیات حاکم دی:

خلورم اصل چی دنړی په ټولو قبایلو کی مشترک مفهوم لری هغه الحاق یا ادغام
دی چی په څه توګه خیلونه یو بل سره ګډ یږی او په پښتنی خیلونو کی داعرف د یو
مثالونه لری لکه چی خیشکی، مهمنزی او اتمان خیل سره الحاق شوی دی یا د
جدون قبیلی دسالار اومنصور خانګی چی دغرغښتو څخه بیلی شوی اود یوسفزیو
سره ملحقی شوی دی اوداسی نور ...

په دغه څیړنه کی مادیوشمیر معتبرو مأخذونو لکه حیات افغانی، صولت
افغانی، تواریخ خورشید جهان، پښتانه دتاریخ په رڼا کی اوهمدارازدقومونو
اوقبایلو وزارت دیوشمیر چاپ شوو کتابونو څخه ګټه اخیستی ده، خوبیا هم
څرنګه چی دساحوی ریسرچ امکان زمینه برابره نه وه نوښایی ځینی نیمګړتیاوی
په دغه څیړنه کی موجودی وی. هیله من یم چی زمادغه اثر په د هغه محققینو له پاره
چی دپښتنود قبیلو دپیژندنی په باب څیړنه کوی څه ناڅه موسته وکړی:

اووم

(c) ketabton.com: The Digital Library

په‌پای کی زه‌دخپل لارښود استاد ښاغلی سرمحقق دوست شینوا ری څخه دده
دعلمی ارزښتمنو لارښوونو څخه چی مانه یی ددغی علمی پروژی په برخه کی
کړی دی شکریه اداکوم. همدارازپه‌خپل‌وار سره‌د کابل پوهنتون علمی‌مرستیال
ښاغلی دوکتورالفشاه‌څدران اوښاغلی دسرمحقق‌مرستیال‌زلمی هیوادمل دهغوعلمی
مرستوستاینه کوم چی زماسره‌یی ددغه کتاب دایکلوپه برخه کی کړی دی.

په درناوی

عبداللطیف طالبی

د پښتو څیړنو دبین المللی مرکز

د ریسرچ دیپارتمنت غړی

اتم

(c) ketabton.com: The Digital Library

PROPERTY OF
ACKU
3526

ابدالیان

ابدالیان دافغانستان په تاریخ کی یودیرنامتو قبردی چی دنامه ریښه یی د(٤٠٠م) شاوخوا کی سپین پوستی آریایی قبیلی ته چی اپتل (Aptal) یاهپتالی تومیزی رسیزی چی دغی قبیلی په باختراوتخارستان کی یوغښتلی دولت جوړکړی او د برتانوی دایرةالمعارف په استناد مورخانویی نوم وابدالوی هم راوړی دی (١) چی په تاریخونو کی یی بیلابیل شکلونه هپتل (اودل) = ابدل = یفتل ضبط دی.

دابدال په باب زیات افسانوی روایات هم شته چی دلته یی اخیستل بی ځایه ده دی : روایتونه وایی چی داسلامی دورې په تاریخ کی لومړی نامتوسړی چی د (ابدال= اودل) په نامه یاد شوی دی دپښتنی قبیلومشهورنیکه دی چی د خپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کی اوسیده : دی دترین زوی، دشرخبون لمسی اودسربن کروسی دی اودده نوم په پښتوادبیاتواوپخوانیونسخو کی (اودل) اود جمع منسوب په صورت (اودلی= ابدال) ضبط دی چې د (٤٤٠ه)یا(١٠٤٨ م) کلونوپه شاواخواکی یی پښتانه قبایل پرځان راټول کړی وواودده له تورکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چی په زیرك سره مشهوروپښتنی قبیلی د سلیمان له غره ځغه د کندهارسیمی ته بوتلی اوهلته یی میشته کړی اودخپل ژوند په پای کی یی خپل زوی ملك بارك پرمشری کښیناوه اوتر بارك وروسته د زیرك بل زوی ملك پوپل خپل نفوذ (داوسنی بلوچستان) ترشال اوژبه پورې ورساوه اودپنځه شپیته کالوترمشرتوب وروسته د (٨٩) کلونوپه عمرمړشو.

---

(١) عبدالروف بینوا، دافغانستان نومیالی، لومړی توك ٣٤مخ .

داسی فولکلوری روایتونه هم شته چی په لومړي سرکی دابدال نوم بلځه و، خو کله چی نومورې دخواجه احمد ابدال چشتی حضور ته ورغی او دهغه خدمت ته یې ملاوتړله نوهغه دابدال لقب ورکړ چی دهغه ورځی څخه په دغه نامه سره مشهور شوچی اولاده یې دابدالیانو په نوم سره یادیږی اوپښتانه په خپلې ورځنی محاوره کی ابدال داودل په نامه سره هم یادوی (۱) خودا روایت افسانوی ارزښت لری:

داسی روایت هم موجوددی هغه وخت چی دابدال دپلار ترین دمړینې وخت نژدی شونوویی غونښتل چی دخپلو دریو زامنو دجملی نه یعنی (ابدال، سپین او تور) له جملی څخه یوه تن دخپل ځای دنیولو له پاره و تاکی همداوچی دتوراو سپین د خپګان سره سره یې ابدال په خپل ځای وتاکه:

په (پښتانه د تاریخ په رڼا کی) لیکل شوی دی چی ابدال یا اودل د (۴۲۰هـ) کال په شاوخوا کی ژوند کاوه.

ویل کیږی چی دابدال ترمړینې وروسته رڼا دخپلې کورنی مشرشو اوده دخپلو زامنو دجملی څخه خپل مشرزوی عیسی په خپل ځای وتاکه:

دعیسی دزامنو له جملی نه سلیمان ترټولو پوه اوهوښیارسړی و نوځکه دی په (زیرک) سره مشهورشوچی تراوسه پورې هم پښتانه هوښیارسړی ته ځیرک وایی. که څه هم عیسی دمیرک په نامه مشرزوی درلود، خوسلیمان یې دهوښیاری له کبله په خپل ځای وتاکه: دزیرک په څلورو زامنو کی مشربارک نو میده اوپلار دی دکورنی مشرتاکلی وخوځه موده وروسته مشری دپوپل لاس ته ورغله. (۲)

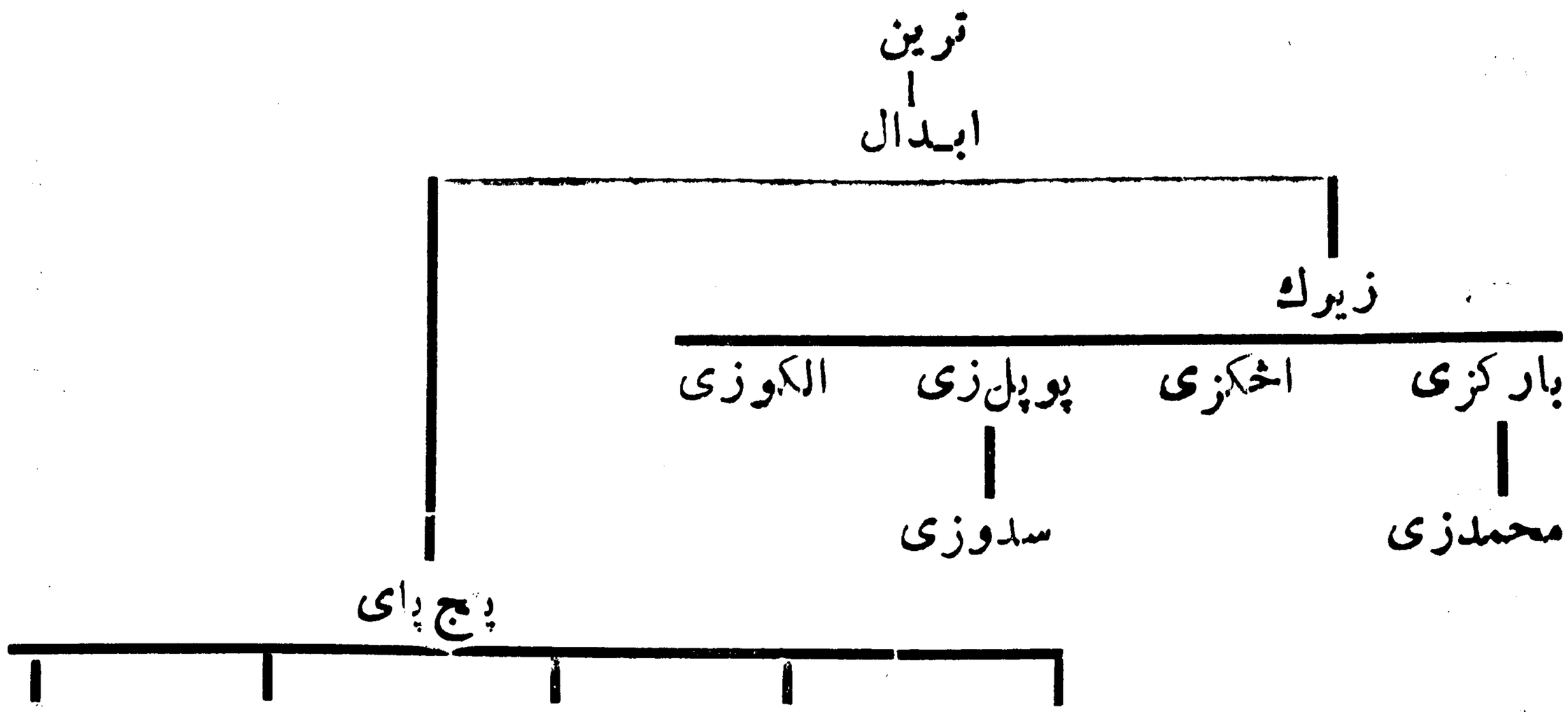
احمد شاه ابدالی چی دپوپلزیو دښاخ دسدوزودخانګی څخه و د (۱۷۴۷) نه تر (۱۷۷۳) ع کاله پورې یوه اویه امپرا توری جوړه کړه:

درانیان چی دسړبن په توانیز ګروپ پورې اړه لری په دووستروخانګو یعنی ځیرک اوپنج پای باندی ویشل شوی دی چی شجره یې په لاندی ډول ده:

---

(۱) محمد حیات خان، حیات افغانی، دلطیف طالبی اوفرهاد ظریفی ژباړه دقبایلو نشرات، ۱۳۶۲ کال - ۲۰۶ مخ

(۲) حیات افغانی ۲۰۶ - ۲۰۷ مخونه.

دابدالیو کورنی‌د(۱۷٤۷م)زه‌تر(۱۸۱۸م)پوری(۱)په افغانستان باندی‌حکومت وکړچی‌وروسته‌بیاحکومت بارکزیواود هغو دیوی څانګی‌محمدزیوپه‌لاس کی‌و(۲).

په ملتان کی‌میشته ابدالیان :

هغه ابدالی پښتانه چی دکندهارلـه شا اوخوا څخه یی مها جرتونـه کړی دی اوپه‌ملتان کی میشته شوی اوس زموږ په زمانه‌کی د ملتانی پټهاا نانو یا افغانا نـو په نامه‌یادکیږی . پـه دوی کی هم د نو رو پښتنو په شان د (زی) او (خیل) کلمه موجـوده ده . پـه تـاریـخ کی ملتان تـه دابـدالیا نو تـګ پـوره معلوم نه دی . خود څینوشوا هد و له مخی دا سی عقیده څـر ګـند یـږ ی چی دو ی ملـتان نـه د هنددمغـولی واکمن عالمګـیر اورنګزیب اوشاه عالم په وخت کی تللی دی . داسی روا یـت هـم موجود دی چی دابـدالیـانـوڅخه لو مړی څل پـه ملتـا ن کی د جمنـدیازمند ښـاخونـه میشتـه شول اوکله چی دغه پـښتانه ابـدالیان ملتان تـه وکوچیدل هلته په رانګپورګهریان‌واله‌کی میشته شول‌دوی به د تجارت له لاری خپل ژوند تامیناوه . د ابدالیانوهر ښا خ چی په ملتان کی میشته وڅا ن ته یی بیل بیل خانان درلودل . کله چی په ملتان کی د ابـدالیـانوشمیرزیات او پیا وړی شو نود څمندله ښاخ سړیی دزراعتی‌مسلوله‌کبله شخړی رامڅ ته شوی اوپه پای کی

(۱) شیررحمن دور، معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات‌سرحدی‌کشور، ۹٤٤ مخ.

(۲)سید بهادر شاه ظفرکاکاخیل، پښتانه‌د تاریخ په‌رڼاکی، لاهور ۱۹٦۵، زمانه پرنټنګ پرس ۱۲۸۱ مخ .

د دوی ترمنځ خونړی جګړی و شوی اود ځمندپر ښاخ بریالی شول اود جمند یا(زمند) ښاخ ډیر خلك ووژل شول پاتې یې له ملتان څخه وایستل او په دغه ځای باندې ابدالیانو خپله قبضه ټینګه کړه . کله چې د دغو پیښو خبرې دېلی دربارته ورسیدنو له هغه ځایه یې دابدالیانو دخارجیدو فرمان صادر کړ هغه وخت چې د ابدالیانو دغه خبرو اوریدنو هلك پلك شول . ددې خپل درې تنه استازې دېلی پاچا دربارته واستول اوهلته یې دخپلو ګناووعفوه وغوښتنه دېلی پاچا دو مره نرم شو چې ددوی په کور نیو باندې یې تیری بند کړ ، خو ابدالی خانان اومشران یې تر دویم امره پورې بندیان کړل :

کله چې په دکن کې مرهټه وواونورود مغولی دربارپر ضد په بغاوت لاس پورې کړ اوخوځلې یې مغولی لښکروته ماتې ورکړې نوپه هغه وخت کې د ابدالی قبیلې قیدیا نوله بندې خانې نه دوتلو غوښتنه وکړه چې دوی ته ددې زمینه برابره کړې چې د مرهټه وواونورو باغیانو سره وجنګیږي هماغه وچې دوخت د ضرورت اوغوښتنې په اساس ددوی غوښتنه ومنل شوه اود یوه پوځ په ملګرتیا ابدالیان هم د دکن خوا ته لاړل اوپه نومورو جګړو کې یې له ځانه دومره زړورتیا اومیړانه وښوده له چې مغولی واکمن له هغوی نه خوشحاله اودوی ته یې د یرخلعتونه او بخشونه ورکړل اوبیا بیرته ملتان ته ستانه شول چې له هماغه وخته دغه خلك زمکه وال اودملتان په شا او خواکې د جاګیرادونو اوځمکو خاوندان دي :

دنواب مظفر خان په دوران کې چې دملتان ډیر مشهور نواب ودلاهوروالی رنجیت سنګه په ملتان باندې تسلط ومونډ اونواب مظفرخان شهید شو. په ۱۸۷۵ بکرمي جیټی کال کې سکانو په ملتان باندې تسلط ټینګ کړ اوهغه پښتانه چې دسکانو له عام قتل څخه خوندي پاتې شوي وو له ملتان څخه ولیږدیدل اودنواب محمدخان پهادر خیل سدوزی سیمو یعنې منکیرا اوبکهورته را غلل او کله چې منکیرا درنجیت - سنګه لاس ته ور غله هغوی په دیره جاتو په تیره بیا په دیره اسمعیل خان کې میشته شول (۱)

---

(۱) حیات افغانی ۲٤۱ مخ .

ابراهیم خیل

زموږ توکم پوهان ابراهیم خیل د غلجیو پښتوله ټولنیز ګروپ څخه شمیری ددوی زیات شمیر د کابل ولایت دپغمان په اوسوالی، دورد ګوولایت د میدان ښار په شاوخوا د پکتیاولایت دګردیز ښار په سهیلی برخه اود افغانستان په ځینو نورو برخو کی استوګنه لری.

دلغمان ولایت دقرغیو په اولسوالی کی هم یوشمیر ابراهیم خیل استوګنه لری چی شمیر یی په نوموری ولایت کی د مرکزی احصائیی د ۱۳۶۰ کال داحصا یی له مخی د (۱۷۱۹) تنو په شاو خوا کی ښودل شوی دی

داسی ویل کیږی چی ابراهیم خیل دسلیمان خیلود قبیلی یو خانګه ده (۱)

اپریدی

دوی د کرلان په ټولنیز ګروپ کی شامل دی . دیوه افسانوی روایت مطابق داپریدود مشر نیکه نوم عثمان وچی دیوی واقعی په وجه په اپریدی سره مشهور شو. حقیقت دادی چی دایوه دیره پخوانی او مشهوره قبیله ده چی د(۵۰۰) ق . م په شا او خواکی یونانی مؤرخ هرودوت چی د پښتنو د کوموځلو رو قبیلو ذکر کړی دی په هغو کی دیو ی قبیلی نوم « اپی ر یتی » هم یا دشوی اودایپی ریتی کلمه داپریدی سره دفقه اللغت په اساس مطابقت موندلی شی (۲)

اپریدی په خیبر دره ، کوهات اوتیرا کی میشته دی. ددوی دختیځ خواته پوله د خټکو سره لګیدلی ده، جنوب ته یی اورک زی او بنګښ اود سپین غره خوکی، لویدیځ ته یی شینواری اوشمال ته یی دمومندوسیمه پوته ده .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ، ۱۵ ، ۴ مخ چارت.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی، ۱۳۷۸ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

«خیبر دری په استوګنو قبیلو کې اپریدی دیر زړورا و توریالی خلک دی. دوی په هروخت کې داستعماری ځواکونو پرضد پراخه مبارزې کړې دی.

په اومنۍ وخت کې داپریدیو قبیله په اتومشهورو ښا خونوباندې ویشله شوې چې هر یو ښاخ یې دیرې ځانګې لرې اوهغه دادی:

۱ــ ملک دین خیل: چې په باره، میدان، شولوبر، تند، چوره، کجوری، خیبردره اوشلدلی کې استوګنه لري:

۲ـ قنبرخیل: په کاهودره، شولوبر، ناوه، برشولوبر، باره‌او کجوری کې میشته‌دی

۳ـ کوکی خیل:

په دوه توری، تورځپړی، راجګل، مخ رښې، لالـه چینه او دجمرود نه تر علی مسجده‌پورې اوسیږي.

٤ـ زخه خیل:

خیبر په دره، څپړی کدو، بازار، الچه، کرمنه، پراګ، بـنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکار، سنده پل اوشلدلی کې استوګنه لري.

٥ـ سه پای:

په باره، ترخوکښ، سنده پل، لاګړی‌او کجوری کې اوسیږي.

٦ـ کمر خیل:

په ګړی، څاوخ، تخته کې، غلام‌علی، بغړی، وچ پل، چهل ګزی، میـرو دره اوکمبوزی کې استوګنه لري. (۱)

۷ـ اکا خیل:

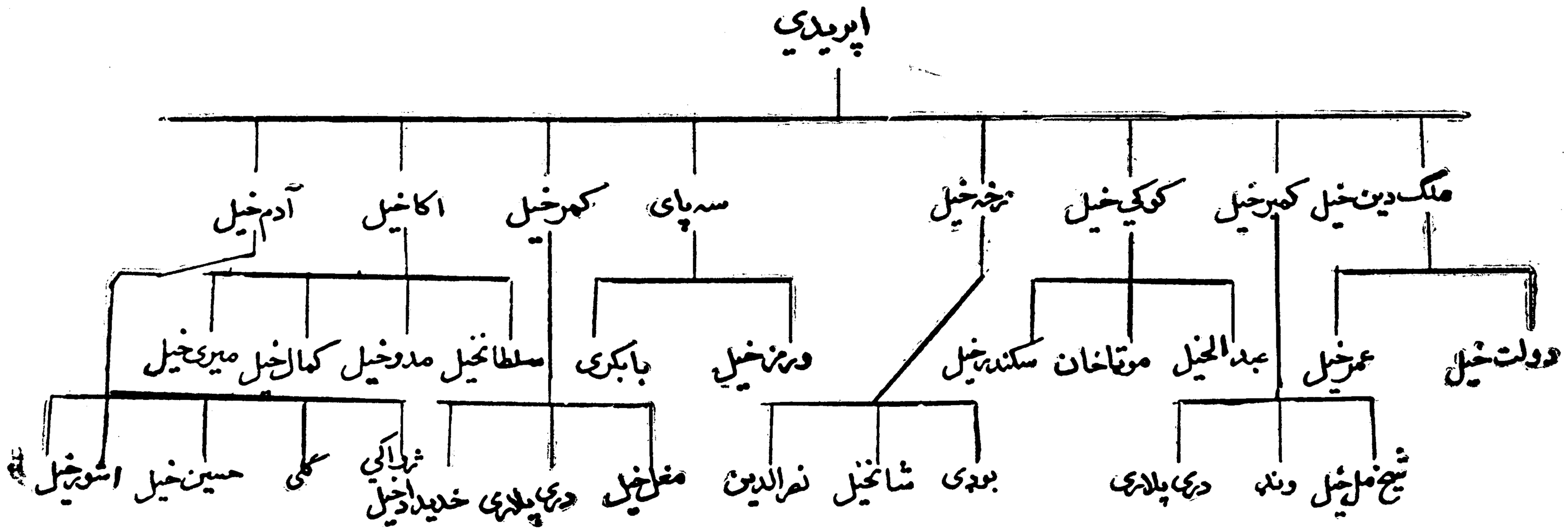
په باره، ګلی‌خیل، وړان، کجوری اوداکاخیلو په میره کې اوسیږي.

۸ـ آدم خیل:

په اخورد ره او میدان کې اوسیږي. داپریدیو قبیله په عمومي توګه پـه یوه

---

(۱) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۹ـ٦۰ مخونه

اپریدی
ملک دین خیل
کمبر خیل
کوکی خیل
رخه خیل
سه پای
کمر خیل
اکا خیل
آدم خیل
دولت خیل
عمر خیل
عبدالخیل
موتاخان
سکندر خیل
ورزن خیل
بابکری
سلطان خیل
مدو خیل
کمال خیل
میری خیل
شیخ مل خیل
وند
دری پلاری
بوری
شا خیل
نورالدین
مغل خیل
دری پلاری
خدیداد خیل
ثرداکی
گلی
حسین خیل
اشور خیل

غرنی سیمه کی ژوند کوی دغه قبیله په دوواداری واحد ونوکی تنظیمه شوی ده یوه دخیبر ایجنسی چی اکثریت یی اپریدی دی او په ۱۹۶۱ ع کال کی ددوی شمیر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښودل شوی دی .

بله دکوهات په ضلعه کی چی هلته آدم خیل اپریدی استوګنه لری اوددوی لخمینی شمیر (۳۹۸۷۵) تنه ښودل شوی دی. همدارازپه آدم خپلوپوری مربوط پله یوه څانګه حسن خیل د پیښور په ضلعه کی استوګنه لری او په ۱۹۶۱ م کال کی ددوی شیمرد (۲۴۰۰۰) زره تنوپه شاوخوا کی ښودل شوی دی.(۱)

دلندی کوتل، باره، جمرودا واخوردری تجارتی مرکزونه داپریدیو په سیمه کی موقعیت لری اودغه خلك زیاتره په تنګودرو اوغزنیوسیمو کی استوګنه لری.

ددوی دکرنی څمکی دیری نه دی، نوځکه اکثره دکابل او پیښورته رمینځ په سوداګری بوخت دی .

ددوی تر مینځ دوه قبیلوی فراکسیونونه (ګوند ونه) موجود دی چی دسمل اوګاری په نامه سره یادیزی: ملك دین خیل، ذخه خیل، اکاخیل، سه پای او کمر-خیل په سمل ګوندی او کمبرخیل او کوکی خیل په ګاری ګوندی اوآدم خیل په کوم قبیلوی فرکسیون پوری اړه نلری .

په عمومی توګه داپریدیوسیمه په څلورو جغرافیایی برخوویشلی شوی ده چی دخیبردری، دبازاردره، داخوردری اود پیښور د ضلعی اودخیبردغرو نوردلری ترمنځ میدان څخه عبارت دی(۲).

اتـــوال

ځلجی پښتانه اوپه اندروپوری یوه ترلی څانګه ده چی زیات شمیریی دزابل دولایت ددای چوپان په اولسوالی کی استوګنه لری اوشمیریی د ۱۳۶۰ کال

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پشتونستان ۶۰ ر ۶۱ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۴۱ مخ.

د مرکزی احصایی دشمیر په اساس د (۱۸۵۰۰) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۱) په ښخواوختونو کی د دوی زیات شمیر کوچیانی ژوند دراوړ. دوی به دموسمی خیلو اند روسره یوځای دمنی په موسم کی دناوراو مالستان له غرونو څخه شلګراوقره باغ ته را ښکته کیدل اوله دی ځایه به یی د کندهارخواته لیږد کاوه. (۲) خو اوس دوی زیاتره کلیوالی ژوند غوره کړی دی.

اخکزی

دپښتنی قبیلو په لړ کی یوه مهمه قبیله داخکزیو غیرتی اوجنګیالی قبیله ده چی زموږ پښت پوهان دوی دسربن دتولنیز ګروپ څخه شمیری. اخکزی چی په اصل کی درانی پښتانه اود ځیرک والی څخه دی یوشمیریی په افغانستان اوبله برخه یی د دیورنډ کرښی څخه پورې خواړو ند کوی.

اخکزی په لومړی سر کی په دوو ښاخونو ویشل شوی دی چی ګوجین اوبادین نومیږی. د ګوجین څانګی په لاندی ډول دی: حمیدزی، ملی زی، اشیزی، عثمان زی، علی زی، نصرت زی، غنی زی او صالح زی.

همدارازد بادین ښاخ هم په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی: کاکوزی، غیبی زی، شمشوزی، پیرعلی زی اوپانیزی.

هغه اخکزی چی په افغانستان کی میشته دی نودوی په سپین بولدک، ریګ، کندهار، هلمند، اروزګان اوهرات کی او سیږی اوهغه اخکزی چی د دیورند د کرښی پورې خوا استوګنه لری نوهغوی په ګلستان، کوزک، خواجه عمران او غانی، پښین اوتوبه کی ژوند کوی.

مشهور انګریزی مورخ مونټ ستوارټ الفنستن په خپل اثر (د کابل سلطنت بیان) کی لیکی: (اخکزی اکثره کروند ګراوپوونده دی که څه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام ولایات سرحدی کشور ۱۱ او ۸۷ مخونه.

(۲) آریانا دایرة المعارف، دوهم ټوک، ۱۳۳۰ کال ۳۹۱ مخ.

هم یوه اندازه څمکه لری خودخپل ژوند لپاره په مځکی اتکاء نه لری: دد وی څاروی دخواجه عمران په غرونواودتوبی په هسکه سیمه کی ساتل کیږی ، په داسی حال کی چی اوښان یی د شوراوك دشمال ختیځ په شګلنه سیمه کی پوول کیږی. اخکزی پردامی څمکه پراته دی چی یاخولغرغرونه دی اویاسپیره داګونه اویاهم خالصی شګی. ددوی دکرنی څمکی ډیری لږی دی :

په کندهارولایت پوری مربوط اخکزی دسپین بولدك په اولسوالی ، دریګ په علاقه داری ، دخاکریز په اولسوالی ، ددامان په اولسوالی اود کندهار په مرکز کی اوسیږی چی شمیریی په کندهارکی (د ۱۳۶۰) کال داحصائیی له مخی (۴۲۹۳۸) تنه ښودل شوی دی: همدارازمغه شمیر اخکزیان چی دهلمند په ولایت کی استوګنه لری نو دوی دهلمند دولایت په مرکز دنادعلی په اولسوالی ، دګرمسیر په اولسوالی اودناوه بارکزایی په اولسوالی کی استوګنه لری اوټول شمیریی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۶۹۶۵) تنوته رسیږی:

دهرات په ولایت کی اوسیدونکی اخکزی په انجیل ، پښتون زرغون ، ګارانا اودغوریانو په اولسوالیو کی استوګنه لری چی ټول شمیریی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی په دغه ولایت کی ۶۲۲۴ تنه ښودل شوی دی.

دارزګان په ولایت کی اخکزی په ترین کوټ ، دچوره په اولسوالی ، د خاص ارزګان په اولسوالی ، دګزاب په اولسوالی ، دکجران په اولسوالی ، دشهیدحساس په اولسوالی ، ددهراود په اولسوالی اودنیش په علاقه داری کی اوسیږی چی ټول شمیریی په دغه ولایت کی (۷۰۴۴۳) تنه ښودل شوی دی :

ددوی اکثره خلك دکرنی او مالداری په چاروهم بوخت دی خودکندهار اخکزی دکرنی نه پرته دسوداګری په چاروهم بوخت دی : په کابل کی استوګن اخکزی اکثره دلیلامی بوټانو اوجامودوکانونه لری: ددوی دکوچیانو شمیرهم زیات دی. لنډه داچی دهیواد په لویدیځ اوجنوب لویدیځو و لایتونو کی ددوی شمیر دمرکزی احصائیی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۱۳۴۶۶۹) تنه ښودل شوی دی.

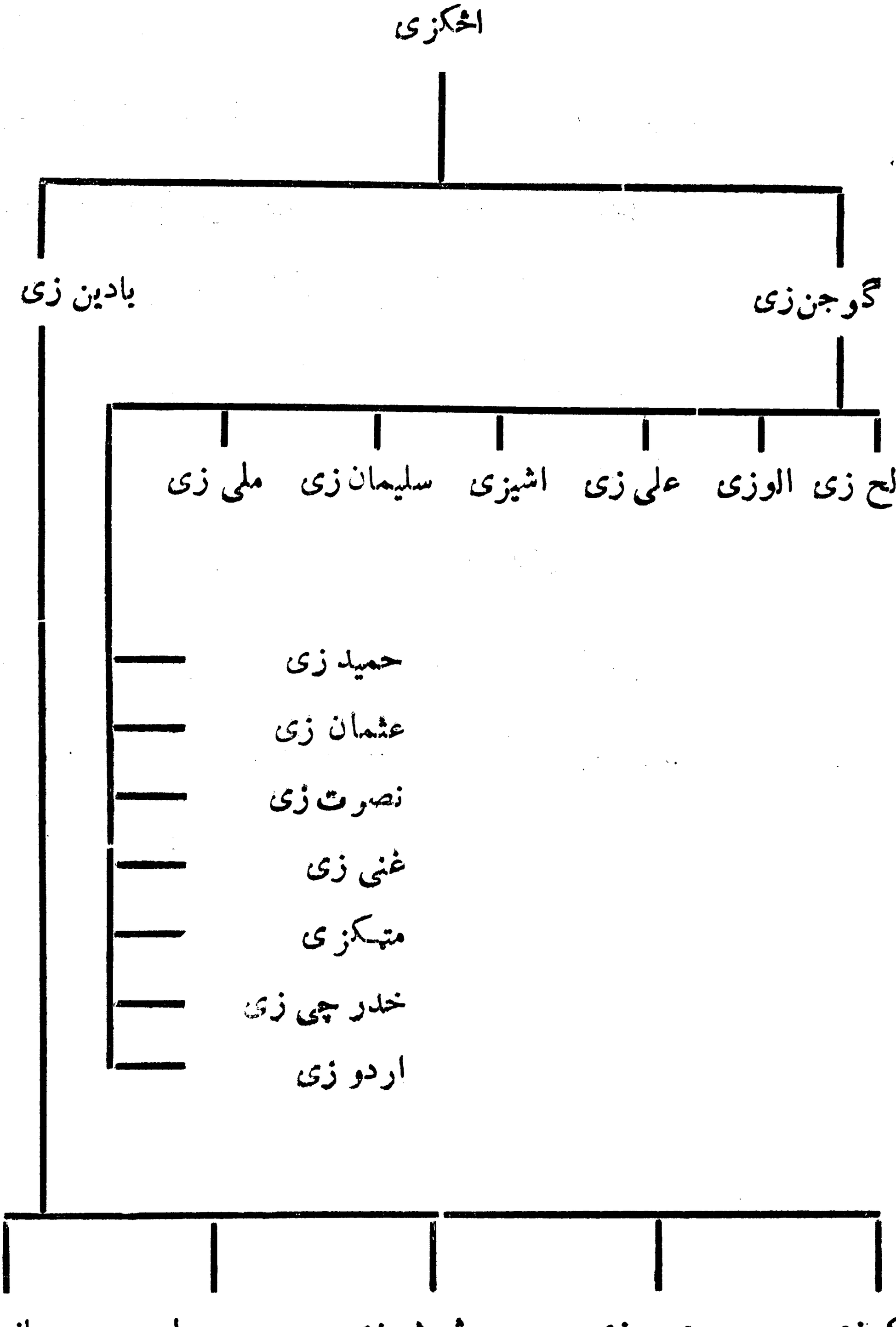
(c) ketabton.com: The Digital Library

اخکزیانو دتاریخ په اوزدو کی دښکیلاکګرو او استعماری ځواکونو سره دیر جنګیدلی او دخپل هیواد په آزادی کی یی دهر دول سرښندنو څخه دده نه ده کړی چی په تاریخ کی ددوی مبارزی او کارنامی په زرینو کرښو سره ثبت دی .

ددغو ستر و مبارزینو په جمله کی چی د انګریزانو پر خلاف یی دیری توری وهلی دی یو هم غازی عبدالله خان اخکزی دی چی د کابل د (۱۹٤۱) م کال په پاځون کی یی انګریزی ښکیلاکګروته مرګونی ګوزارونه ورکړی دی چی دده ویاړلی نوم هیڅ یوپه وطن مین شاه زلمی نه شی هیرولی .

همدارازدسهیلی پښتونخوا په ملی آزادی پښتونکی غورځنګ کی د خان ـ عبدالصمدخان اخکزی اوخان محمدایوب خان اخکزی مبارزی دلرواوبرو پښتنو دتاریخ یوځلانده باب دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد زی

احمد زی په اصل کی غلجی پهتانه او په سلیمانخیلو ورګډیږی، خو تن د خپلی قبیلی څخه دلیری والی اود شمیر د ډیروالی په سبب د سلیمانخیلو څخه جلاشمیرل کیږی دغی قبیلی اکثره خلك د ګردیز په شمال ختیځ او جنوب کی استوګنه لری: دغه قبیله دپکتیا ولایت دمهمو قبیلو په ډله کی راځی: دپکتیاولایت احمد زی دمنګلو، توتاخیلو ، څدرانو، زرمت اودلوګر دولایت سره پولهلری ددغی قبیلی یوشمیر خلك د کوچیانو په ډول ژوند کوی اود دوی زیات شمیر د لوګردولایت دازری، التمور، سرخ آب، داوبازك په دښتهاومحمدآغه کی ژوند کوی اوددوی یوشمیر دننګرهار او لغمان په ولایتونوکی هم استوګنه لری .

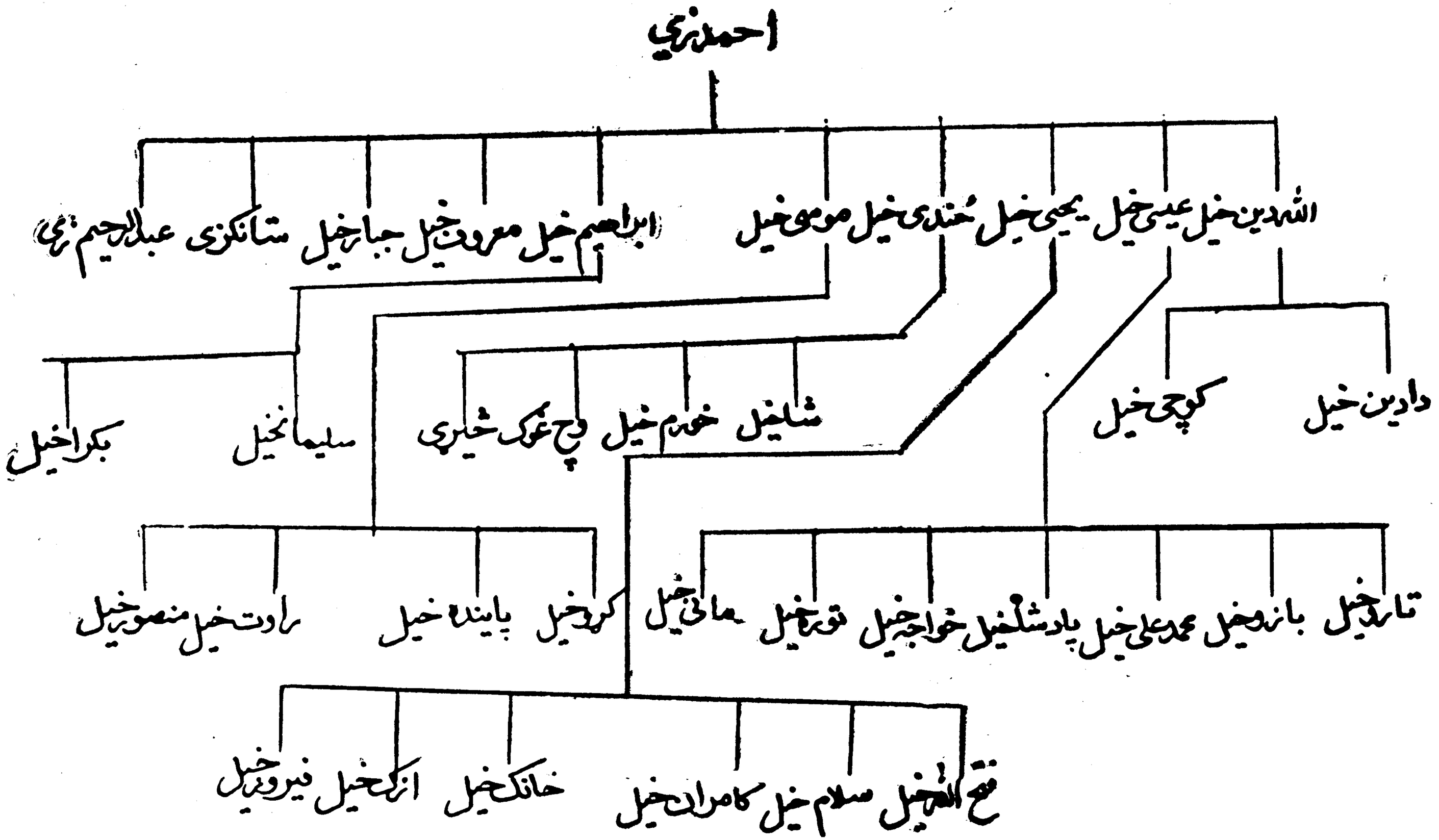
ددوی یوه پیاوړی څانګه دموسی خلیو په نامه سره شهرت لری چی اکثره خلك یی کوچیان دی او ډیر زړور او جنګیالی خلك دی. (۱)

د ۱۳۵٤ کال دریوټ له مخی ددوی شمیر په پکتیاکی (٤۳۲٤۸) تنهښودل شوی دی. همدا راز دننګرهار ولایت په مرکز کی د دوی شمیر (۲۳٤۰) تنه ؛ پهحصارك غلزایی کی (۱٦۵) تنه دکامی پهاولسوالی کی(۲۱۷٤)تنهاودسرهرود ، پهاولسوالی کی (۱۵۷۰) تنهښودلشوی دی .

د احمدزیوځینی څانګیاوخیلونهپه لاندی دول دی: الله دین خیل، عیسی خیل، یحیی خیل، څندی خیل، موسی خیل، ابراهیم خیل، معروف خیل، جبار خیل، ستانکزیاو عبدالرحیم زی ، چی دغه څانګی بیا په لاند نیوکو چنیو خیلو نو ویشل شوی دی چی الله دین خیل په باد ین خیلو او کوچی خیلو عیسی خیل په سادو خیلو، بازوخیلو، محمد علی خیلو، پادشاه خیلو، خواجه خیلو، تووره خیلو، اومانی خیلو .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۵۱ مخ

احمدزي
الله دين خيل
عيسى خيل
يحيى خيل
عندى خيل
موسى خيل
ابراهيم خيل
معروف خيل
جبار خيل
ستانكزى
عبدالرحيم زي
دادين خيل
كوچى خيل
شاخيل
خدم خيل
وچ غوک خيلى
سليمان خيل
بكرا خيل
تاندى خيل
بازدين خيل
محمد على خيل
بادشاه خيل
خواجه خيل
نور خيل
ماني خيل
كرود خيل
پاينده خيل
راودت خيل
منصور خيل
فتح الله خيل
سلام خيل
كامران خيل
خانک خيل
انزک خيل
فيروز خيل

یحیی خیل

په فتح الهخیلو، سلام محیلو، کامران خیلو، خانه خیلو، ازلك خیلو، اوفیروز خیلو ویشل شوی دی.

څندی خیل :

په شاه خیلو اوخورم خیلو ویشل شوی دی:

موسی خیل : په کروخیلو، پاینده خیلو، راوت خیلو او منصور خیلو ویشل شوی دی.

معروف خیل : په بادین خیلو، شکور خیلو، محمد خیلو، عبدالرحمن خیلو اوسرکی خیلو باندی ویشل شوی دی .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیر احمدزی په مزار شریف، بغلان، کندز، هرات، فاریاب اوپروان کی هم استوګنه لری .

ادوزی

دوی سر بنی پښتانه او د پنج پای دځانګی پوری اړه لری . د دغی قبیلی شمیر پنځه زره کورنی ښودل شوی دی . دوی دکندهار معروف په اولسوالی داروزګان ولایت دده راوده په اولسوالی اوهمدارازدهلمند په ګرم سیرکی میشته دی(۱)

د شوروی اتحاد تاشکند دیوه عالم ستانیشفسکی ډاتنوګرافیکو معلوماتو له مخی د شلمی پیړی په نیمایی کی د دوی شمیر (۱۳۰) زره ټنه ښودل شوی دی :

ادین خیل

ادین خیل غلجی پښتانه دی اوپه سلیمان خیلوورګډ یزی د دوی اکثریت د پکتیکا په مرکزشرنه او د پکتیا د ولایت د زرمت په اولسوالی کی استوګنه لری یوشمیر ادین خپل دغزنی ولایت دګیروپه علاقداری کی هم استوګنه لری .(۲)

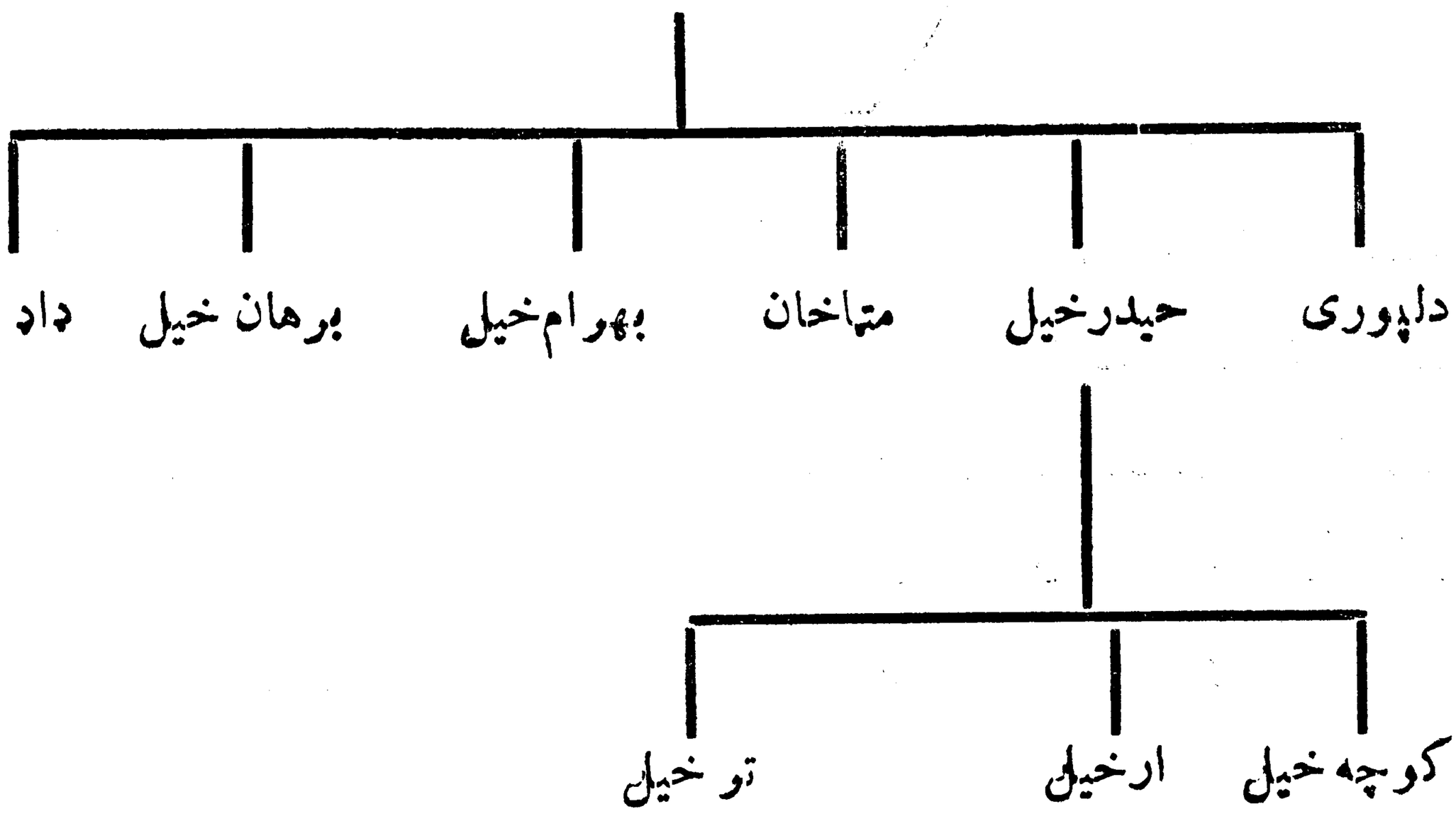
(۱) حیات افغانی – ۲۲۷ مخ .

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام قبایل ولایت کشور، ۶۳۰ مخ .

اسماعیل خیل

اسماعیل خیل دکرلان په تولنیز گروپ کی شامل دی . دوی د پکتیا ولایت د خوست په لویه اولسوالی کی د شمل سیند په جنوبی کندومندوزیو ته نزدی استوګنه لری . لویدیځ ته یی ځدران اوجنوب ته یی د تنیوقبیله موقعیت لری . د مندوزیود قبیلی په ختیځ اودشمل دسیندپه شمالی څندوکی هم اسماعیل خیل استوګنه لری . د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د مرکزی احصائیی د سرشمیرنی له مخی (۱۶۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . ددوی عمده شغل کرنه ده او یو شمیر خلك یی په دولتی چاروهم بوخت دی(۱) :

اسماعیل خیل

اسحق زی (ساکزی)

دوی د نسب د شجری له پلوه د سربن په تولنیز گروپ کی شامل دی چی عموماً دکوچیانو په دول ژوند کوی ددوی . په افغانستان کی په لاندی توګه میشته دی :

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ، ۶۳ مخ .

دکند هارپه ولایت کی :

دکندهارپه مرکز، د میوند په اولسوالی، د پنجوایی په اولسوالی، اودمعروف په اولسوالی کی چی تول شمیریی د کند هارپه ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۳۵٤۲٤) تنه دی .

۲ ـ دهلمندپه ولایت کی :

د هلمند په مرکز، د کجکی په اولسوالی ، دریگستان په علاقـه داری ، د خانشین په اولسوالی، دنوزاد په اولسوالی اود نهر سراج په اولسوالی کـی استوگنه لری چی تول شمیریی په نوموری ولایت کی (۵۲۵۲۸) تنه ښودل شوی دی .

۳ ـ دفراه په ولایت کی :

د فراه د ولایت په مرکزاود لاش جوین په اولسوالی کی استوگنه لری چی تول شمیریی په نوموری ولایت کی (۱٤۸۳۹) تنه ښودل شوی دی (۱)

٤ ـ د هرات په ولایت کی :

په هرات کی دوی دانجیل په اولسوالی، دپښتو نزرغون په اولسوالی، د گلران په اولسوالی، د کشکک په اولسوالی، دغوریانو په اولسوالی اود کهسان په اولسوالی کی استوگنه لری چی تول شمیریی په نوموری ولایت کی (۱۲۰٤۲) تنه ښودل شوی دی چی په دی اساس دهیواد په لویدیځ ولایتونو کی د دوی مجموعی شمیر (۱۱٤۸۳۳) تنو نه رسیږی.

حیات افغانی لیکی: اسحاق زی د کند هارلویدیځ نه په شگلنه سیمه کی دارغنداب دسین په غاړه دبست تر کلاپوری اوهمد ارا ز خوسیمی یی د چلك دسیمی په ښکتنی برخه کی چی دهلمند دسیند په ختیځه غاړه کی دی استوگنه لری. همدلته اوسیږی او کوم بل ځای ته لیږدنه کوی (لیکوال)

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام سرحدی کشور- ۲۷ مخ .

کله چی زه په ۱۳۵٦ کال کی میمنی ته تللی وم د میمنی د ښار په لویدیځ پنځه کیلومتری کی ماپوشمیر کوچیان ولیدل چی په کیږدیو کی اوسیدل او ځانونه یی اسحاقزی پښتانه معرفی کړل اوویل یی چی دوی اوږی اوزمی همدلته اوسیږی او کوم بل ځای ته لیږدنه کوی (لیکوال)

الیزی (علی زی)

الیزی سره بنې پښتانه دی اوددرانیانو دپنج پای دښاخ څخه شمیرل کیږی اکثره یې دهلمند ولایت دنادعلی، کجکی، بغران، موسی کلا، گرمسیر اودنوزادپه اولسوالیو کی استوګنه لری . ددوی نه پرته دوی دارزګان، کندهار، فراه اودهرات په ولایتونو کی هم په لاندی ډول استوګنه لری:

۱ ـ دارزګان په ولایت کی: دګزاب اوشهرستان په اولسوالیو کی .

۲ ـ دکندهارپه ولایت کی :

دکندهارپه مرکز، ددامان په اولسولی، دمیوند په اولسوالی، دارغستان په اولسوالی اودمعروف په اولسوالی کی .

۳ ـ دفراه په ولایت کی:

دبالابلوك په اولسوالی اودفراه دولایت په مرکز کی .

دهرات په ولایت کی :

دانجیل په اولسوالی، دګوزری په اولسوالی، دکشک په اولسوالی، دغوریان نوپه اولسولی، دزنده جان په اولسوالی، دکهسان په اولسوالی، دادرسکن په اولسوالی اودشین دنده په اولسوالی کی .

دالیزیواوالکوزیو ترمینځ پوله یوازی دهلمندسینددی .ددوی سیمه هم دالکوزیودسیمی سره ورته والی لری . ددغی قبیلی څوخانګی په پنجاب کی هم میشته دی . ددغه ښاخ یوه کورنی دراولپنډی دضلعی په اسلام ګړه کی دحسن ابدال څخه دری میله خټینځ خواته استوګنه لری .

دوی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی. ددوی ټول شمیر په لویدیځ اوجنوب لویدیځ افغانستان کی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی (۲۱۳۹۵۰) تنو ته رسیږی .

همدارازدشوروی اتحاد نامتوپوه ستانیشفسکی په حواله د(۲۰)پیړۍ په نیمایی کی یی شمیر (۱۵۰) زره تنه ښودل شوی دی .

الیاس خیل

دوی غلجی پښتانه دی . زیات شمیریی کوچیان او د ننګرهار اوکا بل تر منځ وادی کی ژوند کوی . لږشمیرخلك یی محمکی لری ، خو دیرشمیریی کوچیان دی د دوی د شمیر په باب تراوسه پوری ماسره کوم بشپړ اومو ثق معلومات نشته .

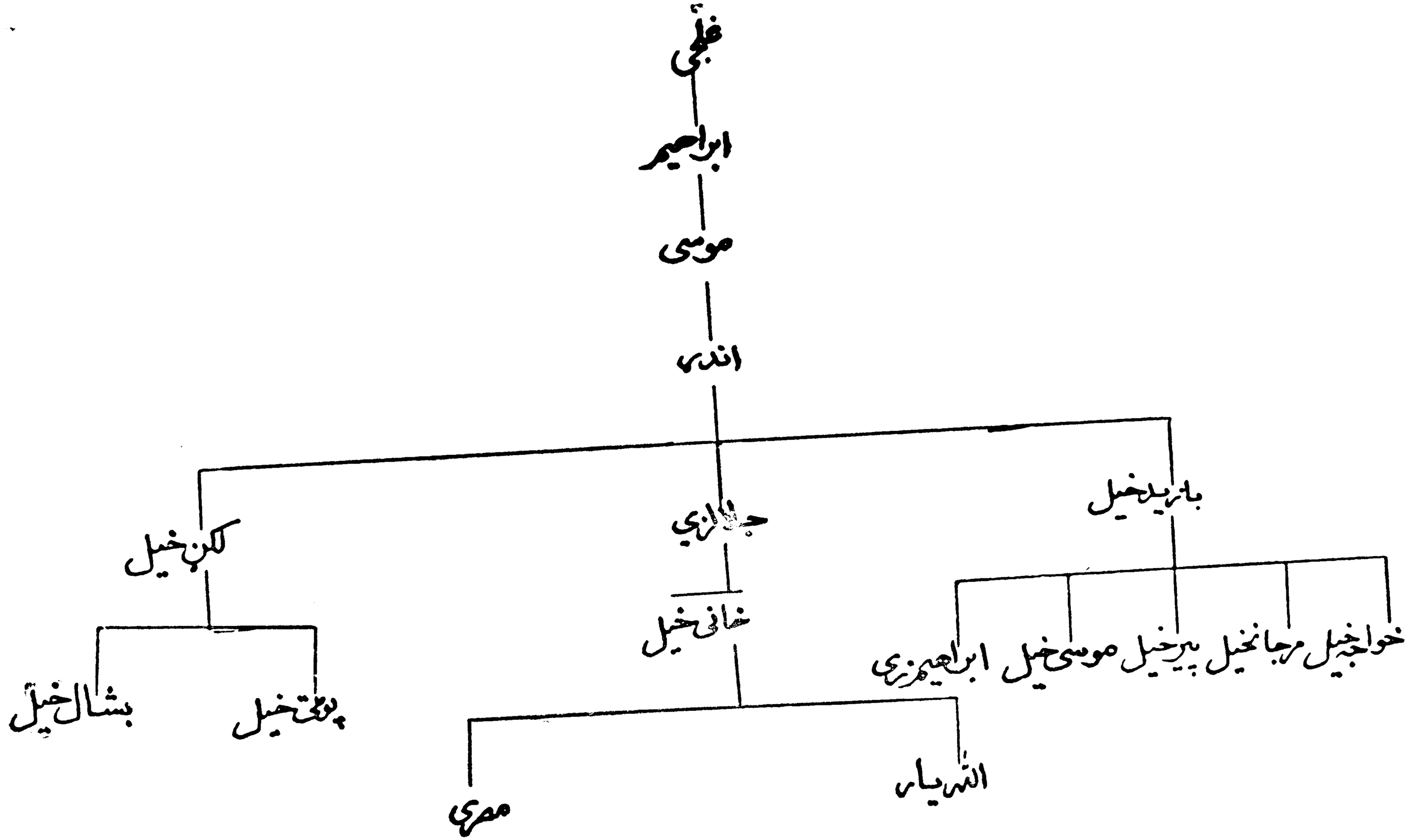
امرخیل

دوی غلجی پښتانه دی او په سلیمان خیلو پښتنوورګډیزی . و یل کیږی چی د دغی قبیلی مشرامربابانومیده چی زیارت یی د ننګرهار د سیمی په شا و خوا کی دی . دامرخیلوزیاتره خلك د میدان په ولایت کی استوګنه لری چی په د غه ولایت که ددوی داستوګنی سیمه دنرخ علاقه داری اوچاریکه ده . دمیدان امرخیل په لاندنیوخیلونو ویشل شوی دی : یارخانخیل ، الله دوش خیل ، یوسفزی ، ممی خیل ، غونداخیل اوبورخیل .

همدارازدی دو همه لویه برخه په ننګرهارکی استوګنه لری . د ننګرها ر د ولایت امرخیل د سره روداولسوالی د پیټاوی امرخیل په کلی کی چی د در ونتی بندته نژدی پروت دی استوګنه لری . همدارازد همدی ولایت د چپرهار د علاقه داری په سپین جومات اوسنګینه کی هم د دوی یوشمیر کورنی شته . دوی عموماد کرنی اومالداری په چاروبوخت دی . همدارازځینی امرخیل په بامیانو کی هم ا و سیږی چی هغوی کوچیانی ژوند لری . په همدی ترګه په لغمان د پکتیکاولایت په کتواز او د جوز جان د ولایت دآقچی په سیمه کی هم یوشمیرامرخیل ژوند کوی(۱)

---

(۱) د افغانستان د علومو اکادمی دژبواواد بیاتود مرکز غړی ښاغلی سر محقق عزیزاله امر - خیل څخه را غونډشوی معلو مات .

غلجی
ابراهیم
موسی
اندر
جلازی
بازیدخیل
لکن خیل
خوانی خیل
خواجه خیل
مرجانخیل
پیرخیل
موسی خیل
ابراهیمزی
بشال خیل
پوکت خیل
اللہ یار
مصری

اتمانخیل

اتمان خیل د کوزی پښتو نخوا یوه مشهوره قبیله ده چی په یوه واحده سیمه کی اسټوګنه لری ، خو په دریواړی واحدونو یعنی د باجوړ ایجنسی ، مومند ایجنسی اودملکنډ ایجنسی پوری مربوط دی (۱)

د دوی دسیمی شمال ته پنجکوړه ، لویدیځ ته یی باجوړ اود مومندو غرونه ، ختیځ ته یی سوات اوجنوب ته یی اشنغر می قعیت لری (۲)

دنسب شجری څخه څرګندیږی چی اتمان خیل هم د کرلانی پښتنو په ټولنیز ګروپ کی شامل دی . ددغی قبیلی خلك دځوارلسمی عیسوی پیړی په پیل کی دیوسفزیو دقبیلی په ګډون دتیراه اوګومل دغرونو نه د کابل اوننګرهار له لارې پښتور ته لاړل اوله هغه ځایه په دوابه اواشنغر کی دیوسفزیو سره یوځای په غم اوښادی کی شریك شول . کله چی ددلازاکو ، یوسفزیو او نورو قبیلو ترمینځ دلنګر کوټ په میره یاګړی کډوره کی جګړه پیښه شوه نو په دغه وخت کی دغه قبیله سره له دی چی دلازاك ددوی سره په قومیت کی نژدی وو دیوسفزیو پرځواودریدل اوپه دی توګه یی دلازاکوته ماتی ورکړه ، خو یوسفزیود اتمان خیلو سره کومه نیکی ونه کړه . دوی بیاله هغه ځایه څخه تیراته ولیږدیدل اوکله یی چی دهغه ځای څخه هم لاړ ونه لندل شول نو بیادارنګ برنګ سیمی ته راغلل چی تراوسه هماغلته میشته دی (۳)

داتمانخیلو سیمه په عمومی ډول غرنی ده چی دلویو اوکوچنیو روڅخه جوړه شوی ده چی و اړه سیندونه یی د سوات په سیند کی چی په دغه سیمه کی دا بازو په سیندمشهور دی توئیږی .

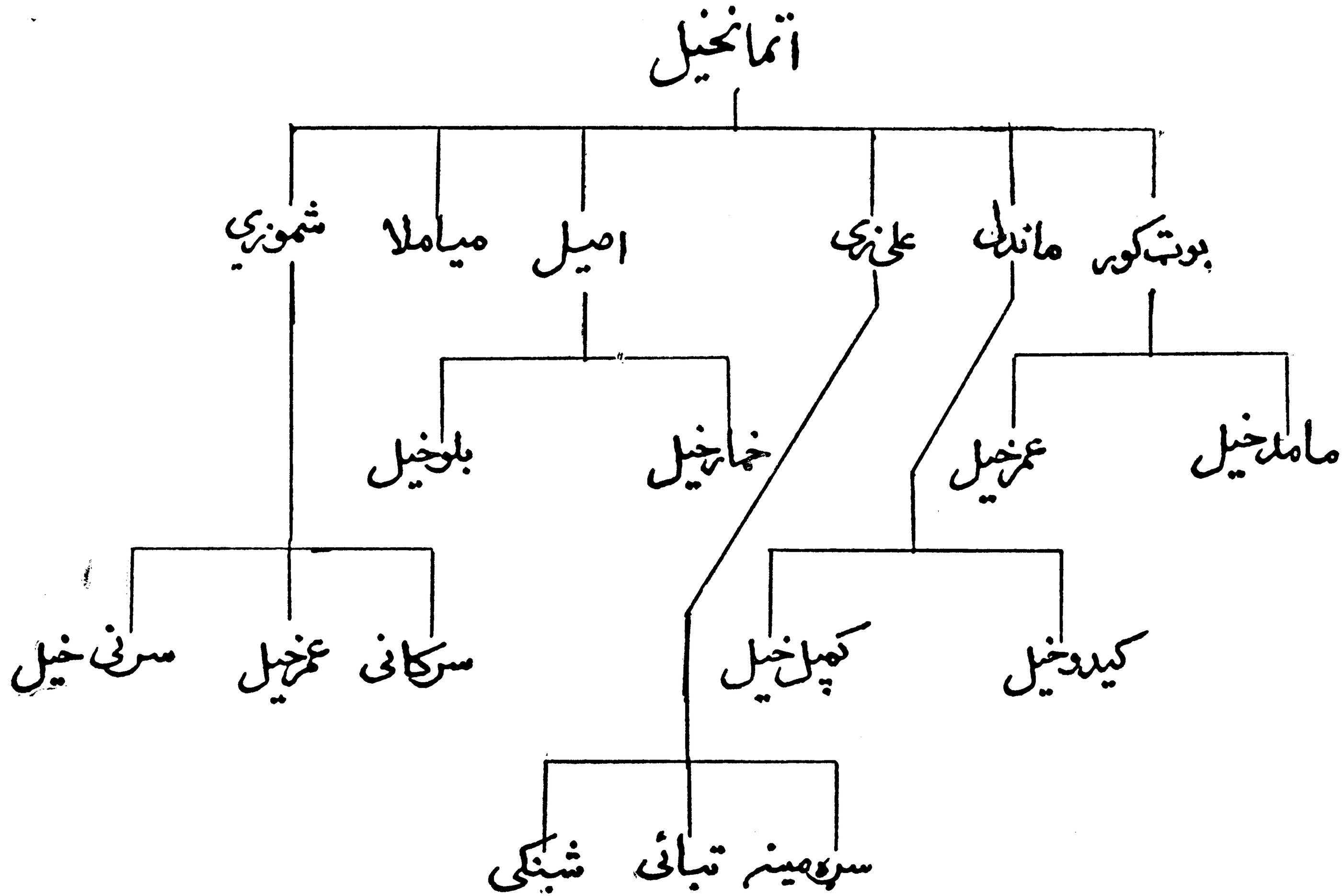
ددغی سیمی په شمال کی د(باجوړ سیند) بهیږی چی ترکلانی اواتمان خیل

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ، ۵۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ، ۱۳۸۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ، ۲۳۷ ۲۳۸ مخونه .

اتمانخیل
بوتکور
ماندل
علیزی
اصیل
میاملا
شموزی
مامدخیل
عمرخیل
خمارخیل
بلوخیل
کیدوخیل
کمپلخیل
سرکانی
عمرخیل
سرنی خیل
سرہ مینہ
تبائی
شبنکی

اتمانزی

دوی سرینی پښتانه دی اودمندریوښاخ ګڼل کیږی . اتمان زی د یوسفزیو دسیمی په ختیځه برخه کی دا باسین پرځاره اود مهابن د غره په سهیلی لمنو کی پراته دی. توپی، مینی، کوټه اومرغزددوی دسیمی مشهورکلی دی.(۱)

داتمان زیونورخیلونه په لاندی ډول دی: اکازی، کنازی اوعلیزی : د سدواولاده که څه هم په اتمان ورګډیزی مګرځان ته یی بیل نوم غوره کړی دی. داتمانزی قبیلی دری واړه ښاخونه د شیخ ملی دویش لهمخی برابری پلرنی برخی لری چی د غه دری واړه ښاخونه پهبرابر ډول دخپل نیکه ځمکه کړی او ورځخه استفاده کوی:

همداراز دعلی زیو دطاهرخیلی څانګه دیره مشهوره اوپه ګند ګهرنومی سیمه کی میشته دی . ویل کیږی چی اتمان زی(۱۲۰۰) وسله وال کسان لری. (۲)

اورکزی

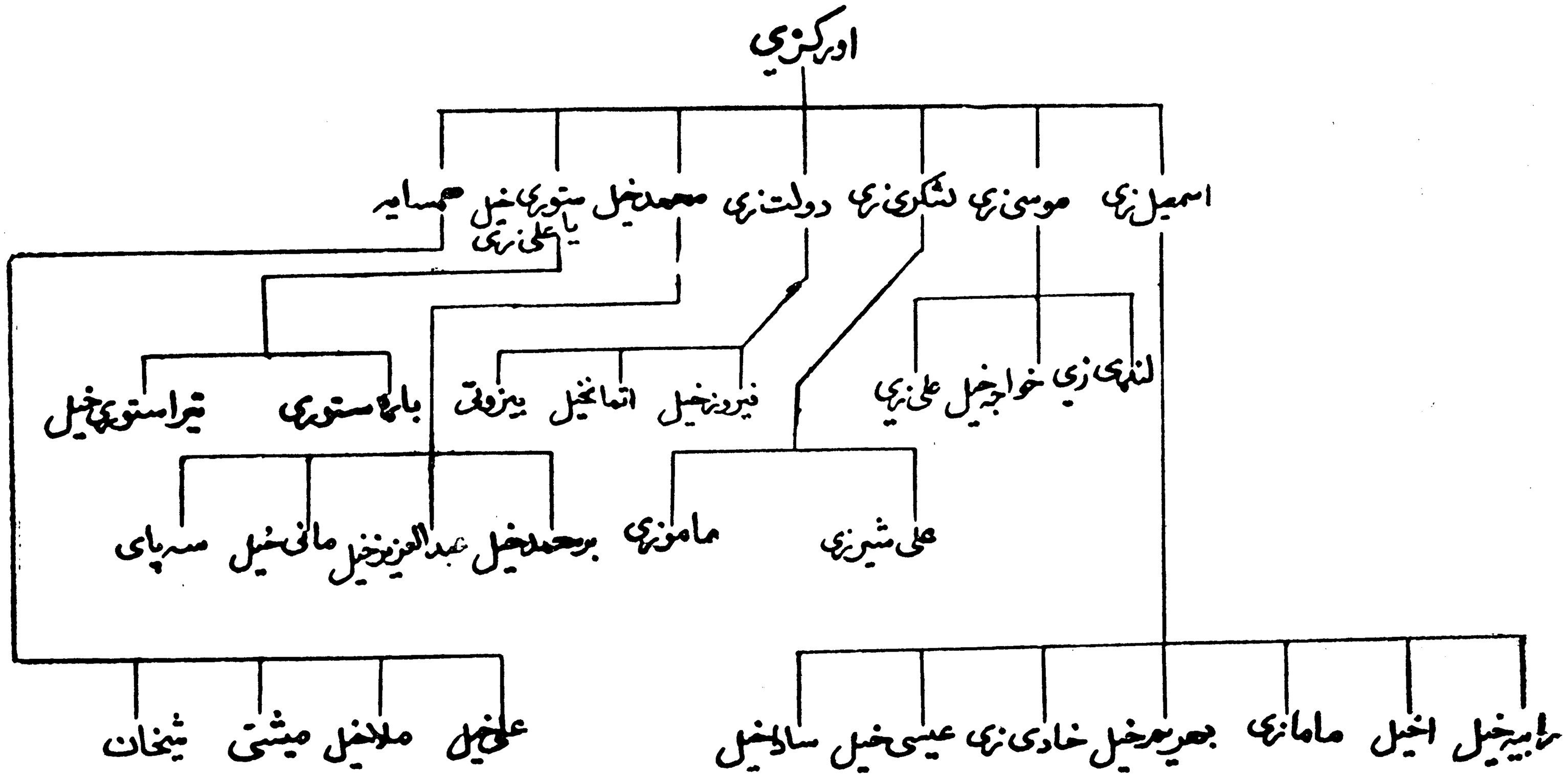
اورکزی دپښتنویوه مشهورقبیله ده چی زموږتوکم پوهان(نسب پیژندونکی) یی دکرلان دتولنیزی دلی څخه شمیری .

اورکزی دکوهاټ په شمال لویدیځ، دسپین غره پهختیځ اودتیراه دجنوبی ګڼیوپه سیمه کی استوګنه لری. شمال ته یی د اپریدیوقبیله، شمال لویدیځ ته یی پره څمکنی، لویدیځته یی توری، سهیل ته یی بنګښ اوختیځ خوا ته هم داپریدیو اوبنګښوسره پوله لری .

دحیات افغانی په حواله ددغی قبیلی داویوښاخونوشمیر پنځوته رسیږی چی بیاوروسته په نورووړو وروڅانګو اوخیلونوباندی ویشل شوی دی اودغه خیلونه دادی :

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۲۱ مخ .
(۲) حیات افغانی ، ۲۶۷-۳۰۰ مخونه.

اورکزی
اسمیل زی
موسی زی
لشکری زی
دولت زی
محمد خیل
ستوری خیل یا علی زی
همسایه
لنڈی زی
خواجہ خیل
علی زی
فیروز خیل
اتمان خیل
یزوقی
بامہ ستوری
تیراستوری خیل
علی شیر زی
مامو زی
برحمد خیل
عبدالعزیز خیل
مانی خیل
سہ پای
بھریمر خیل
خادی زی
عیسی خیل
سادخیل
مامازی
اخیل
رابیہ خیل
علی خیل
ملاخیل
میشتی
شیخان

اورمړ

دهغواورمړوچې خپله ژبه یې ساتلې ده په ژبه کې له خیرنو معلومیږي چې په مشکله کیدای شي هغه دپښتوژبې یوداسې لهجه (دیالکت) وګڼل شي چې په خورالرغونې زمانو کې له پښتوخخه بیل شوې دي خکه چې ددغې ژبې فونولوژي مورفولوژي، نحو (سین تاکسیس) لیکسیکالوژي او نورژینې خواص د غه ژبه له پښتوخخه لرې کوي اودپښتودیوه لهجې (دیالکت) په صفت نه بلکې دنوې څانګړې ژبې په توګه یې حدود تاکي.

داورمړودتوکم په باب هم علمي تاریخي استاد وایي چې دابه دیوه لرغونې توکم له نسلهوي چې په ختیځ آریایي لهجې (دیالکت) یې خبرې کولې(۱) نوپه دغه توګه اورمړیوبیل ملیت دي چې له پښتنوخخه بایدبیل وګڼل شي اوهمدغه نظرعلمي نظردي.

خوخرنګه چې دپښتنودانسابوتولومنابعود پښتنویوه څانګه بللې ده اوښایي کوم اساس هم ولري نو موږددغه علمي نظرپه پام کې نیولو نوسره دانسابومنابعو سره دآشنایي پهخاطرداورمړوپه باب معلومات وړاندې کوو :

دشجرواورواياتومطابق اورمړدښرخبون زوی اودسړبن لمسی دی. دی عمردین نومېده اوپهاورمړمشهوردی. په موجوده وخت کې اورمړدوزیرستان په کاټیګرم، دافغانستان دلوګرپه بره کې برك اودپښتوردضلعې په دریوکلیوکې پاسنې اورمړ، منخنې اورمړاولاندنې اورمړ کې میشته دي (۲)

دحیات افغاني مؤلف محمد حیات خان لیکي: داجوته ده چې داورمړپلار امرالدین دښرخبون لهپښخوزامنونه کوچنی و. ده یوزوی درلودچې اورمړنومېده چې دغه قوم هم دده په نامه سره نومولې شوی دی نوتراوسه پورې هم په دغه

---

(۱) دزیات تفصیل له پاره وګوري دافغانستان ژبې اوتوکمونه (۱۶۸-۱۶۹) مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۱۲۸۳ مخ.

نامه سره یادیزی. دده په باب داسی ویلی کیږی چی د اورمړ کوم زوی په چی په کوم ځای کی پیدا شوی نود هماغه ځای نوم یی وربا ندی اینبودهاو په یوه منظومه شجره کی چی میاعمرخمکنی (رح) ویلی ده په هغه کی اورمړ ته شل زامن منسوبوی چی په دی دول دی:

سنگتوی، مستوی، مشکور، شلتوی، زیق: مشوی، جلویان، دهری، کانی گورم، حران، کدنیخ، خصران، رنگک، داچا، ملانی: سیدانی خان، دوتوی، سین: خلیل اوبوکی (۱)

دد وی داستوګنی سیمه د سلیمان دغره هغه برخه ده چی اوس پکی د مسیو اووزیر وقبیلی اوسیږی. دکانی گورم ښارچی دوزیرواومسید ودبدرپه علاقه کی پروت دی هغه داورمړ وله خواجورشی دی چی اوس هم داورمړو پنځه ښاخونه په کانی گورم کی په دی دول سره میشته دی: خیکنی (۶۰) کوره، خرم جانی خلویښت کورنی، ملاتانی (۶۰) کوره، بیکنی (۲۰۰) کورنی او چرانی (۲۰) کوره، چی ټول (۳۸۰) یا (۴۰۰) کورنی پخپل پخوانی ټاټوبی کی اوسیږی پاتی اورمړ تقریباً د پنځه سوه کاله راهیسی دکاختی اوبیا دوزیرو دقبیلی دخلبی له املاله د غه ځایه لوګرته چی دکابل په سویلی برخه کی موقعیت لری ولږ ډیدل او هلته میشته شول چی تراوسه هم دلوګرد علاقی د برکی بورک په سیمه کی اوسیږی اواکثره خلک یی اورمړی.

اورمړ خپله یوه خاصه ژبه لری چی د پښتوژبی سره څه مشابهت نه لری داورمړو اپخوانی ژبه دکانی گورم اورمړو تراوسه پوری هم دځانه سره خوندی ساتلی ده اوپه خپلو مینځو کی پری گریزی اوخبری پری کوی خودلوګراو پیښور اورمړو خپله پخوانی اواصلی ژبه هیره کړی ده. داورمړو داصلی ژبی دموجودیت نه څخه عالمان دی عقیدی ته مایل دی چی اورمړ به شایددی ملک ددیرو پخوانیو

---

(۱) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

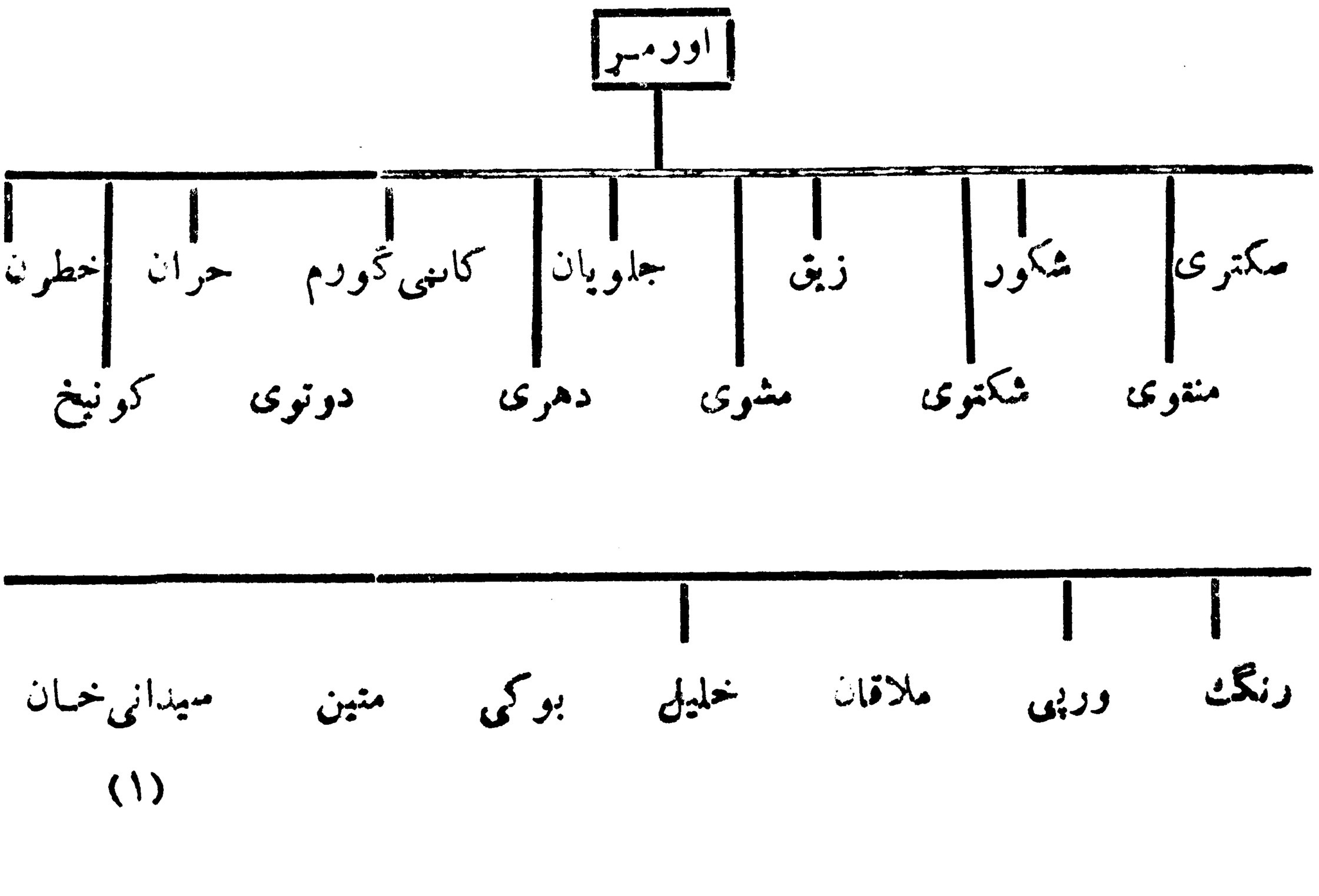
استوګنو اخلاف وی اودپښتنو دګاونډیتوب اویوځای استوګنی په وجه به یی د پښتنو تهذیب اوتمدن خپل کړی وی.

په اوسنی زمانه کی اورمړ په خوی بوی ، عادتونو ، دودونو ، دستورونو ، ژبه ، تهذیب اوثقافت کی کت مت د پښتنو په شان دی اوپه ظاهره کی ددی خبری هیڅ څه شواهد نه معلومیږی چی ګوندی دا خلک به د پښتون اولس نه بیل خلک وی :

دلوګړ داورمړ وشمیرد (٤٠٠) او (٥٠٠) تنو ترمینځ دی اودوی د عبدالصمدخان ، نورالله اوتقی په کلیو کی ژوند کوی.

داورمړ بن شرخبون بن سړبن

د نسب شجره

(١)

(١) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ١٢٧٦ مخ .

اوریاخیل

دوی غلجی پښتانه دی او زیات شمیریی دکابل ولایت د پغمان په اولسوالی کی استوګنه لری .هلته‌ددوی‌مشهور کلی اوسیمه دخالداریو په نامه سره یادیږی. یوشمیر اوریاخیل دکابل لویدیځ سیمو ته اوپه تیره بیاد میدان پـه ولایت کی هم استوګنه لری (۱)

یوزیات شمیراوریاخیل دپکتیادولایت دزرمت (زر ملی) په اولسوالی کی هم استوګنه لری .دلغمان دولایت داوریا خیلوشمیرد(۱۳۶۰) کال‌داحصائیی له‌مخی (۱۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی چی دلغمان په‌مرکزمهترلام اودقرغیوپه اولسوالی کی اوسیږی .

همدارازیوشمیراوریا خیل دپروان و لایت دقـره باغ پـه اولسوالی کی هم میشته‌دی :

بابر

دنسب دشجری‌له‌لیدلونـه څرګندیږی‌چی بابرپه اصل کی‌دشیرانیویوه څانګه اوسربنی‌پښتا نه دی، خوددوی اولادی ځان ته بیل نوم غـوره کړاواوس په مطلق دول دبابروپه نامه سره یادیږی (۲) .

دوی یو دیرښه متمدن قوم دی . دوی په سوداګری دیرښه پوه اوپه عمومی دول ددامان په قومونو کی تر ټولوشته من او غوږیدلی دی .(۳)

بابردمیاخیلوپه سهیل کی استوګنه لری چی لویدیځ ته یی سختی غرنی سیمی پرتی‌دی اودیوه غرنی وادی څنډی ددوی ملکګ ته رسیږی اوله هغه ځـایه څخه

---

(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل‌ولایات‌سرحدی کشور ٤١ مخ.

(۲) حیات افغانی ۲۵۵مخ .

(۳)الفستین ، دکابل‌سلطنت بیان ، دوهم توک، دد کتور محمد حسن کاکړ ترجمهٔ ، کابل : ۱۳٦۱ کال۲٦مخ.

یوه غرنی ویاله راوځی چی د دغی غرنی ویالی په ذریعه ځمکی خړوبیزی ددغی وادی څخه یوه لاره لویدیځ افغانستان ته تللی ده خوخلك وربانډی ډیرتګ اوراتګ نه کوی لکه چی د غویلری اویاګوملی په لارویی چی کـوی. ویل کیږی چی دبابرو قوم د ستوریانی د قوم څخه پرته دنورو تولو پښتنو څخه وروسته د شیرانیوله غرنی سیمی څخه را ووتل اودچوهدوان په سیمه کی میشته شول . بابر دنورو پښتنی قبیلو په نسبت ډیرحلیم ، آرام اودښه چلند خاوندان دی. د کابل دوا کمن سـلدوزی تیمور شاه په وخت کی دبا برود قوم مشر ته دامـین ا لملك منصب ورکړل شو:

دپروفیسورسیال کاکړ په حواله یوه شمیر با بړ په ژوب، کو ته او پشین کی هم میشته دی اوهمدارازدسند په ګړی یاسین ،سلطان کوټ اوشکا رپور کی هم میشته دی . دننګـرهار دجـلال آباد په ښارکی هم ددوی څوکورنی دبابړیانو په کلی کی هستوګنه لری.

دحیات افغانی دمولف پـه قول هغه بابړ چی په اواروسیمو کـی اوسیږی نود هغوی شمیر تقریباً څلورزره کورنیوته رسیږی د بابړ ویوه لویه ځانګه د سلیمان له غرو نه هغه خوا په سیوه (Sehra) کی اوسی . دغه سیمه د شیرانیوسیمی ته نـږدی پرته ده اوبابړیان له دوی سره نږد ی اړیکی لری اوله هغوی سره په کـرووړواو رواجو کی ورته دی.

دلویدیځ افغانستان په ځینو ځایونو کی هم بابړ لیدل کیږی لکه چی دکندهارپه ښارکی هم څوکوره، دپنجوایی په اولسوالی ،کنـدهارتـه نږدی په سوزنای کی چی دارغنداب دسیمی پوری تړلی ده هـم ددوی څوکلی شتـه دی. همداراز پـه کابل، لوګراودکـونړ ددری په ځیـنوځایونو کـی هم ز یات شمیر بابړ اوپه ځینو ځایونو کی په لږشمیر میشته دی. دحیات افغانی مؤلف لیـکـی: «له هغـومختلفو روایاتوځخه چی تراوسه لاس ته راغلی دی دا سی اتکل کـیدای شی چی هغه بابړ چـی پـه لویدیـځ افغانستان کـی په خواره واړه دول ژوند کـوی دهغوی شمیر د (۵۰۰) کورنیونه زیات نه دی»

دکندهٔ ولایت په مرکز اودپنجوایی په اولسوالی کی دبابړ وشمیر(۱٤٥۰۹)
تنوپه شااوخوا کی ښودل شوی دی.(۱)

بابکرخیل

دوی غلجی پښتانه دی ددوی یوشمیر دځانګی مـید ان اوخوست ترمینځ دباك
په علاقه داری کی استوګنه لری چی د دغی سیمی داوسیدونکـوشمیر(۸۰۰۰) تنه
ښودل شوی دی اوا کثریت یی بابکرخیل تشکیلوی :

دلغمان ولایت دخان کلا، هرملن اوسهسده په کلیو کـی هم یو شمیر بابکرخیل
استوګنه لری چی دلغمان ولایت کی د دوی شمیرد (٥٤٧) تنـوپه شاوخوا کی ښودل
دی. یوشمیر بابکرخیل دکابل اوننګرهارترمنـځ دسروبی اولسوا لی په جګد لك
اوتیزین کی هم استوګنه لری : دغه رازدخاك جبار دعلاقه داری د خوردکـابل په
کلی کی هم یوشمیر بابکـرخـیل استوګـنه کوی چی دکـابـل ولایت دبګر امیو په
ولسوالی پوری مربوط دی .

دپکتیا ولایت دخوست داوی اولسوالی دباك د علاقه داری بابکرخیل اکثره
دکرنی په چارو بوخت دی اوپه یوه شنهاو اواره سیمه کی ژوند کوی :

بابی

د غرغښت په ټولنیز ګروپ کی یوهم دبابی یابابیانوقبیله ده خـوددیـروهـځو
اوکوښښس نوسرهسره مود دی قبیلی په باب ډیرمعلومات تولا سه نه کـړل . داسی
ویل کیږی چی بابی په خپلوخلـورومـقربـوپوښتوجبـوا ئیل

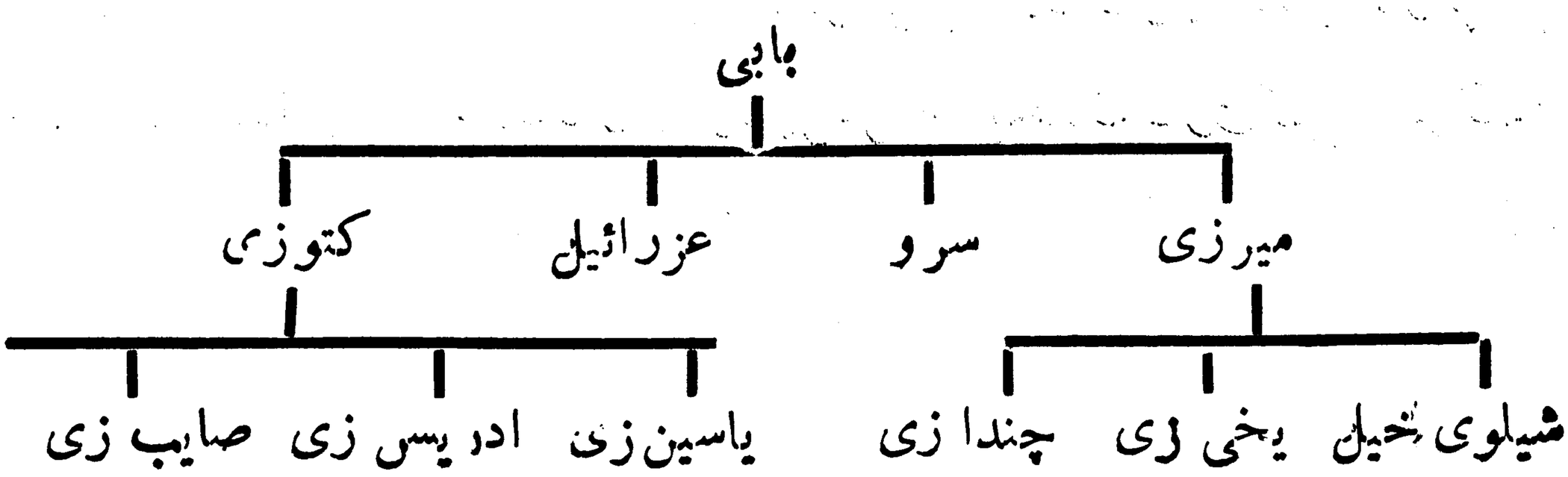
(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبا یل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ .

میکائیل ، عزرائیل او اسرافیل نومونه اینبی ووخوورووسته یی دپښتنو دانتقاد او تنبیه په وجه د غونومونوته تغییرورکړ. (۱)

حیات افغانی لیکی : که څه هم د بابی قبیلی شمیره دریوزرو کسانو نه زیات دی خو په پښتو کی بابیان په کندهار او کلات نصیرخان کی دیر با همه سوداګران دی او دخپل ښه غوره سلوک او نرم چال چلند په وجه دښه ژوند څښتنان او اکثره یی شتمن دی (۲)

همدارازد دغی قبیلی خلك په میرانه کی هم ښه شهرت لری : د با بی قبیلی خوراك اوپوښاك اکثرپه لوړه سویه اود رانیانوپه څیردی . با بیان د شمیرپه لحاظ بیخی ازاووګړی یی په کلات ، بوری، کندهاراوکویټی په شابو نومی کلی کی میشته دی . همدارازد دوی یوشمیر په هند کی استوګنه لری اود څینوروایتونوله مخی دهند د جوناګراوګجرات نوابان د بابیانوله جملی څخه وو . (۳)

د شوروی د نامتوانتوګرافوستانیشفسکی په حواله د (۲۰) پیړی په نیمایی کی د دوی شمیر(۸۵) زره ښودل شوی دی .

(۱) حیات افغانی ۳۳۹ مخ،

(۲) نوموړی اثر ۲۷۳ مخ .

(۳) پروفیسور ولی محمد خان سیال کاکړ، پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ، کویټه : (۱۹۷۶) ٤٦٦ مخ

بارکزی

دوی سربنی پښتانه دی اوددرانیودزیرک یوه څانګه دهچی دکندهار، هلمند، فراه، نیمروز اوهرات په ولایتونوکی استوګنه لری. بارکزی دشمیرله مخی د پوپلزیونه زیات دی (۱) بارکزی دوزیرفتح خان له وخته دیرمشهورشول په تیره بیاهغه وخت چی له دغی څانګی نه امیردوست محمدخان دکابل پاچا کښیناست نوددوی شهرت دوه برابره زیات شو اوبارکزیان ترلیری ملکونو پوری دشهرت خاوندان شول (۲) ددوی داستوګنی سیمی پهلاندی دول دی :

۱ـ په کندهارکی :

دکندهاردولایت په مرکز، ددامان پهاولسوالی، دشاه ولی کوټ په اولسوالی، دارغنداب په اولسوالی، دپنجوایی په اولسوالی، دارغستان په ولسوالی او معروف په اولسوالی کی اوسیږی چی ټول شمیریی دکندهار په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۵۸۳۴۷) تنه ښودل شوی دی:

۲ ـ دهلمند په ولایت کی :

دهلمند په مرکزدنادعلی پهاولسوالی، دواشیوپهعلاقه داری، دناوه بارکزایی په علاقهداری، دنوزاد پهعلاقهداری اودنهرسراج پهعلاقه داری کی استوګنه، لری چی دهلمند په ولایت کی یی ټولشمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۱۲۶۰۸۸)تنه ښودل شوی دی.

۳ـ دنیمروزپه ولایت کی :

دوی دلتهدنیمروزپه مرکزکی اوسیږی چی شمیریی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۸۹۵)تنه ښودل شوی دی .

---

(۱) الفنستن، دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک، پښتوژباړه دپوهاندداکتر حسن کاکړ (کابل: ۱۳۶۱) ۷۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ۲۲۴ مخ .

همدارازدکنګ اوچاربرجلك پـه اولسوالیو کی هم اوسیزی چـی تول شمیر یـی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی په نیمروزکی (۳۲۸۰) تنه ښودل شوی دی:

٤ـ دفراه په ولایت کی:

دفراه په مرکز دبالابلوك اوګلستان په اولسوالیو کی استوګنه لری چی تول شمیریی د فراه په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له (۹۰۷۶۲) تنه ښودل شوی دی.

٥ـ دهرات په ولایت کی:

دانجیل، ګوزری، پښتون زرغون، ګلران، غوریانو، زنده جان اوادرسکن په اولسوالیو کی استوګنه لری چی دهرات په ولایت کی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کـال داحصائیی له مخی ۳۲٤۰۷ تنه ښودل شوی دی.

دبارکـز یوشمیرځه دپاسه (۲۳۱۰۶۷) تنه ښو دل شوی دی . هغه سیمی چی بارکزیان پکی استوګنه لری ښی حاصلخیزه اودکرنی وړدی. دوی دپوهی اوتعلیم سره زیاته مینه لری اوځانونه اصیل پښتانه بولی(۱)

همدارازدشوروی اتحاد داتنوګـرافـرستا نیشفسکی په حوالـه ددوی شمیر د (۲۰) پیری په نیمایی کی (۳۲۰) زره تنه ښودل شوی دی:

بامیزی

سربنی پښتانه اوددرانیودزیرك یوه څانګه ده : ددوی اکثریت دکند هـار دولایت په مرکزکی استوګنه لری. شمیریی د ۱۳۶۰ کـال داحصائیـی لـه مخی د (۱۹۷۰) تنوپه شااوخواکی ښودل شوی دی . (۲)

بختیاری

تاریخ حیات افغانی دبختیاریودقبیلی په باب لیکی: «ځینی خلك دوی سیدان بولی .دا خلك په اصلی کی له ایران نه راغلی دی چـی ددغـی قبیلی دیرشمیر

(۱) معومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایا ت سرحدی کشور ۹۸ مخ
(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ.

اوس هم په ایران کی استوگنه لری: دبختیار دقبیلی یوشمیر دایران داصفهان په لویدیځ اویوشمیریی په بخارا کی هم ژوند کوی. په دره بندیادرابن کی ددغی قبیلی (۷۰۰) یا (۸۰۰) کورنی شته اوپه مرغه کی هم تقریباً (۵۰۰) کورنی استوگنه لری:

هغه بختیاری چی په درابن کی اوسیزی هغوی د میاخیلوسره په گټه او ناوان کی شریك دی: د بختیاریودقبیلی ځینی پوونده سوداگرد دیر کلك هوډخاوندان دی (۱) داسی فکر کیزی چی ښایی دوی به دلودی قبایلو یوه خانگه وی:

دمخزن افغانی لیکوال دبختیارو دقبیلی دنسب داصلیت په باره کی داسی لیکلی دی:

اسحاق نومی چی اصلاً دیوه سید زوی وپه اوش نومی ځای کی چی دبغداد له توابعوڅخه دی دروزگاردپینوواوستونزوپه سبب پـه سفرلاس پـوری کـړاود سلیمان په غره کی د شیرا نیوسیمی ته راغی اود شیرانی په قبیـله کی یی له یوی ښځی سره چی شیخی نومیده واده وکړاوله دغی میرمنی نـه یی یوازی یوزوی وشواودابو سعید نوم یی ورباندی کینښود چی نوموړی مـاشوم دبـخت اونیکـو طالعوپه اساس په بختورسره شهرت وموند اودوخت په تیریدوسره پـه بختیار باندی مشهورشوچی دده اولادی ته بختیاری وایی،خومولف ته ددغه روایت په باب صحیح ثبوت ترلاسه نه شو(۲) دغسی روایتونه ډیردی چی کله دپښتنـویوی قبیلی اوکله بلی تهدسیدانو یاناورو عربی الاصلوسره ارتباط ورکوی چی په حقیقت کی له افسانوڅخه هیڅ زیاتوالی نه لری:

بریڅ

بریڅ دپښتنویوه قبیله ده چی زموږ پښتپوهان (نسب پیژندونکی) یی د سربن دتولنیزی ډلی (Socialgroup) څخه شمیری اوددوی دوینالـه مخـی دسربن پـه ښرخبون (ښرخبن) ښاخ گډیزی:

---

(۱) حیات افغانی ۴۴۱ مخ

(۲) حیات افغانی، ۶۰۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهندد کمبوج په تاریخ کی دلرغونی آریایی کتاب رگ ویداپه حوالـه داسی لیکل شوی دی : «دلـوملکانو (پاچهانو) جنگ دویدی زمانی مشهور جنگ و . په دې تاریخی جنگ کی لس آریایی قامونه ملګری وواود بهارتیه نومی آریـایـی قبیلی دپاچاسوداسه پرضدوجنګیدل. په دغولسو قامونو کی یوقام پکتهان نومیده چی اوسنی پکتون = پختون= پښتون ځینی مراددی.

د دغه سودا سه پلاریا نیکه (Devadasa) هم د خپل قام نامتو پاچاو. دی دخپلی پاچاهی په زمانه کی لهخوآریایی قبیلوسره جنګیدلی اوپر هغوی یی بری مونـدلی دی چی یوه په هغو کی (Brisaya)دی .

افغانی محققین لکه مرحوم استاد احمد علی کهزاد اومرحوم استاد پوهاند عـبدالحی حبیبی دغه په ویدکی راغلی «بریسیه» قبیله بریخی یولـی :

<u>د بریخوخیلونه:</u>

ښاغلی استاد رشاد دشیخ بستان بریخ نومی اثرکی لیکی :

بریخ په اومړی سرکی په دوو پلارو ویشل کیږی یویی « اوتغ» دی او بل یی «اوسین» . اوتغ پرلاندنیوخیلونوویشل شوی دی : ۱ـ داود زی ۲ـ چوپان زی ۳ـ ملیزی ٤ ـ بدل زی ٥ ـ ثابت زی ٦ـ شکر زی او بروکی زی :

اوسین هم پرلاند نیوخیلونو ویـشل شوی دی :

۱ـ بارکزی ۲ـ زکوزی ۳ـ مندوزی ٤ـ سبازی ٥ ـ راو زی. حافظ الملك حافظ رحمت خـان بریـخی چی په ۱۱٤۸ه . ق دهندوستـان په روهیل کهنـډ کی خلاصة الانساب لیکلی دی هلته داسی وایی :

اوس بریخی په خپـل اصـلی وطن ښوراوك کی یوازی پرد غوخیلونـوویشل شـوی دی :

بدل زی :

زکوزی :

مندی زی :

چوپان زی اوملیزی د یوسفزیوسیمی ته راکوچیدلی اوزیاتره بیاله هغه ځایه هندوستان ته را غلی دی دد غودوو (زیو)خلك چی په ښوراوك کی پاتی دی ځانته خانی او د مځکو تاکلی جلا برخه لری . د شکرزیو، را وزیو، او نورو (بارك زیو، سبازیو، پروکی زیو) شمیرلږو. دوی هم په هغو دریوزیو(بدلزیو، زکوزیو، مندوزیو) کی مدغم شوی دی :

د حافظ رحمت خان د غه لیکنه پس له دوه سوه اوخوکالوڅخه اوس هم رښتیاکیزی او د ښوراوك دکرنی مځکه پرنو موروډریو زیو (بدل زیو، زکوزیو مندوزیو) باندی په دی دول ویشلی ده :

۱ـ د بدل زیو برخه

د پښین خواته له غل دری څخه تر با دوزیو پورې(د ښوراوك ختهڅه سیمه).

۲ـ د زکو زیو برخه :

له پنج پایه څخه دریگ ترعلاقه داری پورې :

۳ـ د مندوزیو برخه :

له کاریزه څخه د بلوڅانوترتګه (بریده) پورې (د ښوراوك لویدیزه سیمه)

دلته دا هم باید وویل شی چی د مندوزیوپه برخه شیرانی هم اوس شریك شوی دی او د بریڅود څلورم خیل په توګه پیژندل کیږی . په خلاصة الانساب کی بدل زی پر دغولاندی پنځوښاخونوباندی و یشل شوی دی :

سالارزی، بیسین زی، ادوړی(زی)، ملاخیل او دولت خیل. مولف داهم زیاتوی: اوریدل کیږی چی ملا خیل او دولت خیل اوس په ښوراوك کی نه دی پاتی د یوسفزیوسیمی ته راغلی اوزیاتره یی بیاهغه ځایه هندوستان ته را لیږدیدلی دی. په خلاصة الانساب کی داهم راغلی دی چی مندوزی او زکوزی هم د بدل زیو په څیرپر خوځو پښو ویشلی دی خودهغی نومونه یی نه دی راوړی :

دبریڅو تاتوبی :

دبریڅوپخوانی تاتوبی دبست تاریخی سیمه وه چی پښتانه یی کلا بس بولی

اوس هم هلته بریښی یا بریښان اوسیزی . دفتح خان اورابیاد نکل قهرمان (پتی خان) دکلابس له بریښوخخه وړه دغه نکل کی دهلمند پرغاړو باندی دبریښو گډه آبادی ښیی . په ۱۰۵۸ هـ.ق کال پر کندهار باندی دایران دصفوی پاچادوهم شاه عباس (۱۰۵۲ - ۱۰۷۷ هـ.ق) دحملی په وخت کی پردل خان بریښی له خپل قبیلوی لښکرسره دایرانی پوځونوپه مقابل کی پنځه پنځوس ورځی دکلابس کلا بندی وساتله . دغه پیښه هم دښیی چی تریوولسمی هجری سدی پوری لادهلمندپرغاړو پهتیره بیاپه کلابس کی دیر بریښی میشته ووسل اوخوکاله پخواچی دپتی حیات خان پوپلزی (؟) حیات افغانی (۱۲۸۳ هـ.ق تالیف) کړدکلابس پرشاو خوابریښوخپله خانی دراوده اوخان یی اورنګ خان نومیده :

بل د هلمندپه رکښنه غاړه باندی دګر مسیل اوسیستان تر مینځ په لندی او پلالکه کی اوس دری سوه کوره بریښی میشته دی اودغه بریښی دزکوزیواله ایسازی پښی څخه دی .

لندی اوپلالکه دوی ویالی دی چی بریښوپخپله کیندلی دی . لندی ویاله لویدیزی اوپلالکه والهختیخی خواته واقع ده چی ددواړو ترمنځ تقریباً لس کیلو متره واټن شته . لندی اوپلالکه له اداری لحاظه د د یشوپه اولسوالی پوری اړه لری ددغی اولسوالی ختیزلورته دګرمسیل اولسوا لی پرته ده دادواړه اولسوا لی دهلمندپه ولایت پوری اړه لری چی مرکز یی دلښکرګاه بنار (بست) دی .

دکندهارپه بنارکی هم دبریښانوخوکوره شته مګرددوی داستوګنی ترتواولویه سیمه بنوراوك دی چی دلندی اوپلالکی ویالی یی شمال غرب ته پرتی دی .

دپتی حیات خان په حیات افغانی کی یې وسل اوشل کاله دمخه کښلی دی چی اوس په بنوراوك کی تخمیناً دری زره کوره بریښی اوسی: دحیا ت افغانی په دغه شمیر کی شیرانی هم راځی دبنو راوك دخلکوشمیر د« اتلس قریه های افغانستان» په (۱۳۴۹) مخ کی لیکلی دی تقریباً یوولس زره تنه دی چی په دغو کی تقریباً دوه زره تنه بریښان نه دی اوددغی سرشمیرنی له مخی چی په ۱۳۵۳ ش

کال په کابل کی خپره شوی ده دښوراوك دبړیځوشمیر بی له شیرانیو نهوزرو تنوته رسیزی. (۱)

د (Dictionary of the Pathan Tribes) په ۲۱۰ مخ کی لیکلی دی «څه بړیځی په کوته، پیښن اوخاګی کی اوسی. دغه قبیله زیاتره دافغانستا ن په جنوبی برخه ښوروالك کی میشته ده.»

داولس مجلی د ۱۹٦۸ ع کال اکتوبر په ګڼه کی عابد کښلی دی: «بړیځی دکویټی دویژن په شراروډنومی ځای له عیسی خیلو سنتیا کاکړوسره میشته دی په کونه کی هم اوسی» دپټان دکتاب په سلم مخ کی لیکلی شوی دی:

ددبړیځوخو کوره دکویټی دبولان دحکومت په ځاګی کی هم شته اوخه بړیځی په نوشکی کی هم اوسی.

څه اکازی، الیك زی او وسمی زی بړیځی (چی له نسبی لحاظ په منډوزیو ګډیزی) په بولان کی له سنجرانیو بلوخوسره میشته دی اواوس بی خپله ژبه له لاسه ورکړی ده. ددغوبړیځوشمیرسلومړونه رسیزی:»

ملك صالح محمد لهړی دبلوچستان نومی کتاب په ۵۵ مخ کی لیکلی دی: په ۱۹۵۱ ع کال چی په بلوچستان کی دنفوسوشمیروشود بلوچستان دبړیځوشمیر (٤۹٦۵) تنه وو. په صولت افغانی کی راغلی دی:

«بړیځی په هندوستان کی هم اوسی دجهجروپرګنه دبړیځا نوده. په ۱۸۵۷ ع کال چی د هندوستان دآزادولو له پاره هندوستانیان پورته شول د جهجر بړیځی رئیس هم ددغوغازیانومل و. انګریزانو چی بری ومونددغه بړیځی رئیس یی په دار کړ.»

دجهجرپرګنه ددهلی اوعلی ګړه تر مینځ پرته ده په داداری لحاظ دسکندر آباد په حکومت پوری اړه لری سکندرآباد سلطان سکندرلودی (۸۹٤-۹۲۳ هـ.ق) ته منسوب دی.

---

(۱) پوهاند رشاد ، بریځی اوښوراوك ، دشیخ بستان بړیځ دمقالومجموعه، ۹-۱۸ مخونه ۱۳٦۰ هـ کال.

بریښی دروهیل کند په ښارونو کی هم شته په تیره بیا بریلی په بریښودك دی:
د(Pathan په سلم مخ کی راغلی دی چی په بمبئی کی (دبروچ) په نامه ښار هم بریښوته منسوب دی او له دی څخه معلومیزی چی بریښی ترګجراتـه پـوری هم رسیدلی وو:

ښوراوك:

دښوراوك سیمه داوسنی کند هارپه جنوب غربـی کنـج کی مـوقعیت لـری او داولسوالی په نامه اداری تشـکیل لری. دریګ په نامه یوه علاقه‌داری هم په دغه اولسوالی پوری‌ترلی ده. دښوراوك دسیمی‌شمال اولویدیځ ته ریګ(ریګستان) پروت‌دی دغه‌ریګستان په شمال کی‌دسپین بولدك‌ترحدودواوپه‌لویدیځ دافغانستان دغربـی پولی‌پـوری غزیدلی دی لمرخاته خواته یـی دخواجـه عمران غردی‌چی له پـښـینه څخـه ښوراوك‌جلاکوی :

دجنوبـی ددی غرو نه یـی دبراهوی بلـوڅو قاتو بـی دی چـی پـه نوشکی پوری اړه لری. دښوراوك مځکه ښوی داګ‌دی‌اوددغه داګ‌په منځ کـی هیڅ غرنشته مځکه یـی مت ده اودبری بیخی نلری. د ښوراوك دمساحت پـه بـاب دصولت افغانی په ۳٤۷ مخ کی راغلی دی:

«ښوراوك نسبتاً په مربع شکل پـروت دی چی هره ضلعه یی تخمیـناً شپیـته میله او زدوالی لری.»

دصولت افغانی دغه لیکنه دحیات افغانی د (۱۵۳) مخ نقل دی :

د «اتلس قریه های افغانستان» په ۱۳٤۹ مخ کی دښوراوك دټولی اولسوالی مساحت (٤۹٦٤) مربع کلیو متره را غلی دی مګر قاضی عطاوالله‌خان دپښتنو په تاریـخ کی د ښوراوك توله علاقه تقریباً شپیته مربـع میلـه ښودلی ده. داروابـاد قاضی صاحب دغه لیکنه داسی توجیه کیدلای شی‌چی ده یوازی دښوراوك هغه‌آباده مځکه شپیته مربع میله بلـلی وه چی دبریښوکروندی او تاتو بی دی او دنـوی او زاړه ښوراوك په نومونو یادیزی :

په قاموس جغرافیایی افغانستان کی د ښوراوك کلی اووه ویشت ښودل شوی دی (۱) په د غه کلیو کی ترټولو لوی کلی دبادرزودی چی تقریباً یوزرودوه سوه تنه پکی اوسی. په زیاتو کلیو کی دوه دری کوره براهویان هم شته چی نار ینه یی د کلی ساروانان او شپنیان دی . ښځمنی یی کمبلی، جوا لونه ،خورجینونه او دستر خوا لونـه اوبی.

کلی او کورونـه:

دښوراوك دبریځرکور په یوه ساده کودی (کودله) یاخو نه کی وی. کو دی یی په بیضوی شکل د غره له پنډولښتو څخه جوړه شوی ده چی څلور پنځه‌دانی‌یی یو ځای په مځکه کی‌له یوی خوا اوبلی خوا څخه دنیمی دایری په توګه نجتی‌وی پرسویی کـیږه وراچوی کیـږه دغزوله لښتو یا نلرنو څخه ټغر غوندی شی اوبـی دخونړ په پـښښت کی‌یی پرتیرانواچوی.

هغه کودی چی دژمی له پاره وی‌پر کیږه‌سر بیږه‌یی اخیږوی. خو نـی یـی څلور دیواله‌لری‌چت. یی‌له‌یوه‌او زده‌تیرو او دغزه‌له‌لښتو څخه‌داسی‌جوړ کړی وی‌لکه عصری چادر پوښه کورونه. دغه خونی او کودی یوه‌د بلی وارخ‌ته‌په‌بیضوی یامستطیل‌شکل یولر پرله پسی پرتی وی. پرشاوخوا باندی (دښاری دوله کورونو په‌شان) دیوالونه لری اوزیاتره کودلی یی دروازی وی داځکه چی په دوی کی مخ پتی اوغلانشته :

کښت او کر:

د ښوراوك دوبی دیرتود اوژمی یـی معتدل دی څـه شمیر تـره کی اوخوروتی کوچیان ژمی ځانونه‌ښوراوك ته‌رسوی دښوراوك کښت‌په‌باران دی‌فقط یو کاریزګی پکی شته چی پرهغه هم دوه دری کوره‌آبادی نوری بها ندی اوبه نه‌لری. غنم، اوربشی اوبـاجوری په لـلمی دول کری. څه لـلمی پالیزوله هم کری.

دښوراوك دبریځرسپین زیری وایی : « زموزنیـکه ګانوچی په ښور اوك کی وارول کښت‌یی په باران واوله لوړی څخه یی څمکی نه خړوبـیدلی . لوړه دیوه

قاموس جغرافیایی افغانستان ، ٤١ مخ ، دکابل چاپ، ١٣٣٨ هـ .کال

رودلوم دی: دارود دتوبی له غروراوزی اوزدوالی یی(۲۵۰) میلهدی.لوړه ژوره ده غاړوته یی او به نه خیژی .

سترستانه حاجی محمد نیکه خپلکی دوی تشویق کړل چی ویالی وکاږی اوله لوړی څخه اوبه خپلو کړوند و ته وخیژوی بړیځود حاجی نیکه خبره ومنله لیځی یی راونغښتلی لوړی ته یی اومه بندونـه واچول: دوی لـویی ویالی څینی وکښلی یوه ویاله دبدلزیو او زکوزیووه بله ویاله یی دمندوزیووه چی شیرانیهم په شریك شول له د غولویو ویا لوڅخه بیاکوچنی ویالی جلاکړی چی پـه دغوکی شپـږ ویالی یوازی دمندوزیودی:

وروستـهداوبـودهغه بـند په اغیـزه چیدپښین پـهملوزوکیلوړیتـهو اچـول شودلوړیاوبه ښورا وك تهونهرسیدلی او ښوراوك یی پـه یوه بیاوبو میرهبدله کړه. اوس دښوراوك دخلکو کښت وکردباران په اوبودی . څه اوبه په او ښا نـوله څاه ګانوراکاږی څاه ګانی یی شپیته اویا متره ژوری دی. دڅاهګانو اوبهیی تروی دی نوځکه دوی ناوران (څلیرونه) هم لری . په ناورانوکی دباران اوبهذخیره کوی د

د څا او ناور په اوبودښوراوك خلك خپلی ورځنیارتیاوی ایسته کوی، څښنی یی اواودسونه پری تازه کوی، لوښی اوکالی پـری مینځی او څاروی پـری اوبـه کوی : دڅاه ګانو اونا ورونواوبه دومره نه دیچیدکښت وکرله پاره هم څینی کار واخلی . د ښوراوك مځکه ډیره ده اواوبه یی لږی دی ځکه نوځینو مځکوته دکرهنی وار پسله څلورو پنځو کالووررسیږی لهغه املهیی نومځکه خورا زوروره وی، ډیرحاصل کوی اوسریته یی حاجت نشته .

د ښوراوك ټول خلك په پښتوخبری کوی اود خلکو په محاوره کی یی دمتلونو ډیراستعمال داسی څرګند یږیچی دفولکلوری ادب خزانه یی ډیره بډایهده .

دبړیځویوزیات شمیرپـه هندوستان کی استوګنه لری اودا هغه پښتا نـه دی چی دافغانی فا تحینو سره هند ته ورغلی دی اوس یی پاتی کسانځانونه هغوکسانه تهمنسوب ګڼی چی دهندوستان په تاریخ کی نوم اونښان لری :

یوله دغو کورنیو څخه د حافظ رحمت خان بریځ کورنی ده چی اصلاد کندهار د بنوراوك وو چی په رو هیلکند کی حکمران و . حافظ رحمت خان په هند کی دابدالی احمدشاه دفتوحاتو ملګری واودده زامن اووریرونه درو هیلکند دیرمشهور حکمرا نان وو . پخپله حافظ رحمت خان دافغانی فرهنګ په بدایتوب کی دیره لویه برخه اخیستی وه او څینی داسی تاریخی متون د ده په پا مارنه د ورکیدواو هیری څخه ژغورل شوی دی چی هغه نن دلویوعلمی اسنادو په جمله کی دیرهسك ځای لری.

تواریخ حافظ رحمت خان چی پیرمعظم شاه ته منسوب دی اصلی متن یی د حافظ رحمت خان په سپارښت لیکل شوی دی اودا یودا سی غنیمت اثردی چی دپښتنی اقوا مواوقبایلو دلیزد یدنواونورو اجتماعی اوسیاسی مناسباتو دیری خبری په کی پرتی دی .

له دغی کورنی څخه چی د بنوراوك ته منسوب ده بل دیرلوی سړی جنرال بخت خان وچی د هندوستان دخلکو په هغه ستر قیام کی یی دآزادی ساتونکورهبری وکړه چی په ۱۸۵۷ ع کال کی دانګریزانوپر ضد را اوچت شو .

د۱۸۵۷ کال په دسمبر کی انګریزانو دډیلی پربناریرغل وکړ کورګانسی پاچا بهادرشاه ظفرپه دارسزه انګریزانوته څان تسلیماوه خوجنرال بخت خان هغه ته دادورکاوه چی دانګریزانرمخه به ونیسی. جنرال بخت خان دانګریزی قواووپه وراندی دومره خندونه ایجاد کړل چی دکشمیری دروا زی اولال کلا ترمنځ لنده فاصله انګریزانوپه پنځه ورځی ووهله :

دی جنرال پاچادتسلیمیدوڅخه ونه شوګرزولای نوکله چی پاچاتسلیم شو جنرال بخت خان له دیلی څخه لکسنهوته ولاړاو له هغه ځایه دهندوستان غرونو ته وخوت اوپسی ورك شوچی بیایی چاپته پیدانه کړه.

دبنوراوك خلك وایی : «کله چی ددیورند کرښه تاکل کیده نوبنوراوك دافغانستان څخه دباندی شوی وخوسمندرخان بریځ دخپلوسپروسره پرکوته حمله اوکړه

اودومره لوی خطرونه یـی انگریزانوته متوجه کړل چی هغوی په دی راځی شول چی بنوراوك ددیورند دکرښی هغی خوا ته کړی .

بریځان قوی خلك دی اودکارځخه دفراغت په وخت کـی بیل بیل سپورتونه لری چی عمده سپوړت یـی غیزده. دمیلوپه ورځواوودونوکی اتڼـونـه کـوی او دبریځواتڼ ځان ته نوم لری. دوی په اتڼ کی توپـکړنوته حرکت ورکـوی اوکله چی اتڼ یـی گرم شی نوپه توپـکوتـکان هم کوی. دسپوزمی په ١٤شپه پهسپوزمی ربنایـی ځوانی ښځی اوپیغلی اتنونه کوی اوسندری وایـی .

دزوی دزیزیدنه نیـکمرغی بولی اوپههغه کورکی چی زوی وزیـزی خیرا تونه کوی اودهلك دنوم ایښودلوپروخت سندری وایـی او اتڼـونه کوی .ویل کیزی چی دښوراوك خلـکوشمیراته زره تنوتهرسیزی.

بلخ یا بلیخ

ددغی قبیلی خلك کله ځانونه دنیازی، کله دولتخیل اوکله هم ځانونهد لودی داولادی نهشمیری، خوداسی فـکوکیزی چی دوی لودی پښتانه دی .دوی پـه پنیـا له نومی ځای استوګنه لری چی دغلهشیخ دغره جنوب ختیځ خوا ته موقعیت لری . ددغی قبیلی څخه یوه کورنی دمیانـوالی دسیمی په پټلان کی استـوګنـه لـری(١) دوی دلوانیوپښتنوسره داسی ګډشوی دی چی د هغوی سره یـی کوم توپیر نه شـی کیدای. دغه قبیله دومره مشهوره قبیله نه ده اودشمیرپهلحاظ هم دیرلـږدی (٢)

بنګښ

بنګښ دکړلانی پښتنویوه مشهوره قبیله ده. ددغی قـبیلی خلـك ځـانونه قویش بولی اوپه خالدی افاغنهسرههم شهرت لری.دافسانوی روایتونـوله مخـی

---

(١) تواریخ خورشید جهان - ٢٢٩ مخ.

(٢) حیات افغانی - ٢٩٩مخ.

ددوی دلوی نیکه نوم اسمعیل و: دوی وایی چی دخالد ابن ولید دزوی عبدالله نه رابنکته په لسم پښت کی اسمعیل وزیزید اودده ددووزامنوگاره او سمل ترمنځ چی موریی د پرملی (فورملی) دقبیلی څخه وه سخته جگړه رامنځ ته شوه :

حیات افغانی لیکی : ددغی قبیلی لوی نیکه اسمعیل دگردیزدسیمی په زرمت کی اوسیده. ددوی ددی کورنی جگړی په سبب و چی دگاره اوسمل په نومونوردبنگښوپه ټوله قبیله کی دوی گوندی رامنځ ته شوی اودوا ره گوندونه په خپلومینځو کی سخته دښمنی لری. کله چی په زرمت کی د دغی قبیلی شمیرمخ په دیریدوشوه اواه بلی خوایی دغلجیودقبیلی زورولید نوتقریباً (۵۰۰) کاله دمخه یی دغه سیمه پریښودله اوپه کورمی، پیواړاوشلوزان یی چی د سپین غره په جنوب کی موقعیت لری خپله قبضه تینگه کړه، خودا ورکزیو او ددوی ترمنځ بدی پیداشوه(۱) په هغه وخت کی دختکو قبیلی هم د بنگښوسره مرسته وکړه. اوتریوی سختی جگړی وروسته یی داورکزیولاس له کوهات نه لندکړ اوخپله قبضه یی وربانددی تینگه کړه . تر هغی وروسته هم د بنگښواو اورکزیوترمنځ دیری جگړی وشوی ،خوپه پای کی دبنگښو او اورکزیو ترمنځ سرحد وتاکل شو ، میدان اوهغه درې چی اوس بنگښ پکی استوګن دی دبنگښواودشمال په خوا غرثیزه سیمه اورکزوته ورسیده (۲) :

دبنگښوعلاقه د دری په شکل شرقاً اوغرباً دغرونوترمنځ پرته ده . ددوی لمر خاته اوجنوب خټیځ خواته ختک، شمال ته یی اورکزی ، جنوب غربی حدیی د وزیروسره لگیدلی دی اولمراویدوته یی دکورمی علاقه پرته ده :

قاضی عطاء الله خان پخپل اثر د«پښتنوتاریخ » کی د بنگښو په باب داسی لیکلی دی : «بنگښ داپریدواواورکزوسویل ته پراته دی .ددوی دعلاقی

---

(۱) حیات افغانی - ۶۳۷ - ۶۳۸ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۸ مخ

لمرخاته اوجنوب ختیځ ته‌ختیځ موقعیت‌لری‌جنوب‌ته‌یی‌وزیراولویدیځ‌ته یی‌توری اوسیزی : ددوی ملک دیوی لویی دری پـه شکل دی : د دوی میدانی‌علا قه زر خیزه ده : میدانی علاقی ته یی کوزبنگښن وایی او دغرونوعلاقی ته یی بر بنگښن وایی . دکوهات ښارهم دبنگښو پەعـلاقه کی دی (۱) »

دکوهات دضلعی شمال ته د پیښورضلعه اوداپریدیواواورکزیوغرونه ،شمال لویدیځ ته یی اورکزی اوتیراه،لویدیځ ته یی کورمه ایجنسی، داورکزیوایجنسی اوشمالی وزیرستان اوجنوب ته یی دکرک ضلع ، دمیانوالی ضلع اوختیځ ته یی د سنددریاب دکمبلپورضلع اوکوهات یوله بله څخه بیلوی .

په هنگوکی هم دیوشمیربنگښن استوگنـه لری. او همدارازدتهـل ښـا رهم دبنگښوپه علاقه کی پروت دی. هغه بنگښن چی دکورمی‌پەعلاقه او پیوارکـی اوسیزی نوهغوی دتوری دقبیلی په ذریعه مغلوب شوی دی .

دبنگښوقبیلی څینی خلك شیعه اوځینی هم سنی مذهبه دی. دکـرمـی شیـعـه بنگښن دسپین غره په لمن اودپاره چنارشمال ته اوسیـزی چی شمیر یی د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی (۱۱۰۵۸) تنوته رسیزی.

بلند خیل بنگښن چی دتل‌ښاوته نزدی دوزیروپه‌گاونډ کی‌اوسیزی شمیریـی د۱۹۶۱کال داحصائیی‌لەمخی ٦٤٤٦ تنوته رسیزی .

دهنگودتحصیل‌نفوس چی اکثره یی بنگښن دی په ۱۹٦۱کـال کی(۹۰۱٤۸)تنوته رسیږه . (۲)

میران زی دتل نه دهنگوترشااوخواپوری استوگـنه لری اود غـه دره هم دمیران زیویاهنگوپه نامه سره یـادیزی:

بنگښن په عمومی دول دکوکیلی په چاروبوخت دی خو څینی یی د مالګـی سوداګری هم کوی . دوی زړور، جنګیالی او دیرمیلمه پال‌خلـك دی:

---

(۱) قاضی عطا ءالله خان ، دپښتنوتاریخ ؛لومړی ټوك ،کابل - ۱۳۵٦ کال،۳۹ مخ .

(۲) اضلاع ،ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۳-۹٤- مخونه .

ددوی دلویو اومشهورو کلیو اوځایونو نومونه دادی : نری او بـه ، تل ، درسمند ، هنگو ، اوسترزی ، کسائی ، توغه ، تورهوری ، کئی ، مد خوزه اونور (۱)

سرویلیم بارتن دبنگښو دجګړو نومیرونـو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښود لـی دی چـی (۴۰۰۰) تنه یی په کوهاټ اوپاتی برخه یی دکورمی په سیمه کی اوسیزی :

دکوهاټ دضلعی دبنګښونه پرته یوشمیر بنګښان په افغانستان ، دایران دمازندران په سیمی اودهندوستان په ځینو ایالتونو په ټیره بیا په فرخ آباد کی دیرشمیر بنګښان استوګنه لری :

دبنګښانو دقبیلی اکثره خلك شیعه ګان (شیعه مذهبه) اودګا ری دګوند پوری اړه لری.

بنګښان

- میوانزی
  - بادهخیل
  - حسن زی عمرخیل
    - یوسف خیل خاخیل
    - د تل اودوابه په شاوخوا کی اوسیزی
  - میراحمد خیل علیشیوزی په هنګو اودهغه په شاوخوا کی استوګنه لری (۲)
- بایزی
  - کمال خیل
  - مندوخیل
  - داودخیل
  - شادی خیل
  - دوداخیل
  - اوداخیل
- سمل زی
  - ایلم خیل
  - حسن خیل
  - لندی خیل
  - میـاوی
  - کاغذی

---

(۱) پښتونستان کابل- ۱۳۳۰-۲۷۰ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۴ مخ .

کەچیری دبنوخیو دنسب شجره په غورسره وگورونوخرگنده بەشی چی دوی په اصل کی کرلانی پښتانه دی. دبنوخیولوی نیکه شاه فرید نومیده چی وروسته پەشیتلك باندی مشهور شو. دشیتلك‌مورککی نومیده چی دده دپیدا کیدو پەوخت کی مرەشوه پلاریی په ده باندی دشاه‌فرید نوم کیښود. په کوچنیوالی کی یی د نوروښځودشیدوسره تـوافق نـه درلـودپـه دی نسبت دیر ناروغ شو. نو په دغـه وخت کی دحکیمانولەخوادده‌پلارته توصیه‌وشوه چی دخری شیدی دی ورکړل شی. پەدغه سبب دی په شیرتگ باندی مشهور شو چی دزیات استعمال په سبب شیرتگ په شیتلك بدل شو.

داسی روایت مـوجود دی چی شیتلك دری ښځی درلودی. دیوی ښځی اولاده یی دوراوتنی‌دی، ددویمی ښځی اولاده یی جیلم اوهویداوله دریمی ښځی نه یی چی بانو نومیده دوه زامن دکیوی اوسورانی پەنامه وزیزیدل چی د دوی دمور نوم له کـبله دوی ته یانوزی ویل کیدل خوعوام پښتانه یی‌بنوخی بولی.

دبنودسمیی دتسمیی وجه بەغالـبادهماغی‌ښځی نـوم وی چی اولاده یی پەدغه سیمه کی میشتەوه داځکه چی وراندی تردی چی دوی په دغه ځای کی میشته شی ددغی سیمی نوم بنونه و. په دی باب یو بل روایت هم موجود دی چی د اسلام ترخپریدودمخه دلته یوهندی راجا استوګنه درلوده چی نوم یی ستورام و. ده خپله یوه لورچی بانونومیده خپل یوملازم اوپهـلوان تـه چی هـنی نومید واده کړه. نومورې داواده دځان دپاره سپکاوی وګانله اوښیراوی یی وکړی چی دده د دی دعاوو دقبلیدولە کبله په دغه‌ځای‌دزلی او دبرو باران‌وشو وچی‌دغه‌ملك‌اواوسیدونکی خلك یی تباه کړل. نوددغی پیښی په سبب ددغی سیمی نوم بنو شو.

داسی ویل کیږی چی ددوی اصلی ځای دسلیمان‌دغره بناخ د شوال غرګنډل کیږی. هغەوخت‌چی‌هنی‌اومنګل‌دبنوپـه‌سیمه کی میشتەوو ددوی‌ترمنځ دبی اتفاقی پیـداشوه اوپـه هغه وخت کـی د دوی پـیـر شیخ‌شـاه محمـد روحـانـی (رح)

له دوی نه په دی سبب ناراغه شو چی د پیدا اوارواو غلی عشر یعنی لسمه برخه چی هغه ته به یی ورکوله وربانډی بنده کړی وه چی له هما - غه وخته نو موړی پیرد شیتلك له اولادی نه دکیوی اوسورانی بنوځیواولاده دخپل زوی شاه نیکبین سره دشوال دغره څخه دی ملك ته را ولیږل اواجازه یی ورکړه چی دهنی او منګل قومونه له دغه ځایه وباسی اودغه سیمه چی په هغه وخت کی په دنډ باندی مشهوره وه په خپله قبضه کی راولی .څر نګه چی د شیتلك اولاد ه دوزیر وقوم دغلبی اوزور زیاتی نه په تنګ شوی وونود غه خبره یی غنیمت وګڼله اودخانه کوچ په دول دغه ځای ته روان شول لومړی دتوچی دسیند سهیل خواته اودګبر دغره په شمالی لمنی ورغړ کی میشته شول چی اوس هم دلته دکیوی میله په نوم یوځای شته :

بنوځیود خپل پیر دزوی په غوښتنه اومشوره دری کو تری را وړی دیو ی کوتری نه یی هیڅ بښی ونه ایستلی ددویمی کوتری نیمایی بښی اوددریمی کوتری تولی بښی یی وایستلی اودری واړه کوتری بی دخپل استازی په لاس دهنی او منګلو قومونو ته واستولی اوداپیغام یی ورولیږه چی له تاسی څخه هر هغه څوك داستول شوی کوتری په خیرچی بښی بی نه دی ایستل شوی کولای شی خپل مال اوجایداد واخلی اولاړشی اودوی ته به هیڅ زیان ونه رسیږی اوهغه خلك چی ترلږتم کیدو ورسته ولاړشی هغه به د هغی کوتری په شان وی چی نیمایی بښی یی وتلی وی او هغوی ته به ځانی اومالی تاوانونه ورسیږی اوپښیمانه به شی اوهغه څوك چی نه ځی هغه به موږد خپل پیر په برکت دهغی بی بښو کوتری په شان لوخ کړو .

کله چی هنی اومنګلود کوتر ودغه حال ولید اوپیغام یی وا وریده نو په خپلو مینځو کی یی سره سلا اومشوره وکړه چی که چیری له دوی سره جګړه وکړی نود بریالیتوب هیله نشته همدارازدوی دخپلی بی اتفاقی اودپیر دنارضائیت په سبب خواشینی وواوهم بنوځیوددوی کرنی اوزراعت پایمالاوه اودوی ته به یی زیانونه رسول . کله چی په دغو کوچنیو پیښو باندی شخړی را مینځ ته شوی نو بنوځی

بریالی شول . په پای کی دهنی اومنګل قومونه مجبورشول اوملك یی پریښود .

دهنی دقوم لزشمیر دهندخواته لاړل اولزشمیریی دمنګلوله قوم سره یوځای دسپین غره په سهیلی برخه کی میشته شول چی له هغی مودی را په دیخوادشیتکو بنوخیواولاده په دی سیمه باندی قبضه‌لری:

که څه هم ددوی له خواددغه ملك دنیولو تاکلی نیټه معلومه‌نه ده، خود وی دشاه محمد روحانی (رح) په وخت کی چی د شاه رکن عالم همعصره اومریدو دلته میشته شوی دی اوشاه رکن عالم په (۷۰۵ه) کال له دی نړی نه ستر کی پټی کړی دی:

دبنود ضلعی جغرافیوی موقعیت:

ددغی ضلعی لویدیځ ته‌دوزیروغر، ختیځ ته یی‌د شاپوردضلعی سرحد، د متهه پرانیه سیمه اودجیلم دضلعی دنله کنګ تحصیل یوه‌برخه، شمال ته یی دلویدیځ نه نیولی دسند درياب ترښی غاړی پوری دکوهات ضلعی د ختیځ‌و غربی سیمه اودهغه درياب کینه څنډه لزځه دراولپنډی دضلعی دمکهد د سیمی سره یوځای کیږی. سهیل ته یی ددیره اسمعیل خان پوله پرته ده:

اوزدوالی یی له لویدیځ نه چی هلته‌دکورمی‌سیند د غره نه اواری سیمی ته راځی ختیځ خواته دشاهپورتورضلعی‌پوری(۱۰)میله اومنځنی پلن‌والی یی‌له شمالی نه جنوب ته ترځلویښتومیلولزځه زیات دی .

مساحت یی (۳۶۱۱) میله مربع اود (۱۸۵٤)ع کال دسرشمیرنی له مخی (۲۳۶۲۵۸)تنه‌اوسیدونکی‌لری‌چی په‌دی‌حساب‌په هرمیل کی(٦۵)تنه‌میشته دی.

ددغی ضلعی لویه برخه چی دری پرګنی لری یعنی خاص بنو ، لکهی-مروت اوعیسی‌خیل‌دسندھ درياب دنویدیځ‌خوا غرونو په ذریعه احاطه شوی دی په لیره بیاد تنګ دره چی دعیسی خیلواولکهی مروتو په پولو کی دکورمی‌سیندار هامه لاری دیوځای کیدو په سبب دبنواومروتوپرګنه دغرونو په حلقو کی د لور ځای څخه دګرد میدان په شان بریښی .

بنوبو پراخ میدان دی چی دکورمی په سین سره خړوبیزی . دلته جوارد یر گرل کیږی په اوړی کی یی هوا گرمه ده ،خو په ژمی کی داسی سوړوی چی انسان یی زغملی نه شی .

حاصلات یی شولی، غنم، جوار، گنی، تمباکو، کورکمن اوزنجبیل دی. له خټکیو، توتانو، نارنج بابو اوغټولیمو گانو پرته نوری میوی نه لری.(۱)

دبنود خلکو ونی دنوروسیمود خلکود قد ونو په تناسب وړی دی . د دوی رنگ ونه زیړ اواکثراً بیضوی اومتوسط اندامونه لری ددوی تندی وړی او ستر گی یی گردی دی.

ددوی کالی اوپوښاك نورو پښتنونه ورته دی. دبنوخیومشهورښاخونه دادی:

د میسری ښاخ، دسورانی ښاخ، د سمی ښاخ، دعیسکی ښاخ، دسیناورښاخ، دټپی ښاخ، دغرصنزی ښاخ اودمنداخیلو ښاخ چی دا ښاخونه بیا په دیرو خانگو او هره خانگه بیا په ورووړو اوفرعی پښو ویاندی ویشله شوی ده . (۲)

بیټنی

د دغی قبیلی خلك د خپل اوی نیکه بیت یا بټن د نامه له کبله په بیټنو سره شهرت لری . دا سړی په پښتنو کی دیرمشهور نیکه دی اوله پخوازمانی څخه مورخانود ده نوم اوحال لیکلی دی اوپه پښتنی عنعنه کی دا سړی یوخورالوی پښتون اومشهور نیکه گڼل کیږی .

د دی عنعنی تصدیق په خارجی مورخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ ه) داکبر مغولی پاچادد بارمورخ په دی دول کوی : «په پښتنو کی دری ورونه بیټنی ،غرغښت اوسړه بن دیرمشهور نیکونه دی (۳) .»

---

(۱) حیات افغانی - ۷۱۸- ۷۱۹-۷۲۱- ۷۲۲- مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۹۶- ۱۳۷۹ مخونه

(۳) آئین اکبری ، لومړی ټوك ، ۱۹۱ مخ .

د بیت نیکه نوم په تاریخونو کی بیتنی اوبتن هم راغلی دی اونعمت الله هروی (نورزی) چی په (۱۰۱۸ ه) یی مخزن افغانی تالیف کړی دی مم د شیخ بیتنی اود ده د اولادی احوال په بشپړه توګه راوړی اوځینو نورو تاریخونو ته حواله ورکوی جی مجمع الانساب اومعدن اخبار احمدی اوتاریخ ابراهیم شاهی له هغوځخه دی اوتړده د مخه کښل شوی دی (۱)

د روایاتو له مخه بتن د قیس عبدالرشید زوی دی . بیت نیکه (*) د خپلود وورزورنو یعنی غرغښت اوسربن نه په عمر کوچنی و، خود خپل نیکه خوی ، زهد اوتقوی په وجه یی دپوښتورته تر لاسه کړ. په کوچنیوالی کی یی تر عربستان او عراق پوری سفرونو نه وکړل چی د دی سفرونو په ترڅ کی یی دډیرو خلکو سره لیدنی کتنی وکړی اود هغوی د محبت نه یی فیض حاصل کړ(۲)

اخوند درویزه ننګرهاری (چی تر ۱۰٤۸ ه) پوری ژوند ی وهم د شیخ بیتنی او ده داولادی ذکر کوی اودپښتنو له مشاهیرو څخه یی ګڼی خوتردغه تر لسویو پخوانی اوزور کتاب چی دبیت ذکر اودده اشعار په کی راغلی دی دسلیمان ماکو دبارک خان دزوی تذکرة الاولیادی چی له (۲۱۲ه) وروسته لیکل شوی دی ددی کتاب هغه یوځوپانی چی شته دشیخ بیتنی ذکر داسی کوی: «نقل هسی کاندی یارانو چی په روزګاردشیخ بیتنی دده ورورچی سربن نومید اوپر شیخ بیتنی هم خورا ګران و. سربن نه درلږدزامن اوهر کله به یی ویل خپل ورورته بیتنی خپل زوی اسماعیل ورکا اولوی شود سربن په کاله خدای مهربان داسماعیل په برکت سربن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شوګڼون دهغو...(۳).»

اوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی دپښتو ادبیاتو تاریخ په دوهم ټوک کی لیکلی : «دبیت نیکه نوراحوال موږته نه دی معلوم اونه دده دژوند و خت مؤرخانو

---

(۱) د پښتو اد بیات تا ریخ ، دوهم ټوک ،(۱۰۵) مخ .

(*) په سانسکریت کی بت Bhutt د دانشمند ، فاضل اوبت د پهلوان اوسر باز په معنی راځی.

(۳) تواریخ خورشید جهان ، ۲۰٦ مخ .

(۳) عبدالحی حبیبی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، دوهم ټوک (کابل: ۱۳٤) ۱۰٦ مخ .

تصریح کړی دی: فقط دپښې خټزا نی د لیکلوڅخه ښکاری چې اسماعیل دبیت نیکه زوی دخرښبون معاصرواودغه سړی په(٤١١ه) کال کې مړشوی دی. نوچې داسماعیل دژوند وخت د(٤٠٠ه) حدودوی ښایی چې پلاراوا کایی هم د(٣٥٠ه) په حدودو کې ژوندی وی.»

دحیات افغانی دلیکوال په حواله دی دسلیمان په غرونو کې میشته وخوتر مړینې وروسته دغزنی په شاوخوا کې ښخ شو(١)

شیخ بیتنی دری زامن درلودل چې اسماعیل، ورسپون اوکجین نومیدل اوپه دغودریوزامنو برسیره یې یوه لورهم درلوده چې بې بې متونومیده اودشاه حسین غوری میرمن وه چې اولاده یې متوزی پښتانه دی (٢)

دبیت نیکه په زامنو کې دورسپون اوکجین اولادی ته بیتنی وایی (٣) په پخواوختونو کې ددغې قبیلې خلك دسلیمان دغره په لویدیځه خوا کې اوسیدل او دبهلول دزوی سکندراودی دواکمنۍ په وخت کې دغلجیو دقبیلې دغلبی له امله له خپل پخوانی اواصلی ټاټوبی نه وکوچیدل اودسلیمان دغره په لمرخاته د ګومل درودپرغاړه اوپه تانك کې میشته شول. وروسته بیا ددغې قبیلې اکثره خلك د سوداګری اونورودولتی چارودترلاسه کواوله پاره هند ته ولاړل له دی کبله چې په هغه وخت کې په هند کې پښتنووا کمنانوقدرت درلودنوله همدی کبله دبیتنی قبیلې ځینې کسان هم دلویورتبوخاوندان شول چې ترهغه وروسته فتح خان بیتنی دبنګال دعلاقې دګوردسیمې خودمختاره اومشهورصوبه داریاګورنر وچې وروسته دهغه تاج دکرلانۍ قبیلې لاس ته ورغی اوپه همدی دول ددغې قبیلې خو تنونوروهم دپښتنوپاچایانوپه دوره کې امیران وو هغه شمیربیتنیان چې دګومل په دره کې اوسیدل د هغوی په شمیر کې زیاتوالی راغی چې دخپل ملك په لویولواودنوروسیمو په نیولویی

---

(١) حیات افغانی - ٣٨١ مخ .

(٢) نوموړی اثر ٣٨٢ مخ .

(٣) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ١٣٣٤ مخ.

پیل وکړان تردی چې (دوتن) ته چې کانې ګرام ته نږدی موقعیت لری ورسیدل: (۱)

دوی دلته دوزیرواومسیدوسره مخامخ شول اوپه هغه جګړه کې چې ددوی لرمینځ پیښه شوه ماتی یې وخوړه اوبیرته تګ ته مجبورشول اودکرنګی له کلاخخه هم ښکته راغلل. اوس نوموری کلا دمسیدودقبیلی دبهلول زیودښاخ دشنګی خانګی په لاس کې ده. کله چې وزیراومسید ددوی دمقبوضه ملك له نیولوپسر ته هغوی په ملك باندی هم تیری پیل کړنوپه دغه وخت کې ځینې خلك له خپلو کورونوخخه لاړل اوچیرته چې دوی ته پناه ورکړل شوه هلته میشته شول، خود کجین داولادی زیاتره برخه اودهغې نه دورسپون اولاده دسلیمان دغره په ختیخه برخه کې میشته دی(۲)

ویل کیږی چې په هغه وخت کې چې دګبرغرچې دښوجنوب اودتاك شمال ته پروت دی اودورګارانښاخ ورسیون بیتنیوپه قبضه کې وچې وروسته بیاپه نوموری ښاخ باندی دګوربزوقبیلی یوغل وکړاو بې شمیره ورګاړی یې ووژل اوددوی ملك یې ونیوه . داسی روایت هم موجوددی چې دد غې مظلومې اوخپل شوی فرقې پهمینځ کې یوه امیند واره ښځه هم وه چې ژوندی پاتی شوه اودلکې پـه نـوم یوه ځای ته راغله اوپه د غه ځای کې خدای (ج) دی ته دوه غبرګونی زامن ورکړل چې په یوه باندی یې دآدم اوپه بل باندی یې دمعروف نوموړنه کینښودل اوکله چې دغه یتیمان دبلوغ مرحلی ته ورسیدل نودخپلی مورنه یې دبیتنی قبیلی د پاتی خلکو حال ترلاسه کړاودګوملدری ته دکجین اوورسپون اولادی ته ورغلل اوله هغوی نه یې مرسته وغوښتله اوهغوی یې دخپلی مظلومی خخه خبر کړل اوورته یې وویل که چیری تاسی زموږپخوانی ملك ونیونودوی برخی یې ستاسواودریمه برخه یې موږته راکړی(۳)

---

(۱) حیات افغانی -۳۸۲ مخ.

(۲) نوموری اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان- ۲۰۶ مخ .

دکجین اولادی دغه شرط ومانه‌اوهغه‌خوا ته یی لښکری ولیږلـی او پـه هغه جګړه کی چی د دوی ترمنځ پیښه شوه کجینوته بری ورپه برخـه شو اوګور بـز وتښتیدل‌اودهغوی‌داوسنی سیمی لویدیځ خواته ولاړل توبریالیتوب وروسته یی مفتوحه سیمه د پخوانی شرط له مخی په دریـو برخوویشله‌چی‌دوی برخی‌دکجین اولادی ته اوپاتی‌دریمه برخه یی اصلی خاوندانوته ورکړل شوه اوددغه ویش‌په مطابق ددغی سیمی دچاروواګی ترسره کیدی خـواوس دګبرسیمی‌اکثره ځمکی دکجین اولادی دنانی شاخ دبیی اوګروی په ذریعه نیولی دی (۱)

بیتنی د جنوبی وزیرستان په سهیل اوددیره اسماعیل‌خان دضلعی پـه لویدیځ کی استوګنه لری چی دجغرافیوی پلوه په جنوبی وزیرستان، خوپـه اداری لحاظ په دیره اسماعیل خان کی موقعیت لری :

ددوی سیمه له ۱۲ څخه تر۱۵ میلوپوری پـلن والی او تقریباً ۵۰ میله اوږود والی لری . ددوی اصلی مرکز دجنډ ولـه پـه نامه سره یادیږی چـی پـه جنوبـی وزیرستان کی دتانګ پوری مربوطه سیمه ده همدارازددغی‌قبیلی خلګ په بنوکی هم استوګنه لری (۲)

په ۱۹۶۱ کال کی په بنوکی ددوی شمیرد۱۱۹۸٤ تنواو په دیره اسماعیل‌خان کی ۱۳۲۱۷ تنو ته رسیده . (۳)

کسبونـه او عادتونـه :

ددغی قبیلی اکثره خلګ دکرنی اومالداری پـه چارو بـوخت دی : دوی پـه خپلوکسبونوکـی تـکره اوزیارکښ دی ددوی څخه ځینی خلګ هندوستان تـه د سوداګری له پاره تګ اورا تګ کوی (٤)

بیتنی غنم رنګه پوستکی، ګردمخونه، غټی‌ستورګی او منځنی اندامونه لری .

---

(۱) حیات افغانی- ۳۸۳ مخ .
(۲)اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۸ مخ.
(۳) « « « « ۹۸ مخ .
(٤) پښتونستان، ۲۵۲ مخ.

دوی دیرمیلمه پالونکی خلک دی . د بیتینود نارینه اوښځوپوښاک د وزیروسره د ګاونډیتوب په سبب ورته والی لري همدارازدیوارتوپیرونوښځه پرته ددوی دود او دستورکت مت دوزیروپه شان دی :

دبنوادیره اسماعیل خان نه پرته دیرشمیر بیتنی په هندوستان اوافغانستان په بیلابیلو ولایتونوکی استوګنه لري اوخلک ددغه قبیلی خلکو ته دستانه ووپه توګه درناوی کوی:

همدار ازدوی د مسیدو سره پخوانی د ښمنی لری اود مروتو دقبیلی د موسی خیلواونوتاخیلواکثره ځمکی ددغوخلکوله خواکرلی کیږی :

دبیتنی دقبیلی ښاخونه:

ددغی قبیلی خلک په څیرو عمده څانګوویشل شوی دی چی بیاوروسته په نورو روروخیلونو باندی ویشل شوی دی د غه څانګی په لاندی دول دی :

دانا، تتا، کتها، کوتی، رتن زی ، بو بائی، بویک، توران خیل ، کته ګرام ، مندانه ، شیخایی، ترایی اوخپلانی(۱)

۱ـ دکوتی ښاخ :

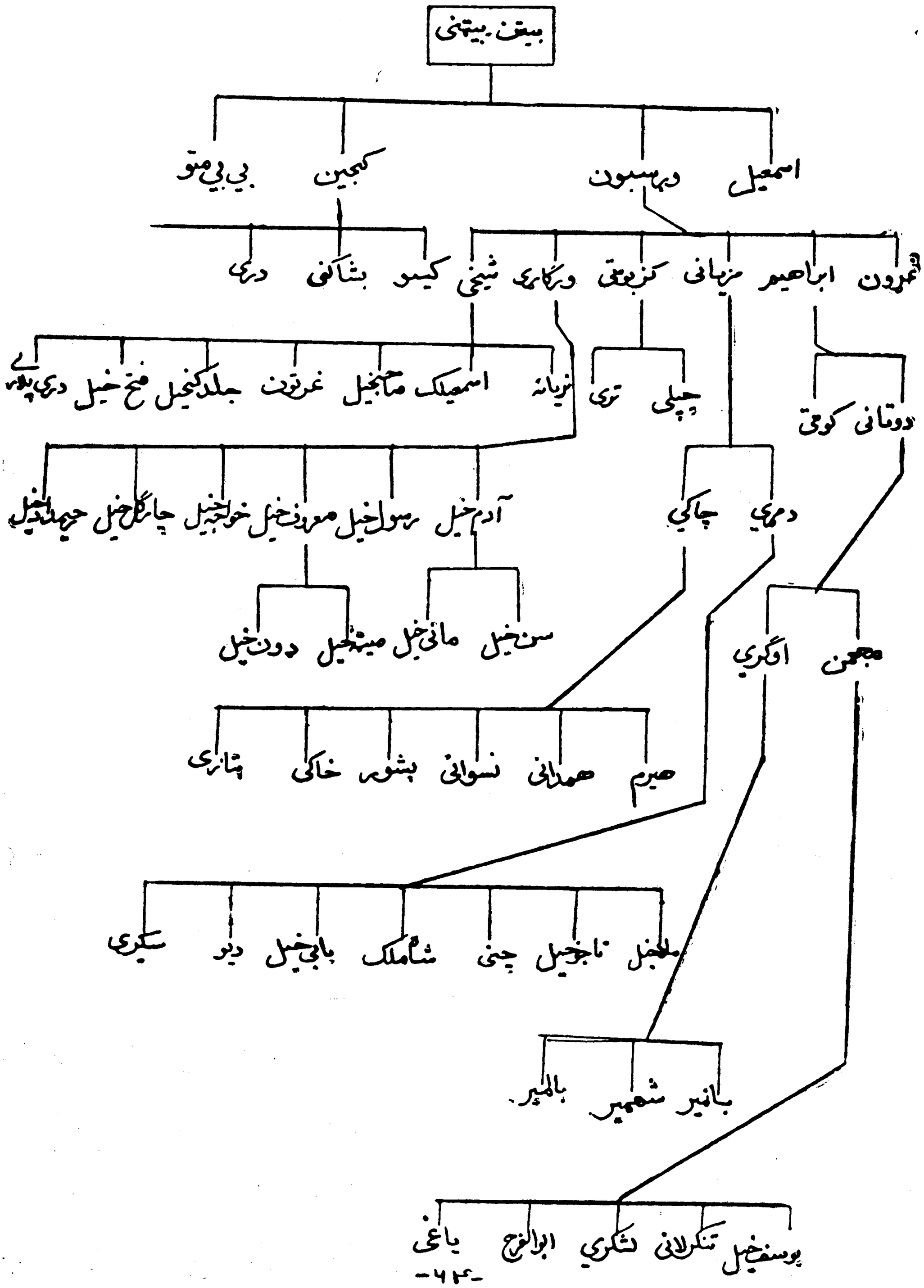
دکوتی ښاخ په اصل کی سیدان دی ځکه چی دبیت نیکه لمسی ابراهیم بن ورسبون یوسیدماشوم په خپل زویتوب ونیوه اوهغه یی لوی کړچی دغه ماشوم کوتی نومید چی دکوتی ښاخ هم دده په نوم نومول شوی دی . کوتی دا براهیم داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیسته له نوځکه دبیتنی په قبیلی کی وشمیرل شواوس هم دده اولادی ته سیدان وایی چی دبنوپه ضلعه کی یوه سیمه دکوتی سادات په نامه یادیږی چی هلته یی اولاده میشته ده :

۲ـ دتتا، دناوکتهااولاده :

دوی دکجین له نسل څخه دی اواوس دبیتنی په قبیله کی داسی ګډشوی دی چی ددوی تر منځ هیڅ توپیرنشته. دتتااودناااولاده دشمیر دزیاتوالی په سبب دتولی بیتنی قبیلی مخکښ دی (۲)

---

(۱) اضلاع ،ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ،۹۸مخ .
(۲) حیات افغانی ،کابل ـ ۱۳۶۲ ، ۸۸ مخ .

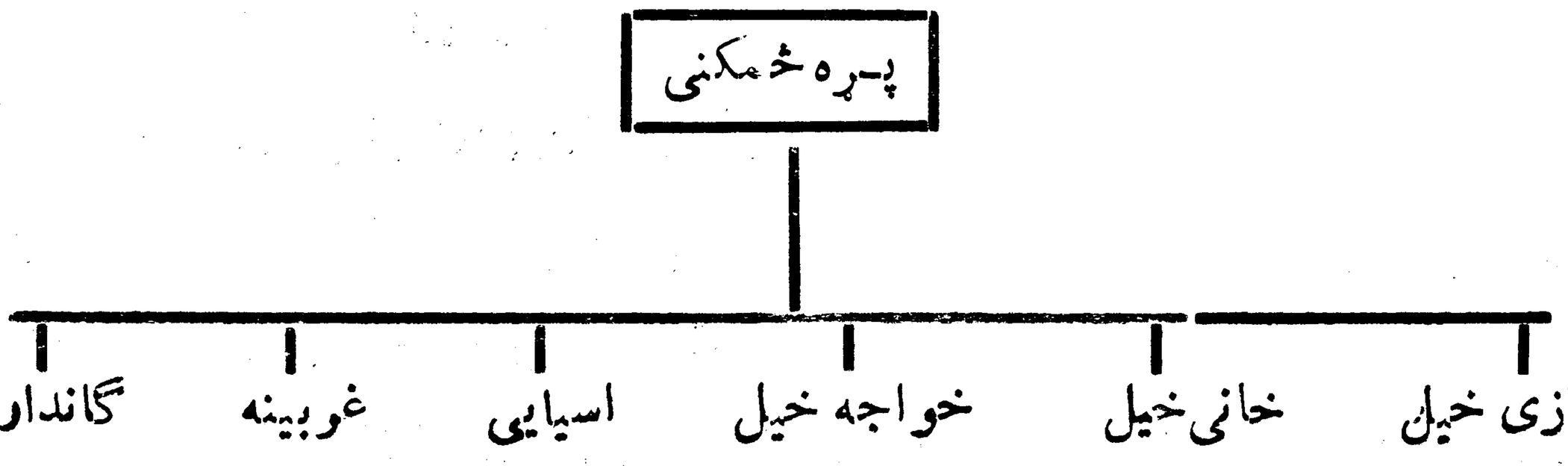

بیتن بیتنی
اسمعیل
دهسبون
کنجین
بی بی متو
ثمرون
ابراهیم
مزیانی
کنزیتی
ورگاری
شینی
کیسو
بشاکنی
درهی
دوقانی
کومتی
چپلی
تری
زیانه
اسمیلک
صاحبخیل
غرتوت
جلدکنخیل
فتح خیل
دری پلاے
دمهی
چاکی
آدم خیل
رسول خیل
معروف خیل
خواجه خیل
چاگل خیل
حیدادخیل
سن خیل
مانی خیل
میتخیل
دون خیل
اوگری
هیرم
همدانی
نسوانی
بشوه
خاکی
ہتاری
ملخیل
تاجخیل
چنی
شاملک
بابی خیل
دیو
سکیری
بانیر
شمیر
بالمیر
یوسف خیل
تنکرلانی
تکری
ابوالفرح
یاغی

-٦٣-

پره خمکنی

دپره خمکنی قبیله د سربن په توانیز ګروپ کی شمیرل کیږی چی د سپین غره په سهیلی لمنو کی ژوند کوی . ختیځ ته یی اپریدی اواورکزی، اویدیځ ته یی توری، شمال ته یی سپین غراود جنوب خواته یی دتوریواواورکزیوسره پوله لری .

په ۱۹۶۱ ع کال کی د دوی شمیر (۳۹۱۱۹) تنوته رسیدلی . دوی په یوه غرنی سیمه کی ژوند کوی . د دوی خمکی اکثره للمی دی خوښه حاصلنه ورکوی پره خمکنی د افغانستان څخه د سپین غره په واسطه جلا شوی دی او کله چی افغانستان ته سفر کوی د اپریدیواو کورمی دلارو څخه ځی او په اداری لحاظ د کورمی په ایجنسی پوری مربوط دی . دوی غالباً د کرمان په دره کی ژوند کوی.(۱)

پربه

پربه په اصل کی کرلانی پښتانه اودخوګیانو قبیلی یوه څانګه ده خو د یری مودی راهیسی له دوی نه بیله شوی ده اودخوګیانو له پاتی ښاخونو څخه دومره لیری استوګنه لری چی پخپله هم نه پوهیږی چی له خوګیانیوسره اریکی لری او که نه (۲)

نوځکه مودلته په ځانګړی ډول وځیرل . د پربه مشهور خیلونه دادی: مردی-خیل ، میاخیل ، بسی خیل ، سردارخیل، محمود خیل، تری زی، ملی زی، اشی زی، دده خیل او بوچی خیل.

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۹۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۵۰۱ مخ

داسی ویل کیږی چی اومړی تولوخو گیانړو په خوست کی استوګنه درلوده خو د جها نګیړو په زمانه کی د زرمت په سیمه کی خپنواستوګنو غلجیو قبایلو په دوی حمله وکړه اودوی یی د خپلی سیمی نه یی ځایه کړل . د شاه جهان دواکمنی په اوخت کی په دوی کی کورنی جګړی پیل شوی اودوی په هغو جګړو کی دیر کمزوری شول (۱)

دحیات افغانی اوتواریخ خورشید جهان دمولفانو پـه قـول د دوی د وسله وا الو کسانو شمیر په هغه وخت کی (۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی. دوی د خوست په سیمه کی استوګنه لری اوپه سپین ګوندی کی داخل دی . د پړیه د ښاخ زیات شمیر خلك د کرنی په چارو بوخت دی خولږ شمیر یی دتجارت اوسوداګری کارو نه هم سرته رسوی (۲)

پرملیان (فرملیان)

پرملیان پرملیان اویافرملیان پـه پښتنو کـی یوه ډیره لرغو نی قبیله ده چی د غرغښت په تولنیز ګروپ پوری اړه لری اوځا نونه دکاکړویوه ځا نګه بولی . د دوی داستوګنی اصلی ځای پرمل یابرمل دی چی دسلیمان د غرو نو په لړی اود اوسنی ارګون پـه سیمه کی موقعیت لری .

تاریخ حیات افغانی لیکی: پرملیان اکثراً پـه اورګـون اودخرو تو د سیمی په منځنی برخه کی اوسیږی (۳)

البیرونی دقانون مسعودی په دریم ټوک کنی دپرملیانـودسیمی موقعیت د غزنی اوملتان ترمنځ ښودلی دی . همـدارازدصولت افغانی دتاریـخ مؤلف زرد ارخان ناغرد پرملیانو دقبیلی دموقعیت په باب لیکی :

«پرمل دغزنی په توابعو کی دیوی سیمی نوم دی اوهغه کسان چی د پرمل په سیمه کی استوګنه لری دپرملیانو په نامه یادیږی (٤)»

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ .

(۲) تواریخ خورشید جهان - ۲۵۰ مخ .

(۳) حیات افغانی- ٦٤٧ مخ .

(٤) معاون سرمحقق محمد محسن پرملی، (دپرملیانو قبیله) دحقیقت سرباز دورځپانـی ٤٧ ګنه د۱۳٦۷ کال دسرطان میاشت .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافغانستان نامتو اوونلی مورخ اروابناد استاد احمد علی کهزاد هم دپرملیا نود اصلی تاتوپی مرکز (اورگون) ښودلی دی چی پرملیان پـکی ژونـدکـوی . کـه څه هم دپرملیانوداستوګنی اونژادی اړیکوپه باب دول دول نظـریـی څرګندی شوی دی اودهغوی څخه یی څینی عقیده لری چـی پرملیان دهغویفـتلی شهزا ده-ګانوله اولادی څخه دی چی دعربودفتوحاتوله وخت نه دغز نوی واکمنی تردوری پوری اوبیا تراوسه په سلیمان اوسپین غره کی اوسیږی .

همدارنګه دپرملیانو په باب دوهم نظردادی چی دوی به خلجی (غلجی) وی خوهغه دویم اوقطعی نظرچی دپـرملیـانـوپـه بـاب صدق کوی هغه دا دی چی دوی دپښتنودغرغښت په تولنیزګرو پ شامل اودکاکړوپښتنواولاده ده چی موږ ددوی دپښترنوا لـی دثبوت له پاره لاندیـنی دلایل راوړای شو . هغه وخت چی بهلول لودی ددیلی سلطنت ترلاسه کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یی پښتانه قبایل هند ته وروبلل : په دی فرمان کی راغـلی وچی ماتـه خدای دهندوستا ن تخت راکړ خوددی تخت حفاظت هغه څوك کولای شی چی د قوم او قبیلی خاوندوی: نوپس پښتنوته پـه کاردی چی ددوی دیرشمیر هندوستان ته راشی اونه یوا زی سلطنت و-ساتی بلکی هغه ته پراختیاورکړی اوجا ګیرونه ترلاسه کـړی چی ددغه فرمان په څواب کی دیر پښتانه قبایل پەتیره بیا لوهانی اوپرملی پښتانه دهند په لورو رغلل:

په اوسنی وخت کی پرملیان په لاندنیوسیمو کی ژوند کوی :

۱- زوراورګون چی داورګون داولسوالی پەشپږ کلومتری کی موقعیت لری او ویل کیږی چه په دغه ځای کی دپرملیانو تقریباً څلورزره کورنی ژو ند کوی. دزاړه اورګون پرملیان په دوو ښاخونوویشل کیـږی شرف اوسپری چی شرف بیادبالشتی، میل احمد اوملت کلان په څانګـواوعلی خیـل اوقره خیل دسپری په ښا خ پوری اړه لری .

داورګون په پرملیانوسربیره یوشمیر پرملیان دکـابـل دچهاردهی په کلا ی-قاضی، کلای غیبی، آ قـاعلی شمس، دەمرادخان، چهلستون، سرآسیاب، مـوسهی

پرملیان، کلای کاشف، یوسف بنگی، بر پرملی او کوز پرملی کی چی دگلباغ د سیمی پوری اړه لری او کلای غیب الله او کلای بهادرخان پر ملی کی ژوند کوی همدارازدکابل درخت شنگ ته نژدی په کوز پرملی کی هم استوګنه لری. بوشمیر پرملیان دمزارشریف په چارکنت، لوګر، غزنی، هلمنداوکندهار کی هم اوسیږی دخوشحال ختک داشعارودة-اموس له مخی دګوزی پښتونخواد صوابی په تحصیل او همد ارازدپاکستان په پنجاب کی زیات شمیر پښتانه نه پرملیان استوګنه لری. (۱)

پرانګیان

دوی لودی پښتانه دی .ویل کیږی چی دلودی د زوی سیانې له دووزامنود جملی نه یی پرانګی مشروچی دغه څانګه دهغه په نامه سره شهرت لری . په پیل کی ددغی قبیلی خلک په لویدیځ افغانستان کی میشته وو، خوتر هغه وروسته د غره ختیځی خواته ددامان دسیمی په ټانک اوروری نومی ځایونو کی یی استوګنه غوره کړه .چی دیره موده یی پردغی سیمی با ندی قبضه دراود له خوا هند د مغولی واکمن ظهیر الدین محمد بابر په وخت کی ددولت خیلو، میاخیلواومروتوقبیلی او همدارازدلوانی نوروخانګودغه سیمه په زورسره دپرملیانونه ونیوله اودیرشمیر پرانګی ووژل شول .پاتی یی تیت اوپرک اود خپلی قبیلی له نورو خانګوسره دهندوستان په مختلفو اوبیلا بیلو برخو کی میشته شول (۲)

اوس په افغانستان کی حتی خوک دپرانګی له نامه سره هم اشنایی نه لری، خود هندوستان په بیلابیلو پرخوکی دوی دلو دی پښتنو په نامه سره استوګنه لری . دهندوستان دپنجاب دایالت په روپړ اولودیانه نومی ځایونو کی هم ددغی قبیلی خلک میشته دی .همدارازدهندوستان په دکهن کی هم ددغی قبیلی خوکورنۍ شته :

---

(۱) محمد محسن پر ملی، «دپرملیانوقبیله» حقیقت سر باز، ۴۷ ګڼه د۱۳۶۷کال دسرطان میاشت

(۲) حیات افغانی - ۲۸۷ مخ .

دهند مشهورواکمنان لکه سلطان سکندرلودی اوسلطان ابراهیم لودی هم دلود یانود پرانگی بناخ ته منسوب وو .

پنج پای

لکه چی د درا نیوپه بحث کی راغلی دی درانیان دسربن په توانیز گروپ پوری اړه لری اوپه دو وستروخانگویعنی څیرك اوپنج پای باندی ویشل شوی دی دپنج پای بناخونه دادی :

۱ـ نورزی.

۲ـ اسحاق زی .

۳ـ الیزی .

٤ـ ادوزی.

٥ـ ماکو .

٦ـ خاکوانې یا خوگیانې .(۱)

پته دی پاتی نه شی چی دپنج پای دخوگیانې یاخاکوانې بناخ دی له هغو خوگیانیوله قبیلی سره یوونه شمیرل شی کوم چی دننگرهاردولایت دخوگیانیو په اولسوالی کی استوګنه اری اوکرلانې پښتا نه دی .

پښسی

دپښې قبیله په غرغښتوپښتنوکی یوه مشهورهقبیله ده.ددغی قبیلی اصلی مرکز د کاکړستان دژوب ناوه اود بوری تاریخی سیمه ده. خوبیاوروسته پښیو خپله پارنی سیمه پریښې اود لویی تاریخی پښتونخوانوروسیموته لیږدیدلی دی.هغه وخت چی پښیانوخپل اصلی تاتوبی کاکړستان پرپیښودنوځینی یی په پښین کی میشته شول او ځینی یی دسیوی په تاریخی سیمه کی اباد شول (۲)

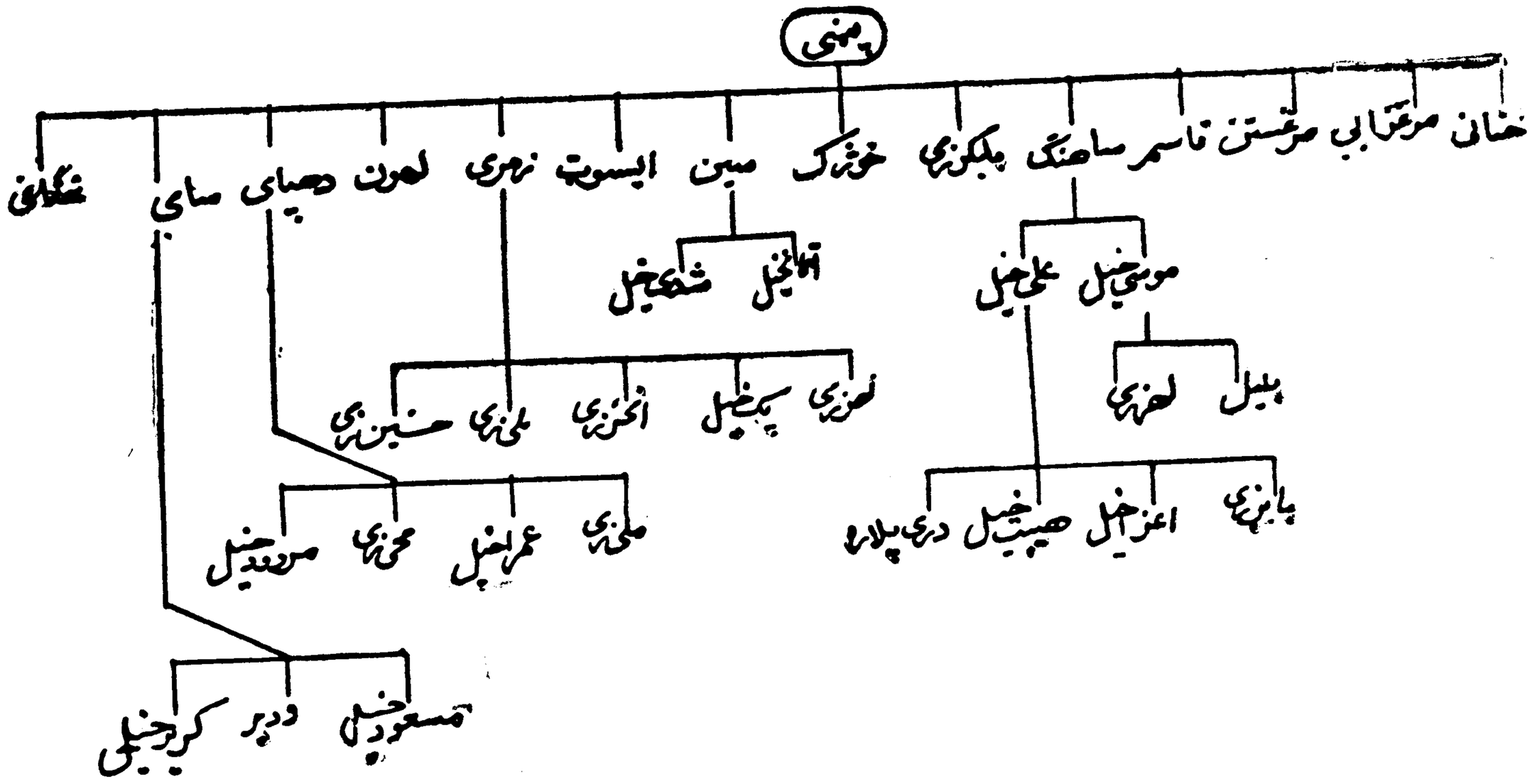
(۱) معلومات مختصر در باره.اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور- ۹٤ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی کویته ، ۱۹۷٦، ۹٤ مخ .

ظفر کاکاخیل په خپل مشهور اثر «پښتانه دتاریخ په رښناکی» لیکی: «پښی هم دکاکړو په شان مشهوره اوپخوانی قبیله ده اوجړی یی ترویدی زمانی رسی . ددوی ځینی خلك په افغانستان اوځینی یی په دکهن کی هم استوګن دی .» (۱)

همداراز دپښی قبیلی یوشمیر خلك دهند داندهرا پرادیش په ولایت کی هم شته دی چی دهندوستان په تاریخ کی دلیدوور برخه لری: داودخان پښی په هند کی یوتاریخی شخصیت ګیرشوی دی.

دپښی ابن دانی دنسب شجره

(۱) پښتانه د تاریخ په رښناکی ۱۳۲۹ مخ .

پوپلزی

پوپلزی دسر بن په تولیز گروپ اړه لری او د درانیو دځیرك په څانګی پوری تړلی دی.

پوپلزی دنورو درانیو څانګو څخه دیره نومیالی څانګه ده ځکه چی د پښتنو پاچا ابدالی احمدشاه بابا اود ده اولاده له همدغی څانګی څخه دی. ددوی زیات شمیر په کندهار اوهرات کی استوګنه لری او لږ شمیر نور یی دهیواد په نورو لوی ید یځو ولایتونو کی میشته دی. دوی دکرنی په چارو بوخت دی او دیـری بنی ځمکی لری: همدار ازدزابل پـه ولایت کی هم یوشمیر پوپلزی استوګنه لری. اوس پـه هریوه ولایت کی د دوی د استوګنی سیمی اوشمیر ښیو:

۱ ـ دکندهار په ولایت کی:

دکندهار ولایت په مرکز، دامان، شاه ولی کوټ، ارغنداب، خاکریز، پنجوایی اوارغستان په اولسوالیو اودغورلك په علاقه داری کی استوګنه لری چی دکندهار په ولایت کی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی ۶۷۲۸۳ تنه ښودل شوی دی. (۱)

دهرات په ولایت کی:

پوپلزیان دهرات ولایت دنظام شهید، غور یـا نو، اوبی، کرخ اوزنده جان پـه اولسوالیو کی استوګنه لری چی دهرات په ولایت کی ددوی شمیر د (۱۵۷۷۶) تنو په شا اوخوا کی اټکل شوی دی.

د هلمند په ولایت:

دناوه بارکزایی اونوزاد په اولسوالیو اود واشیو په علاقه داری کی هم یو شمیر پوپلزیان استوګنه لری په نوموری ولایت کی یی ټول شمیر (۱۲۱۵۳) تنو ته رسیږی:

د زابل پـه ولایت کی:

د ترنك اوجلدك په اولسوالیو او د میزان په علاقه داری کی استوګنه لری چی په نوموری ولایت کی د دوی شمیر (۳۸۳۸) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی:

---

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام و قبایل ایالت سرحدی کشور ۹۸ مخ.

د اوزگان پـه ولایت کی :

پـه ترین کوټ او د خاص او روزگان، گزاب، شهید حساس اود هراود په اولسوا لیوکی استوگنه اوی چی پـه نوموړی ولایت کی د دی شمیر ۲۹٦٤۱ تنه ښودل شوی دی (۱)

یوشمیر پوپلزی د با دغیس په ولایت د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیوکی هم استوگنه لری یوشمیر پوپلزی په ملتان کی هم استوگـنه اوی چی ښا یی دوی په کوم سیاسی ملحوظ هلته تللوته ارشوی وی (۲) که څه هم څینی پوپلزی پوونده دی خو بیـخی زیات شمیر یی د کرنی په چارو بوخت دی ددی د کوچیانو شمیر هم از دی:

ددوی تخمینی شمیر د (۱۲۸٦۹۱) تنو په شا اوخواکی دی :

پیاروخیل

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثریت یی په زرمت، پکتیکا او د کابل ولایت په جنوب لوید یځ یعنی دلمندر په درهٔ کی استوگنه لری :

تارن

د تارن د قبیلی له په باب په مخزن افغانـی کی لیکل شوی دی چی پـه اصل کی د سیدزوی و ، خو کاکړهغه په زویتوب ونیوه اوهغه یی وروزه. تارن هم په دغی قبیله کی ښځه وکړه اواولاده یی د کاکړو د او لادی سره مخلوطه شوه چـی اکثـره تارن د کند هار پـه سیمه کی میشـته اوستانه بلل کیـږی اووایـی چی دوی د (طاهرآبشناس) له اولادی څخه دی چـی د سلطان محمود غزنوی دواکمنی پـه وخت کی د او بوپیژندلو په کار کی بی ساری و(۳) د نسب د شجری د لیدلوځخه

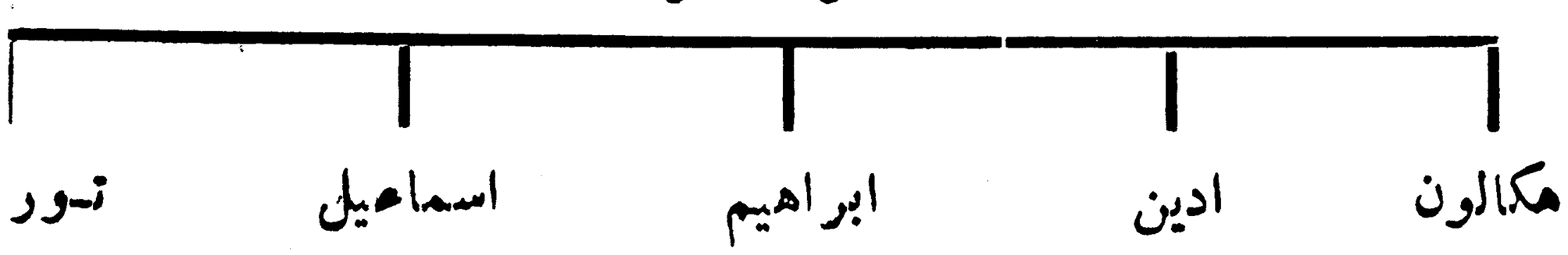
(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۹۷ مخ .

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۸۷ ـ مخ .

(۳) حیات افغانی ـ ۲۳۱ مخ .

وروسته دا څرګنده شوه چې داقبیله هم دغرغښت په ټولـنیز ګـروپ کې شاملـه ده.
ددغې قبیلې وګړي په رودملازي، زیارت، هرنایي اوسنځاوي کې ژوند کوي(۱)

د تارن یا طاهـر د نسب شجره

تتا

دوی په اصل کې دکجین له نسل څخه دی اواوس دبیتنې په قبیـله کې ځاسې ګډ شوی دی چې ددوی ترمنځ هیڅ توپیر نشته. ویل کیږي چې دتتا اولاده دشمیر ذزیاتوالي په سبب دټولې بیتنې قبیلې مخـکښې دی (۲)

تتور

تتور د دولت خیلـواوتاك پهلویـدیځه بـرخه کې موقعیت لري. د دې ښـاخ خلك هم ددولت خیلواومیاخیلوپه شان په سوداګري اوتجارت بـاندې بـوخت ووچې ددوبي له خوابه په وانه اوپه ژمي کې به ددامان پـه سیمـه کې اوسیـدل. دخانزمان خان کتې خیل دتسلط اوقبضې په وخت کې دغه قبیله دلوحانې دټولـو خانبونو پهګډون دده تسلط لاندې پاتې شوه. وروسته دنادرشاه افشـارا یراني پـه وخت کې دشاه بزرګ دخاني په موده کې دغه قوم دمغولوسره دمقا بلـې لـه کبله دیر کمزوري شواوکله چې دغه قوم په یعقوب خیلـوباندې یرغل وکړ نـودیعقوب خیلونه یـې دیرخلك وژل. خوخرنګه چې صاحب دا د خان اودیعقـوب خیـلانو

---

(۱) پښتواوپښتانه په سهیلي پښتونخواکې - ٤٦٧ مخ .
(۲) حیات افغاني - ۳۸۸ مخ .

نورو ملکانو دگندا پوریانو نه مرسته وغو ښتله گندا پوریان هم ددوی سره ملا وتړله اودتور پر قوم یی حمله وکړه چې دیوشمیر تنور یی دیعقوب خیلو په بدل کې ووژل چې ورو سته بیا دغه قوم دیر کمزوری شو (۱)

دحیات افغانی په قول ددغه ښاخ شمیرله دریوسو و کورنیونه زیات نه دی . ددوی دود او دستور دمیاخیلوسره ورته والی اوی ووالی لری اوغالباً خلک یی دکرنی په چارو بوخت دی . (۲)

ترکلانې (ترکانې)

که چیری ددغې قبیلی دنسب شجره وګورو نوځرګنده بـه شـی چـی دوی دسړبن په تړلنیز ګروپ کې شاملدی. دوی د پښتنو نورو قبایلو په لړکې یوسفزیو، مندړو اوګګیانیو ته دیر نزدی اودغه دری واړه قبیلی دترکلانیو په ګډون دښاخی خیلو یاخوښې خیلو پښتنو په نامه سره یادیزی :

دغه قبیله په پخوانیو متونو کې دمثال په توګه داخوندد روبزه په تذکرة الابرارو الاشرارکې عموماً دترکلانې په نامه یاده شوی ده خواوس معمولاً دترکانې په لیک دودلیکله کیږی .

یوسفزی، مندړ، ګګیانې اوترکانې چې مجموعاً دخا بنی خیلو یا خوښې په نامه یادیزی ددوی اصلی اولومړنی تاټوبی دارغستان په حدودو کې دغونډدان اوسره غړه په خواوشا کې هغه ځمکه ده چې دغوړی مرغی په نامه یادیزی. دوی چې دترینو په ګاونډ کې اوسیدل دترینو دفشاراوزورله امله یې خپله سیمه پریښوده او دغوریاخیلوله خوادغزنی دمقر په کښې کې په ورکړل شوی ځمکه باندی دخه وخت له پاره میشته شول خوله غوریاخیلوسره هم خوابدی شول هغه ځمکه یې هم پریښو ده چې په نتیجه کې دکابل خواته راوخوځیدل . دراتګ په وخت کـی اتمانخیل هم ورسره ملګری شول. دوی دکابل په شا اوخواورشوګانـو کې میشته شول چې په هغه وخت کې په کابل کې دتیموری کورنی میرزا ابوسعید واکمن وچې

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۸ مخ.
(۲) حیات افغانی - ۲۹۸ مخ .

ورپسی یی زوی میرزاالغ بیګ دهمدغوپښتنوپه مرسته په ۱٤٦۹ع کال کی په کابل اوغزنی کی واکمن شو. له دغه ځایه انکل کیږی چی نیابی خانبی خیل پښتانه به دکابل ورشوګا نو نه دپښځلسمی پیړی دلو مړی نیمایی په وروستیو کلونو کی راغلی وی. میرزالغ بیګ چی تر څوپوری کمزوری وپه همدغوپښتنو به یی ځان ساته خو کله چی هغه په خپلوپښتوودر یدد پښتنوسره یی مخالفت څرګندکړ. میرزا الغ بیګ لازمه وګڼله چی دهغوی پیا وړی ځواک مات کړی هماغه وچی خانبی خیلوپښتنومشرا نوته یی یوه میلمستیاجوړه کړه اوپه چل ول یی سره یی دهغوی د(۹۰۰) تنه په شااوخواکی مشران له تیغه تیرکړل چی ادیره یی دکابل دمونجان دغوندی په جنوبی برخه دسیاسنګ دغره په لمنه کی پرته ده داپیښه په غالب ګومان د۱٤۸۰ - ۱٤۹۰ ع کلو نوپه شااوخواکی شوی ده :

تردی خونړی او خواشینووونکی پیښی وروسته خانبی خیل پښتا نه دکابل نه د ننګرهارپه خواروان شول تر کلانیو به لغمان کی واړول :

یوسفزی ، ګګیانی او اتمان خیل په ننګرهارکی اوسیدل چی په بیاورو سته نومورې دری قبیلی په سوات ، دیراو باجوړ کی میشته شوی ، خوتر کلانی چی په لغمان کی یی استوګنه غوره کړی وه دلغمان خلک وددوی له لاسه په کابل کی مغولی حکمران ته شکایت وکړ اودمغولی پوځ په فشارتر څه مودی وروسته دلغمان نه باجوړ ته ورغلل.

محمدحیات خان په خپل مشهوراثر «تاریخ حیات افغانی» کی لیکی: «په کومه سیمه کی چی د تر کلانیوقبیله استوګنه لری یوه غرنی او ښکلی شنه سیمه ده چی دیره په زړه پوری آب وهوالری. ددوی په سیمه کی دغنمو پیداواردنوروغلودانو په پرتله دیردی»

قبیلوی ویش :

تر کلانی په لاندنیوستروښاخونوباندی ویشل شوی دی : (۱) سالارزی (۲) مامونډ(۳) ابراهیم خیل (٤) اسوزی (۵) سمیل زی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ سالارزی :

سالارزی په ښار، کوټکی، الیکی، ناوه گی ، چارمنګ، لرآمدك، برآمدك، لرسدین، برسدین، بر چمر کندادودکونړدولایت په دانګام کی اوسیږی .

۲ـ مامونډ :

مامونډ په اومړی سرکی په دوه مهمو ښاخونوچی یوته یی (اوی مامونډ) اوبل ته یی (واړه ما موند) وایی ویشل شوی دی دلوی مامونډ و دخیلونو مونه دادی : مسعودخیل ، عمرخیل، یوسف خیل ، سلیمان خیل او خلوزی .

دوړومامونډ وخیلونه دادی : بړوزی ، اوریازی ، برم کازی .

۳ـ ابراهیم خیل :

په ټوله ترکانی قبیله کی ابراهیم خیل دمشرتوب اواعتبارخښتن دی دوی اصلاً په سالارزیوورګډیږی . خوله کومه وخته چی ابراهیم نومی دباجوړدسالار زیومشردخپلی آزادی له پاره دمغولودامپراتوری سره دیږی جګړی وکړی اود باجوړدسیمی خپلواکی یی په دیږی میرانی سره وساتله دهغه ځای دپښتنو له خواده ته دخان لقب ورکړشوچی دغه مشری تردیږی مودی پوری دده په کورنی کی پاتی شوه اواولادهیی دابراهیم خیلوپه نامه سره یاده شوه :

٤ ـ اسوزی :

په جندول اوبر اول کی استوګنه لری :

٥ ـ شملزی :

چی په میران اوبراول کی استوګنه لری :

د باجوړخخه پرته نرکلانۍ ددیر په ضلعه او د افغانستان دکونړ په ولایت کی هم استوګنه لری چی ددیردضلعی ترکلانۍ په براول، میدان اوجندول کی استوګنه لری اوشمیریی (٧٥٤٠٠) تنه ښودل شوی دی : په باجوړکی دترکلانیو شمیر د ۱۹٦۱ کال د سرشمیرنی له مخی (١٥٠٥٠٠) تنه وو چی د هغی جملی څخه یی

(۸۰۰۰۰) تنه ما موند او (۷۰۵۰۰) تنه سالارزی شمیرل شوی دی .

د افغانستان دکونړې ولایت کی ددی شمیر (۳۹۹۸۲) تنه ښودل شوی دی چې په دانګام، اسمار، شنګری، شالی، ناری، بریکوټ، دم کلی، نرنګ، سرکانو، ګنجګل، تانکو، شلتن اومروره کی استوګنه لری(۱)

تره خیل

دوی غلجی پښتانه دی اودیرشمیر خلك یی دکابل ددهسبزد اولسوالی په تره خیلو، د لغمان ولایت دتبی کونج اوتردخیلو په کلیو او څینو نورو کلیو کی میشته دی یوشمیر تره خیل په کوهدا من کی هم استوګنه لری . ددوی یوشمیر کو چیانی ژوند لری تره خیل دکرکیلی په چارو بوخت دی او یوشمیر ملی دولتی ملازمتونه هم سرته رسوی .

تره کی

د غلجو په تولنیز ګروپ کی یوه دیره مشهوره قبیله ده. د حیات افغانی د مولف په قول په افغانستان کی ددوی شمیر پنځلس زره کورونو ته رسیږی ددوی زیاتره برخه د غزنی ولایت په مقر، ګیلان اود ناوی په اولسوالیو او دآب بند په علاقه داریو کی استوګنه لری چې ۲ پر ۳ برخه خلك یی په کلیو اویوه برخه یی په پوونده او کوچی دول ژوند کوی چې ددوی د شمیر په تناسب د هغوی ملك اوسیمه وره ده . څرنګه چې د مقرد سیمی زیاته اندازه د علی خیلو او خدوزیو په لاس کی ده نوځکه د څمکی دلږوالی له کبله یی پوپر ۳ برخه خلك په شپږتوب او دژویو په روزنه اوپالنه ژوند کوی :

د تره کو پوونکی د مني د موسم په پیل کی د کندهارخواته ځی اود پسرلی د موسم په پیل کی بیرته د مقرخواته په راتګ پیل کوی چې دهمدی کبله په پښتو

---

(۱) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان (۵۰ - ۵۱) مخونه .

ژبه کی د پوونـده ووتره کوپـه باب یومتل هم شته چی وایـی :

چی چونگښی وایی قر	تـره کی وایی مـقر
چی چونگښی وایی غار	تره کی وایی کندهار

چی د دغه متل نه متصد دادی چی کله دگرمی د موسم پـه پیل کی چونگښی د رغزپورته کوی : نوپه دغه وخت کی تره کی کوچیانواوپوونده تهخپل وطن ة په زړه ورگرځی اوبیرته مقرته راستنیزی . (۱)

د غزنی د ولایت څخه پرته یوشمیرتره کی د زا بل د ولایت په مرکزکلات او د شاه جوی په اولسوالـی کی هم میشته دی .

همدارازد هلمند د ولایت د نادعلی اوگرمسیرپه اولسوالیو کی هم یوشمیرتره-کی استوگنه لری. د تره کوجنوب اوجنوب ختیځ ته سلیمان خیل او توخی، ختیځ ته یی سلیمان خیل، شمال ته یی علی خیل ، اندراوهزاره اوجنوب ته د دیورنډ په کرښه دکاکړوسره نښتی دی. ددغی قـبیلی کوچیان په عمومی توگه پـه ژمی کی دکندهار په ریگـ اودا څـخه زیـوپه سیمی اوهمدارازدکندهاوپه نورو برخو کی لیدل کیږی. ددوی بوشمیرد دیورنډ دکرښی نه تیریزی اودکاکړو دقبیلی سیموته لیږدکوی او ترپښینه پوری څی(۲)

یوشمیر تره کی دننگرهاردولایت دچپرهاردعلاقداری دتره کوپه کلی کی استوکنه لری چی شمیریی (۲۸۷) تنوته رسیږی (۳) سربیره پردی دفاریاب په ولایت کی هم زیات شمیرتره کی ژوندکوی .

همدا رازد دوی یوشمیرد بـاد غیس د ولایت دمرغاب داولسوالی دبوکن په

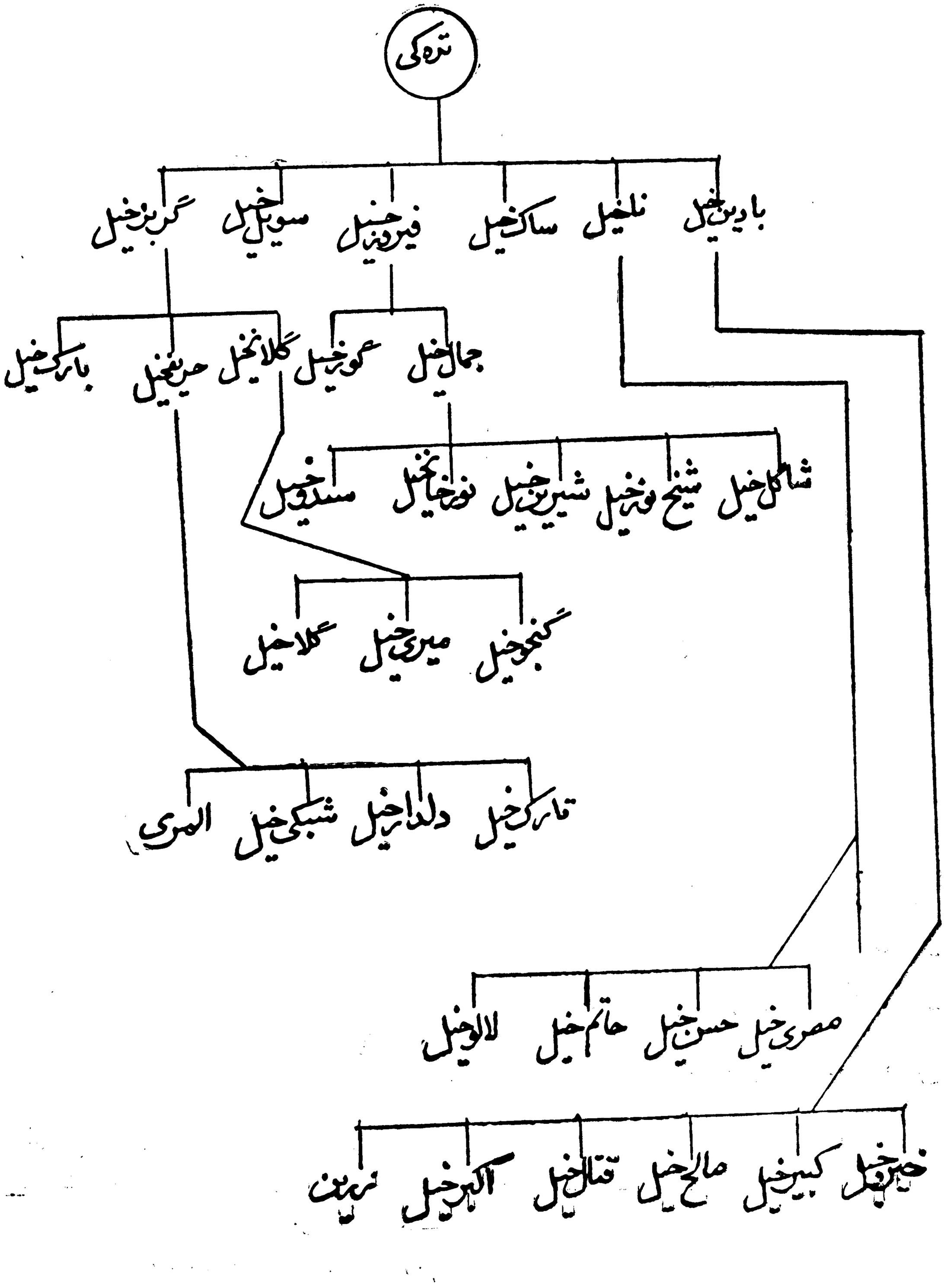
(۱) حیات افغانی، پښتوژباړه - ۲۷۱ مخ .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل سرحدی کشور - ۷۳ - ۷۶ مخونه.

(۳) نوموری اثر ، ۷۳ مخ .

کلی اودهغه په شااوخوا اودنوموړی ولایت دغورماچ د اولسوالی په خوکلیو کی هم میشته دی. د دوی شمیر د ۱۶۱۳۱۴ تنو په شااوخواکی ټولنه شوی دی .

دتره کی ابن موسی ابن ابراهیم ابن غلجی دنسب شجره

ترین

دنسب دشجری دکتلونه څرګندیزی ابدال چی هغه له نسله څخه ددرانی قبیله رامینځ ته شوی دترین زوی و، خوځرنګه چی دده اولاده په درانی او ابدالی سره یادیزی نود ترین پاتی دوه زامنود خپل پلار یعنی ترین سره شهرت ومو ند چی په دوو لویو قبیلو ویشل شوی دی تورترین اوسپین ترین اود تسمیی وجه یی داسی بنودل شوی ده. دترین هغه زوی چی لږتوروزمه وهغه په تورتر ین اوبل زوی یی چی سپین رنګی وپه سپن ترین سره شهرت ومونډ. (۱) چی ددوی بحث به په خپلو خپلو ځایونو کی وشی.

تور تر ین

دبریڅوختیڅ ته ورځرمه پښین موقعیت لری چی دترینانوملك دی. د غه سیمه دد رانیود ملك په سهیلی برخه کی موقعیت لری. اویدیڅ خوا ته یی شوراوك چی هلته بریڅ میشته دی، سهیل لورته یی پښین له شال څخه دتګه تو په نامه په یولړغرونو سره بیلیزی. ختیڅ خوا ته یی هغه غرونـه موقعیت لری چی دغه سیمه دکاکړونه بیلوی اوقطب خواته پښین ددرانیو له سیمی نه دشمال خواته غرونوسره بیله شوی ده. پښین له شمال ختیڅ نه ترجنوب لویدیڅ پوری نږدی اتیا میله اوزدوالی اواخری سویی نژدی خلویښت میله دی.

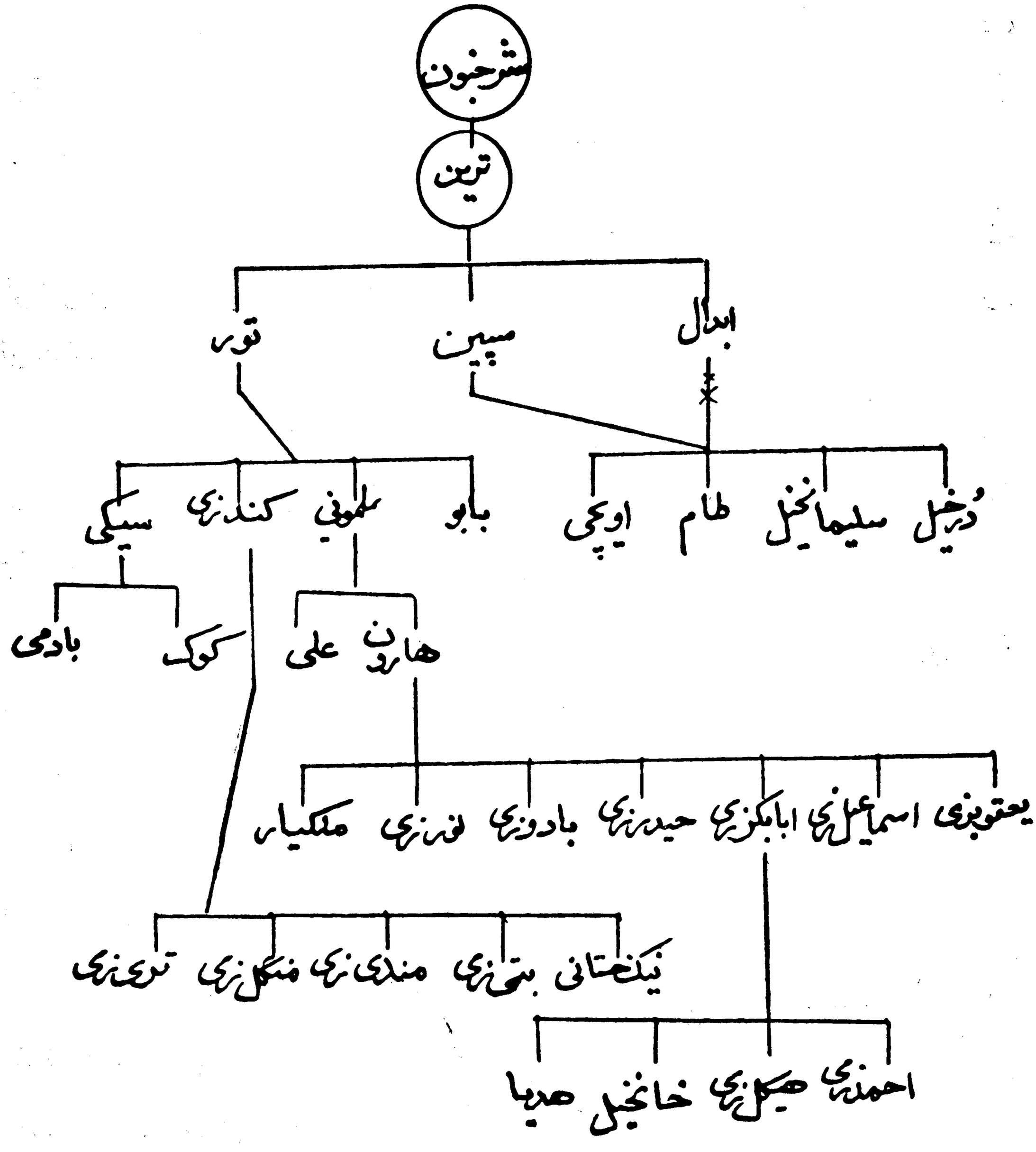
پښین دشوراوك په نسبت اوچت اوسطحه یی نا همواره ده، خودشوراوك په پرتله دکرنی وړ ده. ددی سیمی خلك په یوی کولړکی داوښانو په پرتله زیاتره دغوایانو څخه استفاده کوی. که څه هم داوښانو شمیریی زیات دی (۲) دوی غالبا دکرنی په چاروبوخت دی. خو ددوی زیات شمیر خلك دکند هار اوسند (اباسین) تر منځ دسوداګرۍ په چاروبوخت دی.

---

(۱) حیات افغانی ـ ۱٤۰ ـ ۱٤۳ مخونه.

(۲) حیات افغانی ـ ۱٤۵ ـ ۱٤٦ مخونه.

د دوی کره وړه ددرانیود کړووړوپه خیردی چی له هغوی سره هم په نسب اوهم
پسه ملاګرتوب کی دیر نژدی ورته والی لری(۱) دپښتین یوازینی اوسیدونکی تورتوین،
سیدان او یو څه کاکړ همسایه دی. حیات افغانی دترینانو شمیرد(۶۰۰۰) کورنیو
په شا او خوا کی ښود لی دی (۲)

(۱) دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک ۱۲۱، ۱۲۲ مخونه .
(۲) تواریخ خورشید جهان، ۲۰۴ مخ .

تنهی

دوی هم دکرلا نړه تړلنیز گروپ کی شامل دی او دشیتلك داو لادی څخه شمیرل کیږی . دغه قبیله په دریو څانګو باندی ویشل شوی ده: اریوزی، میرخیل اوسپنکی. تنهی دخوست د ښار په جنوب کی میشته دی (۱)

جنوب ته یی گوربز اومده خیل وزیرموقعت لری چی ددیورنډ کرښه مده خیل او تنی سره جلا کوی، لویدیځ ته یی څدران، شمال ته یی دشمل سیند او اسمعیل خیل اوختیځ ته یی هم گوربز پراته دی :

دتنهیو قبیله پر (۱۱۲) کوچنیو اوسترو کلیو ویشله شوی ده(۲)دد وی لویدیځ غردیر آباد او اکثره خلك یی په غرونو کی اوسیږی ، خوځینی خلك یی د غرو نو په لمنو کی هم اسټوګنه لری.

محمد حیات خان په خیل مشهور اثر تاریخ حیات افغانی کی لیکی : «دد وی اوی کلی د درګی په میدان کی موقعیت لری چی پنځه سوه کوره لری او خلك وایی چی په دغه ځای کی (۱۰۰۰) تنه وسله وال کسان شته دی (۳) . »

د درګی نه پرته چی ددوی دیر ستر کلی دی دا لاند ینی کلی یی هم مشهور دی: حصارك، گوخه، نرخی، ابتمان، کوچړن ، دبر، وریخی، د بړملکه، سنګرای، تورخیل اوورزله .

تنی دیرجنګیالی او زړور خلك دی اوپه دووګوند یو ویشل شوی دی یعنی اریوزی اوسپنکی یوه ګړندی ده اومیری خیل بله ګړندی ده .

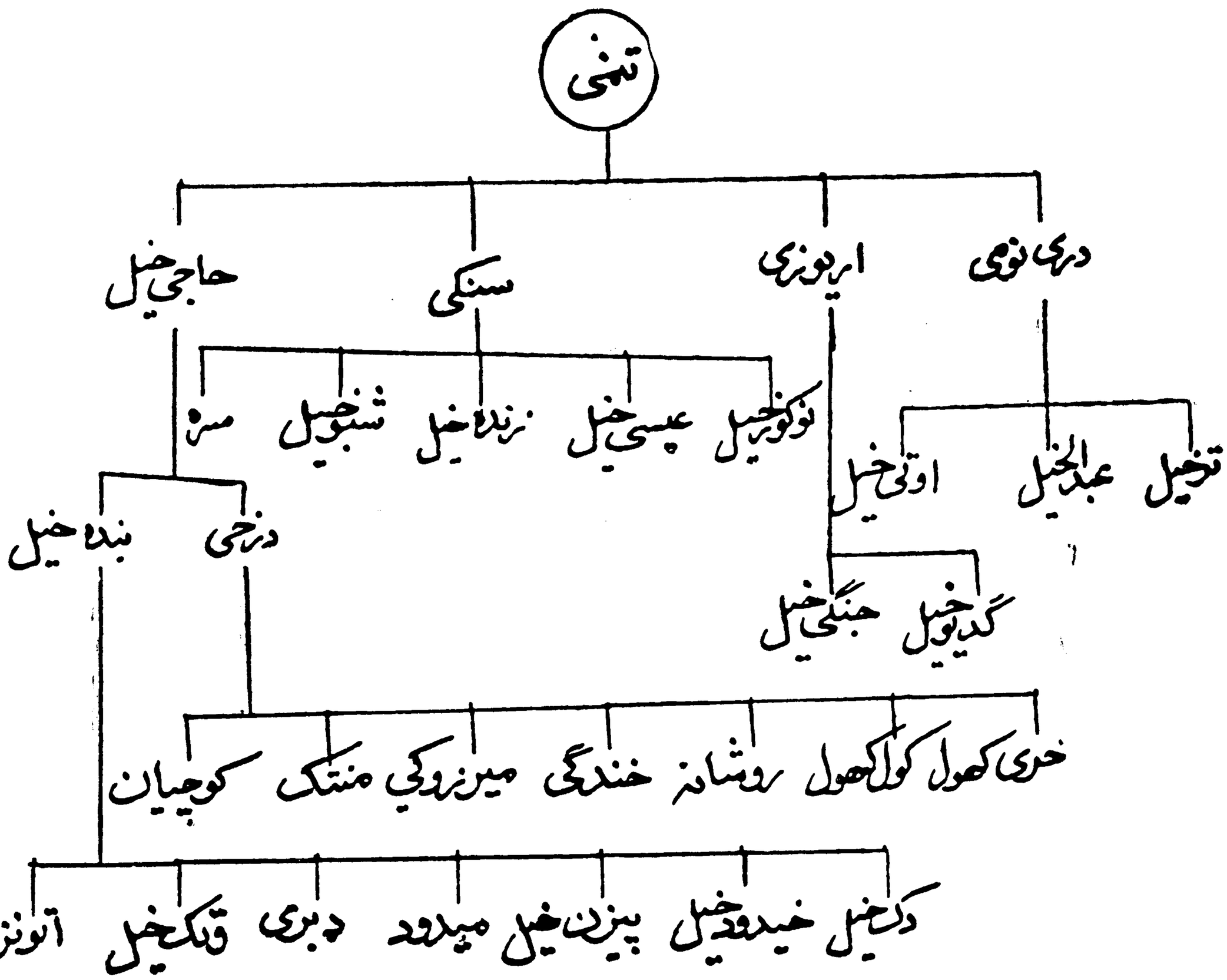
ددغو دری واړو څانګو په جمله کی د میری خیل شمیر زیات دی. تنهی د کرنی په چارو بوخت دی. څمکی یی لملمی دی، خویوه انډا زه آبی څمکی یی دویالو په ذریعه خړوبیږی . ددوی پوښاك غالباً دوړوته ورته دی.

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۹۶ مخ .
(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ، ۶۷ مخ .
(۳) حیات افغانی ۶۰۵—۶۰۶ مخونه.

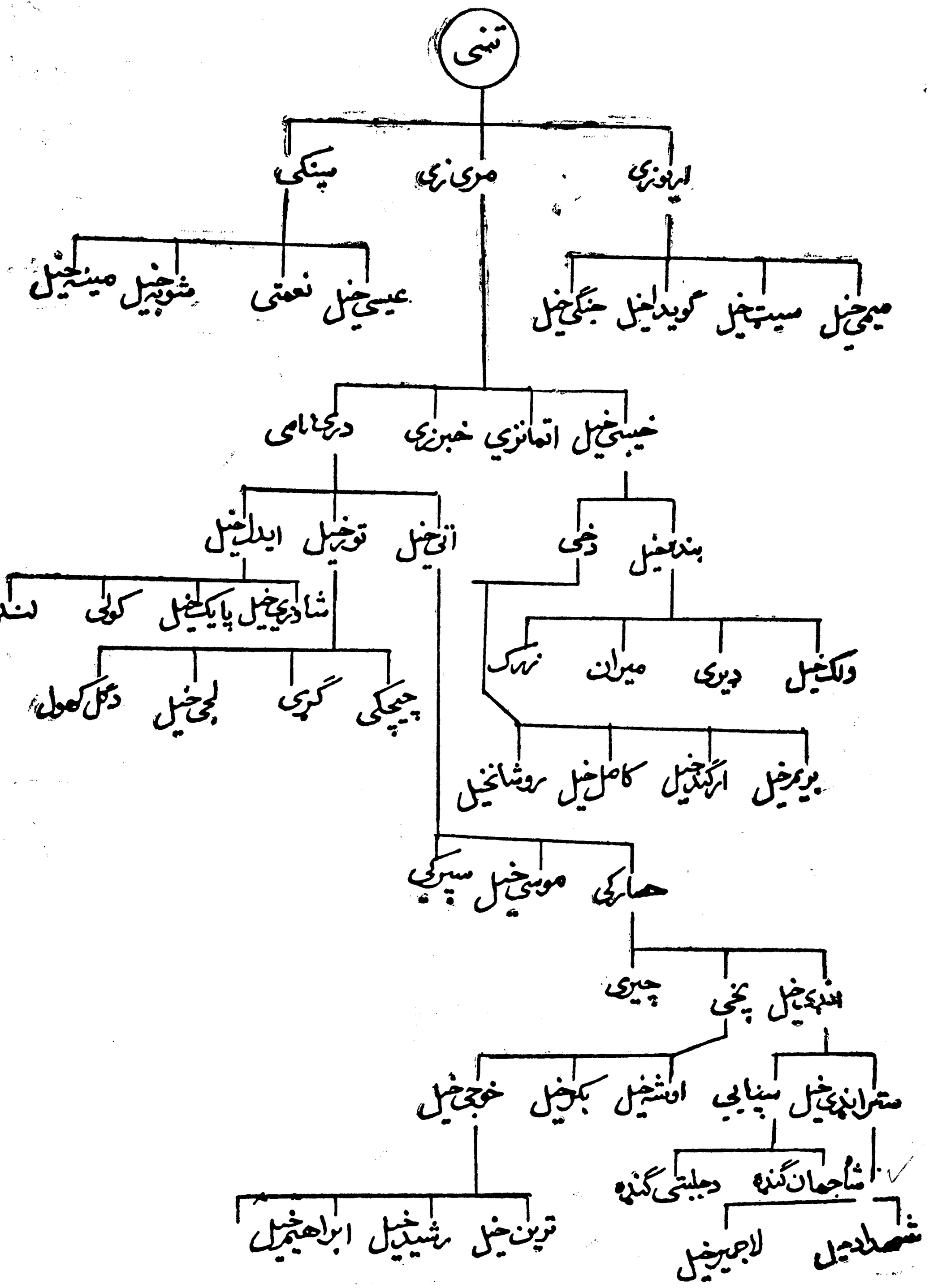
په‌غره کی اوسیدونکی تنی دوزواوداوارو سیمو اوسیدونکی تنی دپسونو دیری رمی ساتی . دغو ایانو گلی هم په دوی کی دیری دی. دوی په خوراك کی دغنمو ، اوربشو اوزدنو نه استفاده کوی اویـو دول غر نی میوه چی پور گی یی بولی اوره کوی اوبسیایی خوری (۱)

دتنیو خلـك لوری ونی ، غنم رنگه اوښایسته څیری لـری اود تاریخی پلـوه ددورو او بـنوڅیو سره ورو نـه دی. د دوی شمیرد ۱۳۶۰ کال‌د احصا ئیـی له مخی(۲۴۱۶۴) تنوته رسیزی (۲)

(۱) حیات افغانی ۶۰۵ مخ

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام‌وقبایل ولایات سرحدی‌کشور - ۶۷مخ

(۱) حیات افغانی ۶۰۶ مخ

توخـــی

دغلجیو په تولنیز ګروپ کی توخی یوه مشهوره قبیله ده . توخی دهوتکۍ بابا وروڼ ،دباروزوی ،دتولر امسی اود غلجی کړوسی دی چی دتوخی قبیله دده په نامه سره مشهوره شوی ده (۱)

دتوخو قبیله دهر ټکو دعروج نه وړاندی دغلجیو په قبیله کی لومړی مقام درلود او سلطان ملخی چی داورنګزیب همعصره ودتوخو دښاخ دیرمشهور مشر او سردار تیرشوی دی (۲)

دتوخوسیمه دکند هارلمرخاته ته په ۸۵ میله واټن کی موقعیت لری چی په کلات غلجایی سره مشهوره اودتوخو صدرمقام ګمنل کیږی . توخیان دتورنګ درود پرڅنډو دپل سنګی نه نیولی ترشیباره پوری استوګنه لری (۳)

الفنسټن په خپل کتاب د کابل سلطنت بیان (An Account of the kingdom of Caubul) کی دتوخیو دقبیلی شمیر ولس زره کورنی لیکلی دی ،خو دحیات افغانی د مؤلف دپښتی محمد حیات خان په قول د دوی شمیر له پنځلس زره کورنیو څخه لږ نه دی .

دارغنداب وادی چی په شمالی برخه کی دهزاره وودسیمی ترڅنګ پرته ده اوهم میزانه دتوخو په قبضه کی ده . همدارازیوشمیر توخی دناوی دوادی په جنوبی اوښکتنی برخه کی استوګنه لری . پاتی یی په شیبار ، هلتاغ ، میزان او نورو ځایونو کی میشته دی . دتوخو یوه محله د کابل ښارته نژدی پـه ده افغانانـو کی هم شته .

اوس به په لاند نیوجدول کی د دوی داستوګنی ځایونه اوشمیر وګورو :

دزابل په ولایت کی :	شمیر
۱ ـ په کلات کـی .	۱۷۴۲۷ تنه
۲ـ په شاه جوی کی :	۲۵۷۹۹ تنه
۳ـ دارغنداب په اولسوالی کی .	۱۹۲۴۷ «

(۱) محمد هوتک بن داود ، پته خزانه ، کابل ۱۳۳۹ ـ ۹ مخ .
(۲) حیات افغانـی ـ ۴۰۱ مـخ .
(۳) عبدالروف بینوا ، هوتـکی ها ، کابـل ـ ۱۳۳۵ ـ ۵ ـ ۶ مخونـه .

٤ـ دشینکی په اولسوالی کی.	٤١٥٧ تنه
٥ـ دشمول زیونه اولسوالی کی .	«٢٦٣٤٧
٦ـ دمیزان په علاقداری کی .	« ٢٤١٧
مجموعاً	«٩٥٣٩٤

دکند هار په ولایت کی :

دولایت په مرکز کی .	٩٩٦٩ تنه
دشاه ولی کوټ په اولسوالی کی.	« ٥٦٧٤
دارغنداب په اولسوالی کی	« ٢٣١٨
مجموعاً	« ١٧٩٦١

دنیمروز په ولایت کی :

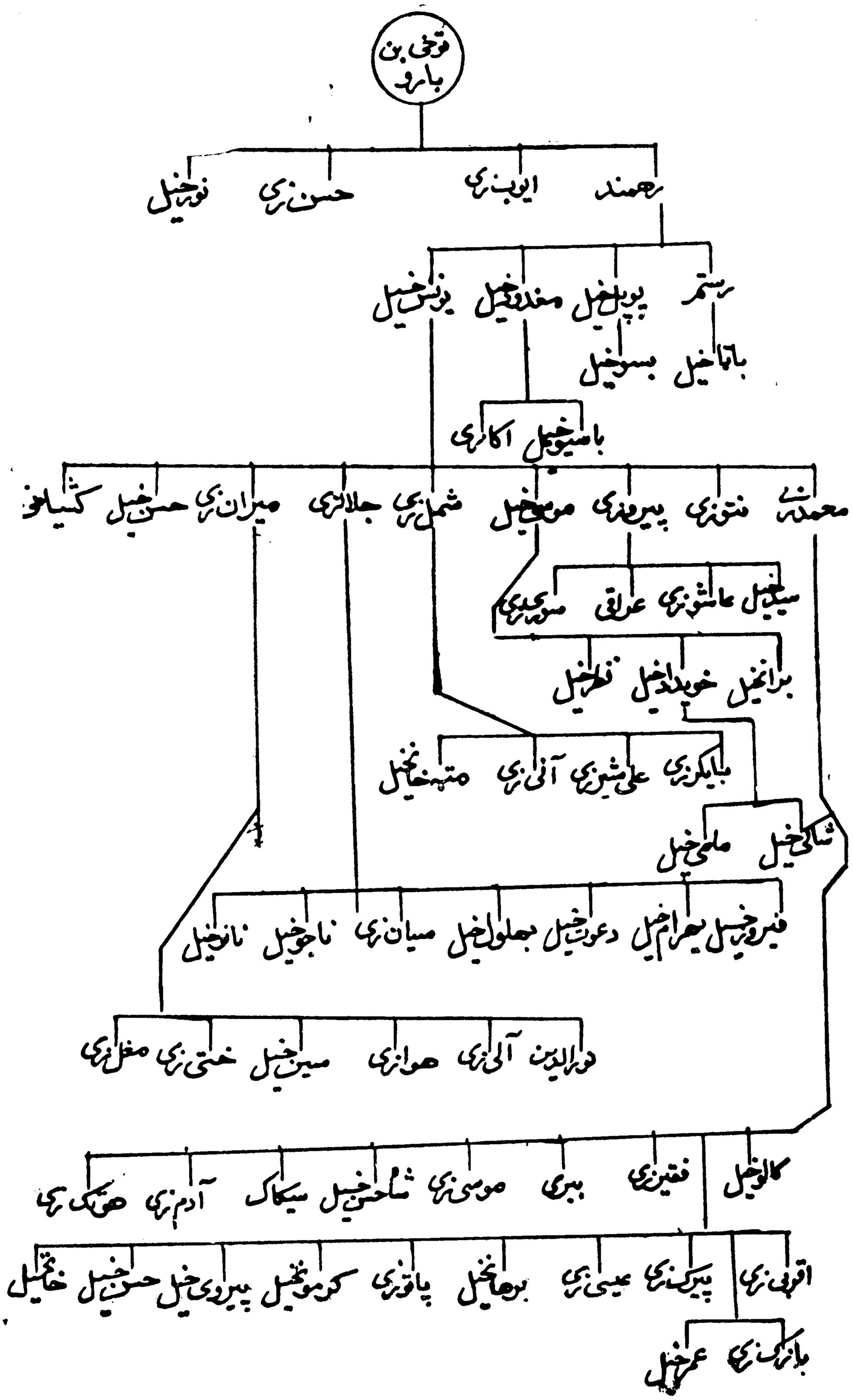
دکنګ په اولسوالی کی	«١٧٠٣ (١)

الفنستن په خپل کتاب دکابل سلطنت بیان کی زیاتوی : «هغه سیمی چی دپارا پامیزادپه غره پوری اړه لری په هغه کی توخی استوګنه لری اوداسی معلومیزی چی دوی غریب اوخوارخلك دی (٢)»

دامیرعبدالرحمن خان دواکمنی په وخت کی دوی دیره شدید ه ضربه ولیدله اویوشمیر یی دخپلی سیمی څخه تبعیدشول اودافغانستان په نورو ولایتونو کی میشته شول. ددوی سیمه وچه اودکرنی ځمکه یی ازه اوغالباً دخارویوپه محصولاتوخپل ژوندتیروی .

(١) معلومات مختصردر باره أقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ، (٨٨ مخ).

(٢) دکابل سلطنت بیان ـ ١٢٤ ـ ١٢٥ مخونه .

نوخیل
حسن زی
ایوب زی
رحمند
رستم
پوپل خیل
مغدو خیل
یونس خیل
باتا خیل
بسو خیل
باسیو خیل
اکاری
معمد زی
متو زی
پیرو زی
موسی خیل
شمل زی
جلاری
میران زی
حسن خیل
کتیانو
سید خیل
عاشو زی
عراقی
صوحیدی
برا خیل
خوید داد خیل
فتح خیل
بابکر زی
علی شیر زی
آنی زی
متہ خیل
شاکی خیل
ملی خیل
فیروز خیل
بہرام خیل
دعوت خیل
بھلول خیل
میان زی
ناجو خیل
نانو خیل
نور الدین
آلی زی
ھوانی زی
سین خیل
خنتی زی
مغل زی
کالو خیل
فقیر زی
ببری
موسی زی
شاہ حسن خیل
سیکاک
آدم زی
ھوتک زی
اقربی زی
پیر ک زی
عیسی زی
برھان خیل
پاتو زی
کرمو خیل
پیروی خیل
حسن خیل
خانی خیل
بازرک زی
عمر خیل

نوخود تاریخ په اوزدو کی دښکیلاکګروڅواکـونو برخـلاف زیاتـی مبارزی کړي دي. دتیري کوونکو مغولو سره ددوي کارنامی زموږ په تاریخ کی ثبت دي . همدا راز دانګریزانو پرخلاف په دریو جګړو کی دوی ډیري توري وهلی دي، په تیره بیاد افغان ـ انګلیس په دریمه جګړه کی دتوخو جنګیالیو مبارزینو په زابل، غزنی او کندهارکی تلپاتی ویاړونه ترلاسه کړي دي. دتوخود قبیلی په وطن مینو شاه زلمیانو پـه خـپل قبیلوي یووالی او اتحاد سره تـل د هیـواد پـه ملی آزادي بخښنو ونکـی غورځنګ کی فعاله ونده اخیستی ده .

توری

دوی ته توری زی هم وایی اودروایاتو مطابق داقـبیله هم دکرلانی تـه ولنیز ګروپ یوښاخ شمیرل کیږی. همدا رازدنسب په شجره کی دخوګیانیو یوه څانګه اودڅاڅیوتر بوران هم ګڼل کیږی .

کورګانی واکمن ظهیرالدین محمدبابرهم ده ۱۵۰۰ عیسوی کال په واقعاتو کی ددغې قبیلی ذکرکړی دی. ددغې قبیلی داصل پـه باب دمؤرخینو ترمنځ اختلافات موجود دی ځینې دوی دنسل له مغل ګڼی اوځینې یې نوروتـه منسوبوی خو دا اټکلونه صحیح نه بریښی. دخوشحال خان ختک دوینـا مطـابق دوی نسلاً کرلانی پښتانه دی اوداوینـا صحیح ده (۱)

توری دکورمی په ایجنسی کی استوګنه لری. شمال ته یی سپین غر، لویدیځ ته یی دپکتیاولایت، جنوب ته یی تل اوبنګښ اودختیځ خواته داورکزیو دقبیلی سره ګډه پوله لری(۲)

دغه سیمه په پیل کی د بنګښو پـه لاس کی وه ولـی دپښتنی ننګ اوناموس د یوی معاملی له کبله توریانودڅاڅیوپه مرسته بنګښو ددی سیمـی نه وشړل اودغه سیمه یی ددوی نه ونیوله:

---

(۱)پښتانه دتاریخ په رڼاکی ـ ۱۳۹۰ مخ.

(۲) اصلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستا ن ۸۶ مخ.

داقبیله تر ۱۸۷۹ع کال یعنی دانگریزانواوافغانانوترمنځ ددوهمی جګړی‌پوری دافغانستان یوه برخه شمیرل کیده، خوورووسته انګریزانو جبراله افغانستان نه جلاکړه (۱)

دکورمی دایجنسی مساحت ۱۳۰۰ میله مربع ده اومشهورسیندیی دکورمی د سیند په نامه سره یا دیزی چې توری هم دکورمی‌دسیندپه دواروغارو کی‌استو-ګنه لری .

دتوریوقبیله په پنځوښاخونوباندی ویشل شوی ده چې په دی دول‌دی:

علی زی، غونډی خیل، دوپرزی، مستوخیل اوحمزه‌خیل(۲)

توری شیعه مذهبه دی اود مذهبی احکامو‌پهاجرا کولو کی‌دیرتینګ‌دی .دوی د خپل قبیلوی دود اودستورپه اساس دسیدانودپراحترام اودرناوی کوی اوهریوفرد د سیدانومریدان دی . د دغی قبیلی خلك د ساداتوپه څلورو دلوویشل‌شوی دی‌چې دوی ته دپراعتقاد لری او د تیراه‌د سیدانو ، احمد زی سیدانو ، دکرمان‌سیدانو اودماوره سیدانوڅخه عبارت‌دی.

هغه توریان چې دتیراه‌په سیدانوپوری‌مربوط دی‌د میا مرید یا (تینګ واندی) اوپاتی نوریی د(سست واندی) په نامه یادیزی چې دری واندی د میا مرید په مقابل کی یودی (۳)

د دی نه پرته توریان په سپین‌ګوندی پوری اړه لری .

د دوی په فکرتهیل خلك دوه دوله دی یوریښتونی اوپه سمه لارتلونکی خلك اوبل په کږه لاره تلونکی خلك .

د توریود حمزه خیلود ښاخ تقریباً دوه سوه کورنی کوچیان دی چې د یخنی په موسم کې د خپلوڅارویوسره د بلند خیلو تل ته ځی،خودګرمی په موسم کی‌سپین غره ته ځی .

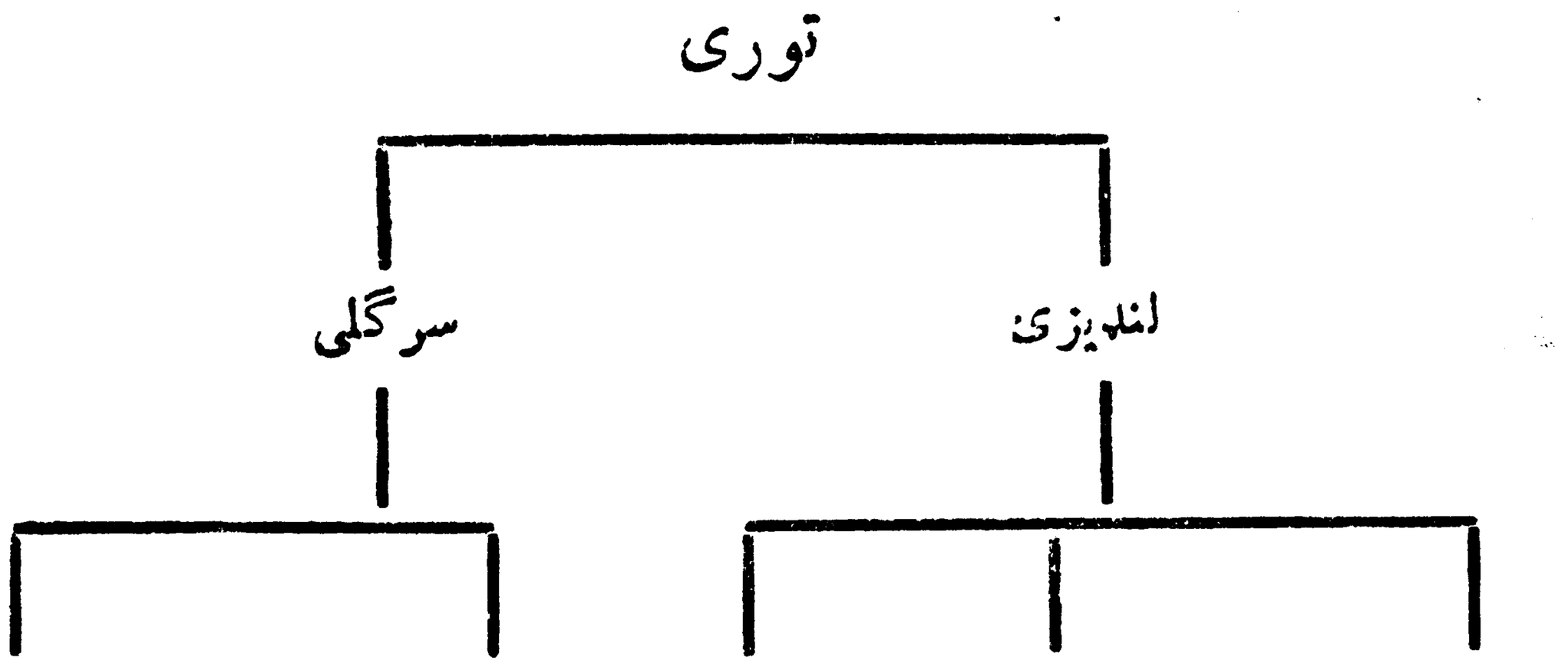
(۱) پښتونستان - ۲۸ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۳۹ مخ.

(۳) اضلاع،ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ

حیات افغانی د دوی دوسله والو کسانو شمیر یوولس زره ځنه ښودلی دی، خو سرویلیم بارتن په خپل کتاب کی د دی قبیلی د جنګیالو سله وا لو میرو نو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی د (۱)

توریان په عمومی دول دکرنی په چارو بوخت دی. ددوی په سیمه کی وریجی، جوار، اوربشی، غنم اومی ډیری پیداکیږی. د دوی دکرنی اکثره ځمکی دکورمی درود په واسطه خړوبیږی. د ۱۹۶۱ کال د سرشمیرنی له مخی د دوی شمیر (۱۹۴۵۰) تنوته رسیده او که چیری (۱۱۰۵۸) بنګښن شیعه ورسره یوځای شی نوشمیریی (۳۰۵۰۸) تنوته رسیږی (۲)

(۳)

تیږه

د دغی قبیلی په باب چی نوم یی په حیات افغانی کی دلوحانی (لوانی) دنسب په شجری کی راغلی دی نورځه معلومات نشته. همدا راز د دوی نوم هم چندان شهرت نه لری. که د دغی قبیلی نه څوک وی هغه هم په لوانیو کی داسی ورګډ شوی دی چی په آسانی سره یی توپیر نه شی کیدلای. داسی فکر کیږی چی ددوی شمیر به دیر لږ وی. (٤)

---

(۱) پښتونستان ـ ۲۸۲ مخ.
(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ.
(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایات پښتو نستان ۸۷ مخ.
(٤) حیات افغانی، ٤٤٤ مخ.

تیمنی

دوی په اصل کی غرغښتی پښتانه دی. ویل کیږی چی تیمنی دکا کړ وی و چی اولاده یی دتیمنیانوپه نامه سره یادیږی. تیمنیان دغورپه شا اوخوا اوسیاه‌بند کی استوګنه لری. تیمنیان‌دقبچاق اوزوری په دو وخانګو باندی و یشل شوی دی (۱)

ددوی په دروکی غنم، جواراوزدن کرل کیږی. بادام، انارواوتوتان پکی په خپل‌سراوپه‌طبیعی توګه پیداکیږی. دری یی سمسوری دی اودمرګوس یامرغاب په سین خروبیږی. دتیمنیو سیمه هم پراخه اووښلنی دری لری. زوریان په صبزواریااسفزارکی اوسی. سبزواریوپراخ میدان‌اودغسی غرونوپه‌منځ کی پروت‌دی دی چی دځمغوزیوپه ونوسره پوښل شوی دی اودهغی لاری په ختیځ کی پروت دی‌چی له مزارنه ترهرات پوری غزیدلی دی(۲)

تیموری

دوی په اصل کی کوچیان دی چی اکثره یی دبغلان‌اوکندزپه ولایت کی خپل ابزدنه دوام ورکوی ددوی دکیزدیوشمیرد (۱۱۱۰) په شااوخواکی‌دی : دوی‌هم دنوروپښتنوکوچیانوپه دول غښتلی قبیلوی رغاونه اوجوړښت لری چی د هغو په سرکی دقبیلی اوقوم مشرځای لری (۳)

ددوی دوینی ایلبند په بدخشان کی د«شیوا» سره سیمی ده چی دخان آباد ښار، اشکاشم اوفیض آبادله‌لاری:دجوزا په‌های کی ورځی او دراستنیدولاره یی بیرته همدغه ده داسی ویل کیږی چی دوی دسربن په‌تولنیز ګروپ پوری‌اړه‌لری.

---

(۱) حیات‌افغانی، ۲۴۳ مخ.

(۲) دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک؛ ۱۸۰ مخ .

(۳) پښتانه‌کوچیان، لومړی‌ټوک، کابل- ۱۳۶۲، ۸۶مخ.

تیتی مده خیل

دوی په اصل کی کرلانی اوداتمان زیوو زیرو پوری اړه لری ، خو نن ورځ دیوی جلا قبیلی په څیر راڅرګندشوی دی . په اصل کی دمچه ، منظر خیلو او مستی خیلو یو ښاخ دی ، خو څرنګه چی دخپلو قبایلو څخه لیری استوګنه لری نه شی کولای چی دهغوی سره قبیلوی اړیکی وساتی له همدی کبله ده چی دوی د تیتی مده خیلو په نامه یو جلا اتحاد رامینځ ته کړی دی . دوی دشمل دسینډ په څنډو چی په وزیرستان کی دکیتوی په نامه سره یادیږی استوګنه لری . دوی دحسن خیلو ، دبکی او ممیت خیلو ترمینځ په څوکلیو کی استوګنه لری اوددوی خیلونه په لاندی ډول : (۱)

- نظر خیل
- ذکر خیل
- ایمارۍ
- زنګی خیل
- اتمان خیل
- خړی خیل
- لنګر خیل
- جکی خیل
- ګوری خیل
- حسانی
- پیروشی
- ژبوکی
- پشان
- اخوند
- ګلاب خیل

(۱) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۱۴۸ مخ .

تغر

دښالی خیلو احمدزیویوه څانګه ده چې په سلیمانخیلو ورګډیږی . ددوی زیات شمیر کوچیان دی چې یوشمیریی په ننګرهار، لغمان اویوشمیریی هم دغزنی، لوګر اوخورد کابل اوخاك جبارپه سیمو کی استوګنه لری .

جبارخیل

دوی په اصل کی غلجی پښتانه دی چې اکثره یی دننګرهار، لغمان، لوګراو د کابل اوجلال آبادترمینځ سیمو کی میشته دی . په تیزین ، جګدلک ، سره رود، ګندمک اودحصارك په اولسوالی کی هم یوشمیر جبارخیل شته. دلغمان ولایت دعزیزخان کځ دسیمی جبارخیل هم مشهوردی (۱) ددوی شمیر د(۱٤٦٦۷) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی د(۲) زیات شمیر خلك یی شتمن او ځینی یی په دولتی ملازمتونو بوخت دی : ویل کیږی چې دوی په پیل کی په خاك جبار کی اوسیدل، خود امیر عبدالرحمن خان په وخت کی خپل واوسنیوسیمو ته و لیږدیدل .

جبارخیل دحصارك داولسوالی په لاندنیو کلیو کی میشته دی . آب زنګیانی ، غوزیزه ، نادر، ګلاخیلو، حلیم خیلو، ظریف خیلو، سیاب سفلی ، چارتوت، سرندو، پرچنه ، خنجراو کښی کی .

مشهورخیلونه یی دادی : مریم خیل ، خوګیانی خیل او نور....

جدون (ګدون)

که چیری دګدون دنسب شجره په غورسره وخیړونوخرګنده به شی چې دغه قبیله هم په غرغښتی پښتنو کی شامله ده درواياتو مطابق داخلك له پیل نه د خانبی خیلو په ګوندی کی شامل شوی دی اوقبایلی مهاجرت په زمانه کی دیوسفزیو مندړوسره دی سیمی ته را غلی دی (۳)

---

(۱) دجبار خیلودیوه تن سپین ږیری اومشر نیاغلی لعل آغاسره دخبرواومرکی په ترڅ کی می دا معلومات ترلاسه کړل .

(۲) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ایالت سرحدی کشورد۹ مخ جدول.

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ؛ ۱۳۳۰ مخ.

دتا ریخ حیات افغانی مؤلف لیکی : «ددغې قبیلې یوسپین زیرې اوثقه سړې روایت کوی چې دسامنګ این پښې په نوم یوتن دغلی اوموسی نه پرته نور دوه زامن هم درلودل چې دوی دواړه ددښمنیو په وجه دخپل قوم نه بیل شوی دی. څه موده په سپین غره کی اوسیدل اوبیاله هغه ځایه هزاره او چهچه ته راغلل اواولاده یی هلته میشته شوه که څه روایت صحیح وی نوګدون به غالباً دهغوی اولاددی» (۱)

لکه چې دګدون دقبیلې دنسب له شجرې نه څرګند یږی: دغه قبیله په لومړی سرکی په دوو ښاخونو ویشله شوی ده . یعنی سالاراومنصورچې بیاله هغو څخه نوری کوچنی اوفرعی څانګی رامنځ ته شوی دی .

درواياتو مطابق ګدون قبیلې دلوی نیکه نوم اشرف وچې وروسته په ګدایی مشهور او بیادوخت په تیریدوسره دګدون یاجدون په نامه یادشو.

اکثره ګدون په تیره بیاسالاردهزاره غرونوددورپه نامه ویالی په دوارو غارو کی داورش ترسیمی پورې میشته دی : دګدونو ښکتنی برخه ډیره ښه شنه او حاصلخیزه ده . دجهانګیردواکمنی په وخت کی کلهچې ددلازاك قبیله لوټ اوتباه شوه نودغه سیمه په تدریج سره دګدون قبیلې لاس ته ورغله، خود لسته هغه ګدون په زیاتی اندازی سره د ذکرورډی چې دباسین په لویدیځ اودمهابن غره په سهیلی برخه کی میشته دی. مهابن یوه لرغونی هندی کلمه ده په سنسکرت کی مها(لوی) اوبن (باغ) ته وایی یعنی لوی باغ اوځنګل اوددی غره دسیمی وجه بیخی سمه ده .

دګدون د قبیلې دواړه ښاخونه یعنی منصوراوسالار ددی خبرې له څوکی نه نیولی ترکښتنیو سهیلی برخو پورې پرې قبضه لری. که څه هم ددوی دکوچنیو باندوشمیر تقریباً څلوته رسیږی خو دری لویی باندی یې په ګنډپ کی تقریباً له شپږو سو څخه زیات کورونه لری چې ددغه ځای دسالاردښاخ نه مشهورو کلیوخخه شمیرل کیږی اوداتوزیو تقریباً تولی څانګی په کی میشته دی. دغه ښاخ په دوو کلیو یعنی ګنډپ اوالوری باندې قبضه لری. دسالاردښاخ دمت خوازی څانګه په بینی

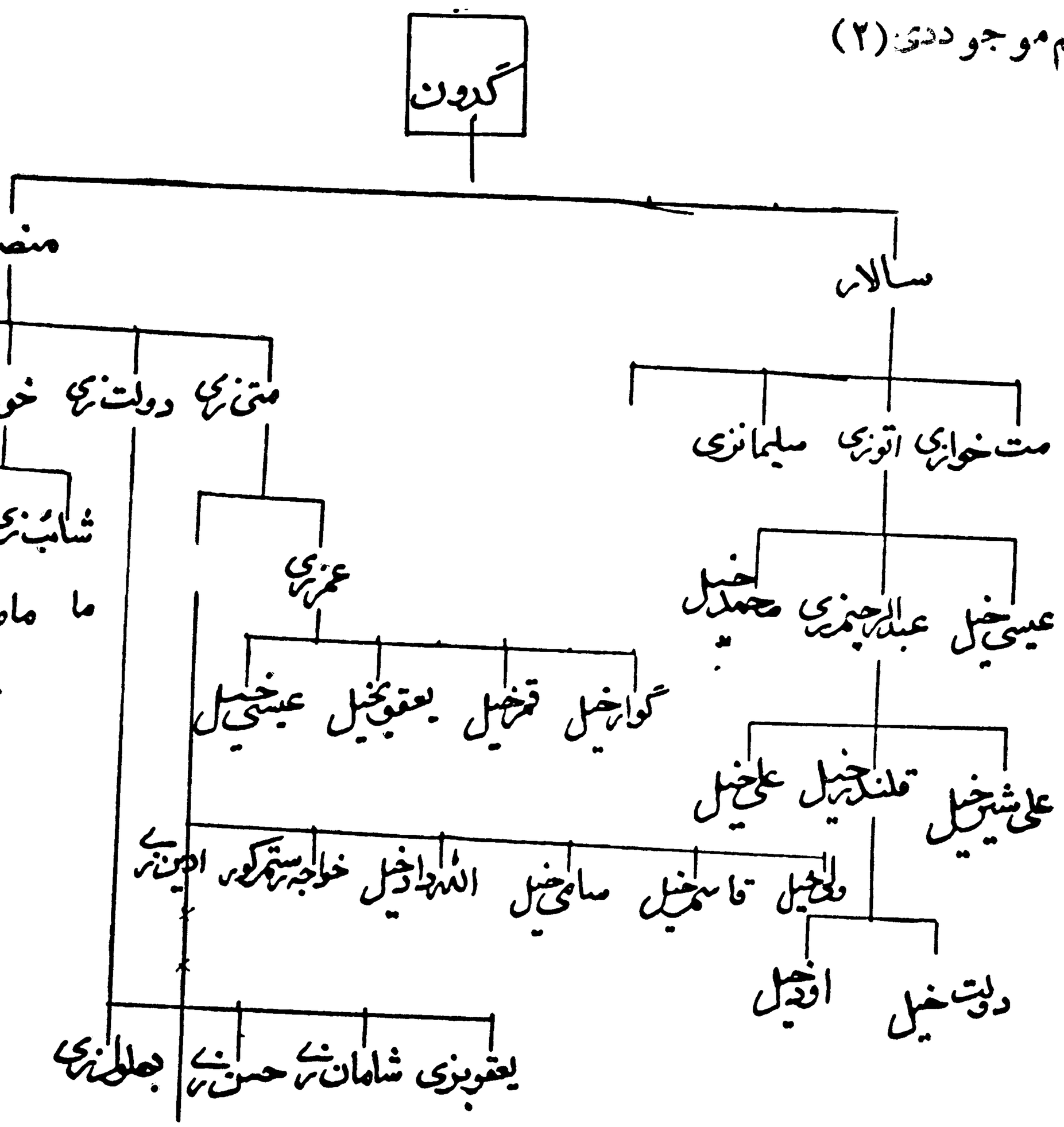
(۱) حیات افغانی - ۲٤٦ مخ .

نومی څای کی اوسیزی د سالاردښاخ دسلیمان زیو څانګه په پاده، شنی ، کولاګر اوپولا اچپ لی کی چی واره کلی اودمهابن په سیمه کی موقعیت لری قبضه لری:

د منصوردښاخ لوی کلی بیسلك دی اوتقریباً دری سوه کورنی په کی میشته دی : دمنصوردښاخ دالدوزی اودوله زی څانګی په بیسلك کی استوګنه لری.

همدارازخدرزی په ملکاګری کی اوسیزی. ګندپ، بیسلك اوملکاګری د غره په لمن کی موقعیت لری . ددغو کلیوا کثره څمکی للمی دی، خوهغه شمیر بانډی چی دغرونو په لمنه کی موقعیت لری شنی ، آبی اوحاصلخیزه دی په مهابن کی غنم، جوار، اووریجی ډیری پیدا کیږی. ددغی قبیلی زیاتره خلك د کرنی اومالدارنی په چاروبوخت دی. دمهابن میښی مشهوری اوښی دی. ژیرغ-وری اودودانیولرګی له غرونو څخه راوړل کیږی اوداتمان له سیمی نه پنبه اومالګه دغه سیمو ته وړل کیږی. (۱)

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیر ګډون په کشمیر اودکیمبل پور په سیمه کی هم موجود دی (۲)

(۱) حیات افغانی -۳۷۶-۳۷۷-۳۷۸ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۳۰ مخ .

جلال زی

دوی دم غلجی پښتانه دی اوداند رویو بنځ شمیرل کیږی. دوی د اډرو په اولسوالی، شلګر، زرمت، کتواز اودغزنی په نوروشااوخواسیمو کی استوګنه لری دجلاږ زیویوشمیرپه واغزنومی سیمه کی استوګنه لری. چی ددوی خیلونه دا دی: الله یار، خانی خیل او مسری.

جلوانۍ

که چیری دنسب شجره وګور ونوخرګنده به شی چی جلوانۍ د سړبن پسه تولنیز ګروپ کی شامل اود شیرانیو له نسله څخه دی. دوی دشیرانیو دغرنیو سیمو ترخنګ پراته دی اومشهوری خانګی یی په لاندی ډول دی:

(۱) ـ سالارخیل

(۲) ـ مروت خیل

(۳) ـ سپند زی

(٤) ـ کونکری

(٥) ـ نیکی خیل

(٦) ـ مهار (۱)

ددوی دود اودستورشیرانیوته ورته دی. داسی ویل کیږی چی د هندوستان په مینوسیمو کی هم دجلوانۍ دقبیلی خلك استوګنه لری. دجلوانیوقبیله د شمیر دلږوالی له کبله دافغانستان دمقتدرواومشهوروقبیلو له جملی څخه نه شمیرله کیږی.

جمریانۍ (ژمریانۍ)

په کاسیوپښتنو کی یـوه پښه د جمریانیوپه نامه سره بادیږی، خوپـه زیا تـرو کتابونو کی د (ژمریانی) په ډول کښلی شوی ده اوپاسنی پښتانه یی (زمریانی) بولی کاسی پښتانه دسړبن په تولنیزه ډله کی د خر منبون په نښاخ ګډیږی. شیرمحمدخان

(۱) حیات افغانی ٦٥٢ مخ.

گنداپورسل اوشل کاله پخوا په افغانستان کی د جمریانیو شمیر تقریبا یوزر کوره
ښودلی دی اودایی هم زیاته کړی ده چی جمر یانی دتوخیو(توخو)ستانه دی(۱) :
د دغی قبیلی اکثره خلك د توخیوپه ملك کی استوګنه لری، خودکابل څخه
تر کندهاره پوری په متفرق دول په زیاتره کلیو کی یو یادوه کوره استوګنه لری(۲)
ددوی څینی خلك دکرنی په چارو بوخت اوځینی یی په سوداګری اونوکری
باندی بوخت دی ددوی د سوداګری په چارو کی وړاندی تګ کړی دی اودښو
شتوخاوندان دی (۳)

څاڅی

څاڅی هم دکرلانی پښتونه جملی څخه دی : د نسب په شجره کی دخوګیانیو
سره شامل دی ، خوخوشحال خان ختك په خپل بیاض کی د توری اوځاڅی
ښا خونه دکرلان له نسل نه بللی دی .

څاڅیان د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو څخه شمیرل کیږی . شمال ته یی غلجیا ـ
یان دلوګر ازره اود ننګرهار د حصارك اولسوالی اولږځه د خوګیانیو قبیله
لویدیځ ته یی احمدزی، جنوب ته یی مقبل، څمکنی، منګل اوتوتا خیل اوختیځ
ته یی د دیورنډ کرښه پرته ده چی دکورمی دایجنسی سره پوله لری اودپیوار مشهور
کوتل ددی قبیلی په سیمه کی موقعیت لری (٤)

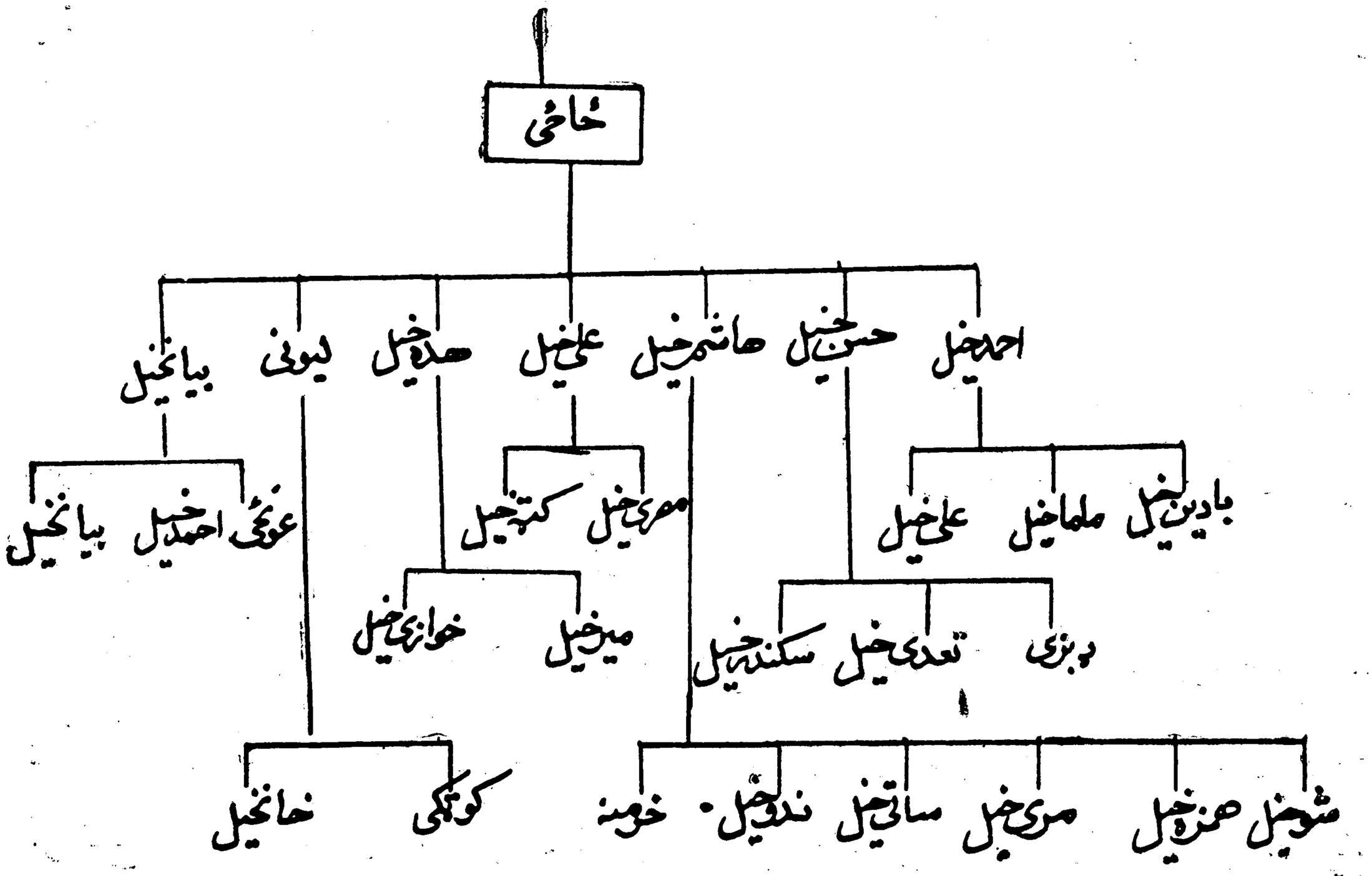
څاڅیان په آریوب، د څاڅیوپه اولسوالی، څاڅی میدان او د څمکنیوپه
اولسوالی اوکابل کی استوګنه لری :

حیات افغانی د څاڅیوپه باب لیکی : «څینی خلك عقیده څرګند وی چی تور
اوحاج دواړه وروڼه اوداوان د قبیلی دمونډله ښاخ نه رابیل شوی دی دوی دخپل

---

(۱) پوهاندرشاد ، «جمریانی افغان» دافغان یاد ، کابل ـ ۱۳٦۰، ۱۵ مخ.
(۲) حیات افغانی ۲۸۷ مخ
(۳) پ تانه د تاریخ په رڼا کی، ۱۳٤٦ مخ.
(٤) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤۵ مخ .

ورور بندون نه نا راضه اودسنددریاب لویدیځی غاړی: ته راغلل ددوی اولادهزیاته شوه او دتورا اولادهپه توری او دجاج اولادهپه ځانځی مشهوره شوه (۱) د حیات افغانی مولف محمدحیات خان ددوی وسله والو کسانو شمیر پنځه زره تنه ښودلی دی :

ځدران

که چیری دنسب شجری ته وګورو نوځرګنده به شی چی ځدرانهم د کرلانړ تولنیز ګروپ یوه ټپه ده .

شمال ته یی منګل، احمدزی، ګردیزی او زرمت اویدیځ ته یی، زرمت اود خروتو قبیله جنوب ته یی پیرګوتی اویوه برخه یی ددیورند د کرښی سره د مده-

---

(۱) معلومات مختصر (در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۴۲ مخ

خیلودوزیووسره پوله لری اوختیځ اوری ته دخوست، تنې اومنګلوسره پوله‌لری اودپکتیا ولایت دستروقبیلوله‌جملی څخه شمیرل کیږی . همدارازدپکتیکاپه ولایت کی هم یوشمیرځدران استوګنه لری . (۱)

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوګنه اوی . دوی دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی او دچارتراشود صادراتوله لاری هم خپله ګوزاره کوی .څنی خلك یی موترلرونکی دی . ددغی قبیلی دیوی مشهوری څانګی دادی :

پیرداد خیل، زنی خیل، ختین خیل، بیبه خیل، علی محمد خیل، سپاهی خیل، ګرموښی، سپوږغه‌خیل، دری خیل اومیزایی . اود ۱۳۵٤ کال د احصائیی له مخی ددوی شمیر په پکتیا اوپتیکاکی (۱۵٤۱۲۲) تنوته رسیده .

الفنستن ځدرانو په باب لیکی : «ددوی جامی اوکړه وړه‌دوزیروپه‌شان‌دی اود خروتوپه‌اوردځنګوزیودګنوځنګلونوپه‌مخ کی له‌خپلورمواوګلوسره‌درومی .(۲)»

په حیات افغانی کی ځدرانو په باب راغلی دی : «ددغی قبیلی داستوګنی ځای دخوست اویدیخ اودزرمت دسیمی څخه تر شنه غرنی سیمه ده . ددوی په غرنی ملك کی روانی اوبه، شنه وابنه، ونی، دمرغانوآوازونه‌اوسره هواانسان ته خوښی اوخوشالی وربخښی، خو سره له دی هم دکرنی وړځمکه په کی ډیره لږه ده او دغه کموالی ترهغی اندازی محسوس دی چی تیزی په‌مخصوص دول اواروی، خاوری وربانډی اچوی اودکرنی له پاره یی برابروی‌دهمدی کبله ده چی ددغی سیمی پیداوارد نورو مورې قبیلی دخلکو له پاره کفایت نه کوی او دوی دمزدور یوله پاره ګاونډ یوسیموته‌ځی . همدارازدوی دځاه ګانوپه ژورولواودختیځ‌نودیوالونوپه جوړولوکی مخصوص اوځانګړی مهارت اری : دوی په خوړوکی دغنمو، حواروا وویجو څخه‌استفاده کوی اوخپلی خوراکی اړتیاوی دګردیز اودخوست له بنارونو څخه لاسته راوړی . ددوی په غرنی سیمه

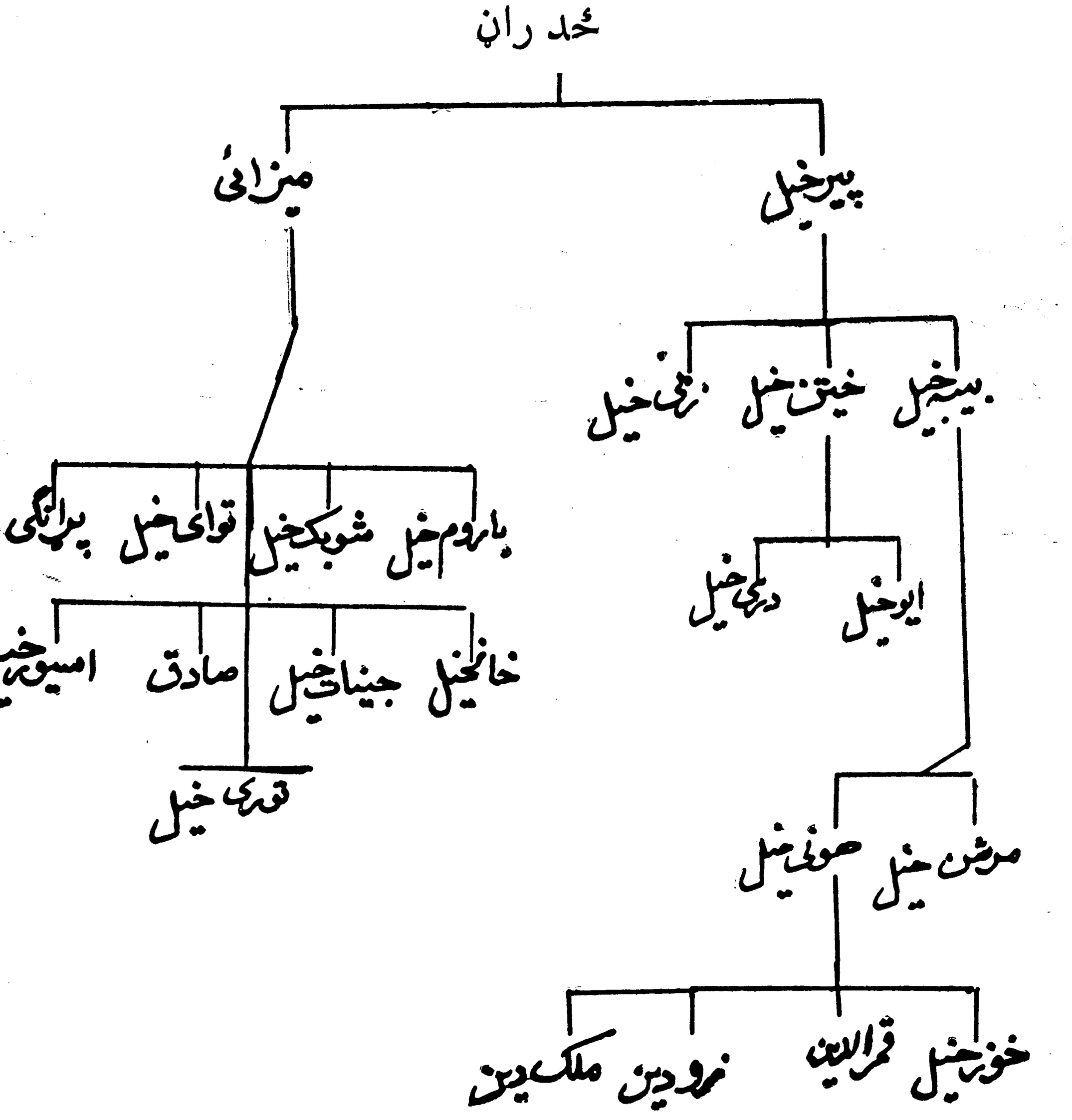
(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ٤۹ مخ .

(۲) دکابل سلطنت بیان - ۷٤ مخ .

کی څینی میوی لکه منی ، انار، چارمغزاوبادام هم پیداکیزی، خوددغی قبیلی خلك د سوداگری له چارو سره زیاته مینه نه لری(۱).» څښغوزی د دغی ساحی له عمده پیداوار وڅخه شمیرل کیزی.

څدران دیرجنګیالی خلك دی اوهر یو بالغ تن یی په خپل کور کی وسله لری څود بهرنی یرغل په مقابل کی د خپلی قبیلی نه د دفاع و کړی .

دوی پکتیا ولایت په لاندنیواولسوالیوکی استوګنه لری دڅدرانوپه اولسوالی، د سپیره په اولسوالی، دزرمت په اواسوالی، دتنیو په اولسوالی ، دخوست دلویی اولسوالی په مرکز ، دپکتیا ولایت داورګون په اولسوالی، دګیان په علاقه داری ، دزیروك په علاقه داری او دنکی په علاقه داری کی استوګنه لری.

«۱» حیات افغانی ۴۹۳ - ۴۹۴ مخونه.

څمند

درواياتو مطابق دسربن زوی خرښبون دری زامن درلودل. يويي (کند) نومیده چی دده دريم زوی غری ياغوريا نو ميده چی اولاده يې په غوريا خيلوسره ياده شوه چی دمومندو، خليلو، داودزو، زيرانواوځوکنوقبيلی ددوی اولاده ګڼل کيږی. دخرښبون دوهم زوی څمند ياجمند وچی دهغه داولادی څخه خيشکی، کتاتی، مهمنزی اوتوخی ډير مشهوردی. همدارازدخرښبون دريم زوی کاسی ياکانسی وچی وروسته به وځيرل شی.

دځمند دقبيلی سيمه په پيل کی دکندهارپه شااوخوا ارغستان ته نزدی پرته وه اود(۸۰۰-۹۰۰هـ)کلونوترمنځ دپښين سيمه چی پشنګ هم بلله کيږی ددغی قبيلی په لاس کی وه اودتر ين قبيلی دغه ځای د زورپه ذريعه ددوی څخه ترلاسه کړه زمندياجنمدچی لوی مناخ يی خيشکی وپه دغه ځای کې ډير په تنګ شول. دځمنددقبيلی نه ځينی خلك ملتان ته لاړل اوهلته ميشته شول اود خويشکې مناخ دغرنی له لاری کابل ته اود کابل له لاری دغوربند دری ته ولاړاودغه ځای يی داوسيدلو له پاره غوره کړچی تراوسه پوری يوزيات شميرزمند اوخيشکی هلته ميشته دی (۱) په هغه وخت کس چې ظهيرالدين محمد بابر کابل ونيوه اوخه موده وروسته يی په هند باندی ديرغل تکل وکړنوخيشکواوهمدا رازځينوزمندوچی په غوربند کی ورته اوسيدل گران منکاره شول دهندوستان خوا ته رهی شول اواکثره خيشکی اوځينی زمند په خانه کوچ دول له کابل نه د پښورله لاری هندوستان ته روان شول اوپه دغه وخت کی سليم خان زمنددغی قبيلی سرداراومشرو (۲) دوی په هغه ځای کی ميشته شول چی ان د قصوری منارپروت اودلاهورختيځ ته موقعيت لری. ددغی قبيلی اکثره نارينه دسليم خان څمند ترمشری لاندی دبابرشاه

---

(۱) پښتانه دتاريخ په رڼا کی- ۱۳۲۶ مخ.

(۲) نومورې اثر-۱۳۲۶ مخ.

په لښکرو کی په خدمت بوخت وواو په هغه جګړه کی چی دهندډښتون واکمن سلطان ابراهیم لودی اومغولی بابرشاه ترمینځ په پانی پت کی وشوه په هغه کی ددغی قبیلی (۷۰۰) تنه چی دبابرشاه په لښکرو کی شاملوو، ووژل شول اوله همدی کبله بابرشاه اوهمایون په دوی باندی زیاته مهربانی کوله اوهغه وخت چی خیشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نودسپره په نوم یوه بلوڅ دخپل قوم دیوی دلی سره راته اوپه لوټ اوتالابه یی لاس پوری کاوه اوددغه اوټ دبندولو په منظور بټك زی، حسن زی، عارف زی، شابن زی، کرلانی اوسلمهاك چی ددغی قبیلی ښاخونه دی په برکلی کی میشته شول اوخرنګه چی سپره به له دغه لاری یرغلونه کول نوردغه لاره یی بنده کړه اوبیاسپره له دغه لاری څخه لوټ نه شوکولای همدارازددغی قبیلی دعزیززی، جنوزی اوابراهیم زی ښاخونه ختیځ خواته په لرپاښکتنی کلی کی میشته شول اوپاتی زمندچی په مطلق دول دځمند یاجمند په نامه بلل کیږی دشمال خواته پریوتل ترهغه وروسته براهیم زیودجنوزی دښاخ سره ددښمنی له کبله له دغه ځایه وخوځیدل اودخورجه په سیمه کی میشته شول اوهمدا رازاکثروسلمها کوچی دامچوزیواوحسین زیویی سره دمقابلی توان نه لاره نودتانده سیمی ته لاړل اویوشمیریی هم په قصوری کی پاتی شول اود بټك زیویوشمیر هم دکورنیوشخړو په سبب په هیروال کی میشته شول.

دزمندیاجمند دقبیلی څخه څوکوره په کندهاراو پشین اوسیږی. همدارازیو شمیرزمند دپروان ولایت دغوربندپه اولسوالی، دپیښورپه اشنغراونوښار، په مومندو، دخیبردتاریخی درې ترمنځ اودلاهورپه قصوری کی استوګنه لری چی هلته د(قصوریه پټانانو) په نامه سره یادیږی. همدارازددغی قبیلی دمحمدزی یامهمن زیو ښاخ هم دیرمشهوردی(۱)

څمکنی (څوکنی)

که چیری دځمکنیود نسب شجره وګورونوخرګنده بیه شی چی دوی سرینی

(۱) حیات افغانی ـ۳۵٤ـ۳۵۵ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه اود (کند) له څا نګی څخه دی . (کند) بیا په خپل و ارپه دوولو یوڅا نګو ویشل شوی دی :

الف ـ غوری یاغوریاخیل: مومند، داودزی، زیرانی اوځمکنی .

ب ـ خټکی : یوسفزی اومندړ، ترکلانی. دپښتونازکخیال شاعرحمید ماشوخیل وغه دوه څانګی دامی یادی کړی دی :

چې داستاد نامی بوی اخلی حمیده

څه به نه وی خوش دماغه غوری، خټکی (۱)

داسی روایت موجوددی چې دغوریاخیلواولاده په پیل کی دکند هارپه ارغستان کی میشته وۀ چې وروسته بیادغزنی سهیلی اولویدیځوبرخوته راغلل چې غالباً ۹۱۰ هکال اود بابرد واکمنی لومړی شپی اوورځی وی . ویل کیږی چې په هغه وخت کی ددغی قبیلی تول خلك دپوونده اودمالداری په کارونو بوخت وو خرنګه چې وروسته ددغی قبیلی دخلکو په شمیر کی زیاتوالی راغی نود غزنی نه کابل ته وکوچیدل اوبیاله هغه ځایه یی دننګرهار خواته مهاجرت وکړ. کله چې غوریاخیل ننګرهارته ورسیدل نوځمکنیو دسپین غره په لمنو کی استوګنه غوره کړه. تاریخ حیات افغانی دتاریخ مرصع په حواله د ځمکنی قبیلی بیلتون د خپلو نورو وروڼو نه په دی دول څرګندکړی دی : «یوه ورځ څلورووارووروروڼو یعنی خلیل، زیران، دولت باراوځمکنی بوپسه حلال کړی وهغه یی په خپل مینځ کی سره وویشه خو دویشلو په وخت کی بی ځمکنی هیرکړاودښوروا برخه یی ورنکړه چې په دغه خبره ځمکنی خپه اود خپلو نورووروڼو څخه جلا شو اوترننه ورځی پوری یی هم اولاده په جلاوطن سره استوګنه لری» . اخوند درویزه هم دنورووروڼو نه دځمکنی جلاوالی مرورتوب ښودلی دی خوښایی چې پورتنی روایت افسانوی بڼه ولری :

---

(۱) دوست شینواری «دځوکنیوز پارکښه، میلمه پاله اوننګیالی قبیله»، جرګه مجله دریم جلد، ۱۳۶۳ کال، ۳۸ مخ .

د میشتی سیمی :

څمکنی په عمده توګه په دووسیمو کی میشته دی : الف ـ دپکتیا ولایت په څمکنیو کی چی زموږدهیوادپه اداری تشکیلاتو کی یوه اولسوالی ده اودځمکنیو اولسوالی ددوی په نامه سره یادیږی . دلته د څمکنیویوه ښکلی دره غږیدلی ده چی دپیوارډغانښی جنوب لویدیځ خواتهموقعیت لری شمال ته یی دمنډهیرمشهور څنګل اولویدیځ ته یی دبکیادغرونه راڅرخیدلی دی :

ب : په تیراه کی :

د څمکنیو بله برخه دتیراه په ښکلوغرونو کی استوګنه لری : چی ختیځ ته یی اپریدی ، جنوب ته یی اورکزی اوجنوب لویدیځ ته یی توری میشتهدی قطب ته یی سپین غرموقعیت لری .

دوی په خرمنهاوکرمنه کی استوګنه لری : دوی دیسرخوار یکښی اوجنګیالی خلک دی . ښځی اونږی تهول په ګډه کارکوی : دوی نورو سیموته دیرلږتګ اورا تګ کوی . ددوی داستوګنی دسیمی هوادیره یخه ده .

ددوی دسیمی څمکی غالباً بارانی اوللمی دی څرنګه چی څمکی یی لږی دی نوددوی ارتیاوی نه پوره کوی ، خودموسم دسولوالی له کبله په کی دغنمو ، اوربشواوجوارو دیرزراعت اوکرنه کیږی . په دغه ځای کی پنبه اووریجی نه کرل کیږی :ددوی سیمی ته دکورمی نهوریجی ، پنبه اوتوکران له بنو ، بنګښو اوکورمی سیمی نه راوړل کیږی . ددوی په قبیله کی دملکانواومشرانروایدیردی که څه هم دوی دکلی مشرا نوته تاکلی محصول نه ورکوی ، خود میلمنود خرڅ له پاره یی دمشترکوځمکونه یوه تو ته څمکه ورکول کیږی : د خلکوتر مینځ شخړی هم اکثره دکلی دسپین زیروله خوادجرګی په دول اودملکانو په ذریعه حل اوفصل کیږی :

څمکنی تول سنی مذهب دی اوپه پښتوژبه خبری کوی په دوی کی دبی سواده کسانوشمیر دیردی : دابدالی احمدشاه دسرشمیرنی په وخت کی ددغی

قبیلی تول شمیر(۹)زره تنه اودوسله والوکسانو شمیریسی(٦)زره تنه ښودل شوی و:

دخوکنیو دقبیلی دمشهوروخانګونومونه په لاندی ډول دی:

۱ـ ازی خیل .

۲ـ خانی خیل:

۳ـ دری خیل :

٤ـ خواجه خیل :

٥ـ مرزاخیل :

دخمکنیو یوکلی دپښتورنه په شپږمیله واتن کی موقعیت لری چی دحضرت میاعمر(رح) د مزارپه وجه مشهوردی. همدارازدخمکنیو دکلی څخه تقریباً اته کروه لیری دازی خیلو کلی پروت دی .ازی خیل دخمکنیو یوه پښه ده (۱)

پاتی خمکنی په متفرق اوخواره واره ډول ژوندکوی :

د۱۹٦۱ کال دسرشمیرنی له مخی ددوی شمیر(۳۹۱۱۹) تنه ښودل شوی دی :

څولیزی

دوی غلجی پښتانه اواکثره یی کوچیان دی څولیزی چی سلیمان خیل غلجی دی زیات شمیریی دننګرهارولایت درورداتو داولسوالی دچپرهارد علاقداری دخولیزیو په کلی کی استوګنه لری. ددوی یوشمیرد کابل دبګرامیوپه شاوخوا کی میشته دی (۲)

د دوی شمیر دننګرهار په ولایت کی د(۳۵۰۹)تنوپه شاوخواکی ښودل شوی دی (۳)

څینزی

څینزی په اصل کی غلجی پښتانه دی . اکثره شمیریی د ننګرهار دولایت د

---

(۱) پوهاند عبدالشکورشاد، دخمکنیومیا عمر، (کابل : دعلومواکادمی ۱۳٦۰) ، ٦ مخ .

(۲) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشورد ۱۰ مخ جدول .

(۳) دخولیزیود مشرانواوسپین زیرو څخه زمالاس ته راغلی معلومات.(لیکوال)

حصاوك غلزايى په اولسوالى كى استوگنه لرى چى شمېرنى ٦٦٠ تنوته رسېزى (١) ددوى بوشمېرد لغمان ولايت دنرغيو داولسوالى دعزيزخان كخ پـه سيمه كى هم اوسيزى. پاتى خيزى په تول افغانستان په نيره بيادغلجيو په سيمه كى په خواره واره دول ژوند كوى. ددوى اكثريت دسوداگرى په چاروبوخت دى .

حسين خيل

دوى غلجى پښتانـه دى. ددوى بوشمېردلغمان دولايـت پـه اړونـد و كـليو لـكه ده زيارت اونورو يوشمېرنى دكابل دشيو كيو په شااوخواويوشمېرنى هپروان په ولايت كى استوگنه لرى. حسين خيل اكثره دسوداگرى په چاروبوخت دى.

خانبى خيل

دتاريخ خان جهانى اود پښتنودروايانو مطـابق دقيس عبدالرشيد درى زامن وو لومړى بيتنى، دوهـم سربن او دريـم يى غـرغښت. سربن دوه زامن در لودل خرشبون اوشرخبون. خرشبون درى زامن درلودل كاسى، كنداوځمند. دكند دره زامن درلودل چى يوى شيخايا خانبى اودوهم يى شيخ ابراهيم ياغوريانو ميدل.

يوسفزى مندړ، گگيانبى اوتركلانبى چى مجموعاء دخانبى خېلو يا خوښى په نامه ياد يزى ددوى اصلى اولومړنى ټاټوبـى دارغستان پـه حدودو كى دغونډانو اوسره غره په شااوخواهغه ځمكه ده چى دغورى مرغى په نامه سره يادېزى . دوى چى دتريښو په گاونډ كى اوسيدل تريښود فشاراوزورزيانى له كبله يى خپله سيمه پـريښوده اودغورياخيا وله خواد غرنى دمقرپه كښى كى په ورکړل شـوى ځمكى باندى دځـمه وخت له پاره ميشته شول، خوله غوريا خيلوسره خوابـدى شول. هـغه ځمكه يى هـم پرېښوده چى په نتيجه كى دكابل خواته راوخوځيدل دراتگ په وخت كى اتمانخـيل هم ورسره ملگرى شول اودكابل په شااوخواورشوگانو كى ميشته شول.

---

(١) معلومات مختصر در بارهٔ اقوام و قبايل ولايت سرحدى كشور ٣١ مخ

ویل کیږی چې په کوم وخت کې مرزاالغ بیګ دسلطان ابوسعید زوی په دیر کوچنیوالی کې دماوراءالنهر څخه کابل ته راغلی و په هغه وخت کې دخانبی خیلو مشر ملک سلیمان شاه وچې دملک تاج الدین زوی اودملک رخ لمسی و. کله چې سلیمان شاه میرزاالغ بیګ ترلاسه کړ دوی ترمنځ دیره مینه پیداشوه ان تردی اندازی پورې چې ملک سلیمان شاه خپله لورده تهورکړه .

اتفاقاً یوه ورځ میرزاالغ بیګ دسلیمان شاه په غیږ کې ناست و. قدوة المکاشفین شیخ عثمان بن موتی مولیزی چې دهغې زمانې داولیاووځخه واود یوسفزیو خلک بیخې دده معتقدین وو پرې ورغې .

شیخ عثمان قدس سره دی په دغه حالت کې ولیدو رته یې وویل چې « ملکه ! داڅه کړی ؟ »

سلیمان شاه ورته وویل چې «داشهزاده دی لویوم یې که پاچاشی نو سلطنت به یې ځماشی اوقوم به می پرې عزیزاود رونـد شی» شیخ ورته وفرمایل چې «دده زلمی سترګی لکه یزید هسې دی چې صحابه (رض) یې قتل کړی اوهلاک کړی وودغسی په ستا قـوم هم هلاک کا»

ملک سلیمان ورته وویل چې : «شیخه دارنګه مه وایه له تانه داهسې نه ښایيزی چیرې نه چې نورڅوک پرې خبرشی - ولی چې پا چایان د چااحسان نه ورکوی دی پادشاه زاده دی چې لوی شی پاچا به شی چاربه یې زماشی قام به می پرې محترم شـی »

شیخ ورته وفرمایل چې «ښه ملکه ! خبرمی کړی . بیابه دی ویل چې ویلی دی راته نـه وونو راختیار دی خپل .»(۱)

میرزا الـغ بیګ ترهغه پورې چې کمزورې و په همد غو پښتنو به یې ځان ساته خو کـله چې په خپلـو پښو ودرید دپښتنوسره یـې مخا لفت څرګـند کړ هغه پـه چل ول سره دخانبی خیـلو پښتنو مشرانـو ته یوه میلمستیا جوړه کـړه او تـقریبـاً

(۱) پیر معظم شاه ، تواریخ حافظ رحمت خانی (پیښور - پښتو اکیډیمی ۱۹۷۱) ٦-۷ مخونه

(۹۰۰) تنوپه دغه میلمستیاکی گډون کړي وو. ده دغه نهه سوه تنه په ډیره ناڅوا- نمردانه توګه ووژل چې هد یره یی دکابل په سیاه سنګ کی موقعیت لری. دا پیښه په غالب ګومان د ۱۴۸۰ - ۱۴۹۰ ع کلو په شا اوخواکی شوې ده .

تردي خونړي اوخواشینوونکی پیښی وروسته خانښی خیل پښتانه دکابل نه دننګرهار په خوا روان شول ترکلانیو په لغمان کی وارول اویوسفزي، ګګیانښی او اتمان خیل په ننګرهار کی اوسیدل چې بیاوروسته نومورې دري قبیلی په سوات دیراو باجوړ کی میشته شوي. وروسته ترکلانیو هم دلغمان دخلکو دشکایت له کبله چې دمیرزاالغ بیګ درباړته یی کړي ودلغمان څخه باجوړته ولیږدیدل چې تراو سه پورې ښاخی خیل هماغلته میشته دي .(۱)

خاکوانښی

خاکوانښی چې په حیات افغانی کی دخاوګانښی اوخاګوانښی په بڼه راغلی دی په اصل کی سربنی پښتانه اودپنج پای درانیو په ښاخ پوری ترلی یوه قبیله ده. باید دغه قبیله دهغو خوګیانښیو سره چې دننګرهار ولایت دخوګیانښیو په اولسوالی کی اوسی اوکرلانښی پښتانه دی اشتباه نه شی .

ددغی قبیلی دوګړو شمیر دیرلږ دی . دوی په علیحده اوجلاتوګه ځمکی نه لری له دوی څخه ځینی په کندهار اوځینی یی دنورزیو دقبیلی سره یوځای پراته دی دوی پردوو برخو ویشل کیږی یو یی سترخاکوانښی یاخوګیانښی اویل یی کوچنی خاکوانښی .

دوی دکندهاراوهرات په شااوخواکی په خواره واره دول اوسی او هم په غزنی کی خاګو انښیو څوکلی . د ماکودکلیو ترځنګ پراته دی چې خلک

---

(۱) پښتانه ،لومړی توک ، کابل - ۱۳۴۹، ۵۵ مخ.

دوی دخوگیانپیوماکوانوپه نامه سره یادوی (۱) ددوی شیمرد(۷۵۵۵)تنوپه‌شااو خواکی اتکل شوی دی (۲)دحیات افغانی مؤلف لیکی چی په‌دیوه‌اسماعیل‌خان کی هم‌ددوی(۸۰) کورنی‌شته‌چی مشریی‌غلام سرورخان‌خاکوانپی‌و.

ختـــك

ختك دکوزی پښتونخواد مشهورو قبیلوپه جمله کی‌شمیرل کیږی.ختك دری زره کاله پخوا‌پهآریایی کتابونو کی د ستهك یاد ستها ك‌په شکل راغلی اود پکت لـه قبیلوخخه شمیرل شـوی دی «۳»

ددغی قبیلی لوی‌نیکه‌لقمان نومیده‌چی دکررانلسی‌واود لقمان‌نه ختك ته دده دنامه‌داوښتلودعلت‌په‌باب‌داسی افسانوی‌روایت موجوددی چی یوه ورځ لقمان‌د خپلوورونو‌عثمان، اتمان‌اوځدران‌سره‌دښکاریابل کوم کارلـه‌پاره‌صحراته‌تللی و.

پـه دغـه وخت کی دوی څلـور ځوانـی ښځی چـی ددوی لـه کـالیـو نه دپیغلتوب نښی نښانی ښکاریـدی ولیدلی‌چی د دوی په خوارا روانی‌وی.په‌دغه وخت کی دوی سره سلاومشوره وکړه چی دا لـوی ښکار‌به‌ترلاسـه‌کوی اوپـچه به وربانـدی اچوی اود پچی له مخی به دوی ته یوه یوه‌ښځه ورسیزی.څرنگه‌چی لقمان ترنورومشروویـی ویل چی‌زه به لومړی له دوی نه یوه خوښه‌کړم په پاتی دریو باندی تاسی پچه واچوی . په دغه وخت کی لقمان له هغوڅلورونښځو نه یوه پرته‌له دی‌چی‌مخ‌یـی‌لیدلی وی‌یوازی‌دکالیوله‌مخی‌انتخاب کړه‌اونوروورونـو یی د پچی په اساس یوه یوه ښځه انتخاب کړه . کله چـی دوی وایدل نوڅرگـنده شوه چی لقمان ته یوه توره اوبد ر نگه ښځه ور رسیدلی وه خوڅر نگه چی هغه ښځه د ده په نامه شوی وه له غیرته بی ومنله‌کله چی‌نورووروڼـو‌بی دلقمان دغـه حالت ولید په خندا شول اوپه پښتوژبه بی وویل چی‌لقمان‌پهختمه‌لاراوپه پښتنوکی

---

(۱) حیات افغانـی - ۲۲۲ - ۲۲۸ مخـونـه

(۲) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور- ۱۰ مخ

(۳) پښتونستان - ۲۲۸ مخ .

دا متل مشهور دی کله چی څوك په کوم کار کی بیرته پاتی شی او یا وغولیزی نو نور ورته وایی چی پلانی په خټه لاړه . د دغی عجیبی پیښی له مخی لقمان د ختمك په نوم داسی شهرت وموند چی اوس د ده ټول نسل د ختمك په نامه یاد کیزی د همدی بدرنگی میرمنه نه چی سبا که نومیده د ختمك دوه نارینه اولادونه دنیا ته راغلل چی په یوه باندی یی دتورمان او په بل باندی یی د بولاق نوم کیښود ل چی د ختمکو ټوله قبیله ددغو دوو روښو اولاده ده تورمان هم دوه زامن درلودل چی یو یی ککی او بل یی تری نومیده چی د خپل پلار په اولادکی تری دیر نومیالی سړی واود تورمان ټوله اولاده د ده په نامه نومول شوی ده. تری هم دوه څامن درلودل برګریټ او امیریاامند. (۱)

د ختمکو شمال ته یوسفری، لمر پریوتو ته یی خلیل، اپریدی او بنګښ، جنوب ته یی د بنو علاقه اوختیځ ته یی اباسین موقعیت لری .

په لومړی سرکی د ختمکو قبیله د شوال په غره کی میشته ووچی نومورې غردسلیمان د غره یوه لو یدیځه لړی ده چی اوس په دغه غره باندی دوزیرو قبیله تسلط لری چی له ننځخه د څه د پاسه د ری سوه کاله د مخه د وی منګلو او هنی ښاخونو په ملګرتیا د خپل اصلی ټاټوبی نه بنو ته راغلل او په هغه ځمکه کی میشته شول چی نن پری احمدزی وزیر قبضه لری. څه موده وروسته د منګلو او شیتکو ترمینځ د ښمنتی را منځ ته شوه او منګل د شیتکو د ښمنی له کبله ددی سیمی پریښودو ته مجبور شول ، خو ختمکو په دی سیمی استوګنه درلوده. په پای کی د ختمکو او شیتکو ترمنځ ار یکی هم خراب شول او ختمکو هم ددی سیمی نه کډه وکړه او په کربوغه، تیری، لاچی، شکردری او دا باسین تر غاړی پوری خپله یی قبضه تینګه کړه خر نګه چی دغه سیمی ښې آبادی نه وی نو دوی بی له کومی شخړی او جګړی ترلاسه کړی. په دی ورځو کی له ریښی نه نیولی تر کوهاټه پوری سیمو کی داور کزیو قبیله میشته وه او دکورمی د لورنه به بنګښو هم دکوچیانو په ډول دی علاقی ته ټګ اورا ټګ کاوه چی داور کزیو

---

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ.

او بنگښو ترمینځ په نا څاپی توګه دښمنی پیدا اوجګړه پیښه شوه اوخر نګه چی له پخوانه داور کزیو اوختکو ترمنځ یولړ شخړی موجودی وی نو په دغه وخت کی ختکوله بنګښو سره مرسته وکړه او کوهات له اور کزیو نه دبنګښ ولاس ته ورغی اودریسی ، پښیاله اوزیری نه نیولی ترتوری څیری پوری ټولی سیمی دختکو لاس ته ورغلی اودختکو او بنګښو ترمنځ یوغرچی دګډاخیلو اولاچی ترمنځ موقعیت لری سرحدو ګډل شو چی تراوسه پوری هم دغه سرحد په خپل حال پاتی دی . ترهغه وروسته کله چی دختکو قبیلی په شمیرکی زیاتوالی راغی په هماغه تناسب یی خپلو مقبوضه سیمو ته هم پراختیا ورکړه او اوس یی هغه پراخه سیمه په لاس کی ده چی په پیښور کی دیوسفزیو دسیمی اودکابل یالنډی سیندله شمالی خنډو نه نیولی ترکالاباغ ، عیسی خیلو ، مروتو ، بنو ، وزیرو اودسنده ددریاب ترلویدیځو خنډو پوری غزیدلی ده .

دختکو دسیمی اوزد والی تقریباً سلو میلو اوپلن والی یی پنځوس میلو ته رسیږی خرنګه چی دمخه وویل شول ددغی سیمی ختیځ ته اباسین موقعیت لری ، ولی د اباسین نه پوری غاړه هم ختک استوګنه لری اوترماړی پوری رسیدلی دی .

دختکو سیمه پردوو برخو ویشله شوی ده چی یویی شمالی ختک او بل یی جنوبی ختک دی . دجنوبی ختکو په ملک یی دمالګی کانونه موجود دی . ددی سیمی ځمکه میدانی اوشګلنه ده غرونه یی شنه اوآبادنه دی توری ، لاچی ، کرک اوشکر دره ددی سیمی مشهور کلی دی .

دشمالی ختکو سیمه هم غرنی ده چی له دی غرونو نه کومه استفاده نه شی کیدای . اکوړی ، شیدو ، نظام پور ، امیراو امیرکلان ددی سیمی مشهور کلی دی (۱)

دختکو د سیمی په اوړو برخو کی ځینی وړی وړی سمسوری در ی هم لیدل کیږی اوپه ځینو برخو کی یی دښو و نو ځنګلی ونی شته . دختکو په علاقه کی دبها در

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۲ مخ

خیلود مالګی کان دیرمشهوردی چی ددغی مالګی دکان دعایداتوله درکه د یری پیسی ترلاسه کوی .

← هغه ختیك چی دکوهات په شمالی ختیځ کی آبادی اودکابل ترسینده پوری استوګنه لری داکوره ختکوپه نامه سره یادیزی .جنوب لخوا دیځ ختیك دتیری او جنوب ختیځ ختیك دساغری ختکوپه نامه سره یادیزی .دنسبی اعتبارله مخی په دی ویش کی کوم مخالفت نشته ساغری ختیك بولاق دی خو شمال ختیځ ختیك هم بولاق بالل کیږی .دشمال ختیځ ختکومهم مقام چی داکوری په نامه یادیږی دپیښور او نوښارنه ختیځ لوری ته دکابل سیند په جنوبی خنډ وکی موقعیت لری .

دختکوپه لهجه کی دنورو او وقبیلو په نسبت د(ن) او(ژ) استعمال د(خ اوګ) په پرتله زیات دی .

دختکوریوه قومی خانګه کهخهم داباسین په بلهخواپه(مکود) نومی بنارګوتی کی ژوند کوی خوددوی عمومی پولهختیځی خواته اباسین دی لویدیځی خواته یی دپیښور قرمونهخیبریان او بنګښ اوسیږی اوجنوب ته یی دبنو او دامان لوانی میشته دی. دوی داسی دوه بیلی بیلی خانګی لری چی سره پوره توپیږی .شمالی خانګه یی لس زره او جنوبی خانګه یی دولس زره کورنی ګڼل شوی دی.

دجنوبی ختکوملك غرنی اوله دبوینوسپیروغرونوخخه جوړدی چی په ژورو اومخ په ځور کلیوسره بیلیږی اودبارك اوساغرخیلونه په متشتت دول په کی میشته دی .(۱)

دختکودسیمی اکثره ځمکی دبنجروالی له کبله دکرنی ورنه دی دکرنی ځمکی یی هم اکثره للمی دی چی کله کله یی دارمت په ذریعه هم خړوبوی . دختکو دسیمی پیداوارغنم ، باجوی ، چنی اوجواردی .اوس په شمال ختیځ سیمو کی هغه ځمکی چی دخاه ګانوپه ذریعه اوبه کیږی په هغو کی تماکوهم کرل کیږی .په دلی اوچشمی کی چی دپیښورد نوښارپه تحصیل کی موقعیت لری ښه لیموګان پیدا

---

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ .

کیږی. په تپی نصوتی کی چی د کوهات ټوری په تحصیل کی موقعیت لری په پریمانه اندازه انګورشته .

دختګودسیمی معدنی پیداوارمالګه، پټرۍ اودډبروسکاره دی.(۱)

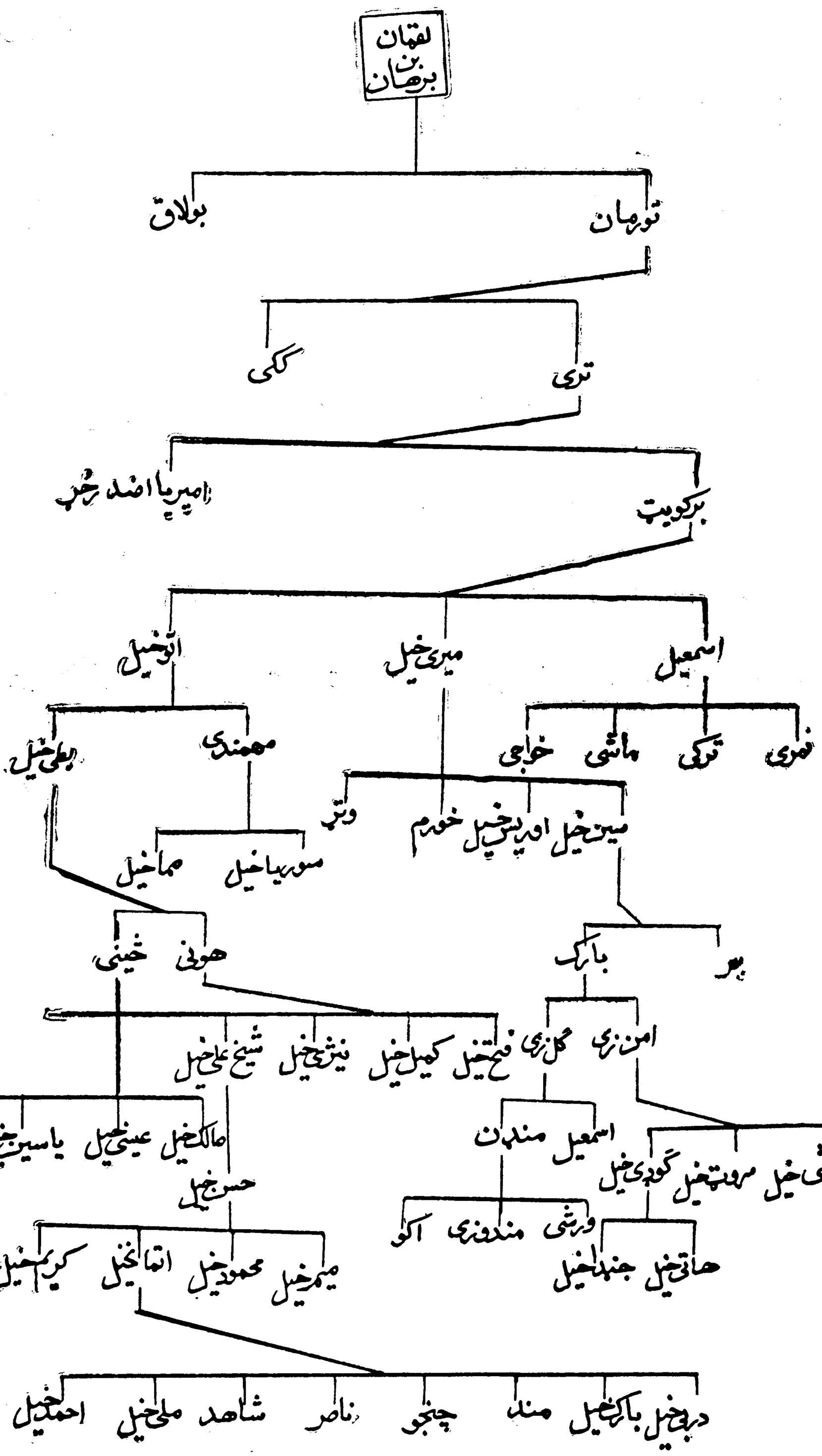
ختمك دخپلو نورو پښتنوورونو په شان باغیرته، زړور، ننګیالی، توندمزاجه او میلمه پال دی .دختګو یوښه خصوصیت دادی چی لانجمنی مسألی دننوا تواویا جرګو له لاری فیصله کوی اودجرګی له لاری پریکړه ته په ډیره درنه ستر ګه ګوری. دختګود قبیلی خلك په عمومی ډول سره ښایسته اوغښتلی دی .

په اوسنی وخت کی ددوی شمیره ۱۹۶۱ کال د احصائیی له مخی د(۳۷۸۳۰٤) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی چی اکثریت د کوهات په ضلعه کی استوګنه لری (۲)

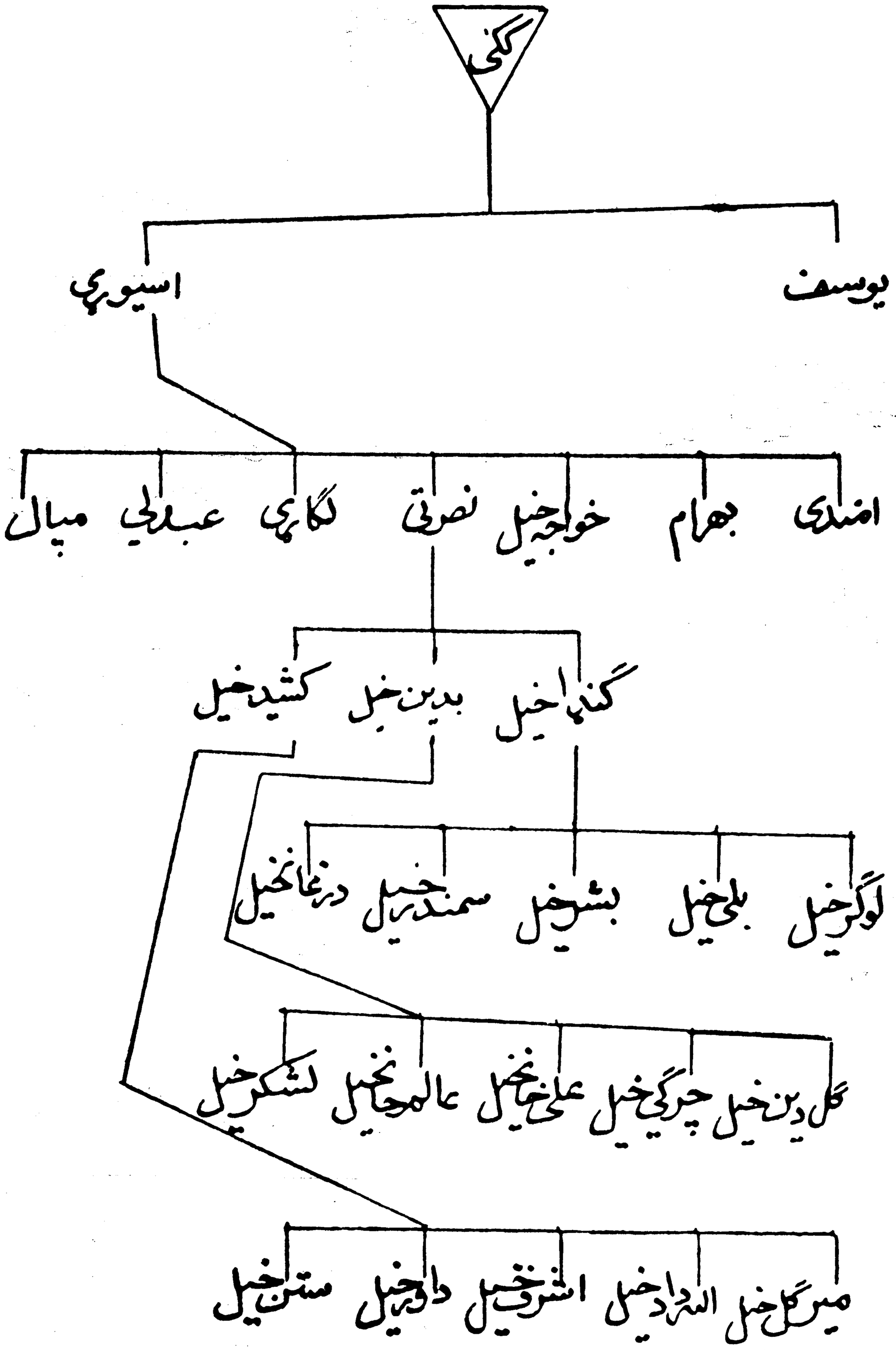
(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۲ مخ .

(۲) پښتونستان - ۲۲۸ مخ

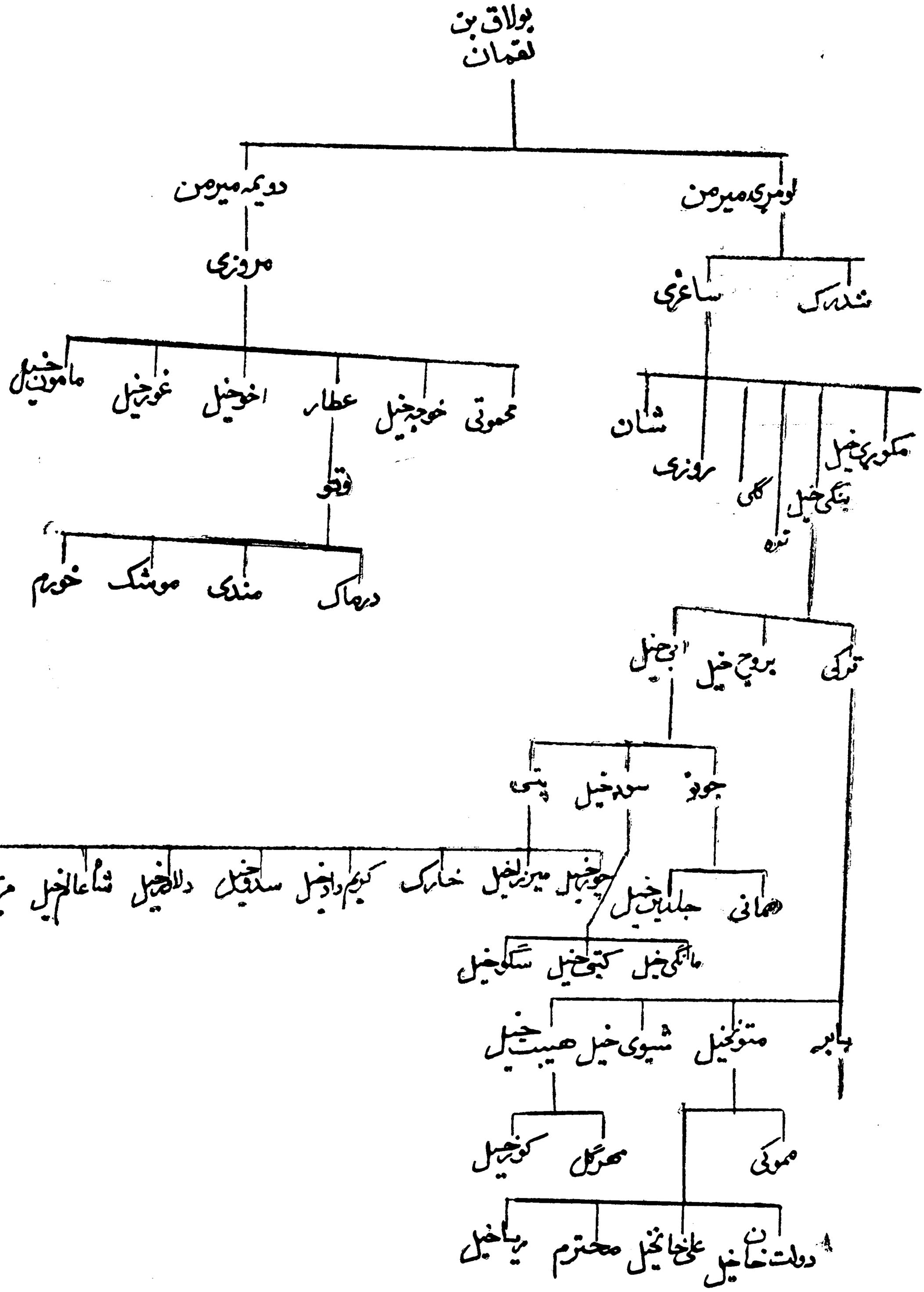

پښتانه دتاريخ په رڼاکى - ۱۳٦۰ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۶۱ مخ .

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۶۱۰ مخ .

خدرزی

دوی غلجی پښتانه دی اواکثره خلك یی دمغربه سیمه کی دعلی خیلوغلجیو سره یوځای پراته دی او دمغربه سیمه کی یوه اندازه ملکیت هم لری . کند هار له نژدی په ده خواجه نومی ځای کی هم ددغی قبیلی نقریباً دوه سوه کورنی میشته دی(۱)ددوی خپل نسبب کلمه سیدانواو کلمه درانیوپوپلزیونه منسوبوی،خودوی په اصل کی غلجی پښتانه دی. دحیات افغانی دلیکوال په قول په هغه وخت کی ددغی قبیلی شمیرپه ټول افغانستان کی (۲۰۰۰) دوه زره کوره ښودل شوی و(۲) دوی عموماً دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی .

خرځین

خرځین یوه کوچنی تپه ده چی په شمالی وزیرستان کی ددوړودپیی خیل کلی ته نژدی دزانګیتی اووژګی په کلو کی استوګنه لری چی په زانګیتی کی یی شمیر (۶۰) کورنیواوپه وژګی کی (۱۶) کورنیوته رسیږی.ددوی یو کلی دمده خیلو دتنګی اود پیپلی ترمنځ موقعیت لری چی خرځین نومیږی دقبیلوی اتحادله مخی پخواددوړوسره متحدوو،خونن ورځ دمده خیلووزیروسره متحد دی .

دافسانوی روایتونوله مخی دوی دحضرت بلال (رض) داولادی ځخه دی(۳) ددوی شجره په لاندی ډول ده:

خرځین

تیرسم خیل	لیونی	لادودخیل	ملیاګی	سپره خیل	سنګرخیل

---

(۱) تواریخ خورشید جهان-۲۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی -۲۸۳مخ .

(۳) اصلاع، اینجنس هاوقبایل ایالت پښتونستان- ۱۱۱ مخ .

خروتی

دغلجی په تولنیز گروپ کی دخروتو قبیله یوه مشهوره قبیله ده. ددوی اصلی تاتوبی دپکتیکا سیمه ده چی اکثره دگومل په اولسوالی، دسروبی په علاقه داری داورگون په اولسوالی اودسروضه په علاقه داری اودغه راز دخاك جبار په علاقداری کی استوگنه لری.

یوشمیر خروتی دغزنی دولایت دمقراوقره باغ په اولسوالیو کی هم شته. دغه راز په شکردره او پغمان کی هم استوگنه لری. دزابل دشاه جوی په اولسوالی او دهلمند ولایت دنادعلی اوگرمسیر په اولسوالیو کی هم یوشمیر خروتی استوگنه لری:

ددوی تسمیی وجه داسی بنودل شوی ده: یوه ورځ سهاك اوایزب دواړه په یوه لاره تیریدل وراندی یی یوبارکړی خرولید ایزب وویل چی خردی زماوی اوسهاك وویل چی باردی زماوی. کله چی خره ته ورنزدی شول نوویی لیدل چی دباریوی خواته داوربشو دودی (روتې) اوبلی خواته یی یوکوچنی ماشوم و سهاك دغه ماشوم خپل کورته راووست اود (خره) او (روتی) له کبله یی په هغه ماشوم باندی د (خروتې) نوم کیښود چی ددیراستعمال په وجه په خروتی مشهورشو. کله چی خروتی دبلوغ مرحلی ته ورسید واده یی وکړچی دری زامن یی وزیزیدل.

ددغی قبیلی په لویدیځ، شمال لویدیځ، اوجنوب لویدیځ کی سلیمانخیل استوګنه لری اوشمال ته یی دزرمت سیمه موقعیت لری. همداراز ختیځ خواته

دوزیروقبیلی سره پوله لری:

په حیات افغانی کی لیکل شوی دی: خروتی په هغوغرونو کی اوسیږی چی دکتواز امرخواته اودسلیمان دغره دمنزیوطاوسیمونه تربرمل پوری پراته دی. دخروتو مملك یوه برخه دارگون سیمه ده چی په هغه کی پرملیان یافرملیان استوګنه لری. خروتی په خپنو هغوتنګو میدانو باندی هم قبضه لری چی په مینځ کی یی جګ اوسخت غرونه

موقعیت لری. دوی څلورلوی کلی اری چی ددغو کلیوله جملی نه سروضه لو مړی مقام لـری.

څروتی غالباً دځمکو په کرنه بوخت دی . ددوی دکرنی ور ځمکی که څه هم دکتواز نه ښی دی، خو په کال کی یو ځل فصل کوی اوپه ژمی کی ددریو میاشتو لپاره لږ واورولانـدی پتی وی. دوی پرغـواوواوغـوایـانـو بـا ندی یوی کوی له دی کبله چی ددوی سیمه غرنی ده دپسونو په تناسب وزی ډیری ساتـی . ددوی ډیراو-ښان هم ساتی چی په اوارواومیدا نی برخو کی یی څروی. ددوی اکثره دو دو نه صهیلی سلیمانخیلوته ورته دی، خړپووندہ خروتی دنورو پووندہوو په شاندی او-په ژبه کی یی توپیر موجوددی. دوی دوزیرو، ځـدرانو اوپرملیا نوسره ډیره کلکه دښمنی لری. دوزیرواوخروتړد قبیلو ترمنځ د دښمنی اصلی علت دبرمل غردی. په دغه غره باندی تل دخروتواووزیروترمنځ وینی توییـږی . ددی شخړی اساس دابدالی احمدشاه دواکمنی په وخت کی رامینځ ته شوویل کیږی چی په هغه وخت کی دوزیرودقبیلی ملك قمبرنومیده چی دتوجـیاخیلوله ښا خ نه واودخروتوملك شمس الدین وخروتووېـل چی برمل دهغوی دی اووز یـرودغه ادعاردوله اوهغه یی خپل گاڼه کله چی دغه دښمنی دسولی لـه لاری فیصله نه شوه نو په پښتوژ به کی یوه منظومه جوړه شوه چی ددغوحالاتو درونبانولودپاره دلتهر اورل کیږی:

برملـی پیغـلـه نجـل څنډیـه پریشیـه

شمس الدین وایی زماده قمر وابی زماپه غیز کی ایشیه

له دغه بیت نه مقصد دادی چی بر ملـی پیغلی خپلی زلفـی جوړی کړی دی شمس الدین یعنی د خروتوملك وایی چی زماده اود وزیروملك قمروا یی چی په غیز کی می پرته ده یعنی زماپه واك کی ده .

په پای کی ددغه شخړی په سبب دخروتواووزیروترمنځ جگړه را مینځ ته شوه .

خروتی هم دپرملیواوځدرانهوسوه دگاونډیتوپ په سبب سخته دښمنی لری:

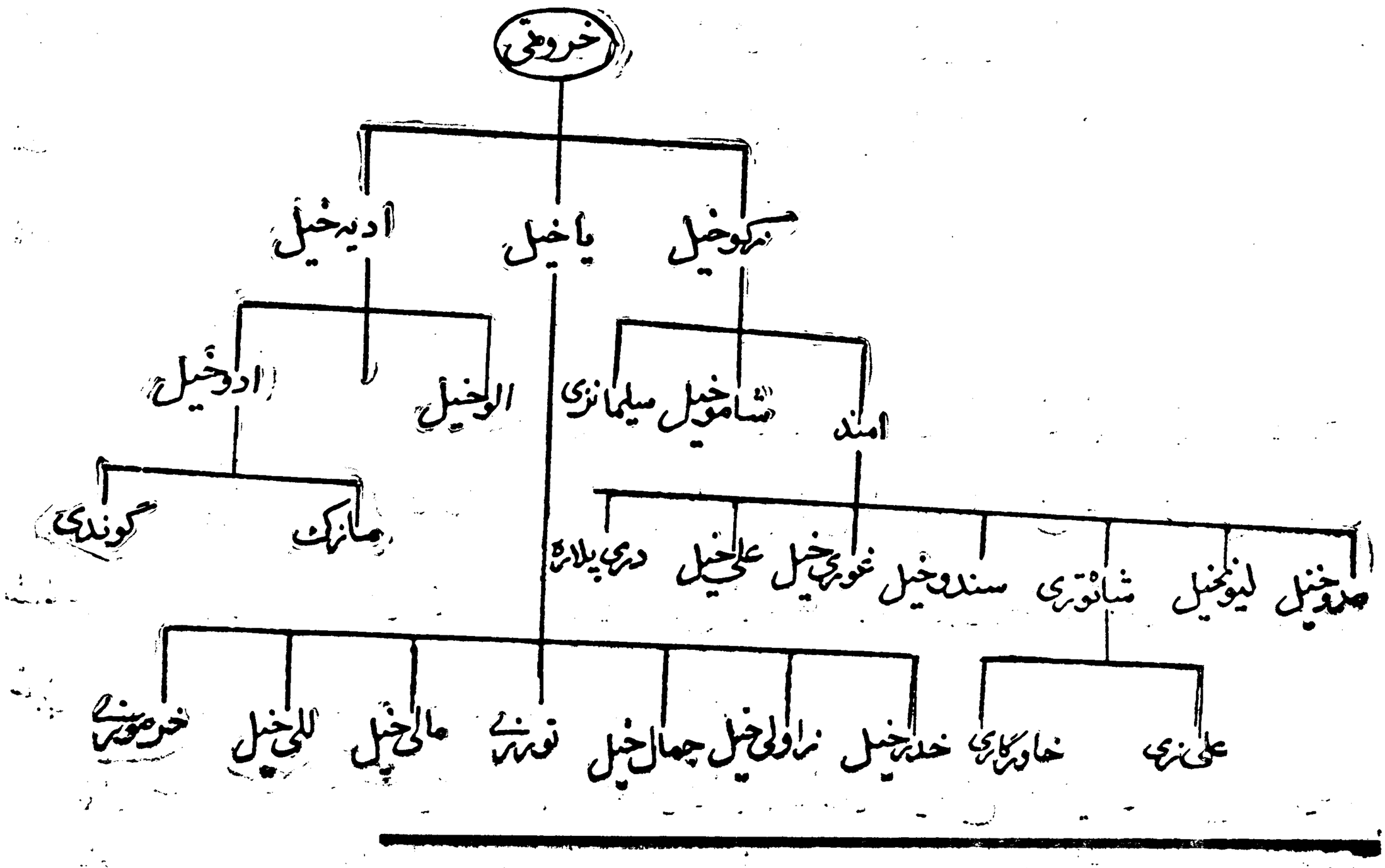
هغه خروتی چی په دایمی دول ژوندکوی د ملك دسوروالی له کبله لږ کار کوی:

دوی دمنی دپای،ته رسیدونه ورانډی دسون دموادوذ خیره برا بروی اوپه ژمی کی دوی بی کاره وی هغه‌خروتی چی‌غریب‌دی‌اود یخنی‌څلورمیاشتی نه‌شی زغملای نوهغوی تودوملاکونوته لیږدکوی اوله ځانه سره غوایان اواوښان هم بیایی . دوی دگوملن ناوی جنوبی برخی ته ځی اوپه پسرلی کی بیرته خپل ملك ته راستنیږی . ددوی رواجونه کت مت دنامروپه شان دی.(۱)

خروتی اکثرد مالداری اوکرنی په چارو بوخت دی،خوپه سوداگری کی هم لوی لاس لری. ددوی زیات شمیرپه‌هندوستان کی‌تجارت کوی. یوشمیرخروتی کابل ولایت په پغمان، خاك جبار، دلغمان په مرکزاود قرغیو په اولسوالی اویو شمیرهم دپروان په ولایت کی اسنوګنه لری. همدارازیوزیات شمیرخروتی کوچیان هم شته.دکندزپه‌ولایت کی‌هم‌زیات شمیرخروتی‌استوګنه‌لری.

په ټول افغانستان کی ددوی شمیر (۷۷۰۶۲) تنه ښودل شوی دی خوپه دغه شمیرکی دخاك جباردعلاقه‌داری تقریباً سل یونیم سل کورنی نه دی‌حساب‌شوی .

دخروتو دنسب شجره

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۱ مخ .

خلیل

که چیری دنسب شجره وگورونـوخرگـنده به شی چی خلیل دسربن په ټولنیز گروپ کی شامل اودغوریاخیلوپښتنوڅخه دی . دوی پـه خلیلو مومندو سره هم شهرت لری چی دپښتنولویدیځی اوشمالی خواتهمیشته دی . ددوی سیمه شل میله اوزدوالی اولس میله پلن والـی لـری چی بـرتهکال ، کوز تهکال ، سپـینه وری اولنډی ددوی مشهورکلی دی چی دباړی په ښی غاړه آباددی. (۱)

ددغی قبیلی څوکورهدمومهدودقبیلی سره اوهمدارازیوشمیریی دبرودرانیوله څونورو کورونوسره یوځای په کندهارکی استوګنه لری .

ددوی اکثره ځمکی دباړی دسین په اوبوخړو بیزی (۲) پـه کندهارکی دوی دبرودرانیوپه نامهسره مشهوردی اودوی هلته ځانته یوه جلا محله لری . دخلیلوه قبیلی خلک خپل مشرته ارباب وایی :

تاریخ حیات افغانی تقریباً څه دپاسه ۱۲۰ کـاله پخوالاددوی شمیر (۶۰۰۰) کورنی اودوسله والومیروشمیریو(۱۲) زره تنه ښودلی دی . (۳)

خوګیانی

ددغی قبیلی دشجری څخه څرګندیزی چی دکرلانی پښتنوپه ټولنیزګروپ کی شاملدی.اودننګرهارولایت دخوګیانیوپه اولسوالی اودماماخیلو ، چپـرهار ، پچیراو اګام په علاقداریو کی استوګنه لری.اودننګرهارولایت دمشهورو اوغـوره قبیلو لـه جملی څخه شمیرل کیږی :

ختیځ ته یی شینواری ، لویدیځ ته یی د حصارك غلجیان ، جنوب تـه یی د کورمی ایجنسی اودډیورند دکرښی سره ګډه پوله لری اوشمال ته یی دننګرهار دسره رودا ولسوالی پرتهده (٤)

---

(۱) پښتانه لومړی ټوك ،کابل : ۱۳٤۹، ۱۱۸مخ.
(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ـ ۱۳۲۵ مخ .
(۳) حیات افغانی ـ ۳۵۰ مخ .
(٤) معلومات مختصردرباره اقوام قبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۳۹ مخ .

دخوگیانیومشهورخیلونه‌دادی: وزیر، خربون، شیرزاد، پربه، خدرخیل، بارك، درمان، بوبوخیل، لقمان خیل، شادی‌خیل، ابراهیم‌خیل، گلی‌خیل، ملی خیل، میرگټ خیل، شمن‌خیل، پیرالی خیل، یحی خیل اوعلی خیل:

دوی دننګرهاردسیمی په لویدیځ اودسپین غره په شمال‌لویدیځ کی میشته دی چی په دوی کی دشیرزادداولادی شمیرزیات دی (۱)

دهنددمغولی واکمن دشاه جهان د تخت کښیناستلوپه لومړی کال دشادی خیلو اودبارك داولادی لقمان تر مینځ دیوی کوچنی مسئلی پەسر لویی شخړی رامنځ ته شوی. دلقمان ښاخ دخدرخیلو په‌مرسته‌شادی خیل وټکول. تر هغه وروسته شادی خیلودغلجیوقبیلی ته‌پناه یووړه اوله هغوی څخه‌یې مرسته وغوښتله غلجیوددوی مرستی‌ته ملاوتړله اودکابل د صوبه دارسیدخان په ملګرتیایی دمخالفینوسره سختی جګړی وکړی چی په د غوجګړو کی‌دبارك له اولادی نه تر(۹) زره تنه کسانوپوری ووژل‌شول. په‌پای کی‌شیرزاداوخدرخیل مطیع اوشخړی اوفساد ونه لـه مینځه ولاړل:

خوګیانی جنګیالی خلك دی. دحیات افغانی مؤلف ددوی شمیر پنځه زره کورنی ښودلی دی:

ددغی قبیلی ځینی ښاخونه په خوست کی هم استو ګنه‌لری. داسی‌ویل کیږی چی په پیل کی تول خوګیانی‌په خوست کی‌اوسیدل، خود مغولی‌واکمن:نورالدین جهانګیر دسلطنت په وخت کی دزرمت‌دسیمی ځینوغلجیوقبایلوپردوی یرغل وکړ اودوی یی له خپلی سیمی نه‌بی دخله‌کړل اوویی شړل. دشاه جهان دواکمنی په وخت کی په دوی کی کورنی شخړی اوفسادونه رامینځ ته‌شول چی‌په پای کی د یر شول (۲) ددوی سیمه شنه اوحاصلخیزه ده اوزیا ت انار، انځر، انګوراوتـوتان پکی پیداکیږی. اکثره خلك یی دکرنی په چا رو بوخت دی خوځینی یی مالداری

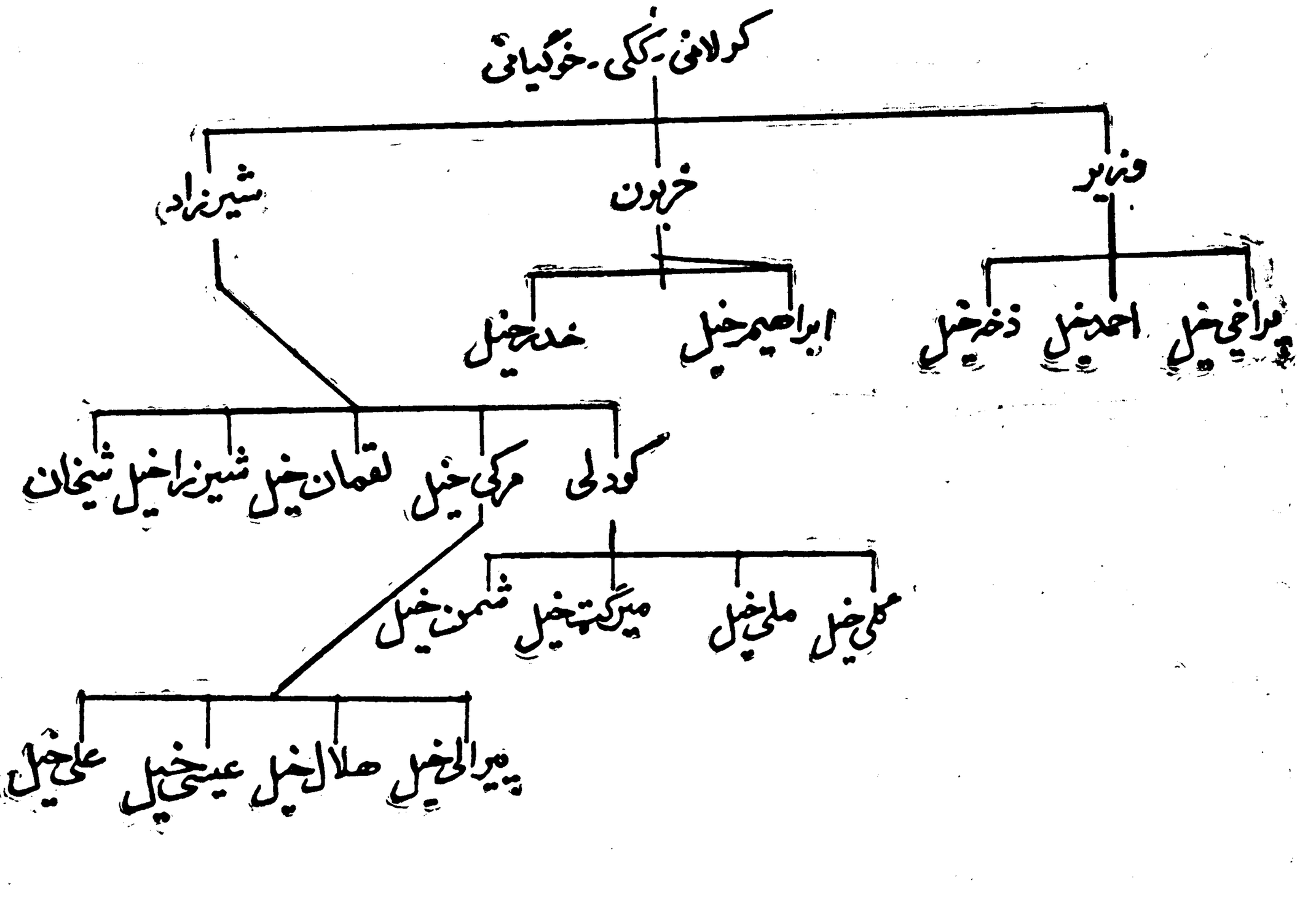
---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ مخونه.

(۲) حیات افغانی- ۳۳۸ مخ.

هم کوی. دروی په سیمه کی ددریومیاشتو له پاره واوری هم اوری .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیرخوگیا نمی دهیواد په نورووولایتونوکی هم استوګنه لری . چی د ۱۹۶۰ ع کال دمرکزی احصائیی دمرشمیرنی له مخی ددوی ټول شمیر(۱۲۷۷۰۱) تنوته رسیږی چی دد ی جملی نه یی ۵۵۷۲۶ تنه خرېون، ۳۷۴۴۶تنه وزیر او۳۴۵۳۹تنهشیرزاد دی(۱)

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۲۹ مخ .

خوندی

دوی غرغښتی پښتانه دی. دغه قبیله ددادی دقبیلی یوه څانګه شمیرل کیږی خوندیوته سیدان هم ویل کیږی. داسی روایت موجوددی چی داوی ابن دانی، چی دغرغښت لمسی ودیوی سیدی کوندی سره چی دخجند نه ملتان لـه دخپلی خوردلیدلوله پاره روانه وه نکاح وترله او هغی له خپل لومړی سید میرهنه یوزوی درلودچی سید حسین نومیده. نومورې څاورزامن درلودل بلیل، سکندر، موسی اوعلی. دسید حسین اولاده له دی کبله چی دی دخجندود خجندی ږ ځای پښتنوپخپلی ورځنی محاوره کی په خوندی واړاوه. دوی تریوی مودی پوری دغرغښتیانو سره په ګټه اوتاوان کی شریک وو. خواوس دوی ببیخی بیل دی اودکندهاراودهغه په شااوخواکی استوګنه لری. او شمیریی دیرلږدی (۱)

خویشکی (خیشکی)

دوی هم دسربن دتولنیز ګروپ یوه عمده قبیله بلله کیږی چی دځمند اولاده ده دځمند قبیله په لومړی سرکی دکندهار په شااوخوا ارغستان ته نږدی میشته وه اوه (۸۰۰-۹۰۰) هکلونو ترمنځ دپښین سیمه چی پشنګ هم بلله کیږی ددغی قبیلی پـه لاس کی وه اودترین قبیلی دغه ځای دزورپه ذریعه له دوی ته ترلاسه کړ. خویشکی هم چی دلته اوسیدل له دغه ځایه بی دخله شول اوپـه مهاجرت یی لاس پوری کړه. دخویشکود قبیلی ځینی خلك له پښین نه ملتان ته لاړل اوهغه ځای یی داستوګنی له پاره غوره کړ ځینی پی غزنی اودهغی لاری نه کابل ته راغلل او بیاله هغه ځایه دغوربند دری تـه لاړل اوپـه هغه ځای کی میشته شول چی تراوسه پوری هم یوزیات شمیر خویشکی دپروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی میشته دی. په هغه وخت کی چی مغولی واکمن ظهیرالدین محمد بـابر کابل ونیوه اوخه موده وروسته یـی پـه هـند

---

(۱) حیات افغانی ٦٣٤ مخ.

باندی باندی دیرغل تکل وکړ (۱) دخپل خویشکو قبیلې چې په غوربند کې ورته اوسیدل ګران بنکاره شول دخپل پیر په لارښوونه دهندوستان خواته روان شول. دافغانۍ روایتونو له مخې د دوی پیر دوی ته داوسپنې یو میخ ورکړ او وویل چې هغه ځمکه کې چې دغه میخ ننوزي هغه به ستاسو ملک اووطن وي.

همدا وجه وه چې اکثره خویشکي (خیشکي) او زمند په خانه کوچ دول له کابل نه دپیښورله لارې هندوستان ته روان شول. په دغه وخت کې سلیم خان زمند د دغې قبیلې سردار اومشر و. دوی په هغه ځان کې میشته شول چې نن ورځ قصوري بنار پروت اود لاهور دبنار ختیځ ته موقعیت لري دوی دستلج د سیند په د واړو غاړو اباد دي. له همدې امله نن ورځ دوی ته «اقاغنه قصوریه» وایي (۲) لکه څنګه چې دمخه موویل ددوی یو شمیر د ظهیرالدین محمد بابر سره پرهند باندې دیرغل تکل وکړ دبابر په پوځ کې دپیرپښتانه هم شامل وو نو همدا ووچې خیشکو د سردار سلیم خان زمند په مشرۍ دبابر په مرسته دپانی پت په جګړه کې دابراهیم لودي سره وجنګیدل اوددوی اووه سوه تنه ووژل شول.

له همدې کبله بابر شاه اودهغه زوی همایون په دوی باندې دیره مهربانۍ کوله: هغه وخت چې خویشکي اوزمند په قصوري کې میشته شول نود سپره په نوم یو تن بلوڅ به دخپل قوم له یوې ډلې سره ددوی سیمې ته راته اوددوی نه به یې لوټ وتالا کوله. د دغې لوتمارۍ دمخنیوي له پاره ددوی څینې ځانګې لکه بټک زي، حسن زي شهابن زي، سلماك، اوکزلانی دقصوري لویدیځ خواته میشته شوا چې د وی ته به یې دبریا پورتنۍ کلي استوګن ویل اوخرنګه چې (سپره) به له دغې لارې څخه پرغلونه کول چې نو دغه لاره یې بنده کړه او بیا هغه ددغې لارې څخه لوټ نه شو کولای.

---

(۱) حیات افغانی ۳۵۲ - ۳۵٤ - مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ۱۳۲۵ - ۱۳۲٦ مخونه.

ددوی ځینی ځانګی لکه عزیز زی، جنوزی، براهم زی اونورد قصوری لهر خاته ته میشته دی اوپاتی زمند ود شمال خوا ته استوګنه غوره کړه .

ترڅه‌مودی وروسته دابراهیم زی‌اوجنوزی‌نباخونو ترمنځ یولړشخړی رامینځ ته شوی چی په نتیجه کی‌ددوی یوشمیرله دغه‌ځایه وخوځیدل اود خورجه په سیمه کی‌میشته شول .

په همدی توګه اکثره سلماك چی دا مچوزیواوحسن زیود نبا خونوسره یی د مقابلی توان نه درلود دتړانده سیمی ته لاړل اویو شمیر بی هم په قصو ری کی پاتی‌شول. همدارازدبټلك زیویوشمیرهم دکورنیوشخړوپه‌سبب په هیرووال کی میشته دی.

دپښتنومشهور صوفی شاعرارزانی چی دبایزید انصاری(پیرروښان)هممصره ردخویشکود عزیز زی له ځا نګی نه و .

په اوسنی وخت کی دخویشکود استوګنی ځا یونه په لاندی دول دی :

۱ ـ دافغانستان د پروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی .

۲ ـ په کندهاراو پشین کی :

۳ ـ د پیښورپه اشنغر کی هم ددوی‌یو کلی شته چی هغه دشجاعت خان‌شموزی په ذریعه آباد شوی دی .

٤ـ دپیښور دښار په‌تحصیل دنو شهره کلان‌په قطب کی دلندی سیندپه غاره په (خویشکی) نومی کلی کی‌آباد دی.

٥ـ دکابل سیندشمال ته‌دمومندوپه غرنی‌سیمه کی‌هم یوشمیرخویشکی‌میشته دی:

٦ـ دخیبر دتاریخی‌دری ترمینځ‌هم یوشمیر خویشکی استوګنه لری.

۷ـ دلاهورپه قصوری کی‌هم‌پښتانه خویشکی اوسیزی‌چی‌د هغه ځای خلك یی‌د (قصورپه پټان)په نامه سره‌یادوی.

دغور بند خیشکی دنوموړی ولسوالی په لاندنیو دروکی استوګنه لری .

دتیخان‌په دره کی، دیخدری په دره کی‌اودسیدانوپه دره کی‌چی‌د غور بند

دخیشکو شمیرود (۲۵۰۰۰) تنو په شااو خوا کی ښودل شوی دی:

په غور بند کی ددوی دځینو مشهورو خیلونو نومونه دادی :

شاهی خیل، ملی خیل، علم خیل، چی علم خیل په لاندی وړو خیلونو ویشل شوی دی :
یارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل اویاروم خیل (۱)

خیسور

ددغه قبیلی خلك څانونه دپرانگی ابن اودی اولاده بولی حال داچی پرانگی دلودی لمسی دی. خودلودی دقبیلی نورښاخونه له دوی سره دگډوالی نه انکار کوی اودوی دبل نسب څخه بولی دلودی داولادی دنسب شجره چی ددیروزو روځیر نواونحقیقاتو په نتیجه کی ترلاسه شوه دهغی شجری په هیڅ ځای کی دلودیا نوسره دخیسور دقوم یووالی (گډوالی) ترستر گونه شو.

که څه ددغه قوم دوگړو شمیر دیر لږ دی، خودخپلی استوگنی ځای نه یی دیوی سیمی ښه ورکړی ده. ددوی ملك دسنده ددریاب په لویدیځه غاړه موقعیت لری.

دخیسور دسیمی قطب ته دعیسی خیلو سیمه، لویدیځ ته یی یو کوچنی غر موقعیت لری چی پښتیاله یاپلیانه نومیزی چی مروت پکی استوگنه لری (۲)

دخیسور دقبیلی اکثره خلك په ونه نیت، غنم رنگی اودنگردی: دحیات افغانی دمؤلف په قول ددوی شیمر له دری سوه کورونو نه زیات دی، خودخیسوروسره متفرق خلك هم اوسیزی :ددی په سیمه کی دخرماونی دیری دی :
خیسوردعمر خیلو په نامه سره هم شهرت لری. (۳)

داوی

کهچیری دنسب شجره وگورونو هرگنده به شی چی داوی غورغښتی (غر غښتی) پښتانه دی چی دکاکړو دقبیلی پوری مربوط او هغوی سره گډشمیرل کیږی .

---

(۱) دغوربند دخیشکو په باب می درادیو افغانستان د یوه تن غړی محترم محمدالدین خیشکی څخه معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

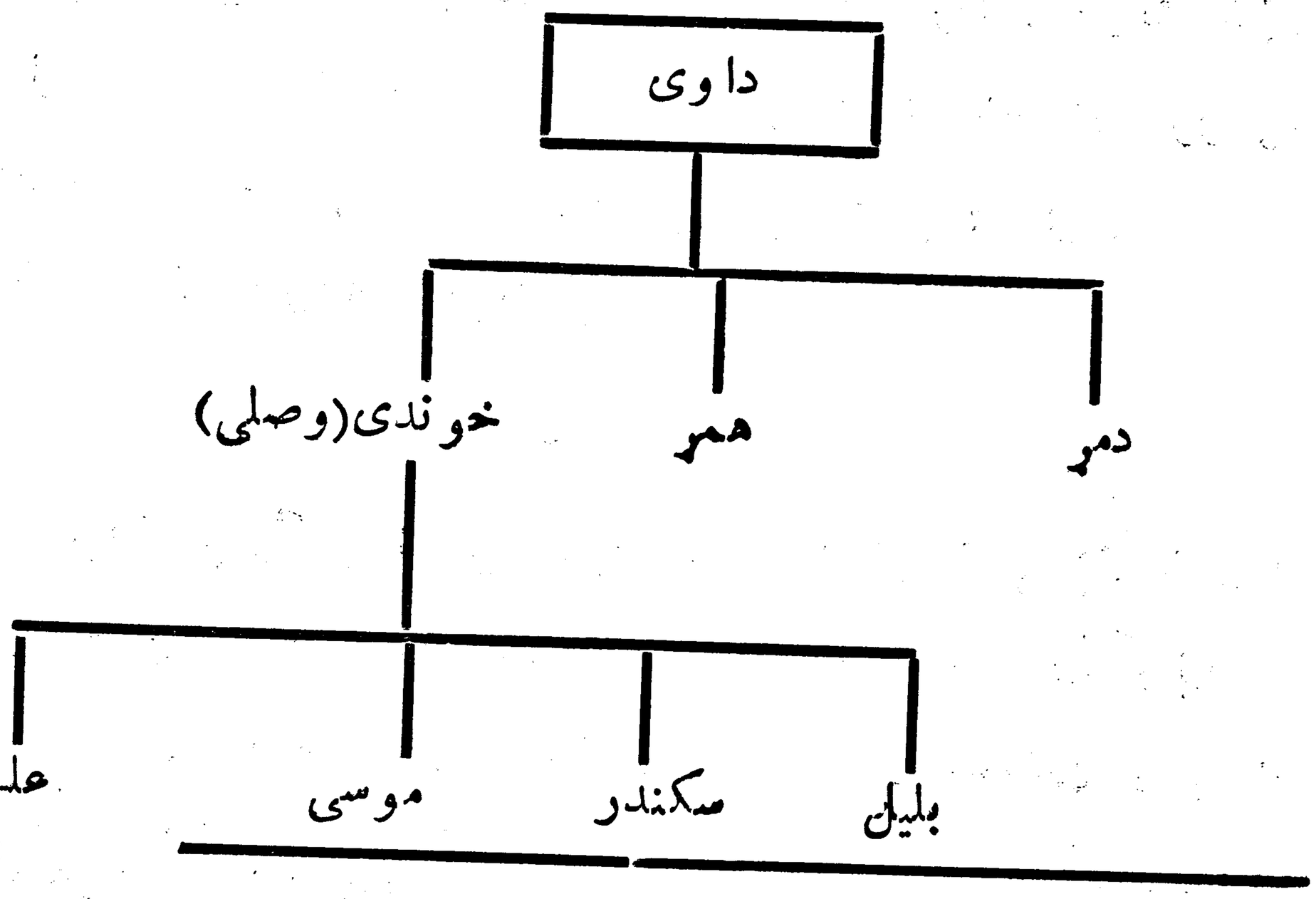
(۲) تواریخ خورشید جهان ۲۲۹ مخ

(۳) حیات افغانی ۲۹۹ مخ

ددوی شمیرلزاو اکثریت یی دپښین پـه اجـیوم کی پراته دی، خوځنیی یی په ژوب، کندهار اودپښین په کربلا ومي ځای کی هم میشته دی .

ددا وی قبیله په دریو څانګو ویشلهشوی ده چی دهمر، دمر او خوندی په نا مه یادیزی خود حیات افغانی مؤرخ لیکی چی: ددا وی دقبیلی دریم ښاخ چی خو ندی نومیزی دمخزن افغانی په روایت ددا وی لـه اصلی نسب څخه نه دی بلکی هغه په دی دول ورسره یـوځای شوی دی چی ددانی زوی داوی دخپل پلار دژو ندپه وخت کی د آسونو د تجارت په منظور په سفر تللی و. په دغه سفر کی یوه ښکلی ښځه چی دسید حسن په نامه یوزوی ورسره ویـوځای شوه. داوی لـه هغی ښځی نـه دهغی داصلی تـاتـوبی او وطن پوښتنه وکړه هغی ځواب وکړچی له خجنده راغلی ده اوداهلـک دسید زوی دی . په هغه ملک کی باندی کاختی (قحطی) راغلی ده اوزه غوارم چی د خپلی مشری خورسره ملتان ته لاړه شم داوی هغوی ملتان ته ورسول اونوموړی ښځی په ملتان کی د خپلی خورپه سلا اومشوره د دا وی سره نکاح وکړه . دا وی دنوموړی ښځی نـه څلوزامن د درلودل اوخرنـګه چی حس خجندی ورسـره ونو پښتنو پـه خپلو ورځینو خبرواترو کی د اختصارله کبله دی په خو ندی سره مشهور کړ. (۱)

د داوی ابن دانی د نسب شجره

(۱) حیات افغانی - ۲٤۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ٤٥۸ مخ .

داود زی

دوی هم سر بنی پښتانه دی اود غوریا خیلوپښتنوپه جمله کی شمیرل کیږی .
داود زی د پیښور ضلعی په میدان اود کابل سیند په سهیلی برخه کی میشته دی. شمال ته
یی مهمنزی اوجنوب لویدیځ ته یی خلیل پراته دی. دغوریاخیلو دمهاجرت په لړ کی
ددوی کردار واضح نه دی ویل کیږی چه دوی دخان گجو مرسته حاصله کړی وه اود
هغه په برکت دسمی په علاقه کی د کلپانې په غاړه استوګن شوی دی، خو په پای کی
دوی د پیښور په قطبی علاقه کی د کابل سیند د ښا خونو په منځ کی آباد شول چې ددوی
دغه سیمه ډیره زرخیزه ده(۱)

تاریخ حیات افغانی لیکی : « داسی روایت موجود دی چی دمندلومرنی زوی
داود دوی میرنی درلودلی چی د لومړی میرمنی له یی حسین اوله دویمی میرمنی
نه یی د نیکواو بابو په نامه زامن لرل : کله چی مندله نړی نه ستر گی پتی کړی نود
هغه میراث د حسین لاس ته ورغی له همدی کبله نیکواو بابود خپل وزور حسین د
وژلو نیت وکړ اود شپی له خوا د هغه د خوب ځای ته ورغلل اودحسین په بستره
باندی یی د توری څوګوزارونه وکړل خوځر نګه چی حسین د هغوی د غداری
اوخیانت نه خبر شوی وپه هغه شپه په بل کوم ځای کی ویده شوی و، له همدی کبله
ده ته کومه صدمه و نه رسیده له سبا سهارچی دواړو سخت زړوورونو حسین ژوندی
ولید، نودویری اوشرم له کبله یی وطن پریښود. په پای کی دنیکواولاده په هندوستان کی
ځای په ځای شوه او دبابو داولادی څو کورونه د تیراپه شااوخواکی په خوارواره دول
ژوند کوی اود حسین اولاده په هغه سیمه کی ځای په ځای پاتی شوه چی
همدا اوس پری استوګنه لری. (۲) پته دی پاتی نه وی چی یوشمیرداودزی
دننګرهاردولایت دچپرهار دعلاقه داری دداود زیوپه کلی اوهمدارازیوشمیرنی
دپروان ولایت دقره باغ په اولسوالی کی هم استوګنه لری:

(۱) پښتانه د تاریخ پهر ښا کی - ۱۳۲٤ - ۱۳۲۵ مخونه .
(۲) حیات افغانی - ۳٤۹ - ۳۵۰ مخونه .

درانی (درانیان)

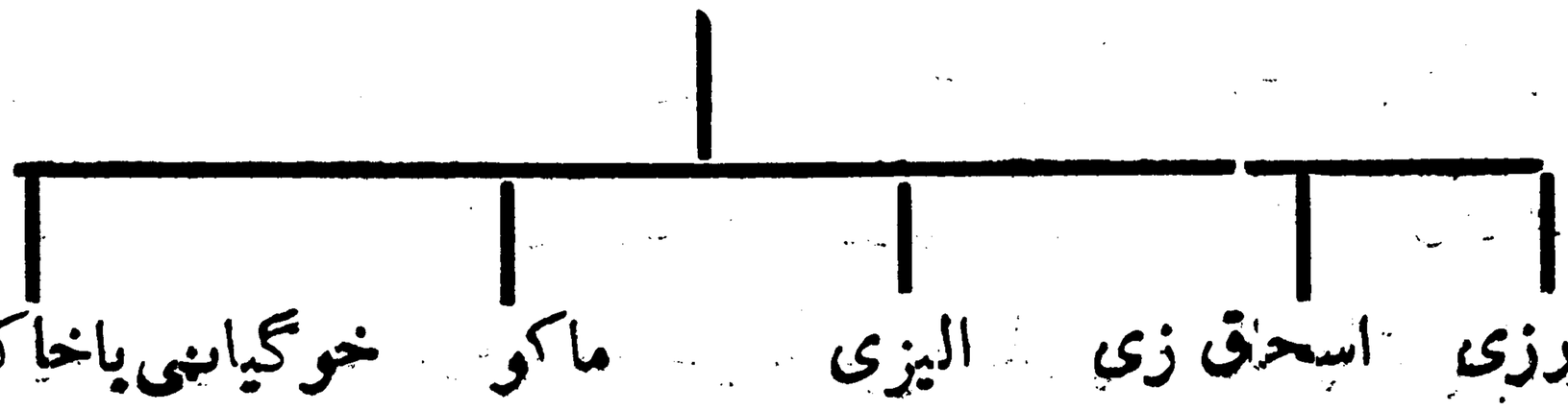
درانیان اصلاً سربنی پښتانه دی. دغه قبیله پخوا داید الیانو په نامه یادیده: ویل کیږی چی احمدشاه دځمکنیو دنامتوپیو دخوب په نتیجه کی(۱) ددرانی نوم په ۱۷۴۷ع کال غوره کړ خود دغه پورتنی روایت اوحیات افغانی ترمینځ دیرتوپیر شته. په حیات افغانی کی راغلی دی: کله چی ابدالی احمد شاه د افغانستا ن په تخت کښینا ست په دغه وخت کی صابرشاه مجذوب چی یوفقیرسړی واو احمدشاه بابا ورته دیراخلاص دراوده ته وویل چی باید دی د (دردوران) لقب غوره کړی چی دزمانی گوهر مفهوم لری. خوده په قبیلوی لحاظ د(دردران) لقب غوره کړ چی (دگوهرونو گوهر) معنی لری چی له دغه راهیسی ابدالیان په درانیانو سره یادیږی(۲) درانیان په لاندی ښاخونوسره ویشل شوی دی :

۱ - زیرک

۲ - پنج پای

دزیرک څانگی دادی: اشکزی، بارک زی، پوپل زی، الکوزی محمدزی او سدوزی

۲ - د پنج پای څانگی هم په دی دول دی:

(۱) دکابل سلطنت بیان - ۸۵ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۲۰ مخ .

ددرانیو سیمه

دکندهارشااوخوا ملك اواراوپه‌طبیعی لحاظ ښایسته اوزر غون دی چی‌هم د سیند په ویالواوهم په‌کاریزونوسره خړوبیزی اودکونی لپاره یی ښه ډیره خواری ایستله‌کیزی په نتیجه‌کی یی غله ښه پریمانه ده‌اوپه باغونوکی یی ښه سابه اوغلی میوی کیزی.

ددرانیانو ختیځ‌لوری ته پروت ملك آبادادترنك دتولی دری څخه ښه حاصل کوی. ددرا نیودملك د سهیلی ختیځی برخی خصوصیت د خواجه‌عمران دغرولړی ده چی دری میاشتی پری واوری‌پاتی کیزی چی ددغه ځای اوسیدونکی پوونده اواخکزی درانی دی .

دخواجه عمران دسلسلی په سهیلی برخه‌کی دمرغی په مقابل کی دتوبی پراخ ملك موقعیت لری چی لویدیځ یی په اخکزیوپوری اړه لری په دا سی حال کی چی ختیځه‌برخه‌یی‌چی‌ترژوب پوری غ زیزی‌په کاکړو پوری متعلقه ده . دمرغی قطب ته ارغستان پروت دی چی دلوړوغروپه مینځ کی یوه ښایسته دره ده چی د غرنیوبو تونه دکه ده‌چی‌یوه اندازه ځمکه‌یی کرله کیزی اویوشمیر کلا گانی په‌کی موقعیت اری چی دبارکزیو په‌خانانوپوری‌اړه لری، خود اوسیدونکوډپر زیات شمیریی شپانه دی:

ددرانیوملك وحشی‌ځناورلیوان، کوڅان، گیدړان، سورلندیان، هرسی اود ښکرورغرخود یرانواع لری. په غرونو کی یی یزان ، پرانگانـوته ورته ځناوراودهلمند په‌گرمسیر کی ځنگلی‌سرکوزی اوگوره ځرمیندل کیزی. وحشی مرغان یی شاهین، بانبی اودښکارځینی لوی مرغان‌دی. په پسرلی کی وحشی قازان، وحشی‌هیلی ،لگ‌لگ، زانی، کونگیان، کارغان، شاروگانی، کوتری، صیسی، مرزان اوداسی نورهم‌په‌کی شته. اهلی شوی حیوانـات یی اوښان سندا گان، آسان، کچری‌خره، پسونه، وزی، سپیان اوپیشوگانی‌دی .

د درانیانو شمیر :

ویل کیږی دهغوتولو کسانوشمیرچی ددرانیوپه شااوخواکی اوسیږی انه لکه تنه دی، خوښایی داشمیر دلسولسکوتنوپه شااوخواکی وی. داسی روایت موجوددی چی ایرانی نادرشاه ددوی سر شمیر نه هغه وخت وکړه چی په دوی باندی یی ځمکه و یشله اوهغه وخت دوی (٦٠) شپیته زره کورنی حساب شوی دی. که چیری دغه سر شمیر نه واقعی وی دغه شمیر دیر لږ معلومیږی اوښایی دیر خلك په تیره بیا ځپانه اودرمو څښتنان په دغه سر شمیر نه کی نه وی راغلی ځکه چی دغه سر شمیر نه دځمکو دویش له پاره تر سره شوی وه اومتصدیی داوچی دځمکه والو شمیر معلوم اوبیاځمکه وربانده و ویشی :

د ودا ودستور :

ددرانیوقبیلی دهرښاخ په سرکی یومشر موجوددی چی دغه مشر عموماً دخلکو له خواتاکل کیږی کله کله ددغی مشری موقف په یوه کورنی کی موروثی پاتی کیږی، خو کله کله په دغه برخه کی تغیرهم راتللای شی .

ددی قبیلی اکثره نارینه عموماً په حجرو، مهمانخانواویاپه جوماتونو کی سره راټولیږی اودخپل کرنی اومالداری په باب خبری اتری کوی.

درانیان دیر میلمه پالونکی خلك دی. دوی ښکلی څیری، جګی و نی او سره بخون رنګونه لری. ددوی مخونه ګرداوتندی یسی پراخه دی.

درمان یاعبدالرحمن

دشجری مطابق دوی کرلانی پښتانه اودخوګیا نیویو ښاخ شمیرل کیږی په دی ډول چی :

۱- حاجی خان خیل ۲- سودی خیل ۳- اصلی احمد خیل ٤- مدی خیل ٥- کوندی ٦- منګس. دغوشپږوخانګوته ممورۍهم ویل کیږی اومتون هم ورته وایی. دوزی خیل هم په ماونو ورګډیږی(۱) متون په اصل کی دخوست د یوی

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ.

سیمی نوم دی چی ددغه ځای اوسیدونکونه متون یامتونی وایی. دحیات افغانی مؤلف په هغه وخت کی ددوی شمیر (۱۰۰۰۰) تنه ښودلی دی. دوی په خوست کی استوګنه لری اودکرکیلی په کارونو بوخت دی (۱)

دری کوتی

دری کوتی چی دپکتیاولایت دخوست په لویه اولسوالی کی استوګنه لری په سلیمانخیلوورګډیزی اوغلجی پښتانه دی. دسلیمان خیل دوهم ورور چی علی نومیداولاده یی علی خیل نومیزی چی دعلی خیلو دمند وزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چی دوی کوچنی څانګی یی بیداخیل اوچندن خیل دی چی د دری کوتی په نامه سره یادیزی او دحیات افغانی دمولف په قول ددوی څلورسوه کورنی په خوست کی استوګنه لری (۲)

دفتانۍ (دوتانۍ)

که چیری د دوی د نسب شجره وګورو څرګنده به شی چی دوی د متوزیو دتهولنیزګروپ د لودی په ښاخ کی شامل دی چی دوزیرستان په جنوب لویدیځ کی دګومل دسیند پرغاړه استوګنه لری. دوی دیرزرورخالك دی. دوی په قبایلی اتحاد کی د سلیمان خیلواونورو غلجیوسره متفق دی. ددغی قبیلی زیات شمیر د کوچیانوپه توګه هم ژوند کوی. (۳)

حیات افغانی ددفتانیوپه باب داسی لیکی:

لکه چی دنسب دشجری نه څرګندیزی ابرا هیم چی په لودی سره شهرت لری دری زامن درلودل یعنی سیابی، نیازی اودوتانی. ددوتانیو څینی خلك

---

(۱) حیات افغانی - ۵۰۲ مخ.

(۲) حیات افغانی ۴۱۰ مخ.

(۳) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۲۸ مخ.

پوونده اوخینی یی هم دسوداگری په چاروبوخت دی اودوی په دی برخه کی دیرزیات زیارگالونکی دی همداسبب دی چی دوی د نوروپوونده ترمینځ د یو شهرت لری. ددوی داستوګنی اولیزد خرنګوالی دنوروپوونده وو په خپرد ی خوځینی دوتانې دوانیه په سیمه کی هم میشته دی. دغه سیمه دشیرانیود قبیلی دمرپیال دخانګی شمال ته دیوه میدان دپاسه په هغوغرونو کی مو قعیت لری چی دګوملی خواته نشیب لری. که څه هم دوانې آب وهوایخه نه ده خودصحت له پاره ښه ده. په دغه ځای کی دیرغوماشی پیدا کیږی اودګرمی په موسم کی دوزیروخلك دلته راځی اویوه اندازه دکرنی ورځمکی یی هم نیو لی دی، خو سره له دی هم ددوتانیو یوه کلاویو کلی دوانیه دوادی په مینځ کی موقعیت لری. دوانیه د وتانې اکثره دکرنی په چاروبوخت دی اود حیات افغانی د مولف په قول ددوی شمیرداتیاوو کورونو نه لږ نه دی، خود دغه کموالی سره سره وزیر نه شی کولای چی دوی له دغه ځا یه بی دخله کړی. کله کله کا کړشپا نه هم ددوی سهیلی اولویدیځوسیمونه خپل مالونه دخرولوله پاره را ولی خو ددوی سره کوم کاراوغرض نلری.

هغه دوتانې چی په پوونده دول ژوند کوی نوددوی دو داو دستور کت مت دنوروپوونده ووپه شان دی، خو هغه دوتانې چی په وانیه کی استوګنه لری نود دوی خوراك اوپوښاك نقر یباً وزیروته ورته والی لری (۱)

دلازاك

دعنعنوی شجری له مخی دلازاك کرلانې پښتانه دی، خو دتاریخ ی اسنادو په شهادت دوی د ساکی پښتنوڅلنګه ده.

دروایاتو مطابق دلازاك لومړنی پښتانه دی چی د پیښورپه وادی کی دابا سین

---

(۱) حیا ت افغانی ۴۴۵-۴۴۶ مخونه.

ترغاری پوری استو گن شوی وواوویل کیږی چی د وی په دغه سیمه باندی دهندوشاهانوپه زمانه کی قبضه کړی وه دوی دسلطان محمود غزنویپه وخت کی د هغه سره دهند په حملو کیملګری اودخپل یو مشر ملک یحی په مشرتابه دسومنات په حمله کی شامل وو(۱) دوی دلاهوردر اجاد کمزورتیاپه وجه دخیبرله لاری پر پیښور باندی چی په هغه وخت کی بګرام ورته ویل کیده (۲) یرغل وکړاود توری په زوریی په د غه ځای باندی خپله قبضه تینګه کړه ترڅوپوری یی چی دسند اویدیځی برخی یی هم ترلیری ځایونوپوری په خپله قبضه کی راوستی داسی روایتونه موجود دی کله چی په پیل کی د دلازاکو قبیله دافغانستان ختیځو برخوته داخله شوه نودهغوی نه وړاندی دپیښور په ضلعه اودسندد دریاب په لویدیځواوختیځو غاړو کی سره کافراوسیدل اوهغوخلکوته چی سره کافرویل کیدل دګریکو بکترین له نسل نه وو اوپه لومړی سر کی ددیګانانواوداصلی سواتیونیکونه هم دپیښوردضلعی اوراولپنډی په حدودو کی ترجلال آباده پوری اوسیدل چی بیا په تدریجی توګه دلازاکودسوات اوبونیرد غروڼولمنو ته په شاوتمبول او خپله قبضه یی پوری تینګه کړه . لنډه داچی د دغی قبیلی داقتداردوره دمیرزا الغ بیلګ تروخته پوری دیره مشهوره وه ،خو کله چی دوی په خپل زوراو قوت مغرورشول نولومړی دخلیلواومومندوله خواچی د کابل نه پیښورته راتلل مات او دپیښور پریښودلوته مجبورشول . په هغه وخت کی پیښور ، دوابه ، باجور ، ننګرهار ، کلپانی اودمزاری ترسینده پوری تولی سیمی د دلازاکو وی . په دغه وخت کی یوسفزی هم په کابل کی د میرزا الغ بیلګ له خوا تکول شوی وواوپیښور ته راغلی وو(۳) د یوسفزیومشرملک احمد ددلازاکو نه دیوسفزیوله پاره دیوی

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۷۵ - مخ.

(۲) دغه نوم غالباً دکنیشکا په وخت کی ورکړشوی دی لرغونویونانیانود کسپاپورپه نامه یاد کړی دی. (دوست شینواری)

(۳) حیات افغانی ٤٥٦-٤٥٧ مخونه .

سیمی غوښتنه وکړه اووته یی وویل چی ای دلازاکو! زما قام کو فته ما نده او ناتوانه‌دی داستوګنی له پاره یوه سیمه ورکړئ هماغه وچی دوی دوا به یوسفزی یوته ورکړه وروسته بیادوی ددلازاکوځخه دنوروسیموغوښتنه وکړه اوورته یی وویل چی یوازی دوابه لږه ده په هغه موګوزاره نه کیږی بیاد لازاکوورته دانشکول، عنبراودباجورسیمی هم ورکړی اودلازاکوته یی وویل چی اشنغر هم په دوابه پوری دی که څه زوراوقوت مووشی اشنغرهم په خپله توره له شلما نیوځخه واخلئ (۱)

وروسته بیاددلازاکواویوسفزیوترمینځ دځینوځمکوپه نیو اوسختی جګړی رامینځ ته شوی چی ددواړوخوا وونه دیرخلك ووژل‌شول .په پای کی دملك احمد اوددلازاکود مشرملك محمد خان دلازاك ترمینځ سوله وشوه .

ددلازاکو ځخه یوشمیر کورنی دمغولی واکمن جهانګیرپه وخت کی دکن ته ولیږل شوی چی‌تراوسه‌پوری هم ددلازاکویوزیات شمیرهلته استوګنه‌لری:

دلازاك په دوولویوښا خړنو:لودی خیل اویعقوب خیل باندی ویشل شوی دی چی دابناخونه بیاپه نورورڼوخانګوتقسیم شوی دی :

ددغی قبیلی یوشمیرد دهزاره په ضلعه اویوشمیر یی په متفرقه‌توګه په چچ هزاره کی آبادی : همدارازپه پیښورکی هم یوشمیردلازاك استوګنه لری .

دور

دورکرلانۍ پښتانه‌دی اودشمالی‌وزیرستان دتوچی دسیند په دواړوغاړوپراته دی . توچی دیوه وادی په ځیر غرباً اوشرقاً پروت دی چی دتوچی سیند پکی بهیږی اودوردتوچی سیند په دواړوغاړوپه ستروا وکوچنیو کلیو کی استوګنه لری اودځلور خواوونه دوزیرود قبیلی سره ګډه پوله لری . دوردځیځ نه دځجوری نه‌نیولی په لویدیځ کی تر خرکمرپوری چی (٤٠) میله اوزدوالی

---

(۱) تواریخ‌حافظ رحمت خانی ۳۰ - ۳۱مخونه.

لری په یوه شنه اوسمسوره سیمه کی پراته دی اود کرنی دیری ښې ځمکی لری :

دورپه دوو برخو ویشل شوی دی یعنی کښتنی دورچی په ختیځ کی د میرا-
مشاه نه ترخجوړی پوری پراته دی اوبر دور (چی په میراشاه اوپه لوبدیځو
سیمو کی ترخر کمره پوری استوګنه لری). پهدوی کی یو بل دول ویش هم موجوددی
چی دتپی ذوت دتورګوندی اوملی ذوت د سپین ګوندی په نامهسره یادیږی . (۱)

په کومو وړځو کی چی بنوځی (کیږی، سورانی)دشوال لهځره نه دښوسیمی
نه راغلل نودورهم په دغو وړځو کی دتوچی درود په دوارغاړو کی آبادشول (۲)
چی غالباً ګومان دادی چی ددوی دور تګ نه به څه د پاسه شپږ سوه کال-ونه
تیرشوی وی. خوپه دی باب کوم معلومات په لاس کی نشته چی له دوی څخه
د مخه په هغه ځای کی چی اوس دد وی د سیمی په نامه یادیږی څوک
اوسیدل .

هغه وخت چی مغولی واکمن عالمګیراورنګزیب د هندوستان امپرا تورونو
په ۱۱۱۲ هـ کال چی د (۱۶۹۶) ع کال سره سمون خوری د شهزاده بهادرشاه
په مشری یوپوځ د بنوخواته ولیږه اوغوښتل یې چی دپښتنوسیمی لاندی کړی
همغه وچی څه موده یې سید حسین نومی د دورود سیمی د حاکم په توګه وتاکه
اوددورو په سیمه یی هم د کال د ولس زره روپی مالیه وتاکله چی وروسته بیاد
دغی سیمی انتظام خراب اودوربیرته آزاد شول. ترڅه مودی وروسته بیاددرانیو
واکمنانو په وخت کی تابع شول اوددرانی زمانشاه تردوری پوری یی (۱۲) زره
روپی مالیه وه کوله، خو کوم حاکم یی نه درلود. یویا دوه کاله وروسته بیه یو
تن درانی افسر دیوشمیر پوځونوسره دوی سیمی ته ورته اوددولس زره روپی مالیه
به یی تولوله (۳)

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۱۱۳-۱۱٤ مخ .
(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۳۹۵ مخ .
(۳) حیات افغانی - ٦۰۰ مخ .

د سلمو زواو بار کړود جګړواوشخړوپه دوران کې دوی بیا ځان د مالیې نه آزاد کړ(۱)

دوی دیرجنګیالی خلك دی . خلك یې منځنی وئی لرګی اوغنم رنګه دی او اواکثره د کر کیلی اوسوداګری په چارو بوخت دی . د د وی د میمې هوا په دوبی کې توده اوپه ژمی کې سړه ده . غنم ،پنبه ، جوار ،ګڼی ، تنباکو ، کور کمن اوزنجبیل یې غوره حاصلات دی .

دمیرامشاه ښاراود میرعلی بازارد دوی په میمه کې موقعیت لري. په ۱۹۶۱ع کال کې ددوی شمیر(۵۸۱۴۸) ته ښودل شوی دی (۲)

ددورود مشهورو خیلونو نومونه په لاندې ډول دی : بردورچې ملخ ، همزانۍ اودرپه خیل په کې استوګنه لري اود غږدریوخیلونوورې ځانګې دا دی : نصرت خیل ، لنډ ، بویه ، طوایف خیل ، زیرا خیل ، ابراهیم خیل ، مریم خیل ، علی زای اوګریزای .

بردور

ملخ — همزانۍ — درپه خیل

نصرت خیل — لنډ — بویه — مریم خیل — علی زای — ګربزای

(تورګوندی) — طوایف خیل — زیرا خیل — ابراهیم خیل

په میرامشاه کې

اتمان — لقمان — کتۍ خیل

(۳)

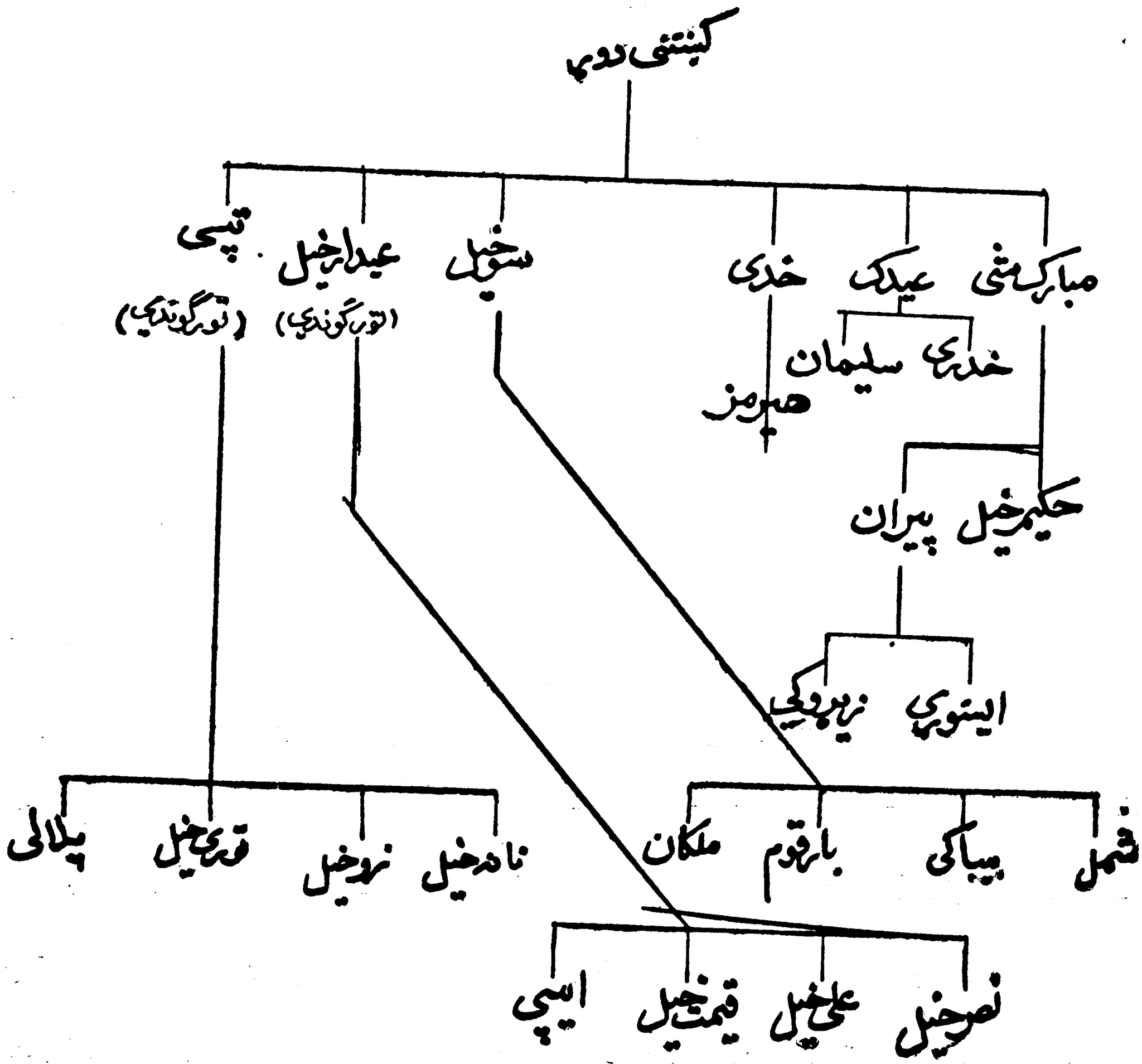
---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۳۹۶ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۳ مخ .

(۳) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۱۱۴ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستوخیل

دوی په اصل کی غلجی پښتانه دی اوځانونه پهسلیما نخیلوورګډوی. ددوی اکثریت دننګرهارولایت دسره روداولسوالی دخیر آباداوکښکک پهکلیو او هم زیات شمیر یی دکابل پهشش درکه اوبینی حصارکی استوګنه لری .دوی اکثره دسوداګری په چاروبوخت دی. ددوی ټول شمیر د(۳۱۳۹) تنوپه شاو خواکی ښودل شوی ی. (۱)

---

(۱)معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ۱۰ مخ

دولت خیل

— دنسب دشجری دخیرلونه‌جوتیزی چی داوانې دزو ی مما د دریـو زا منود جملې نه دیاسین داولادی نه‌ددولت خیلو څانـګه رامینځ ته شوه . د مما دنـوری اولادی په‌نسبت‌ددولت خیلو څانګی د شمیر اووالـه مخې دومره برتری ترلاسه کړه‌چی دمماداولادی‌نوری وری‌څانګی په‌دولت‌خیلو پوری مربوطی ګڼل کیږی(۱)

ویل کیږی چی ددولت خان نه وروسته په پنځم پښت کی کتی خان مینځ ته راغی چی اولاده یی د کتی خیلو په نامه سره شهرت لری(۲)

مخکی تردی‌چی دلوهانې ښاخونه لکه کتی‌خیل، دولت‌خیل، میاخیل، مروت، تتوراونور په تاك کی میشته شی ترلوپه پو و نده دول ژوند کاوه او لږه اندازه سوداګری یی‌هم کوله . که څه هم دوی اکثره پـه کتوازکی اوسیدل چی ددغی سیمی په سهیلی برخه کی‌یی یوه‌اندازه دکرنی ورځمکی هم‌درلودلی، خودوانیه په غوره اونوروغرنیوسیمو کی چیرته چی ښه ځرخایونه موجوددوهلته دمالدارو لوانیو کیږدی وی‌او کله کله به‌دژمی دتیرو لوله پاره ددامان دتاك سیمی تـه هم راتلل. کله چی دکتوازسیمه د سلیمان خیلو په‌واسطه له‌لوهانیونه ونیوله شوه له هماغه وخته په اوری کی‌په‌وانیه او په‌ژمی کی‌ددامان‌دسیمی تاك ته‌دهغوی تګ راتګ پیل شو .

ویل کیږی‌چی ددولت‌خیلو او نورو څانګونه‌وراندی‌دتاك‌په‌سیمه کی پرانګی چی دلودی‌دقبیلی یو ښاخ دی استوګنه‌درلوده اوددغه ځای‌ځمکی اونورملکیت‌ددوی‌په‌واك کی و، خو ځرنګه چی‌دلوهانې دښاخ پوونـده دژمی پـه موسم کی دتاك سیمی ته تلل اواکثره‌به دهغوی څارویو دپرانګیو زراعت او کرنی ته‌صدمه رسولـه نـو ځکه ددوی تر منځ شخړی او کلـکی دښمنی را مینځ تـه شوی ځو پـه پای کی پرانګیان‌اونوردمحمدبابر پاچا دغضب‌ورګرو ځیدل‌په‌دغه‌وخت کی دکتی‌خیلو نـه

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۹ مخ.

(۲) حیات افغانی ـ۲۹۳ مخ .

شهباز نومی چی دخانزمان لقب ورکړل شوی ودلوانې دښاخ ټولی څانګی یعنی دولت خیل، تتور، میاخیل، مروت اونورلـه ځانه سره یوکړل اودپرا نـګیا نـو نه یې دتاك دسیمی دترلاسه کولوتکل وکـړ. ده دټول لوانې ښاخ نـه لښکری را ـ ټولی اوهمدا رازله هغوپوونده وونه یی چی له پرانګیونه په تنګ شوی و و مرسته وغوښته اودتاك په اوسیدونکو پرانګیواوروړیو باندی یی یرغل وکړاوترځو جګړو وروسته لوحانیودشهباز خان یاخانزمان په مشری پر پرانګیانو باندی بریالی اوله هغوی نه یی څینی ژوبل اوځینی یـی ووژل څینی یـی هم د تاك له سیمی نه وشړل اودغه ځای شهباز خان ته په لاس ورغی اودخپل ښاخ (دولت خیل) اونور وځانګو سره هلته میشته شول اودتاك سیمی دکنړی ټولی ځمکی یـی دآ ب سیاه پـه ګډ ون په ځلو روبرخو باندی وویشلی په دی د ول چی یوه برخه یـی دولت خیلو، یو ه برخه یـی تتور، یوه برخه یـی مروتواو یوه برخه یـی هم میا خیلوتـه ورکړه او هغه وخت به چی کال پای ته ورسید نودمروتو اومیاخیلوخانان بـه د دولت خیلـو کتنی خیلو مشرخان زمان حضور ته ورتلل اوهغه به په مناسبه اندازه دخلورمی برخی له بابـته هریوه ته خپله برخه ورکوله اورخصتول به یـی .

دمروتودخلورمی بـرخی په ویش باندی لـه خانزمان کتنی خیل سره شخړی را مینځ تـه شوی اود خپـلی بـر خی د نیـولو په منـظور یـی پـه تـاك باندی بـرغـل وکـړ او پـه هغه جـګړه کی چی د دوی تر مینځ پـیښه شوه دولت ـ خیـلو مـاتـی وخـوره او هغوی یی دخپـل مشر سره له تاك نـه خارج اوپـه خپله یی پرد غه ځای باندی قبضه تینګه کړه خود کتنی خیلو دمشر جلیل خان نه یی چی دګندا پور یانو مشر واوپه هغه وخت کی دامان ته یی په پوو وونده دول تګ اورا تګ کاوه مرسته و غوښته اودمروتوسره یی دمقابلی توان نه لاره نو ځکه یی دتاك سیمه خوشی کړه.

تـر د غی جګـړی ازه موده ورو سته د میا خیلو څلور مه بـرخه ضبطه شوه نو ځکه د تتورله بر خی نه پر ته د تاك نور ي تو لی صیمی دولت خیلو ته په لاس و رغلی چی اوس هم ددوی په لاس کی دی اوخرنګه چی دولت خیل دومره دیره

څمکه‌نه شی کرلی نوځکه‌له‌دوی سره‌دهمسایه‌یارعیت‌په دول میشته‌دی .

الفنستن په خپل مشهو راثر (An account of the Kingdom of Caubul کی)
دولت خپل له‌خپل تول رعیت اولاندی‌شویو قو مونو سره اته زره کورنی ښودلی
دي (۱) ددوي څو کورنی په کارنده ، زیمه ، کافر کلا اود کابل په شاوخوا کی‌هم
استوګنه‌لري .

دولت زی

ددغی قبیلی خلك غلجی پښتانه‌دی اوځانونـه په‌سلیمان خیلوورګډوي‌اووایی
چی دوي دیر پخواد کندهارواوغزنی‌دشااوخوا څخه‌لیږدکړی اودننګرهارولایت
درورداتود اولسوالی دچپرهارد علا قداری د دولـت زیو ، بـی بـی مهرواودچینی‌په
کلیو کـی میشته شـوي دی .

همدارازد پکتیا ولایت دګردیزد ښارددولت زیوپه کلی ، دزرمت په اولسوالی ،
دسمنګانو ولایت دمرکزد ایبك په ښا ر ، دبغلان پـه مرکـز او همدارازد کابل
دښاردچهاردهی اوپګرامیوداولسوا لیو په شاو خوا کلیوکـی هم‌یوشمیر دولت‌زی
استو ګنه لر ي د دو لت ز یو یو ز یات شمیر دبلخ پـه و لایت کی هم اوسیزی.
دننګرهارولایت دو لت زي ددرویش ، خیلوا لله داد خیلو ، مندی خیلا و او
زاري‌خیلوپه څانګو ویشـل‌شوی دی (۲)

د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (٤٦٥٩) تنو په شاوخوا کی
ښودل شوی‌دی.همدارازد دننګرهارولایت د مومنددری پـه اولسوالی کـی ددوی
شمیر ۱٤۰۳ تنوتـه رسیږی (۳)

ددوی‌اکثره دکرنی په چاروبوخت دی. یو شمیریی د ولتـی دندی هم‌سر ته
رسوی .پته دی پاتی نه‌وی چی‌د دوی یو شمیر تراوسه‌پوری کوچیانی‌ژوندارې .

---

(۱) دکابل سلطنت بیان ، ٦۰ مخ .
(۲) داهغه‌معلومات دی‌چی‌ما پخپله په‌دغه کالی کی دیرکاونه‌پخوا را تول‌کړی‌دی (لیکوال)
(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۲۹-۳۰ مخونه.

د ینا ر خـیل

دینار خیل غلجی پښتانه دی او دسلیما نخیلو ستری قبیلی تـه منسوبـیزی . ددینار خیلواکثریت په کند هارکی استوګنه لری . ددوی زیات شمیر د کند ها ر دولایت دارغنداب په اولسوالی کی اولژشمیر یی د کندهارپه مرکز کی استوګنـه لری . ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصا ئیی له مخی د(۳۳۸۸) تنوپه شا وخوا کی اتګل شوی د ی (۱)

یوشمیر دینارخیل دپـکتیـکادولایت مرکزشرنه کی هم استوګنه لـری او یوشمیـر دینارخیل دګردیزدښاردرباط په سیمه کی هم ژوند کوی .

رتن زی

دوی بیتنی پښتانه دی ،خونوربیتنی داسی عقیده څرګندوی چی په بیتنـیو کی دبوبلك زوی علی یو کوچنی ما شوم چی نسب یـی ښکاره اوخرګند نه ،و موند او رتن نوم یـی پری کیښود اوهغه نسل چـی دده له پښته رامینځ ته شوی درتـن زی په نامه سره یادیزی (۲)

رځر

داهم دمندریوه خانـګه ده. دوی په پنځو کوچنیوخانګو ویشل شوی دی چی د ملاك زی ،مانی زی ،اکوزی ،خضرزی او محمودزی نه عبارت دی. مانی زی په واګی ، ترلاندی ، پرمولی اوادینه کی ، ملك زی په بارحسین ، شیردره او یعقـوبـی کـی اکوزی په دو بیانو ،سره چینه او اسمعیله کی ، خضرزی په شیوه ،کالـو خان اوشیره غونـډ او محمودزی په نـوی کلی ، شیخ جانـا ، اسـوتـااونـارنجی کـی میشته دی. (۳)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲-۹۳مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳۸۸ مخ .

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۲ مخ .

زاخیل

زاخیل په غوریو پښتنو کی یوه پښه ده (۱) چی پر «دولت یار» ورځی (۲) او په دولت یار و کی بیامو مندی په ځینو کتابونو کی راغلی دی:

«زاخیل دمومندو په دویز یو گډیزی»

استاد رشاد دراحت یاد په نامه اثر کی لیکی:

دوزیری اوخویزی دمومندو دوی نا متو ځانگی دی. دوی د گنداو او کوه اخیلو تر مینځ میشته دی.

زاخیل زیاتره کوچیان دی دیشین. (۳) اوغرشین هم پکی شته (٤) دننگرهار سیمه کی د کان او کترغی تر مینځ میشته دی دننگرهار د کامی او سمر خیلو تر مینځ هم د زاخیلو څوکلی شته د د کی ختیځ لورته د کابل سیمه پوری خواته هم زاخیل پراته دي:

---

(۱) غوری هغه پښتا نه دی چی د چنگیز د ٦۳٤ هـ،ق مړ په تار اکونو او د چنگیز یانو په ناتارونو کی له خپلی اصلی مینی (غور) څخه لیږد (مهاجرت) ته اړشوی دی. د غوریو پښتنو نوم د خوشحال خان (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ.ق) په دیوان کی داسی راغلی دی:

هند ته یی روان کړم بدرگه می مستجاب
هم مالک، هم خان، هم د همه غوری ارباب

داورنگزیب عالمگیر (۱۱٦۸-۱۱۱۸ هـ . ق) د زمانی یوه بل شاعر حسین پکلی وال ویلی دی:

درقیب له ناکردو به می خلاص نه کا کـه جنبـه می تمـامی غو ری ، خښی شی

غوریو پښتنو ته غوری خیل هم ویل کیږی . میرد اد خایل د خان کجود تاریخ (دیوان ٤٦٦) (۱۰۳۱ هـ.ق تالیف) په مقدمه کی راوړی دی.

غور یه خیلـه پیغور مه کړه تو- خښی ، یی سره ورو نه

(۲) دولت یار: د غور داداری مرکزد چغچران د کاسی په د ره کی د یوه ځای نوم دی چی تراوسه پوری یی هغه زور نوم پاته دی او د د غی پښتنی قبیلی په نامه یاد یږی. وگ د پښتنو قبیلو د کشنری لومړی برخه ۵۰ مخ .

(۳) د کندهار پښتانه دیشین هغو پښتنو ته وایی چی کوچیان نه وی د مالونو د روزنی پر ځای کښت او کر وکړی او په کاییو او ښارونو کی اوسی .

-٤- هغه پښتانه چی په غرونو کی میشته دی غرشنه بال کیږی. د کامی فشار پرووستی هجادی، مفردیی غرشین دی. د پښتنو یوه ټپه هم په دغه نامه بلله کیږی.

دننگرهارپرزاخیلوبوسیره په قندوزکی هم زاخیل میشته دی (۱)اودکورنیو شمیریسی تقریباً دووزروته رسیزی مشهورکلی کی یی دا دی:

۱ـ زاخیل کلی دسپین زرشرکت شاته ۲ـ خوندان کلی: دچاردری دسیند پرغاره ۳ـ پاچا قندرکلی: دزرخرید په سیمه کی (۲)

دکندزپه ښارکی هم زاخیل شته ددغی سیمی نامتوبډای نازکمیرخان زاخیل و د افغانستان نامتو لیکوال استاد عبدالروف بینواهم دپیښورنوښارکی دزاخیل په نامه دبوه کلی نوم اخیستلی دی اوزیاته کړی یی ده چی دپښتو، پارسی، عربی او اوردوژبو مشهورلیکوال اوشاعر «راحت زاخیلی» په دغه کلی کی زیږېدلی دی(۳) خوپخپله اروانبادراحت دپیښورنوښارپه سیمه کی دزاخیلو دری کلی ځودلی دی(٤) هانری جارج راورتی دنوښارد زاخیل کلی دازی خیل په نامه یادوی (٥) خود هندوستان دجغرافیې ټولنی ددغه کلی نوم زاخیل لیکلی دی اروانباد «راحت زاخیلی» هم کښلی دی چی دنوښارپه سیمه کی دازاخان باجوری دری زامنو دری کلی ودان کړی دی چی دری سره دزاخیلو پ نامه یادیږی .

دزاخیلو کلی دنوښارپه جنوب غرب کی پراته دی. دزاخیلو اونوښارترمنځ دپیرپایی کلی پروت دی. پیرپایی لهنوښارهځخه دوه نیم کروه وا تن لری. (٦)

---

(۱) قندزردافغانستان له شمالی ولایتونوځخه دی. د آمورودیی اه شوروی تاجیکستان نهبیلوی ختیځ ته یی تخار، لویدیځ تهیی باغ اوسو یل ته یی د بغلا ن ولایتونه پراته دی.

(۲) دپاچا قاندر زیارت په د غه کلی کی شته .

(۳) و.گ. اوسنی لیکوال (۱-۱۲۱٤) داستاد عبدالروف بینوا تالیف دکابل دولتی مطبعه ۱۳٤۰ .

(٤) وگوری لغات افغانی، دراحث زاخیلی تالیف ۱۲٤ مخ.دلاهور چاپ .

(٥) و.گ. د تواریخ خورشید جهان په ۱۹۸ مخ کی ازی خیل دځمکنیو یوهریښه ښودل شوی ده څکمنی هم غوری پښتانه دی .

(٦) د کابل رود چی هاته یی لنډی بولی د نوښار په مینځ کی تیر شوی دی شمالی برخه یی داشنغر په نوښار شهرت لری او محمدزی پښتانه په کی اوسی جنوبی برخه یی چی دخالصه نوښار پهنامه یادیږی گډوله خلك پکی اوسی په دغه ځای کی ز موږ مطاب له نوښار ه څخه خالصه (جنوبی) نوښار دی .

اوزاخیل له پیر پایی څخه یونیم کروه لیری دی . په دی حساب نودنوښار اوزاخیل تر منځ څلو کروه لارده. دپښورا واتلك تر منځ پاچا هی لارد زاخیلو شمال ته تیریزی. دپښورښارا وزاخیلو تر منځ یوولس کروه واتن دی. دنوښاردز اخیلو کلی له پیښورښارخخه شمال ته لږ مایل ختیځ اورته واقع دی او د مشهورشاعراو لیکوال «راحت» دتاتوبی په نسبت یی د پښتنوپه ادبی حلقو کی خاص شهرت په برخه دی. اروابناد راحت زاخیلی په څلورو ژبو (پښتو، پارسی ،عربی اردو کی) دشپږو یشتو تالیفاتو اوترجمو څښتن دی (۱)

زموخت ،زمښت یازویمشت

زموخت دکرلانی قبایلوله جملی څخه دی چی دهغی دقبیلی یو مشهورښاخ دی چی ددومشتی بادومختی په نامه هم یادیزی .

ددغی قبیلی پنځه تپی په دی دول دی: خویداد خیل، واتی زی، منتوال ، منډان اودولت زی. نن ورځ دغه تپی زیاتره په خپلونو مونوسره شهرت لری . دزمښت قبیله دکورمی ایجنسی په جنوب ختیځ کی استوګنه لری . ختیځ ته یی اورکزی اوبنګښ، شمال ته یی اورکزی، لویدیځ ته یی توری اوسهیل خواته دبنګښوسره پوله لری.

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوګنه لری . په ۱۹۶۱ کال کی ددوی شمیر (۳۰۷۰۶) تنوته رسیده. دوی سنی مذهبه اودسمل په ګروپ کی شامل دی ، خونړ اورکزی قبیلی یوه برخه شمیرل کیږی (۲)

زیرك (څیرك)

درانیان یاابدالیان چی دسړبن په تولنیز ګروپ پوری اړه لری په دووسترو ښاخونو باندی ویشل شوی دی چی یویی څیرك (زیرك) اوبل یی پنج پای دی:

---

(۱) زاخیل دراحت تاتوبی ، دراحت یاد، د کابل پوهنتون فرهنګی شورا ،کابل ۱۳۶۳ ش کال ۲۵۴-۲۰۰-۲۵۶ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۹۰ مخ .

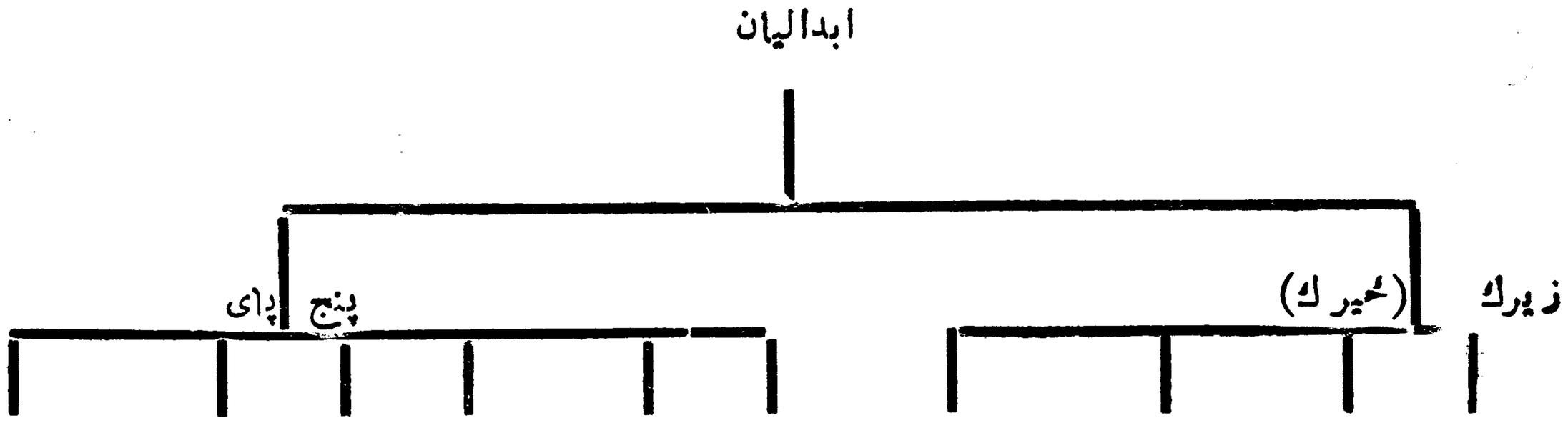
لکه چې دابدالیانو په مبحث کې موږ خبرې وکړې د اسلامي دورې په تاریخ کې لومړۍ نامتو سړي چې د(ابدال =اودل) پـه نامه یاد شوی د پښتنې قبـیلو مشهورینکه دی چې دخپـل نامتو کهـول سره د سلیمان په غـره کـې اوسیـده. دی دترین زوی، دشرخبون لمسی اود سربن کړوسی دی اودده نوم په پښتو ادبیاتـو اوپخوانیو نسخو کې (اودل) اودجمع منسوب په صورت (اودلی=ابدالی) ضبط دی چې د ٤٤٠ هـ یا ١٠٤٨ م کلونو په شاوخوا کې یې پښتانه قـبایل پرځان راټول کړي وواوددده له توکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چې په ز یرك سره مشهورو پښتنې قبیلې یې د سلیمان له غره څخه د کندهـار سیمې ته بوتلې او هلته یې میشته کړي اود خپل ژوند په پای کې یې خپل زوی ملك بارك پـه مشري کښیناوه او تر بارك وروسته د زیرك بل زوی (ملك پوپل) خـپل نفوذ (داوسنی بلـو چستان) تـر شال اوژوبه پورې ورساوه اود پنځه شپیتو کالو تر مشرتوب وروسته د(٨٩) کلونـو په عمر مړشو .

ویل کیږي چې دابدال تر مرینې وروسته ړځرد خپلې کورنۍ مشرشواوده د خپلو زامنوله جملې څخه یې خپل مشرزوی عیسی خپل جانشین وټاکه .

دعیسی دزامنوله جملې نه سلیمان ترټولو پوه اوهوښیارسړی وچـې تـراوسه پورې هم پښتانه هوښیارسړی ته ځیرك وایی. که څه هم عیسی د میرك پـه نامه مشرزوی درلود، خوسلیمان یې دهوښیاری له کبله خپل جا نشین وټاکه .دزیـرك په ځلورو زامنو کې یې مشر بارك نومیده اوپلار دی د کورنۍ مشر تاکلی و ، خوځه موده وروسته مشری دپوپل لاس ته ورغله.

لنده داچې په پای کې ابدالی احمد شاه چې د پوپلـزیو دښاخ دسدوزویـو د ځانـګې څخه ود ١٧٤٧ع نه تر ١٧٧٢ع کاله پورې یوه لویه اوپراخه امپراتوری جوړه کړه .

درانیان له همدې کبله په دوو ستړو ځانګو یعنې ځیرك اوپنج پای باندې ویشل شوې دي چې شجره یې په لاندې ډول ده :

زیرمانی

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثره یی دتوخو په سیمه کی استوګنه لری ، خود کابل نه تر کندهاره پوری په څینو کلیو کی یوا دوه کو ره میشته دی اکثره زیرمانی دکرکیلی په چارو بوخت دی خوځینی خلک یی سوداګری هم کوی. (۱) ددوی دشمیر په باب کوم معلومات ترلاسه نه شول اونه یی د خیلو نو ویش راته څرګند شو دزیرمان کلمه داوستایی عصر سیریمان راپه زړه کوی چی دسلیمان: کلمی سره یی ریښه یوه اودسلیمان یعنی د(روه)دسیمی معنایی لرله.

زیرانی

دغوریاخلورم زوی زیران نومیده چی اولاده یی دزیرانی نامه یادیږی. دوی دننګرهارد زیرانیو په سیمه کی دتاجیکو سره یوځای استوګنه لری اواکثره خلک چی ددوی دنسب له شجری سره آشنا نه دی هغوی تاجیک بولی (۲) لکه چی اخوند درویزه هم په خپل مشهور اثر تذکر الابرارو الاشرار کی لیکلی دی چی دزیرانی بناخ دخپلو نو روورونو نه بیل اودننګرهار دسیمی له تاجیکانو سره او سیږی (۳) ددوی ځینی خانګی لکه پهار خیل ، دولت خیل ، احمد خیل اوتار خیل د برو

---

(۱) پښتانه دتاریخ پهر نا کی ۱۳۲۶ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۳۵۲ مخ.

(۳) تذکرة الابرار والاشرار (۶۹) مخ .

مومندو سره په غم اوښادی کی شریک دی (۱) همدارازددغی قبیلی یو شمیر خلک دلغمان ولایت دالینګار په اولسوالی کی هم استوګنه لری. (۲)

ساپی

ساپیان دغرغښت په تولنیز ګروپ کی یوه مهمه قبیله ده. ددغی قبیلی اکثره وګړی په کونړ، لغمان، کاپیسا او دمومندو په ایجنسی کی استوګنه لری.

دساپیو قبیله دتاریخ په اوزدو کی په مختلفو اوبیلابیلو نومونو سره یاده شوی لکه ساپی، صافی، ساپین، سپین، صابیس، سابیت، سافیست، صافیت، ساپینګ، ساپیته، ساپیسته، اساپنتیه، سپینته، سوپتا اونور. . . (۳)

دغه قبیله په لو مړی سرکی په لاند نیو شپږو ښاخونو ویشل شوی ده:

کندهاری، مسود، ګوربز- ودیر، ګاګی زی اوخادی خیل (٤)

داسی روایتو نه شته چی ساپیان یوه پخوانی آریایی قبیله ده چی دیونانی کلاسیک مؤرخینو له خوا ذکر شوی ده او اسکندر د کونړ اولغمان په ځمکو کی ددغو خلکو سره مخامخ شوی دی اودیر جنګونه یی هم ورسره کړی دی. ددی خلکو څه برخه دباجور په شااوخواکی هم داسکندر سره په جګړو کی مخامخ شوی دی (٥)

لغمان او کونړ ته ساپیو دراتلو په باب داسی ویل کیږی چی د ۲۰۰۰ ق م په شااوخواکی باختری آریائیان دشمیرد زیاتوالی اودځای دتنګوالی په سبب په لیږ دپیل وکړچی دهندوکش له درونه دکاپیسا په حوزه کی ښکته شول او له دی ځای نه یی تقریباً دسیندو نو طبیعی مجراګانی په مخه ونیو لی سهیل ختیځ اوسهیل لویدیځ خواووته خواره شول چی دهغو څخه یوی دلی دکابل سیند

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه لو مړی توک ۱۱۸ مخ.

(۳) عبدالمالک کوڅکوال ساپی، «ساپیان: اودهغوی قبیلوی ویش» دجرګی مجله ۱۳٦۵ کال ۳۵ مخ.

(٤) حیات افغانی - ۳٤۳ مخ.

(۵) مطیع الله چمبیلی «بیا هم ساپیان و پیژنی» دکابل مجلی ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.

په مخه نیولی اود نجراب، تگاب، سروبی اولغمان لاری د کونړ دسیند حوزی ته رسیدلی دی .

په دی کی هیڅ دشك اوتر دیدځای نشته چی ساپیانو دمیلادنه ۲۰۰۰ کا له دمخه په مهاجرتونو پیل کړی اواوس په کاپیسا، کوهستان، کوه ساپی، لغمان؛ کونړ، جندول، پشات، سوات او باجور کی میشته دی (۱)

دساپیانود استوګنی سیمی :

دساپیانو زیات شمیر د کونړ په ولایت کی استوګنه لری چی په نومورې ولایت کی یې شمیر تقریباً (۱۰۲۲۸۶) تنه ښودل شوی اوداستوګنی ځایونه یې اسد آباد، نرنګ، سرکانې ، دانګام، څوکی، نورګل ، پیچ ، چپه دره، بادیل، دیوه ګل، دمزاردره اوشونګړی دی.

همدارازدلغمان دولایت دعمرزیو، علی خیلو، پاچاخیلو، احمدزیو، باریزیو، سالاو، ګاګړ، کوتالی ،درویش آباد، دولت شاه، آتوك، چکله اودوګل کی هم ساپی ژوند کوی چی په نومورې ولایت کی یې شمیر (۴۰۹۲۸) تنه ښودل شوی دی.

یوشمیر ساپیان د کاپیسا ولایت دتگاب په اولسوالی اونجراب کی هم استوګنه لری. همدارازدپروان ولایت په کوه ساپی ، سیدخیلو، کوهستان او کوهدامن کی هم یوزیات شمیر ساپی میشته دی.

دننګرهار ولایت دخیوی داولسوالی په درۀ نور کی هم ددوی یو کلی شته چی دبودیالی په نامه سره یادیږی (۲)

همدارازیوزیات شمیر ساپیان دباخ په ولایت کی هم استوګنه لری. هغه شمیر ساپیان چی دمومندو په ایجنسی کی استوګنه لری ددوی ځای دسره کمره په نامه سره یادیږی اود ۱۹۶۱ کال دسرشمیرنی له مخی ددوی شمیر (۵۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی چی دمومندو دایجنسی دساپیانو کلتورکت مت مومندوته ورته دی (۳)

---

(۱) مطیع الله چمبیالی - بیا هم ساپیان وپیژنی ، دکابل مجلی ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱٦٤ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۵ مخ .

دساپیانوله پښتنی تبرخخه یوزیات شمیر کورونه په سیوی کی میشته دی خوځرګنده دی وی چی دغوساپیانواوس پښتوهیره کړی دهاودسند یانو کلتوری حاکمیت یی پرځان منلی دی (۱)

اقتصادی جورښت یی :

دکونړساپیان له دی کبله چی دکرنی ځمکی یی لږی دی نود هغی ترځنګ غواګانی، وزی، ګډیان او میښی هم روزی چی دهغوی دغوښو، شیدواونورو حاصلاتونه استفاده کوی . ددوی دکرنی ځمکی اکثره للمی دی چی اوبه نه ورسیږی اویاد اوبو رسیدل ورته ناممکنه دی . اکثره بزګران یی په غړیی کی ژوند تیروی په تیره بیا هغه بزګران چی دبادارانو (دمځکوخاوندانو) ځمکی کړی مجبوراومکلف دی چی دتخم نه پرته نوری تولی ستونزی لکه غوایان، دبزګری آلات، دځمکی وهل، کرل، ریبل، راتولول اومیده کول پخپله غاړه واخلی حتی دځمکی دخاوند کورته دحاصلاتوورل هم دبزګرپه غاړه دی بزګر مجبوردی چی ددی نورو کارونوترځنګ دخپل بادارخره، غواګانی یا میښی وساتی . همدارازبزګرخپل بادارته دغره نه وریالر ګی راوړی، دبزګر ښځه دځمکی دخاوند دښځی اوامروته باید غاړه کیږدی . لنډه داچی اکثره خلك یی غریب اونیستمن بزګران دی .

خوراك :

دوی په خوړو کی اکثره دجوارو ،اوربشواووریجونه استفاده کوی . خرنګه چی دوی دبزګری ترځنګ په مالداری هم بوخت دی نواکثره یی دغواګانواومیښود مستواوشړومبونه هم استفاده کوی اوغوړی یی یاپه شتمنو خلکوپلوری اویایی دننګرهار سیمی ته دپاورلوله پاره راوړی . همدارازدوی دغنمواووریجونه هم ګټه اخلی .

---

(۱) پښتواو پښتانه په سهیای پښتونخوا کی -۴۹ مخ.

جامـی.

دوی اکثره دوړیواووزود وژغنو نه ځانته مخصو صی جامی جـوړوی چی دریشی تـه ورته دی خوتنهی نه لری . بنځی یی تورپرونی اړاوزده کمیسونه لری : ددوی پرتگونـه چین داره وی . نـارینه بـی دخمتاد تو کـر نـه هـم ځانته کالی جوړوی اواکثره یودول توپی چی پکواونـه یی بولی اودوړیونـه جوړشوی وی په سروی .

میلمه پالنه :

داقتصادی تنگسی اوبی وسی سره سره ساپـیان میلمه پال خلک دی . دوی دمیلمنوله پاره حجری لری چی پـه دی کار کی یوله بل سره سیالی کوی . پـه دوی کی دمیلمنوقدرزیات دی . ددوی پـه حجرو کـی د موسیقی آلات لـکه سیتار، رباب، منگی اونورشته :

پښتنـی ننگ :

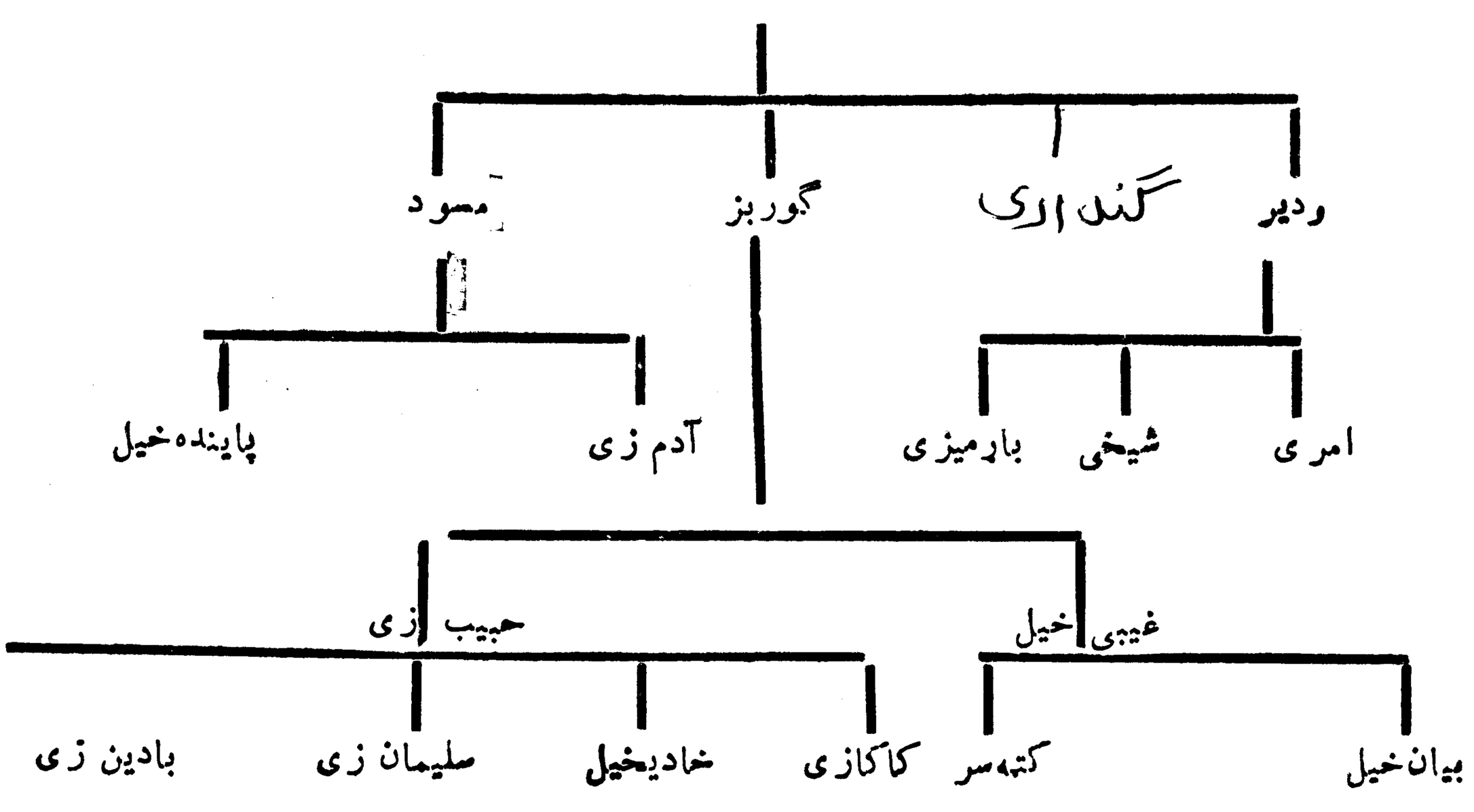
ساپیان دقام په ننگ کی غیرتمن خلک دی . دوی دخپل وطن دآزاد ولو په خاطر دانگریزی بنکیلاکگروسره خوځولی جنگیدلی دی اودول دول قربانی یی ورکړی دی همدا سبب دی چی د کونړپـه اولسی ژونـد کی دوسلی در لودل اوساتل دیر اهمیت لری او دساپیوپه باب وایی چی یوه ورځ دیوه ساپی په کور کی نارینه ماشوم وزیږید ځرنگ چی په اکثروپښتنو کی دارواج شته چی دنارینه ماشوم توزیږیدو وروسته دتوپلك دزی کوی ځرنگ چی د غه سړی توپلك نه درلود نـولاړ خو یوتوپلك پیدا کړی اودزی وکړی خوچاخپل توپلك ورنه کړ . کوم وخت چی بیرته خپل کورته را ستون شونوچا ورته وویل چی راشه زوی دی وگوره که نه کبر به وشی . نوهغه په ځواب کی ورته وویل چی زما زوی باید د لومړی ځل له پاره زما مخ ونه وینی ځکه زه دومره نامردیـم چی دخدای په دی لویه د نیا کی یوتوپلك هم نه لرم چی دزوی د زیږیدواعلان پری وکړم نو که هغه زما مخ وگوری نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

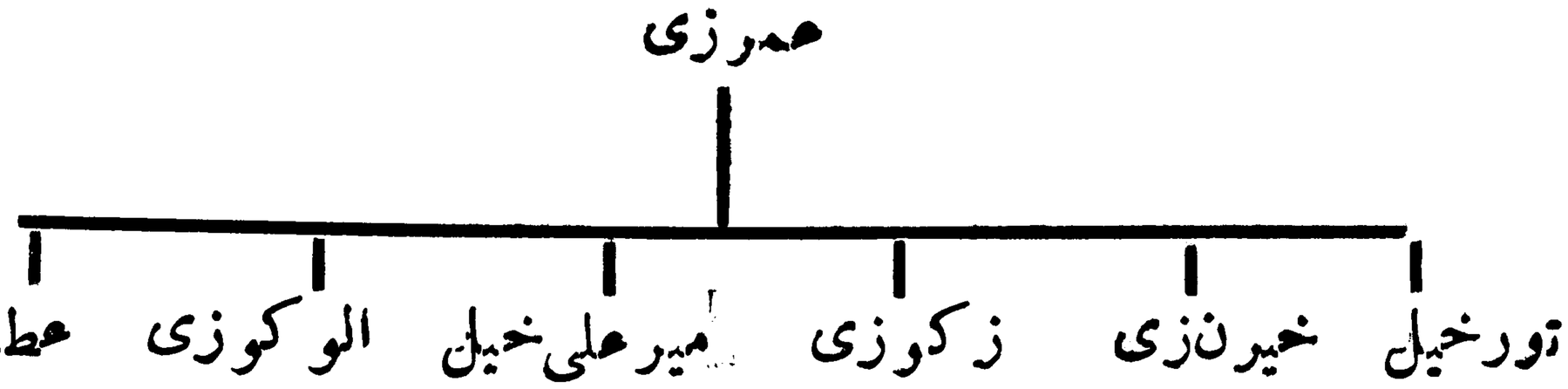
ښایی چی د هغه څخه به هم زما غوندی بی همته سړی جوړشی ښه به داوی چی دیوه نارینه اوبا همته سړی مخ ته وگوری .

ساپیان د غیرت او ننگ په تکی سراو مال ورکوی په دوی کی ښځوته طلاق ورکول سخته بی ننگی ده .څوك چی د چاپه ښځه تورن شی نو دهغه ژوندبیا په مرگ شمیرل کیږی . دچا په کور کی چی څوك مړشی نو که نیستمن هم وی نو هغه مجبوراو مکلف د ی چی خیرات وکړی په دوی کی د خیرات نه پرته د مړی ښخول شرم گڼل کیږی . همدارازدوی ملایانواومیاگانو ته د خیرات ، صدقی او سرمایی نه هیڅکله هم غاړه نه غړوی .

دوی د هدراو ننواتی په مقابل کی د دیری لویی گناه نه هم تیریږی . لنډه دا چی دوی په پښتنی ننگ کی دیرتینگ دی .

د لغمان په ولایت کی د عمرزیو ما پیانود نسب شجره

سالارزی

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورونوځرگنده به شی، چی سالارزی سربنی پښتانه اود ترکانوپه ډلورو ښاخونوله جملی څخه یو مشهور ښاخ دی چی دباجوړپه لرآمدك، برآمدك، لرسدین، برسدین، ښار، ناوه‌گی، کوڼکی، الیکی، چارمنگ بابوقره اورودکی میشته دی.

په سالارزیوکی دبرم اولاده برم خیل اودهلال اولاده هلال خیل د دانگام اواسماردتاریخ سره نه‌شلیدونکی ارتباط لری.

د باجوړخخه پرته د افغانستان دکونړپه ولایت کی هم زیات شمیرسالارزی استوګنه لری اوددوی داستوګنی ځایونه په دی دول دی:

دانگام، شونګری، اغذباغ، اسمار، ساو، ساوخور، ناری، څوکی، بارګام، ازیرګل، بریکوټ، دمبرو، حساره، کرهاله، دم کلی، نرنګ، ګنجګل، دونوی اوتانګوتره کی هم میشته دی (۱)

په سالارزوکی دقوم مشری دابراهیم خیلو (برم خیلو) په لاس کی ده. داسی روایت موجود دی چی په یوه وخت کی د سالارزودلرآمدك په غوندی نومی کلی کی دکامران په نوم یوسړی او سیده په دی کلی کی دده دیوی میرمنی څخه دوه زامن دهلال اوابراهیم (برم) په نامه وزیږدل. دزلمیتوب په وخت کی دوی دخپل پلارسره پزګری کوله اوخپلارترمړینی وروسته هم دپزګری په کارونو بوخت وو. یوه ورځ برم په پټی کی یوی کوله یوملنګ په آس سپورد پټی ترخنګ ودریدل. ملنګ برم ته وویل: «لارشه اوګره را ته راوړه» په شرمبو کی یخی وریجی چی یوځای شی اوګره ورته ویله کیږی برم لاراو له کورنه یی اوګره ورته راوړه. ملنګ داوګری کوندی (دلرګی کاسه) په لاس کی ونیوله اواوګره یی په څمکه تری کړه برم له کوره دری ځلی اوګره راوړه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور -۱۶ مخ.

او ملنګ دری ځلی ټوی کړه ، خو برم هیڅ عکس العمل ونه ښود .
ملنګ لاسونه پورته کړل او په دعا کی یی وویل : « برمه ! خدای دی
د ټولو سالارزو خان کړه » له دعا نه ورو سته ملنګ لار او برم په خپلی
یوی بوخت شو. دیوی کولو په وخت کی هغه په پټی کی دسروزرو خزانه ومونده.
هلال پټی ته راغی. برم ورته وویل کیسه وکړه. هلال په ملنګ پسی وزغاستل . ملنګ
ورته وویل «د سالارزو خانی می برم ته ورکړه ستا په خوله دی خدای برکت کړی .
اولسی جرګی دی ستا په خوله فیصله کړی او په کومه جرګه کی چی ستا اولاده
نه وی هغه دی نه جوړیږی»(۱)

همداسبب وچی اوس دده اولاده هلال خیل او لسی شخړی فیصله کوی.

سکندرزی دسدین او آمدك په دوولویو ښاخونو ویشل شوی دی :

۱ـ دسدین خانګی دادی: سین خیل ، کتګی خیل ، عالی خیل ، قلندر خیل ، خیرخان خیل ، کندر یان .

د آمدك خانګی دادی : ابراهیم خیل (برم خیل) ، هلال خیل ، میردادخیل ، شومه خیل ، اکاخیل ، محمودخیل ، بدلزی ، ګبری ، فتح خان خیل ، حیدر خیل ، تورخیل ، څرګند خیل اوتاران .

د ۱۹۶۱ع کال دسر شمیرنی په اساسی په باجور کی دسالارزیو شمیر (۷۰۵۰۰) تنه اودافغانستان دکونړ په ولایت کی ددوی شمیر د(۳۹۹۸۲) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی .

ساك (سهاك)

دنسب دشجری دلیدلو نخه څرګندیږی چی ساك(سهاك) دانډراوتره کی ورور دموسی زوی ، دابراهیم لمسی اودغاجی کروسی دی . دساك په خانګو کی یوسف خیل دشمیر له مخی دبردی. دوی اکثره دپکتیادولایت دزرمت په اولسوالی ،

---

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ، دپښتو څیړنو بین المللی مرکز ۲۱۹ـ ۲۲۰ مخونه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلوگردولایت پەخروارنومی سیمه، دننگرهار ولایتپەحصارکغلجی اودسرەرو پە اولسوالیو کی میشته دی. همدا ر از ددوی بو شمیرد کابلدو لایت د پغمان

داولسوالی پەبیلك توت ، دبگرامیوپه شیوکیوادکاپیساولایت پەتگاب کی اوسیزی. یوشمیریی پەلغمانادهندوکش دلری پەنوروسهیلیدرو کی هم میشتەدی (*)

دننگرهاولایت دسرەروداوحصارك غلزایی پە اولسوالیو کی ددویشمیر (۲۲۶۸) تنه اوپه تول افغانستان کی ددوی شمیر (۲۲۷۸)تنه ښودلشوی دی(۲) خوزه ددغی احصائیی سره موافق نه یم ځکه چی دحیات افغانی لیکوال دپتمی- محمدحیات خان ۱۳۰ کاله پخوالیکلی دی چی ساك (۷۰۰۰) کورنی دی (۱)

سبری

سبری دکرلانی دتولنیز گروپ څخه دی اود خوست لویی ولسوالی دیعقوبیو پە علاقداری کی استوګنه لری. ختیځ تەیی باك اوتریزی، جنوب تەیی دخوست سیمه اودلویدیځله خواد منګلو دقبیلی سره پولەلری:

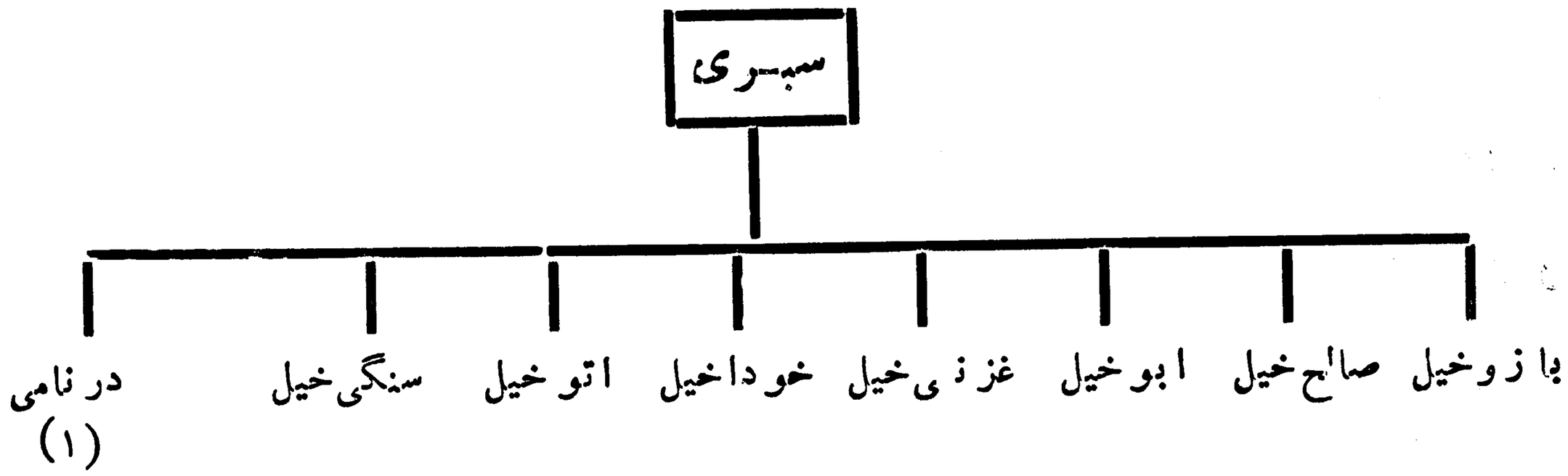
دغه خلك دکرنی او مالداری پە چاروبوخت دی : دوی دمزرونه پوزی، پری، جای نمازونه اوتوکری ګانی جوړوی. دیعقوبیوپەعلاقەداری کی دسبریونه سربیره یعقوبی او مولی هم ژوند کوی :

ددوی سیمه دیرەښەشنه، حاصلخیزه اوآبادەده. ددویشمیر پە تخمینی دول (۱۹۰۲۶) تنه ښودلشوی دی (۲)

(*) کله چی زه پە ۱۳۵۶ کال دفاریابولایت مرکز (میمنی) ته تللی وم نو دمیمنی دښار شمالولویدیز خواتەپەپنځەیاشپږ کیلو متری کی پە کیزدیو کی یوشمیر کوچیانواوسیدل چی دوی ځانونه سهاك یاساکری کوچیان معرفی کول او ماداسی واور یدل چی دوی اوړی اوژمی هم دلته پە کیزد یوکی تیروی او کوم بل ځای ته لیږد نەکوی (لیکوال)

(۱) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایلولایات سرحدی کشور - ۲۹ -۳۰مخونه.

(۲) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۵۹ مخ.

سپندزی

دوی ته سیدان هم وایی اودترین اه قبیلی سره یوځای د پشین په سیمه کی په کرکیلی او سوداگری بوخت دی، خوددوی په باب زیات معلومات ترلاسه نه شول (۲)

سپین ترین

لکه چی د تورو ترینو په مبحث کی وو لوستل ترین دشر خبون زوی دسر بن لمسی دری زامن درلودل چی تور، سپین اواو دل نومیدل (۳)

سپین ترین په ځلورو ښاخونو ویشل شوی دی اوپه شمیر کی د تورو ترینو په پرتله لږ دی. دوی په ژوره، تل، چوتیالی، هرنایی، دوکی اوچو تیرکی میشته دی. دسپینو ترینو او تورو ترینو ترمینځ دکاکړو سیمه موقعیت لری. ترین په دودونو، رواجونو، خویونواو خصلتونوکی دابدالیانو په څیر دی، خوځینی رواجونه یی کاکړو ته هم ورته والی لری. دوی دکرنی اومالدا ری په چارو بوخت دی. خلکځ یی قوی اوپیاوړی دی. په پخواو ختونوکی سره له دی چی دتورو اوسپینو ترینوترمنځ واټن دیرو، خودوی دیوه ګډخان ترادا ری لاندی وو چی دغه خانی دیو کلونه دتورو ترینو دبټی زی په ښاخ پوری اړه لرله چی په دی باب یو مهم متل موجوددی چی وایی: «خانی ده په دوه کوره په لوحانی کی برکتی ده په ترین کی په بټی ده (٤)»

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور د ٦٠ مخ چارت.
(۲) حیات افغانی ٦٣٠ مخ.
(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۷۷ مخ.
(٤) حیات افغانی ۲٤۹ مخ.

ستانـکزی

ستانـکزی غلجی پښتانه دی اود احمد زی قبیلـی یوه څانګـه بلل کیـزی .
ددغی قبیلی خلك زیاتره دلوګرا ونـنګرهارپه ولایتو نو کی استوګنه لری. د ننګرهـار
په ولایت کی دوی دسوه رود په اولسوالی اودچپرهارپه علاقه داری کی استوګنه
لری. چی په سره رودکی ددوی شمیر د(۱۵۷۰)تنواودچپرهارپه علاقه داری کی
د(۱۳۲) تنوپه شااوخواکی ښودل شوی دی(۱) خوښایی پهلوګرکی دستانـکزیو
شمیر بیخی ډیروی.

ستانی زی

ستانی زی دغلجی په تولنیزګروپ کی یوه پیژ ندل شوی قبیله ده چی دسلیمان-
خیلو یوښاخ بلل کیزی. ستانی زی دوردګو په شمالی برخه او د ننګرهارپه حصارك
غلزایی اوسره رودپه اولسوالیو کی استوګنه لری . ویل کیزی چی جبارخیل او
هابـکرخیل دستانی زیومشهوری څانګی دی چی د کابل اوجلال آبـا د ترمینځ
سیمو کی میشته دی.

ستوریانی

دغه قبیله په وصلی توګه دسربن په تولنیزګروپ کی شامله شوی ده. ددوی شمال
ته شیرانی ،لویدیځ ته یی زمری، ایسوت او موسی خـیـل او جنـوب لـور ته د
(کسرانی اوبزدارو) بلوڅوسره پوله لری.
دوی دشمیرله پلوه لږدی اوپه دووعمده برخوویشل شوی چی احمد زی او
ګدارزی نومیزی (۲)
مونټ ستوارټ الفنستن په خپل مشهوراثـر(دکـابـل سلـطنت بیـان) کی
دستوریانوپه باب داسی کښلی دی :
«ستوریانی تردغوورومتیووختونوپوری تول کوچیان وو. ددوی سیمه په

---

(۱) معلومات مختصر دربارہ اقوام وقبایل ولایا ت سرحدی کشور - ۲۲ مخ .
(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ، ۹۷ مخ .

حقیقت کی دکرنی له پاره دومره مساعده نه ده. دیروخت نه نیریزی چی دوی د غه صیمه ددامان دبلوخانو خخه ونیوله اوژمی به یی هلته اړول او په اوړی به یی خپلی مینی اوړمی دموسی خیلو کاکړو سیمی ته بیولی. دغه لیږدیدنی دهغی جګړی له کبله چی ددوی اودکاکړودیوی قومی خانګی ترمینځ شوی وی نا راحته کوونکی ثابتی شوی په دی چی دوی مجبورو ودهغوی له ملکوخخه واوړی، نود ستوریانو قوم نیمایی برخی خپلی رمی و پلورلی او په کرنی یی پیل وکړ. هغی بلی برخی یی دپخواپه څیر خپل عادت ته دوام ورکړ، خودیرزر په دی مجبور شو ل چی دهغو نوروپه لاره روان شی. دنویواو پخوا نیومیشته شوو ستور یانو ترمنځ له خوجګړو نه وروسته ټول قوم کرو ند ګرشو. یوازی دوه خانګی یی ترا وسه هم کوچیانی ژوندته دوام ورکوی اواوس هم په پسرلی کی خپل مالونه سپو ستا (Spusta) ته چی دسلیمان تخت په جنوب لویدیځ کی دی خیژوی.

سره له دی هم دیرستوریانی تراوسه پوری سوداګراودمالونوورونکی پاتی شوی دی اوداهغسی ژونددی چی دګرځنده پوونده ووژوند ته نژدی دی. دوی معمولاً په خرواوغوایانومالونه وړی اونژدی خلورزره کورنی حساب شوی دی» (۱)

دوی ددیره اسما عیل خان په ضلعه کی استوګنه لری. څرنګه چی ددوی دیره لیږی پرته ده نوافغانستا ن ته تګ اوراتګ نه کوی (۲)

دشوروی عالم ستانیشفسکی A.B.staneshevski د اتنوګرافیکومعلومانو له مخی چی د ۲۰ پیړی په لومړیو کی یی ورکړی ددوی شمیر یی د (۳۵) زرو په شاوخوا کی ښودلی دی.

---

(۱) دکابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۶۳-۶۴ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نخستان - ۹۸ مخ.

سدوزی

سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه، ده چې په سر بنی پښتنو ورګډیزی د دغی قبیلی لوی نیکه یا مورث اعلی اسدالله خان وچی په ۹۶۵ هـ کال کی زیږیدلی او په ۱۰۲۱ هـ کال وفات شوی دی. دی په عوامو کی په «سدو» مشهور واوده دنامه له کبله د اقبیله په سدوزیو سره مشهوره شوه. دی په شپږم پښت کی دابدالی احمد شاه نیکه دی.

تاریخ حیات افغانی دسدوزیو په باب لیکی: «سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه ده. سدوزیان تر دیره وخته پورې نه یوازې دپوپلزیو بلکې د درانی د تولی قبیلی خانان شمیرل کیدل اودایوه یقینی خبره ده چې سدوزیان د درانی قبیلې د تولو څانګو څخه دیر د درناوی اوعزت ورځانګه ده. څرنګه چې پاچا د سدوزیو له کورنی څخه ونوځکه سدوزیان یوه بیله قبیله بلله کیږی خو په اصل کی دپوپلزیو د څانګی یوښاخ دی، کله چې د سدوزی پاچا یانو کورنی تباه اوپه لویدیځ افغانستان کی د امیر دوست محمد خان بارکزی سلطه ټینګه شوه نو د دغې کورنی قدر هم لږ شو. د دغو خلکو زیاتره آبادی د شهر صفاتر څنګ د ترنک دوادی په منځ کی موقعیت لری. څینی سدوزیان په کندهار کی هم اوسیږی او د شاهی کورنۍ څخه د شاه شجاع اولاده دهند د پنجاب په لودهیانه کی دستلج د سیند په ختیځه غاړه کی اوسیږی او د احمد شاه ابدالی کورنی ته پاچا خیل هم وایی د سدوزیو څو کورنی په پیښور اولاهور کی هم میشته دی. پاتی سدوزی اکثره د کندهار شمال خواته، خاکریز په سیمه اواکثره په غرنیو سیمو کی اوسیږی. څینی سدوزیان د کندهار په ده ذاکر، بالاکرز، شوراندام اوخونوروځایونو کی هم استوګنه لری» (۱)

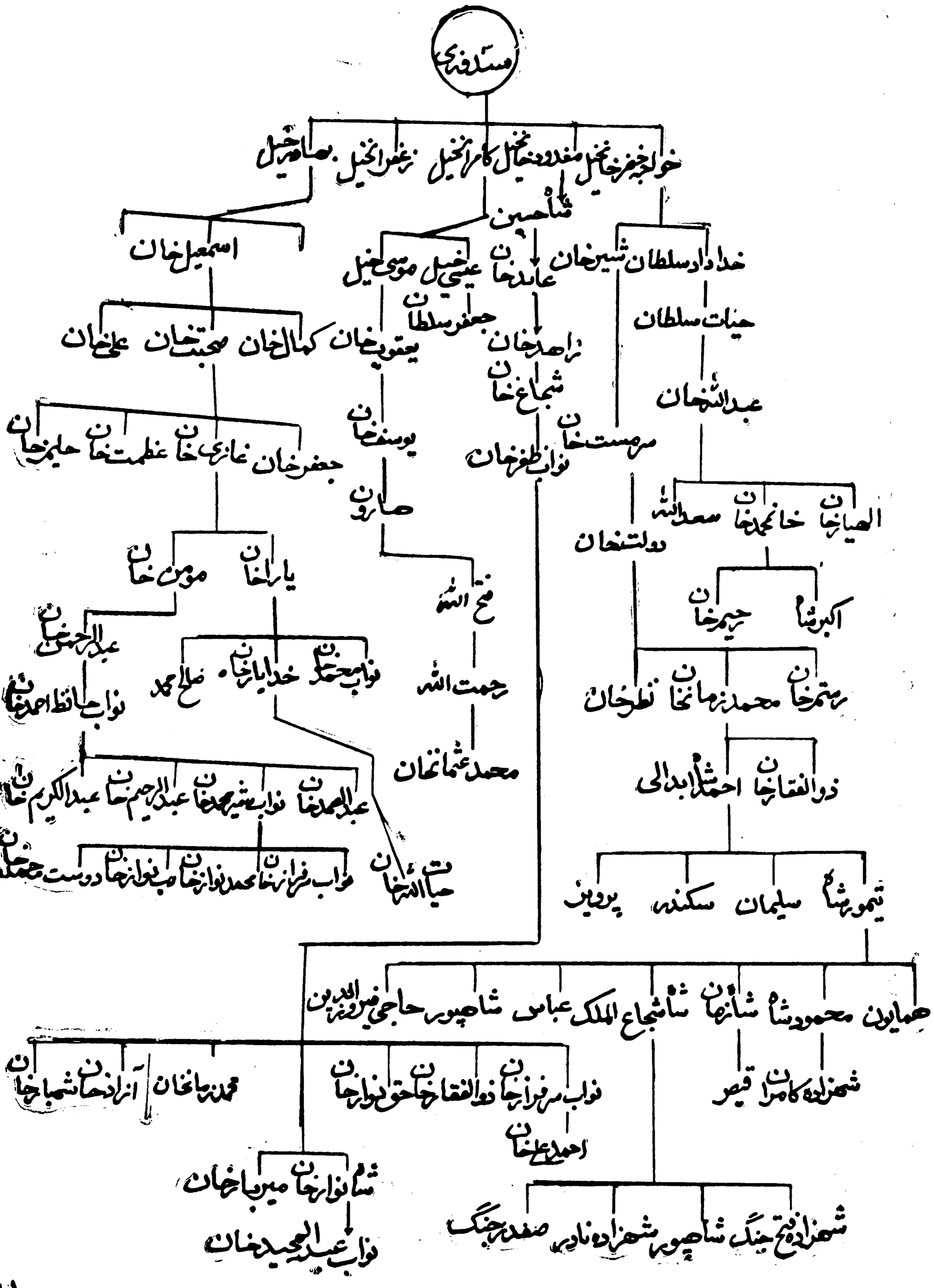
ملک سدو یو دیر لایق سړی وچی د خپل قوم له پاره یی دیر خدمتونه کړل. په پای کی د پنځه اویا کلونو په عمر مړ شو. د سدو نه پنځه زامن پاتی شول خواجه خضر خان، مودو خان، زعفران خان کامران خان او بها در خان چې بیا خواجه خضر خان داولس په خوښه په مشرتابه وتاکل شو او شل کاله یی دقام خدمت و کړ. ده دوه زامن درلودل چې خداداد سلطان او بل شیر خان نومیدل (۲)

---

(۱) حیات افغانی ۲۲۲ - ۲۲۳ مخونه.

(۲) پټانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ مخونه.

لنډه داچې دابدالیانو د کورنۍ د سلطنت مؤسس او بانۍ احمدشاه دپوپلزو د سدوزیو د خانګې پورۍ اړه درلوده چې د ۱۷۴۷ع نه تر ۱۷۷۳ پورۍ د افغانستان یوستر واکمن وچې دغې کورنۍ تر ۱۸۱۸ع کال پورۍ په افغانستان اود پنجاب ﴿ځینو برخو باندې حکومت کاوه چې بیاورته سلطنت بارکزیو ته ولیږدید.

سرکانۍ

سرکانۍ په اصل کې سربنی پښتانه دی او په الکوزیو ورګډیزی دوی په پیل کې په کندهار کې او سیدل چې ورو سته بیا دځینو هوامل وله کبله د کونړ د سرکانیو اولسوالی ته راغلی دی. همدارازدوی یوشمیر داسمار په مرکز کې هم استوګنه لری چې په دی حساب د کونړ په ولایت کې د ۱۳۶۰ کال دا حصائیی له مخی ددوی شمیر ۵۶۸۳ تنو ته رسیږی. د کونړ دولایت نه پرته سرکانۍ دالکوزیو دیوه ښاخ په توګه دافغانستان په لویدیځ اوجنوب لویدیځ کې استوګنه لری.

دوی اکثره د کرنې اوسوداګری په چارو بوخت دی چې د کونړ په ولایت کې د چارتراشو سوداګری هم کوی (۱)

سروانۍ

دوی لودی پښتانه دی اوداسی ویل کیږی چې د سلطان شهاب الدین غوری یاتر هغه وروسته د سروانۍ قبیله د دربند پادرابن اوچودهوان شاو خوا سیمې ونیولی اودغه ځمکی یی په خپل تصرف کې راوستی چې دلته د مخه هندوان اوسیدل اواورپالونکی ووچې دغه ځمکی د دغی قبیلی د سریپال کورنی په تیره بیا د شیخ ملیح قتال اسلافو ته ورکړل شوی. شیخ ملیح قتال د درابن پخوانی ښار متروک پریښودا وهغه د درابن چې اوس آباد دی د شیخ ملیح قتال سروانی له خوا جوړ شوی دی لکه چې د شمالی دروازی څلو د یوالی یی د شیخ ملیح قتال په نامه سره ونومول شوه. په هغه وخت کې د دراین ښار ابادا و دیری ښایسته اوښکلی ودانی یی لرلی اواوس د روانو او بو، شنو ونو اوخامو کورونه پرته څه ښکلا نه ده ورپاتی.

سروانیو په دراین باندی تر دیری مودی پوری سلطه لرله، خودهمایون دواکمنی په دوره کې له دغه ځایه ووتل او د دوی دوتلو دوه علتونه ښول شوی دی. لومړی د دوی د شمیر لږوالی او کمزوری او دوهم د دوی ماتی (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۴۴۷ مخ .

ددوی د کمزورتیا علت داوچی دسوری بناخ نه یوتن چی دروری دښمنار او سیدونکی ودنو موری قوم یوه ښځه وتښتوله او دسروانی قبیلی ته یی پناه راوړه او درابن ته راغی دسوری بناخ دغه مجرم او ښځه له سروانیو نه وغوښتله سروانیو دهغو بیرته ورکول دپښتنی ننګ خلاف وګڼل او دتښتیدلی ښځی په بدل کی یی د پنځو ښځو ورکول ومنل، خو سوریانو دتعصب او غرور په سبب دیوی ښځی په ځای دپنځو تنو پیغلو نجونو ترلاسه کول ونه منل او دسروانیانو سره یی دجګړی له پاره تیاری ونیوله سروانی هم دپښتنی غیرت په وجه له دوی سره دجګړی له پاره چمتو شول. په پای کی په زاره درابن کی ددوارو خواو وترمینځ ستره جګړه رامینځ ته شوه چی له دوا-روخواوونه دیر غښتلی اوتکړه کسان ووژل شول. کلهٔ چی ددوارو خواوو پاتی کسان چی له مرګ نه بچ پاتی شوی وو داحالت ولید نو په دی کار دیر پښیمانه او جګړه یی مناسبه ونه بلله اود یو دبل له وژلو نه یی لاس واخیست او هریوه قوم خپل مړی چی په زرګونو تنه وو ښخ کړل او بیرته خپلو استوګنځیو ته ستانه شول. ددغی جاهلانه جګړی نتیجه داشوه چی له هغی وروځی نه دسوریانو او سروانیو شمیر د یو لږ او تر هغی اندازی پوری کمزوری اوضعیف شول چی دهیڅ مخالف قوم سره یی جګړه نشوای کولای .دهمایون پاچا دواکمنی په پیل کی کله چی دمیاخیلو، لوحانیو او بختیارو په پاتی سروانیو باندی یرغل وکړ نو ترازی مقابلی وروسته یو شمیر سروانی ووژل شول او پاتی مغلوب اوددرابن له سیمی نه یی لاسونه لنډ شول او دغه سیمه دمیاخیلو-او بختیارو لاس ته ورغله اوسروانی چی شمیر یی دیر لږ ووځینی یی خواره واره اوځینی یی دما لیر کوتلی مشرتـه چی ددوی دقوم نه وور غلل . ویل کیږی چی دراولپنډی دضلعی په چهچه نومی ځای کی هـم څوکوره سروانی میشته دی . ددغـه قـوم څخه دمالیر کوتله کورنی دیره مشهوره ده (۱)

---

(۱) حیات افغانی (٤٤٨ - ٤٤٣) مخونه .

سریـپـال

دوی لودی پښتانـه اودسروانـیویوشاخ بلـل کیږی . ددغـی قبیلی نـیکه شیخ احمد زنـده پیرو چی د هغه د پنځوزامنونـه یی مشر شیخ صدرالدین و چی پـه صدرجهان سره مشهوردی . دی یوعابـد او پرهیزگـار انسان و . دی دخپل اصلی تاتوبی درابن نـه د هند دلیدلولـه پاره روان شـواود مـالیرسیمی تـه چـی دهند دپنجاب پـه ایالت کی واقع دی ورسید اودستلج دسیند دیوی ویـالی پـه غاړه یی یوه څپړه ودانـه کړه اودخدای (ج) پـه عبادت بوخت شو . پـه هـغه وخت کی دمالیرد ودانی ښښی ښښانی هیڅ موجودی نـه وی ، خود جهوم پـه نوم یو کوچنی ځای دشیخ صدرجهان عبادت ځی تـه لنډ موجود و. کله چی صدرجـهان د هند دواکمن پهلول لودی له لورسره نـکاح وکړه دمالی له نا مه سره یی د(ر) تـوری چی درب دنوم لومړنی توری دی یوځای او پهدغهسیمه یی دمالیرنوم کیښود صدرجهان دبهلول لودی له لور سره پـه دی تو ګه وا ده وکړه چی کله سلطان بهلول لودی ددیلی دسلطنت د نیولـوپـه نیت روان شـونـوهغه یـوه ورځ دصدرجـهان جونګړی تـهنژدی دیرهشواوله هغهسره یی ملاقـات وکـړ . هغه پـه خپل زړه کی نیت وکړ که چیری دیلی تـه ورسیږی اوسو به یی پـه برخـه شی نوخپلـه لوربـه دغـه عابد اوزاهد تـه ورکړی . دبهلول دغه مقصدترسره اودخپل نیت دپـوره کولوله پاره یی خپلهلورنومورې شیخ ته ورکړه اود ولس کلی اوشپږپـنځـو س کوچنی سیمی یی اودواده ټول اسبابونهیی هم ده ته ورکړل . تـرهـغه ورو سته شیخ صدرجهان دراجپوتانود کورنی دیـوی ښځی سره هـم وا ده وکـړ . دهپـه (۱۵۱۵) ع کال کی له نړی نه ستړګی پټی کړی اودخاص مالیرددرګاه پـه انـګړ کی خاورو تـه وسپارل شوچی ددهمزاردخاصواوعاموزیارتـګاه ده(۱)دده اولاده اوس هـم پـه مالیرکوتـله کی میشتـهده، خوپښتوژبه یی هیره کړی دهاودهندی تمدن اوکلتورترتأ ثیر اواغیزی لاندی را غلی ده .

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤٥٠ مخ

سربنی

دغه قبایل دخپل لوی نیکه سربن په نامه په سرینی سره شهرت لری. سرین به پښتنو کی دیر مشهور نیکه دی اوله پخوانی زمانی څخه مؤرخانو دده نوم اوحال لیکلی دی اوپه پښتنی عنعنه کی هم دا سری یوخورالوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږی. ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابو الفضل علامی (۱۰۰۶ه) دا کبر مغولی پاچا ددربارمورخ په دی دول کوی :

«په پښتنو کی دری ورونه بیتنی، غرغښت اوسربن دیر مشهور نیکونه دی(۱) »:

درواياتو مطابق سربن دقیس عبدالرشید زوی اود غرغښت اوشیخ بیت ورووردی . دده نوم ابراهیم دی، خوپه سربن مشهورشو. ددی وجه داوه چی دده اولادنه واوپه دی خبره به تل غمجن اوپریشانه و، نوځکه بیت نیکه ده ته خپل زوی اسمعیل ورکړ(۲) سلیمان ماکو دبارک خان زوی په خپل مشهور اثر تذکرة الاولیا کی چی له (۲۱۲) ه وروسته لیکل شوی دشیخ بیتنی اودده دورور سربن ذکر داسی کوی: «نقل هسی کاندی یارا نوچی په روزګاردشیخ بیتنی دده ورور چی سربن نومیده اوپرشیخ بیتنی هم خوراګران وسربن نه درلودزامن اوهرکله به یی ویل خپل ورورته. بیتنی خپل زوی اسماعیل ورکااولوی شودسربن په کاله. خدای مهربان داسماعیل په برکت سربن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شوګڼون دهغو ... (۳)»

ویل کیږی چی داسمعیل اولاده هم په سربنو ورګډ یږی اوذکریی په مراة الاغانه کی دسربنی اولیاوو په لړکی موجوددی (٤) .

سربن دوه زامن درلودل چی دیوه نوم شرخبون (شرف الدین) او دبل نوم خرشبون (خیرالدین) وو. دښرخبون (شرف الدین) دژوند دحالاتو په باب کومه پته نشته البته دخرشبول (خیرالدین) څه لږشان حال په پته خزانه کی موجود دی. دپټی خزانی مطابق شیخ خرشبون په ۳۰۵ ه کال زیږیدلی و .

---

(۱) آئین اکبری، لومړی توک - ۱۹۱ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲٦٦ مخ .

(۳) عبدالحی ،حبیبی دپښتنو ادبیاتو تاریخ دوهم توک (کابل-۱۳٤۲) ۱۰٦ مخ.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲٦٦ مخ .

خرشبون هم دخپل تره شیخ بیت په‌شان یونیك اوخدای لمانځونکی انسان و. دخدای پاك (ج) په عبادت به لګیاو، ویل کیږی چی دی دکسی په غره کی اوسیده. دروایاتو مطابق دشیخ خرشبون دژوندانه په‌زمانه کی دهغه پلاراو تره (سربن او بیټ نیکه) لاژوندی وواو دوی ټول سره په یوه ځای کی اوسیدل. خوځه موده وروسته خرشبون دخپل پلاراوتره په‌اجازت دخپل‌اولاد سره دکسی دغره‌نه دغوری مرغی(*) په‌لورپه کډه لاړاوهلته‌میشته شو.

لنده داچی دسربن‌اولاده‌چی په‌سربنیانوسره‌شهرت‌لری په‌لاندنیو قبیلوویشل‌شوی‌ده.

۱- ترین ۲- شیرانی ۳- بابر ٤- هریپال ٥- جلوانی ٦- غرشین ۷- میانه ۸- بریخ ۹- ابدالی ۱۰- پوپلزی ۱۱- سدوزی ۱۲- بارك زی ۱۳- اخلك زی ۱٤- اسحاق زی ۱٥- موسی‌زی ۱٦- نورزی ۱۷- الیزی ۱۸- ادوزی ۱۹- اسحاق‌زی ۲۰- خاکوانی ۲۱- ماکو ۲۲- یوسفزی ۲۳- مندړ ۲٤- ترکلانی ۲٥- ګګیانی ۲٦- مومند ۲۷- داودزی ۲۸- خلیل ۲۹- ځوکنی ۳۰- زیرانی ۳۱ ملاګوری ۳۲- خیشکی ۳۳- کتانی ۳٤- مهمنزی ۳٥- کاسیان ۳٦- شینواری.

سلطا ن خیل

دوی دسلیمان خیلوپه لوی تبرپوری اړه‌لری‌اوغلجی‌پښتانه‌دی دسلطان خیلو علاقه‌داری چی دغزنی‌په ولایت کی موقعیت لری هم دوی داستوګنی لپاره کډه په‌همدی‌نامه‌نومول‌شوی‌ده. ددوی‌زیاتره برخه کوچیان‌اوبیخی لږشمیریی میشته خلك دی. ددوی زیاتره برخه ژمی په نوروو لایتونو کی تیروی‌دوه درې‌زړور، توریالی‌اوپه‌خپل عرف اوعاداتو تینګ دی.

ددوی دسیمی شمال‌ته‌دیله اوآب‌بند، جنوب‌ته‌یی زرمت، ختیځ‌ته‌یی کتواز اواومنه اولویدیځ ته یی دمقرآب ایستاده موقعیت‌لری.

آب وهوایی په اوری کی معتدله اوپه ژمی کی یخه ده. واوره پکی اوری. په پسرلی اومنی کی یی هوا مرطوبه اوپه دوبی کی وچه‌وی. اوبه یی دکاریزو، چینواورودوخځ، برابریزی چی‌دخښلو‌له پاره هم صحی دی.

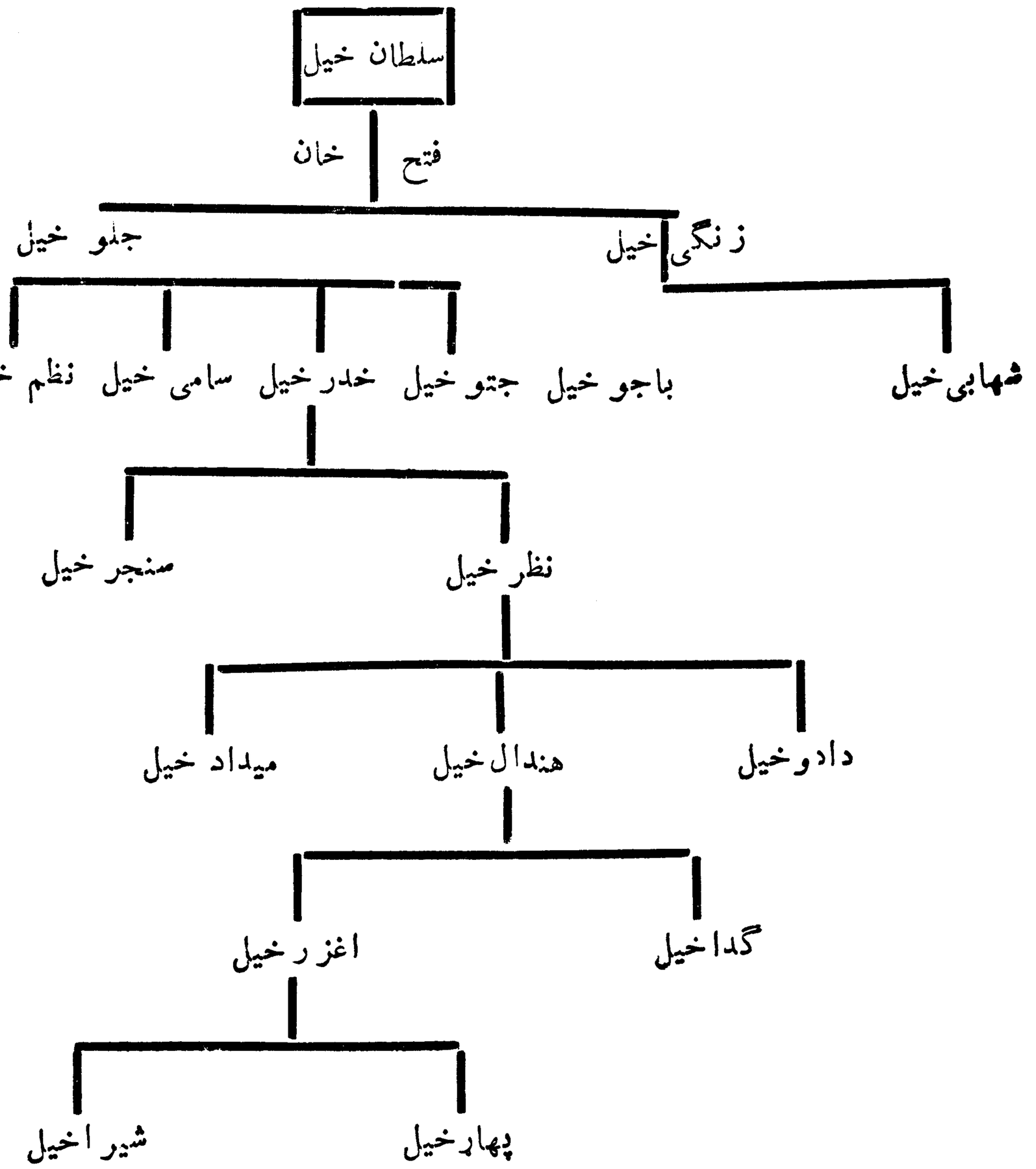
(*) غوره مرغی دکلات‌په‌سلیمانی‌برخه کی‌دسره‌غره‌له‌جنوبی‌ارخ‌نه‌پیل‌کیږی‌او دلویدیځ‌خواته‌تر ارغستانه‌اوبیادکوزك‌ترغره‌پوری‌اوبیا دکاکړستان او کسی او سلیمان‌غره‌پوری‌سیمه‌ده. (لیکوال)

ددی سره سره چی ددوی سیمه کافی اندازه او به نه لری، خو بیاهم غنم، اوربشی، جوار، مشنگ اومی په پوره اندازه پکی کرل کیږی. همدارازددغـه ولایت داومنی په علاقه داری، ډیله، اوخوشامند کی هم دیر سلطان خیل کوچیان استوګنه لری (۱)

سلطان خیل

دغه قوم دسرهنګ داولادی یوه څانګه ده. دوی په پیل کی دخپلی قبیلی لـه پاتی خلکوسره دمیانوالی په سیمه کی آبادوو، خوتقریباً (۱۵۰) کلو نـه کـیږی چی له هغه ځایه دکورنیو شخرو له کبله دسلطان خیلو نه اخ دی سیمی ته راغـی او دعیسی خیلو په مصلحت دختیکوغره ته نږدی میشته شول (۲)

دسلطان خیلو دنسب شجره

(۱) محمدولی ځلمی، دغزنی تاریخی جغرافیا کابل: (۱۳۶۲) ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۱ مخونه.
(۲) پښتانه دتاریخ په رنا کی - ۱۳۵۵ مخ.

سلیمـان خیـل

زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونـکی)سلیمان خیل د غلجی د تولنیز ګروپ څخه شمیری . دغلجیو په تولنیز ګروپ کی د نورو قبیلو په پرتله د سلیمانخیـلو قبیله د شمیر له مخی ډیره ده . ددوی عنعـنوی تاتوبی د پکـتیکا اوسنی ولایت دی چی اکثره یی د کتواز اووازی خواپه اولسوالیو اودمیتا خان اوداومنی په علاقه داریو کی استوګنـه لری . ددوی یو شمیر د پـکتیا د ولایت په مرکز ګرد یـزاود زرمت اوخمکنیو په اولسوالیو کی هم استوګنه لـری :

یو شمیر یی د خپل اصلی تاتوبی څخه مهاجرت کړی اود ننـګرهار دولایت دسره رود اوحصارك په اولسوالیو ، د لوګر په ازره اودکابل او لغمان په ولایتو- و کی استوګنه لری چی نن ورځ د خپلوینا خونو احمدزیو ، بابـکرخیلو اوجبارخیلو په نومونـوسره مشهوردي (۱)

سلیمانخیل په یوه پراخه اووسیعه سیمه باندی قبضه لری : سلیمان خیل پر ډیرو ښاخو باندی ویشل شوی دی لـکه ادیـن خیل، نسوخیل، قلندرخیل، علی خیل، شکی خیل، شاه توری، جلال زی، کلاخیل ، محمود خیل ، مشن خیل او نور (۲)

د زرمت تقریبانیمه برخه په تیره بیاسهیلی برخه یی د سلیمان خیلو په قبضه کی ده او دنانی سیمه چی په کتواز پوری مربـوطه ده دسلیمان خیلونه ډکه ده: د سلیمان خیلو شمالـی برخی ته ستانی زی ، سلطان زی او احمدزی په لو مړی درجه ښاخو نو کی راځی چی د دوی تر مینځ د ستانی زیو شمیرزیات دی (۳)

ستانیزی دوردګو په شمالی برخه کی استوګنه لری اودکرنی په چارو بوخت دی. د ستانی زیومشهوری څانګی جبارخیل او بابکرخیل دی چی د جلال آباد او کابل ترمنځ استوګنه لری :

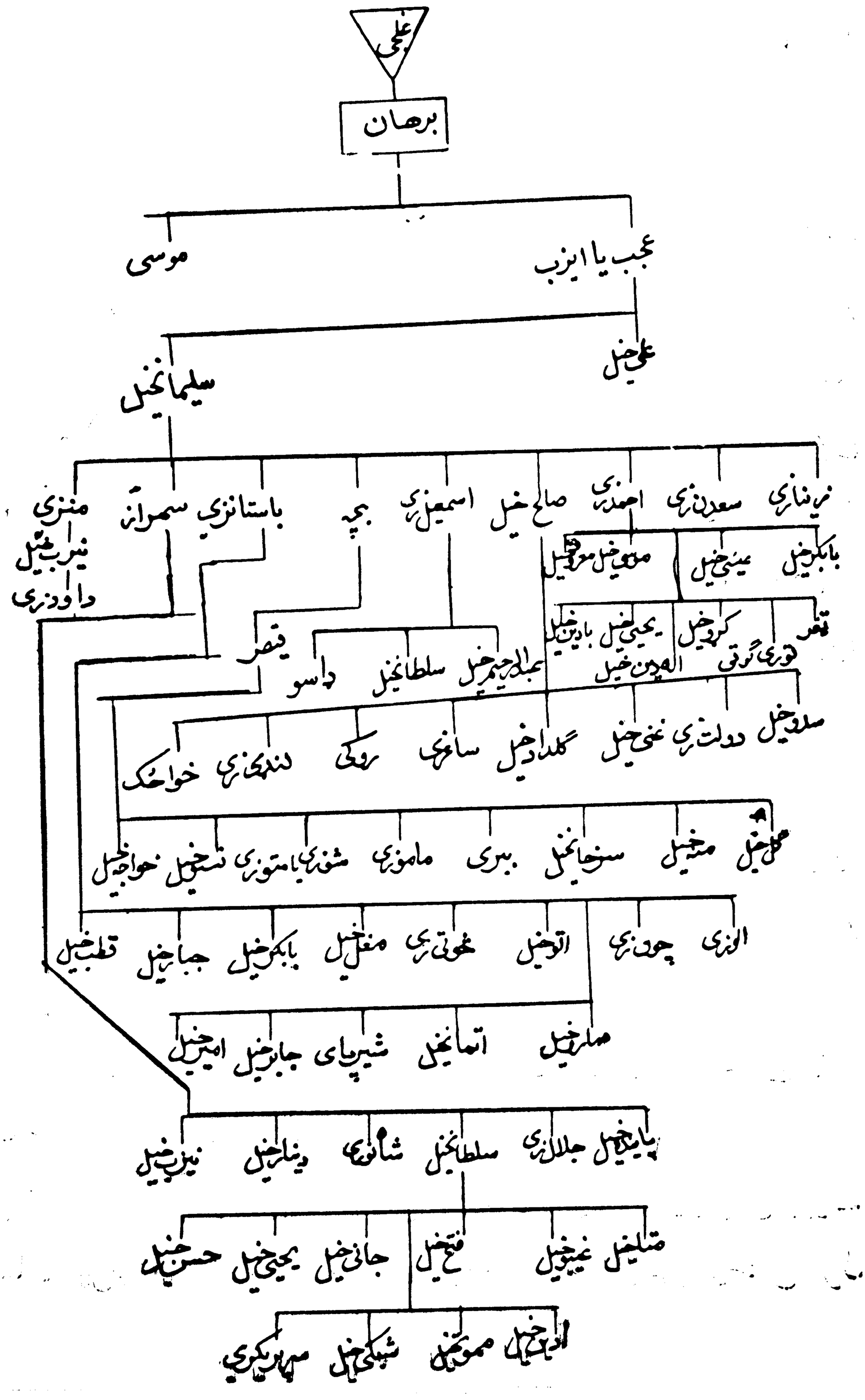
---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور- ۷٤ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۳٤٥مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان - ۲۱۹-۲۲۰ مخونه.

د سلیمانخیلو د نسب شجره

دسلیمان خیلو ختیځ ته دخرو تو قبیله ، جنوب خواته یی دډیورنډ کرښه ، لویدیځ ته یی تره کی اوشمال خواته یی اندر موقعیت لری . یوشمیر سلیمانخیل د کوچیانو په دول هم ژوند کوی چی په ژمی کی دوزیرستان شنو او نسبتاً تودو سیمو ته ځی او په دوبی کی دوازی خواو په شاوخوا کی کیږدی وهی . ددغی قبیلی خلك دیرزړوردی .

ددغی قبیلی دخلکو دندې کرنه او مالداری ده . ددوی یوشمیر د هندوستان په ځینو بنارونو لکه اسام ، کلکته او بمبئی کی هم استوګنه لری او په سوداګری او معاملاتو بوخت دی . همدارازددوی یوزیات شمیر په پاکستان کی هم ژوند کوی .

دپکتیکا په ولایت کی ددوی شمیر (۸۳۵۹۲) تنو او د پکتیا په ولایت کی ددوی شمیر (٤٥٢١٠) تنه ښودل شوی دی چی کوچیان سلیمان خیل په دغه شمیر کی نه راځی (۱)

ددغی قبیلی دځینو مشهورو ښاخونو لکه علی خیلو ، قلندرخیلو او نورو ذکر به یې خپلو خپلو ځایونو کی وشی .

دسلیمان خیلو دکرنی ځمکی :

په کومه سیمه باندی چی سلیمان خپل قبضه لری نوهغه ځمکه دیره اواره اوداو بومشکلات یی ډیردی چی اکثره خلك یی دکاریزونو نه استفاده کوی . په تیرو څوکلونو کی واټرپمپونه پکی رواج شوی اود هغی په واسطه او به را باسی . ددوی ځای دکرنی ځمکی یو فصله اواکثره دجوارو کرنه پکی لزر واج لری : ددی ځای اقلیم په ژمی دیر سوړاوپه دوبی کی تودی .

دسلیمان خیلو په سیمه په تیره بیا په شرنی اودهغه په شاوخوا ځایونو کی چیرته چی سلیمان خیل قبضه لری انګور ، زرد آلو ، مسنی ، هنداوانی اوختکی کرل کیږی .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۷٤ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوراکیی:

سلیمان خیل اکثره په خورو کی دغنمو له دودی نه دیره استفاده کوی. له دی کبله چی دوی په مالداری هم بوخت دی نو دکرتو، شیدو، مستو، کو چواو هګیو څخه هم ګټه اخلی. دژمی په موسم کی دوچومیـوو استعمال هم پکی رواج لـری. دوریجو اوجوارو استعمال پـکی لزدی.

جامیی:

سلیمان خیل عموماً اوزدی ور ینبمینه پـګړی چی اکثره یی هندوستانی دی په سروی. دوی خپل څادرو نه د تټرون یا کتان نه جوړوی چی د (تازر) په نامه یی یادوی.

دښځو جامی یی عمو مأسری اوشنی دی، خوزړی ښځی یی تور کمیسو نه اغوندی: په پیغلو نجونو اوځوانو ښځو کی دګنډونو استعمال هم شته. دوی په جامو کی دیری مړی هم استعمالوی چی د کمیسو نو لستونی په زرتـارو، چرمو اولیسو نو بانـدی ښکلوی. ددوی پرتګونه ۱٤ یا ۱۵ ګزونه رسیږی. ښځی یی عموماً پښتی چی دوی یی پخپله ژبه (کـپی) بولی په پښتو کوی. (*)

(*) دپښتو څیړنو دبین المللی مرکز دغړی ښاغلی محقق نظام الدین سلیمان خیل شفاهی توضیحات.

سنتیا

داهم دکاکړو یو مشهور مناخ دی او دروایا تولـه مخی دوی دسنت نیکه اولاده دی. دتاریخ په اوږدو کی سنتیا کاکړانو توری وهلی او تاریخی رجالیی پیدا کړی دی په کاکړو کی د شمیر په لحاظ له سنځر خیلو څخه وروسته دسنتیا کاکړانو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړ چی دخان جهان لودی د لوړی دسما ناحاکم و او دمخزنـ افغانی په تالیف کی لوی په برخه لری دسنتیا کاکړو څخه و. دوی په هندو باغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غورګی، سره خولـه، نو حصار، غبرګ، غوښـکی، خانوزی، بلوزی، رودملازی، مستنګ او په څینو نورو ځایونو کی میشته ددی (۱) سنتیا په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی:

۱ـ پانـیزی ۲ـ مهترزی ۳ـ بازیان ٤ـ سارنـګ زی ٥ـ شهزی ٦ـ ملازی ۷ـ عیسی خـیل.

سنځـر خـیل

سنځر خیل په کاکړو کی یوه پښه ده چی دغرغښتو پښتنو په تو لنیز ګړو پ پوری اړه لری. دروا یاتو مطابق سنځر نیکه یو تورزن مشر او منلی روحانی شخصیت وچی دمغولو پرخلاف یـی اوزی مبارزی کړی دی اوویل کیږی چی دده مزار په ګوسه کی دی. ګوسه دکاکړستان د سیمی پـه ژوب کی موقعیت لری اودیر شمیر خلـك دده مزار تهورځی.

پروفیسر اسیان کاکړ په خپل کتاب «پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی» دسنځرخیلو کاکړو په باب لیکی:

«دکاکړو نوابی اوسرداری له پخوا څخه دسنځرخیلو په لاس کی ده. دوی د شمیر په لحاظ دکاکړو تر ټول هرتهبر زیات دی (۲)»

سنځرخیل په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی:

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٦٥ مخ.

(۲) همدا اثر مخ ٦٥.

۱ـ علی زی ۲ـ عبدالله زی ۳ـ کب زی ٤ـ برت خیل ٥ـ سنخیل ٦ـ اتمانخیل ۷ـ حرمزی ۸ـ تیمنی ۹ـ عرب خیل ۱۰ـ پنیزون ۱۱ـ نیستی ۱۲ـ کدنیری ۱۳ـ دومران

سوری

ددغی قبیلی د اوسیدواصلی تاتوبی دغورتار یخی سیمه ده چی په مرکزی افغانستان کی موقعیت لری.

دغه قبیله په لودیو پښتنو پوری اړه لری لکه چی دنسب په شجره کی کښل شوی دی د سیانې د زوی پرانگی دویم وروراسماعیل نومیده چی داسماعیل له دریو زا منونه یی مشر سورنومیده چی د ده اولاده اونسل د سوریانو په نامه سره شهرت لری چی دد غی کلمی نه په پښتو ژ به کی مقصد سور رنگ دی: دسورکورنی د پرانگی له ښاخ سره یوځای په دامان کی میشته وه او کله چی یی له دغه ځایه په لیږدیدلو پیل وکړنو په هندوستان اوافغانستان کی خواره واره شول لکه چی اوس هم په دامان کی د سوری اوپرانگی څوکورنی میشته دی. د راولپنډی د ضلعی په چهچهه کی هم تقریباً (۳۰) کوره سور یان استوګنه لری خوپه افغانستان کی دغه کورنی دورکیدو په حال کی ده (۱)

دسوری دواکمنا نونو له جملی نه یوهم سوری شیرشاه و چی اصلی نوم یی فرید خان و. دی: حسن خان زوی او دابراهیم خان لمسی وچی په دیرښه تدبیر او انتظام سره یی په هندوستان کی پاچاهی وکړه:

فرید خان په (۱٤۷۹ع) کال کی په حصارفیروزه کی چی په سترام کی موقعیت لری وزیږید. دی یومدیرواکمن واودده په وخت کی دیرسرکونه، کاروان سرایونه اونورعام المنفعه کارونه ترسره شول:

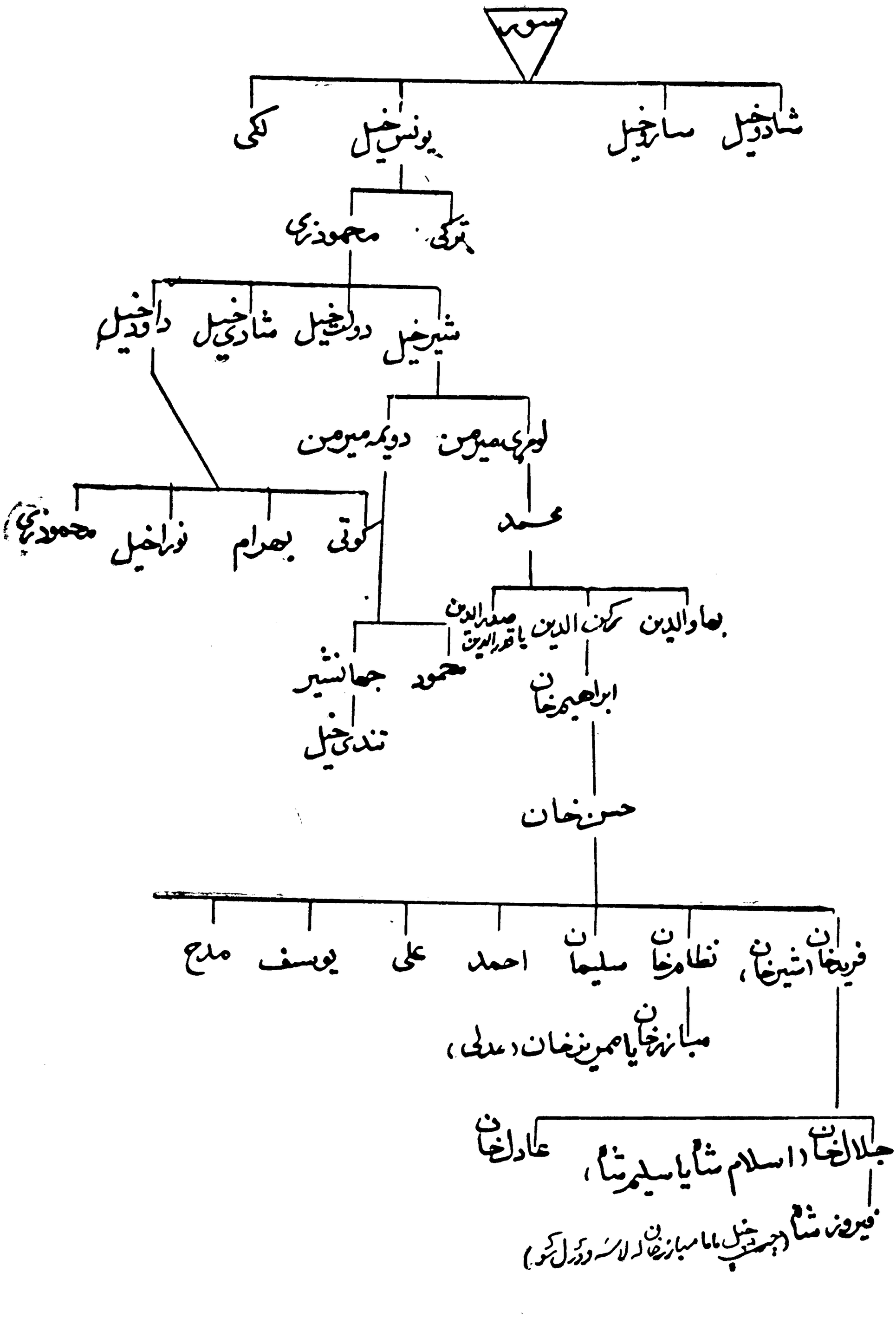
دمسا پرانو دهوسایی له پاره یی له بنګالنه نیولی د سند هه تر دریاب پوری دعامو لاروترځنګ په هرپنځه کروه وا تن کی یې پاخه سرایونه، جو ماتونه اوځاه ګانی جوړی کړی چی دغه سرایونه ترا وسه هم په اکثر وځایونو کی موجوددی (۲)

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤۳۰ مخ.

(۲) نومورې اثر ۲۹۰ مخ.

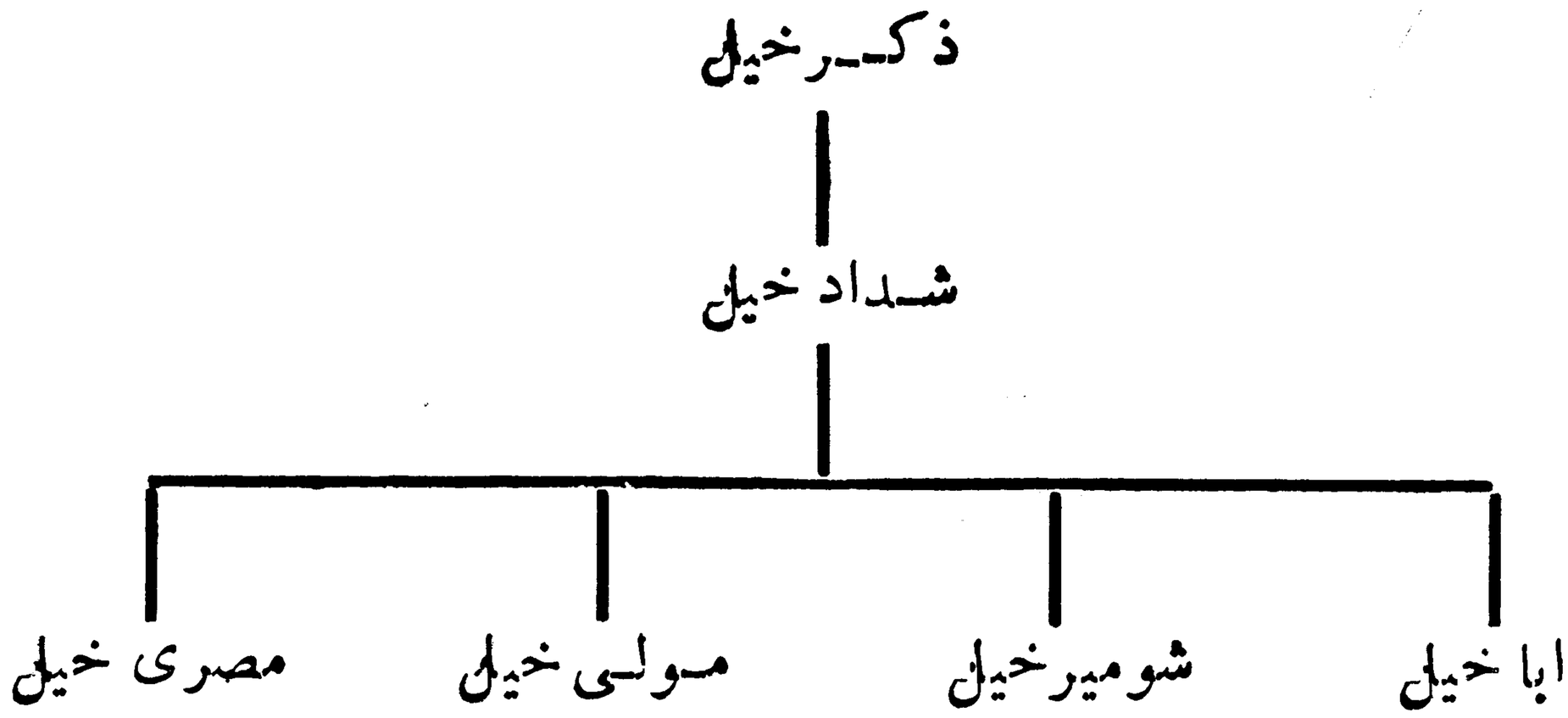
فرید خان دهند مغولی واکمن همایون مات اود حضرت علی او شیرشاه لقب
یی غوره اود هندوستان په تخت کښینا ست اوتر شپږ کاله واکمنی وروسته یی په
(۹۵۲) هـ جری کال در بیع الاول دمیاشتی په (۱۲) نیټه د کالنجر د کلا دنیو او په وخت
کی د بارو تود اورد ا خیستلو په نتیجه کی مـر شـو او د هندوستان د بهار دایا لت
په ساسرام نومی ځای کی ښخ شو . تـر شیرشاه سوری وروسته یـی زوی سلیم
شاه پاچاشوچی له هغه وروسته بی دولس کلـن زوی فیروزخـان ته واکمنی په
لاس ورغله، خوهغه دنـظام خان دزوی مبـارزخان لـه لاسه چـی دسوری شیرشاه
وراره و ووژل شواو ده د محمد شاه عـدلی یا محمد شاه سوری پـه نا مه سره
قدرت ترلاسه کړچی بیا همایون پـه (۹۶۲ هـ) کال کی په هندوستان کی واکمنی
ترلاسه کړه .

سور
شادوخیل
سارنخیل
یونس خیل
لکی
ترکی
محمودزی
شیرخیل
دولت خیل
شادی خیل
داؤدخیل
لویمیرمن
دویمه میرمن
محمد
کوتی
بهرام
نوراخیل
محمودزی
بهاوالدین
رکن الدین
صدرالدین یا قدرالدین
محمود
جهانشیر
ابراهیم خان
تندی خیل
حسن خان
فریدخان، شیرخان
نظام خان
سلیمان
احمد
علی
یوسف
مدح
مبارزخان یا امیرزخان (عدلی)
جلال خان (اسلام شاه یا سلیم شاه)
عادل خان
فیروز شاه (چهست خیل یا مبارزخان لاسه وزیرل کړو)

سیدگی (سادات)

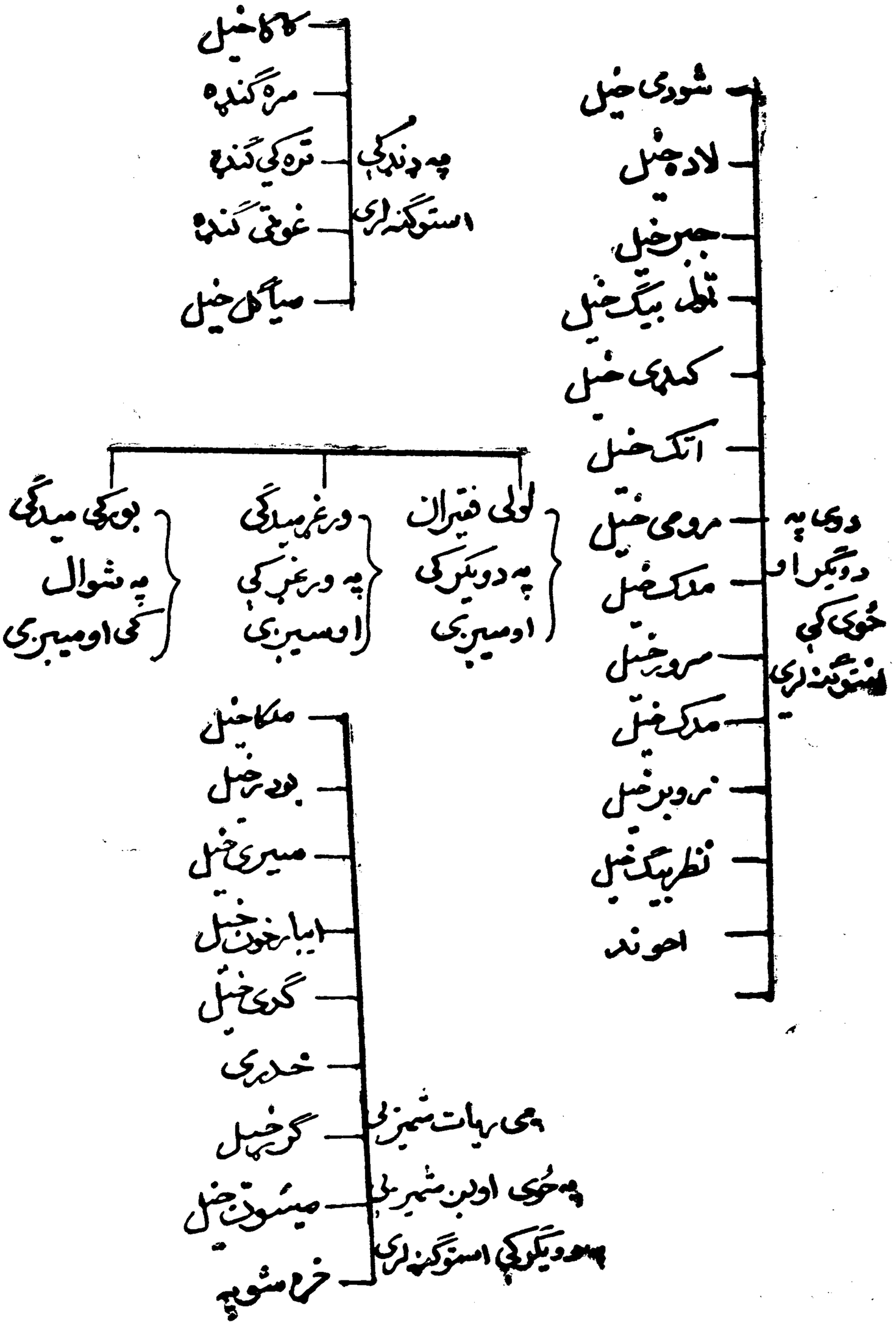
هغه یوشمیرخلك دسیدگی په نوم سره یادیږی چی دمحلی ناسمو روایتونو له مخی اصلاً سیدان بلل شوی دی اودشمالی وزیرستان دځوی، دویګر، دنده، ورغر، رباط ؛ برمل، اودخوست په دبکی کی اوسیږی.

دغه خلك نن ورځ دیوی کوچنی قبیلی په توګه موجود دی . دوی په لومړی سرکی په دوو برخو ویشل کیږی ملکا خیل اوذکرخیل . دقبیلوی اتحاد له مخی ملکاخیل دابراهیم خیلووزیروسره متحد دی(۱) په لاندینی جدول کی ددوي دخیلونومونه اوداستوګنی ځایونه راغلی دی :

(چی په دنده اورباط کی استوګنه لری)

(۱) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۱۲ مخ .

ہمدا راز حکیم خیل پہ دنیا اوریالہ کی استوگنداری

شلمانی

دشلمان کلمه دسلم ، سیریمان او سلیمان سره دیره ورته ښکاری چی د پښتنو دیوی لرغونی سیمی (روه) نوم دی .

شلمانی په اصل کی سربنی پښتانه او په مومند وورگډیږی . دوی دلوارگی دشینوار و شمال ته دتاتری په شاا وخواکی استوګنه لری او دخیبر ایجنسی یوه کوچنی قبیله شمیر له کیږی . دتاتری په شاا وخواکی لوی شلمان ، کم شلمان او پرانګ دره مشهورځایونه دی .

شلمانی دیر میلمه پالونکی او غیرتی خلك دی . دوی د میلمنو له پاره ښی حجری لری . په دوی کی د کر کیلی چاری لږی دی ځکه چی سیمه یی غرنی ده . ویل کیږی چی د دوی شمیر داتو زر و تنو په شاا وخواکی دی (۱)

دحیات افغانی له روایت نه هم د شلمان او سلیمان ارتباط ښکاری . حیات افغانی لیکی : «په پیل کی دوی د کورمی د سیند په غاړو کی اوسیدل او د شلمان د سیمی په سبب دوی په شلمانیو بانډی مشهور شول . له دغه ځایه بیا د تیراخوا نه لاړل او له هغه ځایه بیاد پیښور په هشت نگر (هشنغر) کی میشته شول . یوسفزیو په پنځلسمه عیسوی پیړی کی دوی له هغه ځایه وشړل او تر هغه وروسته سلطان اویس سواتی هغوی ته د سوات د سیمی په الاد نده کی ځای ورکړ . د دوی نه یی ځینی اوس هم له یوسفزیو سره لیدل کیږی او د دوی همسایه (رعیت) دی خو شمیر یی دو مره لږ دی چی با ید مخ په ور کید وو ګڼل شی اوا هم زیاتوی چی شلمانی د افغانانو په پخوانیو تاریخونو کی دیګانان بلل شوی خو دا روایت صحیح نه دی . (۲) ځکه چی په پښتنی شجرو کی دوی سربنی پښتانه نه دی .

---

(۱) پښتانه ، لومړی توك ـ ۱۹۲ او ۱۸۱ مخونه .

(۲) حیات افغانی ـ ۶۷۳ مخ .

شمل ز ی

خلجی پښتانه دی اودتوخویو مناخ شمیر ل کیږی. ددوی زیات شمیر دنیمروز ولایت د کنګټ په اولسوالی کی استوګنه لری چی شمیر یی د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (۳٤۰٦) تنوته رسیږی (۱) یوشمیر شمل زی دپکتیاولایت دزرملی په اولسوالی کی هم استوګنه لری . په غزنی کی هم زیات شمیر شملزی استوګنه اری.

شیتلـځ

د کرلانی په تولنـیز ګروپ کی د شیتکو قبیله دیره مشهوره ده. ددغـی قبیلی نه مقصد دور ، بنوخی اوتنی دی.

ویـل کیـږی چی ددغی قبیل مشر نیـکه شاه فرید نـومیـده چی وروسته په شیتلځ مشهورشو. د شیتلځ مورکی نومیده . په اومړی سر کی دوی د شـوال په غره کـی اوسیدل چی اوس هم په دغـه غره کی ددی خلـکو دپخوا نـی استو ګـنی ځای په ګکی میله (۲) مشهور دی. ویل کیږی چی د شیتلځ دښځی نـوم بانو و اوپه دی وجه ددوی اولاده په ((بانوزو)) مشهوره شوه چی وروسته ددغه لفظ داستعمال په وجه بنوخی شـول(۳)

شیتلځ دری ښځی درلودلی دیوی ښځی اولاده یی تنی اودوړدی ددویمی میرـمنی یعنی بانو اولاده یی کیوی اوسورانی اودریمی ښځی یی دوه زامن درلـودل چـی جیلم اوهوبدنو میدل چی ددوی اولاده دیره لږه اوپه کیوی اوسورانی کی شامله ده .

دوی په پیل کی دتو چی دسیمند په جنوب دغره په لمنه کـی اوسیدل ، خو د سلطان شهاب الدین غوری په زمانه کی شیتکو د بنو په اوسنی سیمه باندی بریـدونه پیل کړل

---

(۱) معلومات مختصر دوباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۱۴ مخ .

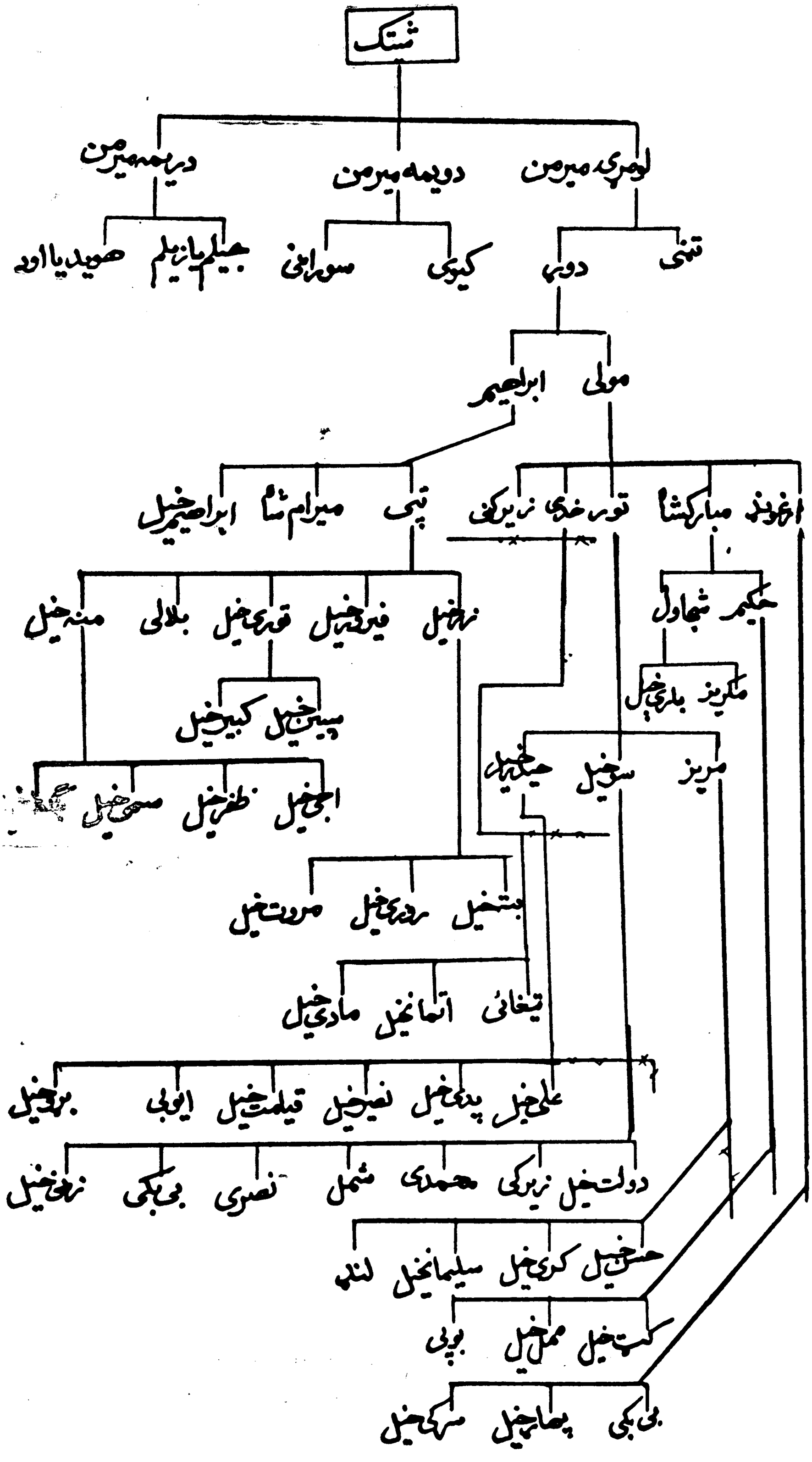
(۲) میله = مینه یا مسکن(لیکوال).

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ـ ۳۹٦ مخ .

په هغه ز ما نه کی په دغه سیمه کی دهنی او منگل قومونه اوسیدل . ددی حملو په نتیجه کښی دشیتک پـه اولاده کی د کیوی اوسورانیی اولس حملی جاری وساتلی چی وروسته بیا منگل اوهنی له دغه ځایه و کو چیدل دهـنی د قبیلی لرشمیرد هند خواتـه لاړل اویوشمیریی دمنگلو د قبیلو سره یو ځای دسپین غره په جنوب کی آباد شول . دهنی او منگل د قبیلو تر وتلو وروسته دغی قبیلی دخپل پیر په لار نبودنه دبنو سیمه په خپل منځ کی په دی دول سره و ویشله چی د میری د مشر زوی کیوی اولاد ی ته یی سهیلی بر خه چی اوس په میری سره مشهوره ده د کـکی تر ختیځو برخو پوری چی په هغه وخت کی زیاتـه آبا ده او بنه سیمه وه ورکړه اود کیوی دویـم زوی (سمی) ته یی ترنار پوری منځنی بر خه ځمکه او دسورانی اولادی تـه یی د کور می درود شمال تـر- ((تل))پـوری سیمی ورکړل شوی.

دا سیمه په هغه وخت کی خرابه او ځنگلی وه ، خواوس دیره بنه ځمکه گڼله کیږی(۱) دشیتک داولادی یعنی دورو ، بنو ځیواو تنیوذ کړپه خپلو خپلو وردینو نو کی راغلی دی .

(۱) حیات افغانی ۷۲۲- ۷۲۳ مخونه.

شنک
لویری میرمن
دویمه میرمن
دریمه میرمن
تنی
دوبی
کیوی
سورابی
جیلم یا زیلم
هویدیا اود
مولی
ابراهیم
اخوند مبارکشا
توره خیلی زیرکی
قپی
میرام شا
ابراهیم خیل
حکیم شجاول
ملکزی بلدی خیل
مریز
سوخیل
حیدر خیل
منه خیل
بلالی
قوی خیل
فیر خیل
زمه خیل
پیین خیل کبیر خیل
ابجی خیل
ظفر خیل
مسوخیل
بستخیل
روی خیل
مروت خیل
تیغائی
اتمانخیل
مادی خیل
علی خیل
پدی خیل
نصیر خیل
قیامت خیل
ایوبی
برد خیل
دولت خیل
زیرکی
محمدی
شمل
نصری
بی بکی
زمی خیل
حسن خیل
کری خیل
سلیمانخیل
لنده
کپ خیل
ممل خیل
بوپی
بی بکی
پصار خیل
سرکی خیل

شیـــرانی

که چیری دنسب شجره وگورونو څرگنده به شی چی شیرانی دسړ بن په تولنیز گروپ پوری یوه اړونده قبیله ده. شمال ته یې دوزیرو قبیله، لویدیځ ته یې ژوب اود منډړ خیلو سیمه، جنوب ته یې د کاکړ و قبیله او ختیځ ته یې هغه قبایل میشته دی چی په دیره اسماعیل خان کی استو گنه لری. (۱)

درواياتو له مخی شرخبون پنځه زامن درلودل یعنی شیرانی، ترین، میانه، بریځ او اورمړ. ویل کیږی چی د شرخبون مشرځوی وخو پلار د مشری پگړی ترین ته په سر کړی وه (۲) له همدی کبله شیرانی دخپل پلار اوورونو نه خپه او یو پیغام یی کاکړ ته چی د ده مورنی نیکه و په دی شرحه واستاوه: چی زه دلته د یر په تنگ شوی یم، را شه او ماله ځانه سره بوځه. کله چی کاکړ دا خبره واوریده دخپلو څوتنو زامنو سره د شرخبون کورته راغی اوورته یی وویل چی شیرانی پریزده چی زما سره لارشی. شرخبون په دی خبره راضی نه و کله چی شیرانی په تلو با ندی تینگار و کړ نو په دغه وخت کی ترین په قهر شو او ورته یی وویل چی شیرانی پریزده چی د کاکړ سره لارشی کـه چیری هغه دلته نه وی نو ځه به وشی. په پای کی کاکړ شیرانی له ځانه سره بوت او شیرانی هم ژمنه و کړه چی ده اوده اولادی ته دی هیڅکله سرینی نه ویل کیږی (۳) په همدی توگه د خپل مورنی نیکه یعنی کاکړو په کورنی کی شامل شو او په ښو او یـدو کی د غرغښت د تولنیزی دلی سره اړیکی لری.

د شیرانیو سیمه د گومل دری جنوب ته موقعیت لری. د ملیمانو غرهم د دوی په سیمه کی پروت دی او د وزیرو په شان د دوی سیمه هم غرنی ده.

شیرانی په عمومی دول په ونه منځنی، دنگر، غښتلی، سخت سری او فعاله دی. شیرانی اکثره د کرنی او مالداری په چارو بوخت دی. که څه هم د کروندی

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۲۷۷ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۵۰ مخ.

څمکی یې لږی ،خو دوه فصله دی اوغنم ، اوربشی ، وریجی جوار اوتمباکو پکی کرل کیږی . همدا راز د دوی د غر ونو لمنی په للمی د ول سره کرلی کیږی. دوی دغوایانواوسخوندرورو زنه کوی او هغه شیرانی چې په غرونو کی استوګنه لری نودوی دپسونواووزور می هم سا تی :

دوی قبیلوی خصوصیات لری اودقوانینوتابع نه دی . ددوی سره د قبایلو په څیر چلند کیږی دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کی استوګنه لری .

دشیرانیوقبیله په دریوعمده خیلو نوو یشل شوی ده چې په لاندی ډول دی : اوبه خیل ، حسن خیل اوجوهرخیل. ددوی دشمیر صحیح پته نشته. خو په ۱۹۶۱ ع کال کی دستوریانواوشیرانیو مجموعی شمیر (۱۷۲۸۲) تنه ښودل شوی دی(۱)

شینواری

شینواری دپښتنویوه مشهوره قبیله ده چې د سربن په تولنیزګروپ پوری اړه لری اودسپین غره په شمالی لمنواودننګرهارپه جنوب ختیځ کی میشته دی . ددوی یوه برخه، په لوارګی، څوکورنی یې دکوهاټ په څنګلونو کی ،دکونړ په سره کمره ،دپروان ولایت په غوربند اوکشمیر کی هم استوګنه لری .

په «پښتانه دتاریخ په رڼا کی» دشینواروپه باب داسی راغلی دی: « لکه چې دشجری څخه، معلو میزی کاسیان په یو ولسوخانګویشل شوی دی چې دشینوارو قبیله هم په دوی کی شامله ده. لکه چې دپټې خزانې د رو ایت نه معلو میږی دخرشبون په اولاده کی دکند اوځمند اولاده دغوږی مرغی نه د غزنی، کابل او دپښورد وادی په لورمهاجرت پیل کړ. نو په دغه وخت کی کاسیان بیرته د سلیمان غره ته لاړل اوهلته میشته شول. البته دکاسیانو یوی قبیلی (شینواری) د خانې خیلوسره مهاجرت وکړاودخیبرپه شمال اوجنوبې غرونو کی میشته شول (۲)

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

دشیـنـوارو شمال اویـدیـخ ته دخوګیانیوقبـیله ، شمال تـه یـی دکا بلی سینداو اودمومندوقبیله ،ختیځ ته یـی ددیورند کرښه ترلوارګی پوری امتداد اوداپر یدیو دقبیلی سره پوله لری اوجنوب خواته یـی سپین غرموقعیت لری. د وی د هسکی مینی (ده بالا) ،مومنددری ، نازیانو ، اچین اودوربابه اولسوالـیواود چپرهـارپه علاقه داری کی استوګنه لری.

دغه قبیله په لومړی سر کی په دوو پلارو ویشله کـیږی چی یوه ته سه پای او بل ته عبدالرحیم خیل وایـی. چی سه پای مشرورواوعبدالـرحیـم خـیل کشر وروردی. مشرورورپه خپل منځ کی اووه تپی ی : حسن خیـل، حمزه خیل، لیاس- خیل، ریندادخیل ،حیدرخیل ، بـابر خیل ،سلیمانخیـل او کشرورورو یی پـه دری ټپو ویشل شوی دی اوهغه له علـی شیرخیـل ، عدل خیـل اوسنګـوخـیلوخخه عبارت دی :

ددغو خـیلو نو داستوګنی ځایونـه :

۱ـ حسن خیل : حسن خیل دهسـکی مینی داولسوالی په اوغز ،ګورګوری ، پاپین ،شیخ میدان ، یاغی بند ، شپوله اوګیزاره کی پراته دی .یوشمیرحسن خیل په غوبنت دره کی هم استوګنه لری. ویل کیږی چی د حسین خیلوشمیر به (۱۶۰۰) تـنـه وی .

۲ـ حمزه خیل: دوی پهخپل مینځ کی دوه ټپی دی چی یوه احمد خیـل او بله یـی مغدود خیل دی. احمد خیل اکثره پهدهبالااو لزشمیریـی په تنګی ،شرمبنی اولرواحمد خیلوکی اوسیږی. مغدود خیل پـه ګاګره ، ګجمنه ، مریز ، سنګوتا او راوګی کی استوګنه لری .

۳ـ لیاس خیل : لیاسخیل (الیاس خیل) اکثره په هسکی مینی ، ګیزاره لزشمیر یی دهسکی مینی پـه تنګی اویوشمیر پـه نری او بوکی اوسیږی اودجعفریانـوپـه نامه څوکورنی یی بیادکوچیانوپـه دول ژونـدکـوی .

٤ــ ریندادخیل: دمامند په‌تنگی، باغ، اچین اوګـردی کی پـراتـه دی. دانباخ په خلوروخـانګړو یشل شوی دی اودپا خیلو ،الیکه خیلو، بام خیلواوخلیفه‌ـ خیلوڅخـه عبارت دی .

٥ــ حیدرخیل: داتپه پـه خپل مینځ کی دو ه پلاره دی چی یوه تـه «نیمی در» اوبل ته «ممه خیل» وایی . ممه خیل په لنډی، مورګی چینه، د اوښی، اسدخیلو، ګریلی، میدانک ،سره کلا اوهجـوم کلی کی میشته دی.

٦ــ سلیمان خیل: پـه توتګی، وچکوټ اود کوشټل په کلیـوکی اوسیږی :

٧ــ بابـرخیل : دایوه کوچنی ځانګه ده چی یـوشمیریـی پـه صندق، بټن او چپن ګزی کی اوسیږی :

٨ــ علی شیرخیل :داد عبد الرحیم خیلویوه ځانګه ده چی څه برخه یی پـه لوارګی اوڅه یـی پـه افغانستان کی میشته‌ده. دو ی پـه اووتپو باندی ویشل شوی دی اوهغه له عیسی خیلو ، باخیلو، تـرخیلو، پیروخیلو، اش خیلو، خوګا خیلو اوشودن‌خیلـوڅخه عبارت دی:

٩ــ عدل خیل: داهم دعبدالرحیم خیلویوه پښه ده . داتپه پـه خیل مینځ کی دوه پلاره دی یعنی عثمان خیل اوکرګـوخیل .

سنګوخیل: سنګوخیل په‌دریوپلارینو باندی ویشل شوی دی: ګدوخیل، ځلورپلاری اوغنی‌خیل. سنګوخیل دمندئی ځخه ترغنی‌خیلوپوری دنازیانو په دروکی پراته‌دی. له دی کبله، چی د شینوارو یوه برخه‌دخیبردتاریخی دری په شا اوخـواکی استوګنه لری نوخیبریانوپه نامه سره‌هم یا دیږی چی اودکزی اوافریدی هـم په همدی نومونوسره مشهوردی .

دتورخم اوشمشاد سیمی هم د علیشیرخیلوشینواروداستوګنی‌سیمی دی . دلوارګی شینواری‌په خپلوخیلونوکی ویش د حجری له مخی ترسره کوی چی اومن دهرخیل حجری‌په‌لاندی دول دی :

خوگاخیل (۱۷۲) حجری، شیخ ل خیل ۶۸ حجری، اشر خیل ۲۳ حجری، مختارخیل ۲۱ حجری اوغنی خیل ۳۵ حجری. دلوارگی شینـواری اکثـره د سوداگری په چاروبوخت دی اوهغه ترانسپورتی تجارتی لاری چی دکابل او پیښورترمینځ چلیږی دهمدی خلکوپه لاس کی دی (۱) .

د لـوارگـی شینـواری د افغانستـان د شینـوارو سره مبنی اریکـی لـری .

د لـوارگـی دشینـوارو شمال خواته شلمان شمـال ختیځ ته یی ملا گوری اوجنوب ختیځ ته یـی اپریدی موقعیت لری. دلوارگی سیمه د تور خـم نه دخیـبر داپریدوترسر حده شپږ میله اوږده اودری خلور میله پلنه ده :

شینواری په میلمه پالنه کی مشهوردی. ددوی حجری تل دمیلمنواومسا پرو پرمخ خلاصی وی. دحجروترخنگ یی جوماتونه هم شته په دوی کی د جرگی سیستم دیرقوی دی اواکثره خلك خپلی لانجی دقومی جرگو نه لاره اواروی : دلوارگی شینواری اکثره خپلی جرگی پهسپین جوما ت کی چی دلوارگی ترمینځ دلویـی هدیری سره موقعیت لری جوړوی په شینوارو کی لـکه د نورو پښتنی قبیلو پهخیردنـنواتی دودهم دیرقوی دی چی اروميرویـی قبلوی اومنی یـی .

په دوی کی دسولی کولودودهم دپخواپه شان په خپل حال پـا تـی د ی چـی (تیږه) یـی بولی اواپریدی ورته (کانپی) وایـی (۲) .

همدارازدباجوړپه الینگار، چمرکنډ، شاوگی ، شیخ با با اوسـره کمـره کی هـم شینواری استوگنه لری:

دشیگل شینواری تقریباًدری سوه کاله پخوادځینوعواملو له کبله د سره کمره خواته تللی دی اودشیگل ځمکه یـی له نوروقومونوخخه چی په هغه و خت کی کافران وونیولی وه. دشینوارورا تگ شیگل ته اودنورو قو مو نوخخه دشیگل نیول دشیخ بابا په مشری چی اصلی نوم یـی (ذکریا) دی ترسـره شـوی دی.

---

(۱) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ مخ.

(۲) پښتانه کابل ۱۳۴۹-۲۸۰-۱۸۶ مخونه .

ددوی سره دشینګل په نیولوکی ماموندوهم ملګرتیاوکړه . شینواری دکافرانو دسخت مقاومت سره مخامخ شول په تیره بیاهغه وخت چې دکندرو کلا محاصره شوه نوشیخ باباامروکړچې ټول شینواری دی دکلادسو ځولوله پاره یوه یوه ګیډی لرګی راوړی نوموړی کلاوسوځل شوه اوشینواری بریالی شول چې وروسته شیخ بابا د شینوارو ترمینځ شینګل وویشه چې په دی ویش کی ادرم خیلو (عبدالرحیم خیلو) ته کتپه سید، امان کوټ، ګر بوړی، کندرو، زبربت داګ، ملا علم کلی، شینکی، غرتنګی اوشنګرشاورسیدل.

سلیمانخیلوته چاکوړی، شینګرګل، نیم لاچی، سیمه لام، بنردیت، سورمل، برګله یی اوماتینه ورسیدل (۱)

په لوارګی کی دعلیشیرخیلو څانګی دادی: خوګانخیل، شیخ مل خیل، پیروخیل، میردادخیل، اش خیل، مختارخیل، غنی خیل، پتمی خیل، بسی خیل، طالب خیل، سیدخیل، اشرف خیل، طوطی خیل، شوبی خیل، بابی خیل، شدانخیل، مادورخیل، میاخیل اوعالم خانی:

دننګرهار په ولایت کی دشینواروشمیر (۱۵۵۲۷) تنه، دکونړ په ولایت کی (۵۰۰۰) تنه (۲) دلوارګی شینواری (۱۳۷۷۰) تنه اودسره کمره شینواری (۱۳۰۰۰) تنه ښو دل شوی دی (۳)

طوطاخیل

داندړودقبیلی یومنشاخ اود غلجیو دټولنیزګروپ په ډله کی راځی. څرنګه چې ددوی. اصلی ځای د غزنی په ولایت کی ونودوی دځینو هواملو له کبله خپل اصلی تاتوبی. پری ایښی اواوس د پکتیا په ولایت کی استوګنه لری. دغه خلک په سید کرم کی دګردیزیو، منګلو، ځاځیو، ځدرانوواوداحمدزیوتر منځ

---

(۱) دپښتنو ټولنیز اقتصادی جوړښت ۲۸-۲۹- ۳۰ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ - ۵۸ مخونه.

(۳) نوموړی اثر (۳۷) مخ.

ژوند کوی. دوی دکرنی، مالداری اوسوداګری په چاوو بوخت دی. دپکتیاولایت دطوطاخیلو شمیر په ۱۳۵۴ کال کی (۲۲۳۴۰) تنوته رسیده (۱)

عبد الرحیم زی (ادریم زی)

دغه قبیله دغلجیو په تولنیز ګروپ کی شامله ده اوداحمدزیو یوښاخ ګڼل کیږی. عبدالرحیم زی اکثره دننګرهار او لوګر په څیړو برخو کی استوګنه لری. یوشمیر عبدالرحیم زی دلغمان دولایت او ننګرهار ترمینځ دتورغره په لمن کی او سیږی چی دوی کوچیان دی (۲) همدار ازد لغمان دقرغیو په اولسوالی کی ددوی شمیر (۳۵۵۷) تنوته رسیږی .

ددغی قبیلی ټول شمیر د(۶۲۲۰)تنو په شااوخوکی ښودل شوی دی. یو شمیر عبدالرحیم زی دننګرهار ولایت دکامی په اولسوالی اودکوزکونړ په اولسوالیو کی هم میشته دی (۳)

علی خیل

که چیری دنسب شجره په غورسره وکتل شی نوجوته به شی چی سلیمان چی دهغه څخه دسلیما نخیلو قبیله رامنځ ته شوی د وهم ورور علی نو میده چی دهغه او لاده په علی خیلو سره شهرت لری. دوی غلجی پښتانه دی .حیا ت افغانی دعلی خیلو په باب داسی لیکلی: «دزرمت سیمه چی پښتانه یی زرمله بولی نیمایی اوسیدونکی یی علی خیل دی. پاتی یی په مقراو نوروسیمو کی استوګنه لری .دعلی خیلو دمندوزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چی دوی وړی څانګی یی پیدن خیل اوچندن خیل دی چی ددری کوتی په زامه سره هم

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۳ ۵ مخ.

(۲) دادر یم زیوکوچیانوسره دلیدنی اوکتنی په ترڅ کی می دهغوی دځینوسپین زیر ومشرانو څخه همدومره معلومات راټول کړل .(لیکوال)

(۳) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۱۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پادیزی چی دخوست په سیمه کی ددوی تقریبا څلور سوه کورنی میشته دی (۱).

یوزیات شمیر علی خیل دپکتیکادولایت په مرکز شرنه کی استوګنه لری چی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۳۶۸۴۷) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی.

دغزنی په ولایت کی علی خیل دغزنی په مرکز، دمقرپه اولسوالی، دګیلان په علاقه داری، دقره باغ په اولسوالی اود آب بند په علاقه داری کی استوګنه لری چی په هغه ولایت کی ددوی شمیر (۳۲۸۴۸) تنه ښودل شوی دی.

لنډه داچی په ټول افغانستان کی ددوی شمیر د(۸۳۵۴۳) تنو په شااوخوا کی دی (۲) دپکتیاولایت دځاځیو په اولسوالی کی هم یوه څانګه د علی خیلو په نامه پادیزی، مګر دغه علی خیل ځاځی دی.

عمر خیل

عمرخیل هم دپښتنو دغلجی دتولنیزی دلی پوری یوه اړونده قبیله ده چی ددوی استوګنی اصلی ځایونه دمیدان ولایت دنرخ علاقه داری اودلغمان ولایت دمرکز پوری مربوط دچهار دهی سیمه اوهمدارا زدکندز ولایت د علی آباد سیمه ده. همدار ازیوشمیر عمرخیل د بلخ دولایت دشولګری په اولسوالی کی هم استوګنه لری.

عمرخیل اکثره دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی، خوځرنګه چی دوی دعلم اوپوهی سره زیاته مینه لری نویوشمیریی په دولتی ملازمتو نومصروف دی (۳)

دلغمان ولایت دمیشته عمرخیلو شمیر (۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) حیات افغانی - ٤۱۰ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سر حدی کشور - ۷-۷۳- ۷۷ او ۷۸ مخونه.

(۳) دعمرخیلو دسپین زیرو اومشرانو سره دهغوی په باب تر لاسه شوی معلومات.

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ٤۲ مخ جدول.

عیسی خیل

عیسی خیل غلجی پښتانه دی اوځانونه په سلیمانخیلو ګډوی. دوی باید د هغو عیسی خیلوسره اشتباه نه شی چی دنیازی داولادی څخه دی. عیسی خیل اکثره د کابل ولایت اویوشمیریی په نوروځایونو کی په متفرق اوخواره واره دول اوسیږی.

عیسی خیل

دوی په اصل کی متوزی پښتانه دی اوپه لودی قبایلوپوری یوه اړونده قبیله ده . عیسی خیل په اصل کی دنیازی ابن لودی اولاده ګڼله کیږی .

ویل کیږی چی په پیل کی دنیازی قبیله چی عیسی خیل یی یوه څانګه ګڼله کیږی دشلګرپه سیمه کی چی د غزنی له توا بعوځخه دی میشته ووچی وروسته داندرواونوروغلجیودغلبی له کبلهددغه ځایه څخه لیږدیدلوته مجبورشول اود سلیمان دغره په ختیځ ولمنواوتانك کی میشته شول . دوی په هغه وخت کی دشمیردلږوالی له کبله دغلجیوسره دمقابلی توان نه درلود.

کله چی په (۱۴۵۰) عیسوی کال کی بهاول لودی د هندوستان واکمن شو نود خپل قدرت دپیاورتیاله پاره یی له افغانستان نه دخپلی قبیلی خلك اونورپښتانه دنوکری اونوروپوځی دندود ترلاسه کولو له پاره راوغوښتل اوپه هندوستان کی یی دپښتنود میشته کیدلو له پاره یوعام فرمان جاری کړ. نوپه دغه وخت کی دنیازیوله قبیلی نه هم اکثره خلك هندوستان ته وکوچیدل اوپه شاهی دربار کی یی ملاز متونه ترلاسه کړل چی دهغوی له جملی نه هیبت خان نیازی اوعیسی خان نیازی چی اولاده یی په عیسی خیلوسره شهرت لری د سوری شیرشاه دواکمنی په وخت کی دخپل لیاقت اوپوهی په سبب دامارت رتبی ته ورسیدل اودومره شهرت یی ترلاسه کړچی هیبت خان داعظم هماپون خطاب ترلاسه کړاودپنجاب صوبدار

شواوعیسی خان دشاهی دربارخاص مشاورو چی ددی وروسته د سلیم شاه سره په جگړه کی ووژل‌شواودوی دهندوستان نه د غی سیمی ته راستا نه شول (۱)

دعیسی‌خپلوسیمه داباسین په اوزد وکی‌تردیرشومیلوزیاته غزیدلی‌ده. سوریی دولس میله دی او په دریو خوا ووکی لوروغرونو په غیږ کی‌نیولی‌ده . د دوی سیمه‌دیره‌حاصلخیزه‌ده‌چی‌پریمانه‌اوبه اوگڼ شمیرنفوس لری او دیرښه کښت یکی کیږی (۲)

کله چی عیسی خیلود لومړی ځل له پاره په دغه ځای کی خپله قبضه ټینګه کړه نودوی پرخپلوښاخونو با ندی مقبوضه سیمه وویشله پـه دی دول چی ممون خیلوته یی یووبرخه، زکوخیلوته‌یی یوه برخه، اپوخیلوته یوه‌برخه‌او بنبیره‌ته یی یوه برخه ورکړه . ددوی نوری څانګی دا دی : شمشی خیل ، احمد خیـل ،خضر-خیـل ، بهارخیل، بادین زی، پرالی‌خیل، شیخ عمرخیل ،عثمان‌خیل ،عمرخیل، میرزا خیل‌او خانی خیل(۳)

غرشین

د غرشین قبیلی‌دسیمی‌دتمـیی دوجهی‌په باب داسی ویل کیږی‌چی‌د دوی نیکه یودیر منلی‌اوخدای لمانځونـکی انسان وچی‌د خپلی دعا په سبب یی یووچ غرشین کړ. حیات‌افغانی لیکی: څرنګه چی د پښتوپه ژبه کی‌دده نوم له دووکلمو(غر) او (شین) نه‌مرکب شوی دی‌نو دده‌او لاده هم د هغی پـه سبب په غرشینو بـا نډی مشهورشوی دی .

غرشین اکثره دکندهارپه‌غرنیوسیمو کی میشته دی او دوی ته خلك په‌درنده سترګه‌ګوری . د غـرشینو څوکورنی دراولپـنډی د ضلعی د برهان د سیمی پـه غرشین نومی ځای کی استوګنه لـری (٤)

---

(۱) حیات افغانی ـ ۸۷۹ـ ۸۸۰ مخونه.

(۱) د کابل سلطنت بیان دوهم‌توك ٤٧ مخ.

(۲) حیات افغانی ٧٨٤ مخ .

(۳) نوموری‌اثر ۲۵۷ مخ .

غرغښت

دپښتنو په قبایلو کی یوهم دغرغښت تولنیز ګروپ دی چی په دغه تولنیز ګروپ پوری یوشمیر قبیلی ،خانګی اوخیلونه اړه لری. دوی دغرغښتی پښتنو په نامه سره هم شهرت لری .دا سری په پښتنو کی دیر مشهورنیکه دی اوله پخوازمانوخخه مورخانوددهنوم اوحال لیکلی دی. په پښتنی عنعنه کی هم دا سری یوخورالوی پښتون اومشهورنیکه ګڼل کیږی . ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابوالفضل علامی (١٠٠٦ هـ) داکبرمغولی پاچامؤرخ په دی دول سره کوی «په پښتنو کی دری ورونه بیتنی ،غرغښت اوسربن دیرمشهورنیکونه دی»(١)

دروا یاتو سره سم دی د٣٨٨هـ کال په شااوخواکی ژوندی و.

د« پښتواو پښتانه نه په سهیلی پښتو نخوا» نومی کتاب لیکوال د غرغښتو په باب داسی عقیده لری : «غرغښت اصلاله دووتورو(کلمو) څخه مرکب دی چی غراوغښت دی اودغه زړه آریایی کلمه دګورګښت، ګرګښت ،غورګښت اوغرګښت څخه را وتلی ده چی معنی پی دغروګرځیدونکی یاپه بله ژبه د غ رواوسید ونکی رائی اومـوږ غرغښتیان دغروال ، فرزندان کوه، زا ده ګان کوه او یاد غرزیو په نومونو سـره هـم یادولای شو (٢)

دروایاتو مطابق دغرغښت دری زامن درلودل یعنی دانی ، بابی اومندو چی په دوی کی ددانی داولادی شمیرزیات دی اوددانی په اولاده کی دکاکړوقبیله د یره مهمه ګڼله کیږی (٣) چی ذکربه یی په خپل ردیف کی شو ی دی .

په غرغښتو کی نوری مشهوری څانګی دادی : ١- پښی ٢- ناغر٣داوی ٤- ګدون یاجدون. دغرغښتو یوشمیر دراولپنډی دضلعی په چهچهه اوهم د هزاره پـه سیمو کی میشته دی لـکه چی په چهچهه کی یوه سیمه دغرغښتی په نامه سره یادیږی.(٤)

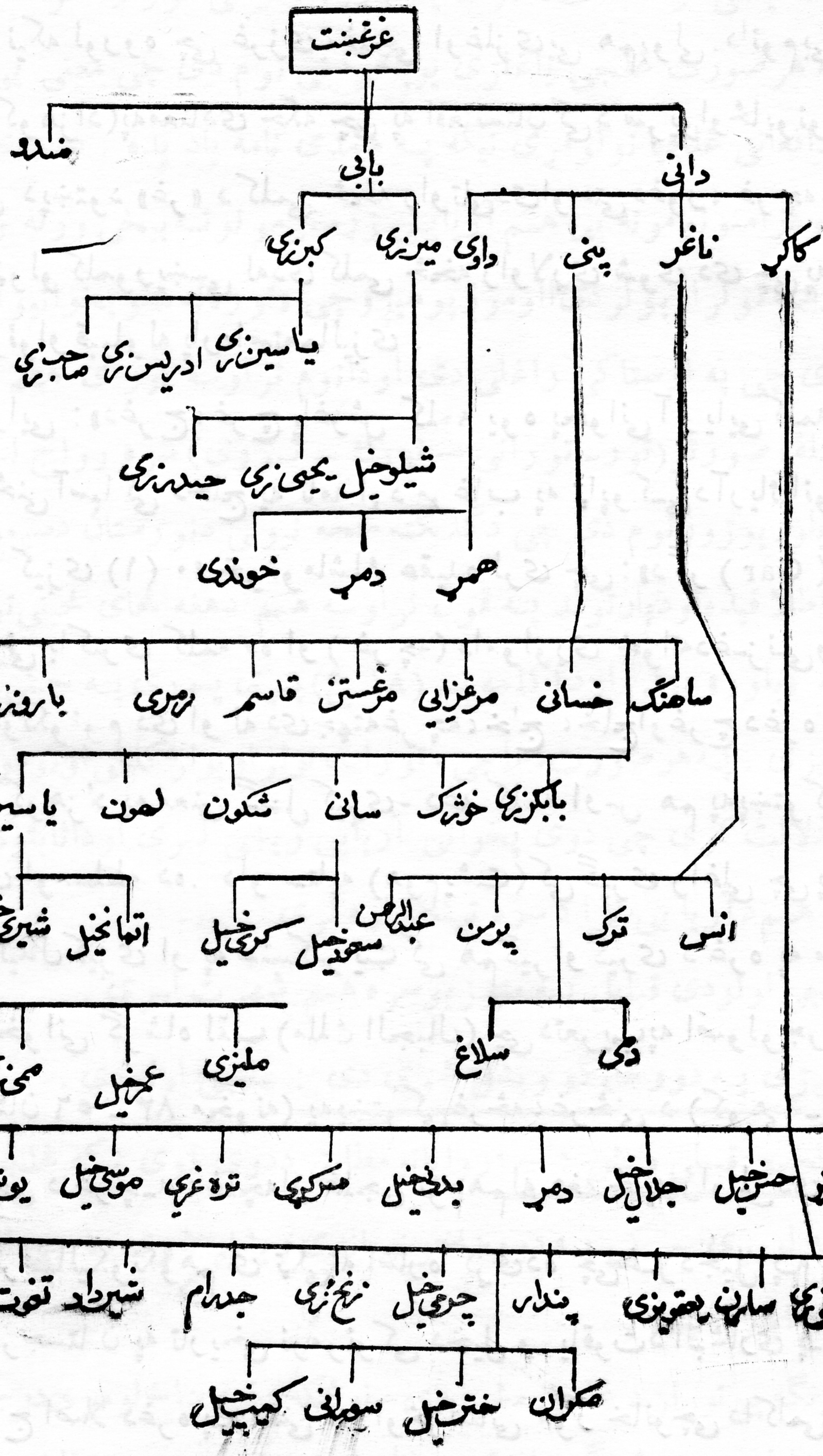
(١) آ ئین اکبری لومری توک ١٩١ مخ .

(٢) پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی - ٣٧مخ.

(٣) پښتانه دتاریخ پـر نښا کی - ١١٦٤- ١٣٢٧ مخونه .

(٤)حیات افغانی٣٧٩مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلجی

دپښتنو دقبیلو په لړکی یوهم د غلجی قبیله ده چی دبی بی متوله نسله څخه ده چی دبیت نیکه لوروه چی غرزی، غلجی اوغلزی یی هم بولی. دانوم بی له شکه د(غرزی)او(کوهزاد)په معنادی څکه چی په افغانستان کی د سړیواوځایونودزیاتو نو مونوریښی دپښتود «غر» دکلمی څخه راوتلی دی اوحتی دغور، غرچه، غرج غاج اوخاج دتولو کلموریښی له دی کلمی څخه راولاړی شوی دی چی په منځنی آسیا کی دځایونواو قبیلو له پاره استعمالیزی .

یارتولد وایی : «دغرج، غرچ یاغرش کلمه یوه پخوانی آریایی کلمه ده چی تراوسه په منځنی آسیا کی دخاج په نامه اود مرغاب په تاپوکی دآریائیانواستو-ګنځی ته ویل کیږی (۱) » خوتوماشلم عقیده لری چی: «دګر (Gar) یعنی غرکلمه لرغونی باکتری کلمه ده او (غرچه) دامولوری خواته دغزنی ولایت د آریایی اوسیدونکونوم دی او له دی جهته غرچه، خاج ، خاج اوغرچ دغره زوی یا غرزی دی اودکوهزاد په معنی ګڼل کیږی- دغه کلمه اوس هم په پښتو کی دغره په معنی ژوندی اومسلطه ده. داو ستاپه (هوم یشت) کی ګیری راغلی چی په خرده اوستا کی هم لیدل کیږی او په سنسکریت کی هم ګیراوګیری د غره په معناده . حتی عربانود پخوانی ګرشاه لقب (ملك الجبال) چی دتعریب په اصولو جرشاه دی (تاریخ طبرستان ٥٦ - ٨٣ مخونه) په پښتو کی غرځه، غرځنی د (کوهی - غرنی) په معنی دی چی د غرچه ، غلچه او غلجی نوم هم له هغه ځایه راوتلی دی

عربی جغرافیالیکونکوهم ی تکی ته اشاره کړی ده چی غردجبل په معنی د غرشستان اوغرجستان په تاریخی نومونوکی دخیل و. یاقوت د البشاری په حواله وایی چی: غرج اصلا دغره په معنی دی اوخراسانی مور خانوچی داکلمی دخپلو هیواد والو څخه اوریدلی دی هم دغرجستان نوم په اصلی شکل «غرستان» لیکلی

---

(۱) قدرت الله حداد « غرزی ، غلجی او خلجی دتاریخ پوهانو نوله نظره» ، دکابل مجله ۳ ګڼه ۱۸ جلد ٤ مخ .(۱۳۳۸ کال .

دی چی دغرستان څخه عبارت دغره اوسیدونکی دی . منهاج سراج جوز جانی چی زموږ دهیواددمورخینوڅخه وزیاتره دعربو دغرجستان او غرشستان ښځای غرستان لیکی اودطبقات ناصری په زړونسخوکی څوواره غرستان لیدل کیږی .

په هرصورت غلجی یاغلزی یوپخوانی نوم دی چی معنی یی دغره زوی دی اودافغانی غلجیا نولومړی نیکه په همدی نامه یادیده . ده دری زامن درلودل اودزامنونومونه یی هم آریایی زړونومونوته بیخی ورته والی لری چی هغه توران، تولراوبولردی اوموږپوهیږوچی «تور» له هغو پخوانیوآریایی نومونو څخه دی چی په اوستاکی راغلی دی اودانوم تراوسه پوری هم په پښتنوکی په مختلفوصورتو(تور- تورانی — تورك — توری) سره رواج لری. همداراز بولریابلوریوزړنوم دی چی دگلګته څخه نیولی دنورستان دسیمو پوری خلکو بانای اطلاقیده اودبارتولد په قول تراوسه هم دهغه ځای ځینی تورپوښه قبایل ځانونه «بلور» بولی اوداکلمه تر(۱۸ ع) پیری پوری په چینی کتابونوکی لیدله کیږی . په هرصورت دغلجی، توران، تولراوبولرکلمی اونومونه تول پردی باندی دلالت کوی چی دوی پخوانی آریایی ریښی لری اوداثابتوی چی افغانی غلجیان هم دآریایی نژاد سره تینګه اړه لری .

غلجی اولودی قبایل په متوزیوسره هم شهرت لری .

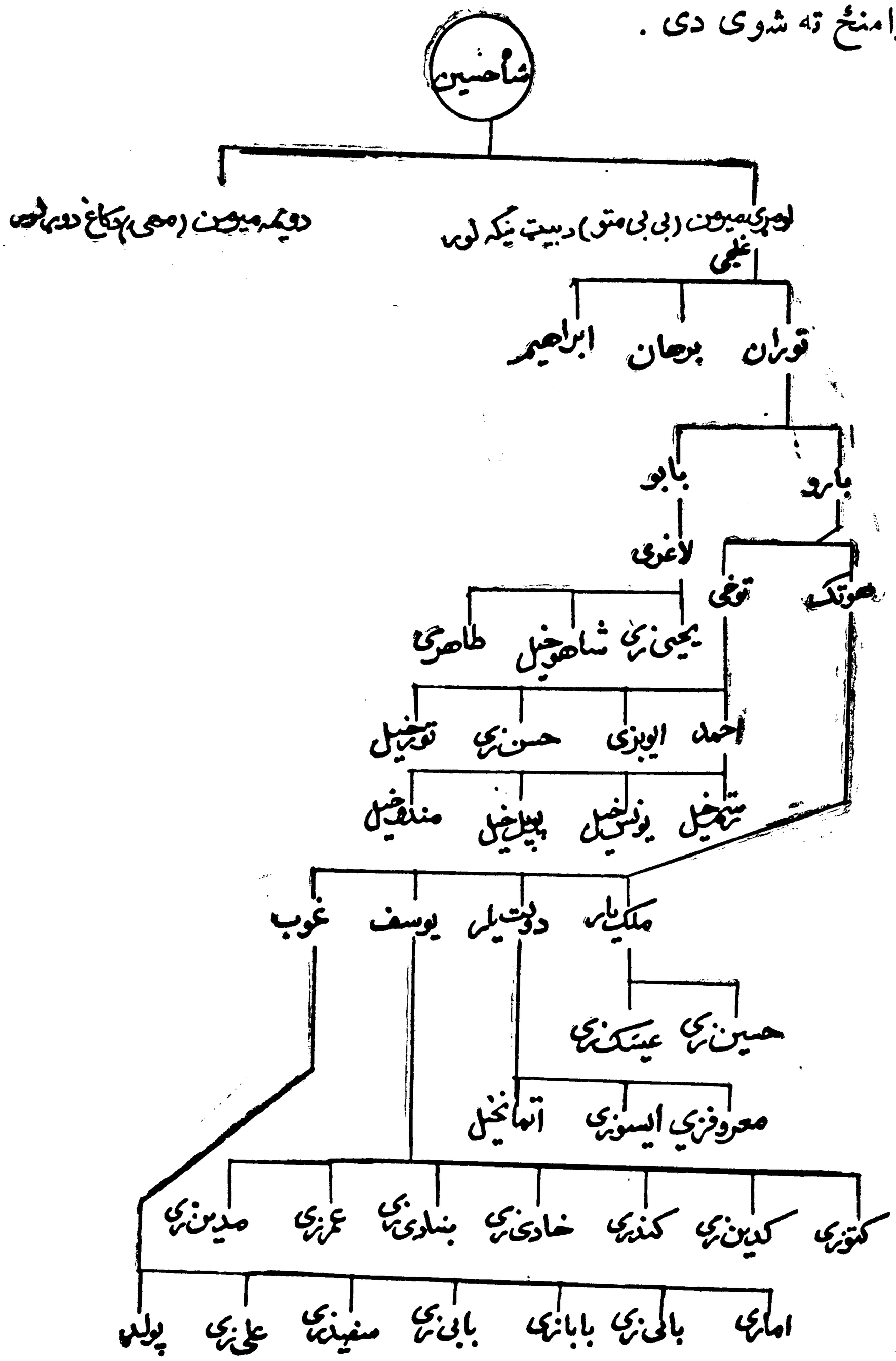
متوزی په دووڅانګو ویشل شوی دی : غلجی اولودی .

دغلجیودقبیلی ویش : — دروایاتومطابق ددوی لوی نیکه غلجی وچی دغه قبیله په لومړی سرکی په دووښاخونوباندی ویشل شوی ده چی لومړی توران اودویم ابراهیم .

څرنګه چی توران د غلجی مشرزوی دنوڅکه دغه ښاخ لومړی درجه ګڼل کیږی. دتوران ښاخ په دووڅانګو باندی ویشل شوی دی لومړی هوتلك دویم توخی چی دغه دواړه څانګی وروسته بیا په نورو ډیرو شعبواوڅانګو باندی ویشل شوی دی(۱)

(۱) حیات افغانی، ۲۶۸ مخ

ابراهیم دوه زامن درلودل چی دهغه دشپږو لمسیا نو نه شپږلوی ښاخونه رامینځ ته شوی دی چی دابراهیم غلجیو په نامه سره یادیږی په دی دول چی سلیما نخیل، علی خیل اواکاخیل چی دا دری واړه ښاخونه مجموعاً دخپل نیکه (ایزب) په نوم بلل کیږی. څلورم سهاك، پنځم اندر، شپږم تره کی چی له دوی نه وروسته نوری ډیری څانګی هم رامنځ ته شوی دی.

(۱)

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۳۳ مخ .

غـوریا خیـــل

ددغی قبیلی خلك هـم ځانونتـه سرینی پښتانـه بولی اوویل کیزی چی د سهربن دزوی خرشبون له اولادی څخه دی . څرنگه چی ددوی لوی نیکه غری یا غوریا نومیدنوله دی کبله ددوی نسل تـه غوریاخیل هـم وایی. په تاریخ حیات افغانـی کی کښل شوی دی چی: «غـوریـا څلور زامـن درلـودل ۱ــ دولت یـار: چـی دهغه له اولادی څخه دمومند واوداود زیودوه نیا خو نـه مینځ تـه را غـلی دی. ۲ــ خلیل ۳ــ څمکنی ٤ــ زیـران .

د پښتنودتاریخ مؤلف قاضی عطاالله خان لیکی : مومند ، خلیل اوداود زوته غوریا ـ خیل وایی . تقریباً د ۱٤۵۰ع کال په خوا اوشاکـی دوی دغزنـی لویـد یـځ تـه دترلك سیندپه خواکی اوسیدل. بابر په خپل تزك کی د دی قبیلی داوسیدو ځای ذکر د(مشد) اوسمگانـه کلیو پـه خوا وشاکی کوی د څیرنونـه وروسته معلو میزی چی داکلی دغزنی جنوب تـه واقع دی . هر کله چی بابر د غلجیودملك دتقسیم له پاره په ۱۵۰۷ع کال کی غزنی ته روان شواودسرده په مقام باندی کوزشو (سرده ۲۵ یا ۳۰ میله دغزنی نـه سویل تـه موقعیت لری) نوبابروایی چی ماتـه خبرو شوچـی د مومندو لـوی لویی قبیلی پـه مشد او سمگانه کی پرتی دی امیرانوماتـه وویل چی ددوی اوت کول په کاردی ، مگر بابروایی چی ما ورتـه وویل چی مـوزخپل رعیت تـه نقصان رسـول مناسب نـه گڼو.

څرنگه چی ددغی قبیلی پـه شمیر کی زیاتوالی راغی نودوی دغزنی نـه کابل اودکابل څخه دننگرهـارخواتـه راوخوځیدل اودننگرهـار نـه یی د خیبرپـه لاره پیښورتـه کوچ وکـراوددلازاکوله قبیلی سره یی چی لادمخه یی پرپیښوربانـدی قبضه

ټینګ. کړی وه د سلطان پوری په سیمه کی چی خلك یی جنګ پوری هم بولی مخامخ اوددوی ترمینځ سخته جګړه پیښه شوه او دیوروایت له مخی میرزا کامران په دی غرض چی دهمایون په مقابله کی داطاقتوره قبیله دځان سره ملګری کړی په دغه جګړه کی یی له دغی قبیلی سره مرسته وکړه چی په نتیجه کی دلازاکوماتی وخوړه ځینی د جنګ په دګر کی ووژل شول او ځینی یی هم دهزارخانی په ویاله کی دوب شول که څه هم دغه ویاله په معمولی دول دومره اوبه نه در اودی چی څوك دی دوب کړای شی، خود دغی ویالی په پورتنی برخی کی دو مره زیات باران اوریدلی وچی دلازاك یی دوب کړل. تردغی صوبی وروسته نوموری سیمه دمومندو، داودزیو اوخلیاولاس ته ورغله او دپیښور پراخه، اواره اومیدانی سیمه یی ونیوله اودلازاك دلندی سین څخه پوری وتل اودلنګر کوټ په میره اونورو ځایونو کی میشته شول بیاورومته هغه وخت چی دیوسفریومشرخان - کجو ونود دغی قبیلی اویوسفزیوترمینځ دشیخ ټپور په سیمه کی دیره سخته جګړه وشوه اوغور یا خیلو ته دیرزیا ن ورسید په تیره بیا دخلیلود ښاخ نه چی خلك یی دیر جنګیالی ووزهات شمیر کسان ووژل شول، خود ماتی سره مخ یوسفزیود دی جرئت ونه کړ چی د دوی مقبوضه سیمی ونیسی: ددغی قبیلی ملك یا خان ته په پیښور کی غوریا خیل ارباب وایی خودهغوی دوالترمینځ تو پیږشته. ددغی قبیلی په ځینو ځایونو کی ملك ددیرزیات والك څښتن دی خوپه ځینی ځایونو کی یی اختیار لږوی.

داخبره هم د یاد و لوور د ه چی د غور یا خیلودلیږد په وخت کی یوشمیر په غزنی، لوګر، کابل او ننګرهار کی پاتی شول چی نراوسه هم په دغو سیمو کی استو ګنه لری.

قاضی خیل

دوی سربنی پښتانه دی اودمندړو دامازی په ښاخ پوری اړه لری. دامازی څانګه دیوسفز یو دسیمی په سلد هوم او دمقام درو د پرغاړه او لږ شمیریی دمهابن د غره

---

(۱) حیات افغانی ۳٤٤ ـ ۳٤٥ ـ ۳٤٦ مخونه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شمالی خنډه کی میشته دی. په دوی کی قاضی غلام قادر خان (چی په قاضی قادرو) سره مشهور و او ددهزامن قاضی سعدالله، قاضی فضل قادر او قاضی نصرالله دانګریزی سر کار نیمه خدمتګاران و و (۱)

قلندرخیل

دوی غلجی ښتانه دی او د سلیمان خیلو دلوی تبریو مناخ ګنډل کیږی قلندر خیل په کتوا ز کی استوګنه لری چی ټولو دی دیرش میله د غزنی په سهیل کی پراته دی (۲)

د کتوا ز شمال ته داندروسیمه، جنوب ته یی ارګون، ختیځ ته یی ګردیز او زرمت اولویدیز ته یی د غزنی لویه ناوه پرته ده.

د کتوا ز د مځکولسمه برخه په کاریز واویه کیږی او پاتی مځکه یی د دښت او مال خر په شکل ده چی په دی وروستیو کلونو کی ځینی تجارانو اوهغو کسانو چی په هند کی یی پیسی بندی کری دی د کتوا ز دځمکویو وه برخه دژور و ځاه ګانو او واړه پمپو نو په لګولوسره ترکرنی لاندی نیولی ده او د داد ور حاصل ځینی اخلی. مهم حاصلات یی غنم، جوار او پالیزونه دی (۳)

قوال خیل

لکه څرنګه چی د یوسفزیو، ګګیانیو او ترکلانیو په بحثونو کی راغلی دی هغه وخت چی خاشی خیل او غوریاخیل په تیره بیا د یوسفزیو قبیله د کندهار دشا اوخواسیمو څخه د کابل خوا ته وکو چیدل نو په هغه وخت کی چی کله کابل ته راغلل نو مغولی سلطان ابوسعید په کابل حکومت کاوه او به دغه وخت کی د خانبی-خیلو اوی مشر ملک سلیمان شاه بن ملک تاج الدین بن ملک رځړو. ترهغه وخته وروسته کله چی مرزا الغ بیګ پاچاشو سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته ورکړه. ترهغه وروسته دیوسفزیو او میرزا الغ بیګ ترمینځ مخالفتونه رامینځ

(۱) حیات افغانی - ۶۷۸ مخ.
(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم توک - ۱۳۶ مخ.
(۳) دغزنی تاریخی جغرافیا - ۱۶۰-۱۶۱ مخونه.

ته‌شول . مرزاالغ بیگ‌هم دیو سفزیوپر خلاف‌بانی‌لتولی هوچی یوه‌ورځ یی دیو سفزیو نهه سوه‌تنه مشران میلمانه کړل اوپه دی توګه یی غوښتل چی‌دوی‌له منځه‌یوسی چی په پای کی یی همدا سی وکړل . کـله‌چی یی دوی‌دمیلمستیا له‌پاره وغوښتل نودخپلو کسانو په‌واسطه یی‌دوی بی‌وسلی(خالع سلاح) کړل.ددغو بندیانو په‌جمله کی یوقدوة المکا شفین شیـخ‌عثمان بن موتی مولیزی‌چی د هغه وخت دلو یوولیا نو څخه شمیرل کیده‌اودیوسفز یواولس هغه ته‌دیره عقیده‌اوارادت درلودهم‌شامل‌و. په‌هغـه‌وخت کی چی مرزا الـغ بیګ دغه اشخاص بندیان کړی وونودیوسفزیو یو تن نامتوشیخ او درویش (تورقوال)چی‌دیوسفزیو دمولیزی دښاخ‌څخه وکندهار ته دسیاحت له پاره تللی وهغه هـم په‌دغـه وخت کی‌دربارته راننوت. په‌دغه وخت کی شیخ عثمان غږ کړچی:((وګورې‌هغه دی تورقوال هم راغی په‌دی‌واقعه کی‌راسره‌شـریك شو))

په‌اوسنی وخت کی‌هم دیو سفزیودمو لیزی‌په څانګه کی یوه‌دلـه شته چی‌په همدی د(تورقوال) او اولاده‌اودقوال خیلوپه‌نامه سره یادیږی (۱)

یوشمیر قوال خیل دلغمان دولایت دقوال‌خیلوپه کلی کـی‌هم استوګنه‌لری.

کـاسی

که چیری دنسب شجره وګورونوخرګنده به شی چی‌کاسیا ن د سـربن‌په تولنیزګروپ کی‌شمیرل کیږی. کا سیان په یوولسو څا نـګوو یشل‌شوی دی چی دشپږوارو قبیله‌هم په‌دوی کې شامله‌ده. ویل کیږی‌چی‌دسربن زوی‌خرشبون هوی زامن‌درلودل چی عبارت ووله(کند، زمنداوکاسی‌څخه). پښتانه دتاریخ په رښتاکی دکاسیا نوپه هـکله وا یـی: « د پټی خزانی د روا یت نه معلو میږی چی‌دخرشبون په اولادکی‌دکنداوځمنداولاده دغوری مرغی‌نه‌دغزنی، کا بل او دپیښورد وادی په لورمهاجرت غوره کړ، نوپه دغه وخت کی کاسیان بـیر تـه

---

(۱) تواریخ حافظ رحمت خانی ۲٤ مخ.

دسلیمان غره ته لاړل اوهلته میشته شول، البته ددوی یوی قبیلی (شینواړو) دخانبی خیلوسره مهاجرت وکړ اودخیبرپه غرنیوسیمو کی میشته شول چی تر اوسه پوری هم هماغلته میشته دی (۱)

کاکړ

کاکړ دغرغښت په ټولنیز ګروپ کی یوه ستره قبیله ده. دځینوروایاتو مطابق ددغی قبیلی لوی نیکه کاك نومید چی یو زاهد او نیك انسان واوداسی ویل کیږی چی کاك نیکه دغیاث الدین غوری دواکمنی په وخت کی وفات شو او مزاریی دهرات دجامع جومات په دروازه کی دی.

ددوی اصلی اوپخوانی تاټوبی په پخوانیوزړوکتابونو کی دکاکړستان په نامه یاد شوی دی او تر اوسه پوری زموږ خلك دځوب اوبوری تار یخی ناوی دکاکړستان په نامه یادوی .

په تاریخ حیات افغانی کی راغلی دی: «دکاکړودسیمی شمال ته دغلجیو دسیمی جنوبی څنډی مو قعیت لری . شمال لویدیځ ته یی دار غستان سیمه اوهم دټوبی هغه برخه موقعیت لری چی اخکزی درانیان پکی اوسی، لویدیځ اوسهیل ته یی دبلوچستان سیمه دسپینوترینو دعلاقی یوه برخه اودسلیمان دغره یوه لړی موقعیت لری. ددوی ټوله سیمه تقریباً دسلومیلو په اندا زه ده چی ټوله غرنی اودغرونو په واسطه احاطه شوی ده اوتر ټولوځخه لوی غړ یی له شمال څخه جنوب خواته غزیدلی دی. که چیری ددغه غره دلویدیځی خوانه څوك شمالی خواته راشی نولومړی به دسپیوناداغ سیمی ته راورسیږی چی یو لوړاوسور میدان دی چی یوازی دمالونوځرولو لهپاره مناسب ګڼل کیږی، خو لویدیځ تی یی دیری لویی وادی ګانی چی د غرونو په مینځ کی موقعیت لری

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۷ مخ.

شنه چې دهغوله‌جملې نه دتورې‌مرغه، برشور، ترين، توګې او هنه وادۍ ګانې ډيرې‌مشهورې دي (۱)

اروانباد استاد عبدالروف بينوا په خپل مشهوراثر پښتونستان کې د کاکړو سيمې‌داسې معرفي کوي:

۱ـ دبرشوردره : چې د«اوړې» له چينې څخه راشروع شوې ده بيادپښين ترعلاقې پورې پرته ده شمال ته يې د توبې دحد سره نښتې ده اوپه دې علاقه کې دکاکړو«تره غرۍ» اوسنتيا» ټپې اوسيږي.

۲ـ دکنچوغې دره : دايوه تنګه دره ده‌چې دکنډ دغره لمرلويديز خوا ته واقع اوتخميناً دبرش ميله‌اوږده اوښه‌آباده ده. په دې‌علاقه کې دکاکړودسنتيا ټپه ميشته ده اوددې علاقې خان په «ورګس» کې اوسيږي.

۳ـ دهنه دره : د«شال» دعلاقې سره لګيدلې ده. د اعلاقه داعليحضرت احمد شاه بابا له خوادقلات نصيرخان ته دده دخدمتونوپه بدل کې ورکړل شوې وه.

۴ـ دبورې‌سيمه: دبورې‌علاقه‌نيه‌پراخه اوزرخيزه ده‌يورودهم پکې بهيږي اوخو کاريزونه هم‌لري پەدې علاقه کې دکاکړودولس طايفې‌اوسيږي.

تورە مرغه، ترين‌اوتوګې‌يې‌هم مشهور دي.» (۱)

دکاکړو دځينو ښاخونوتفصيل پەلاندې‌دول دي:

۱ـ سنځرخيل ۲ـ سنتيا ۳ـ تره غرۍ چې اوس بەهريو ښاخ پەلاندې توګه وپيژنو:

۱ـ سنځرخيل: ـدروايانومطابق سنځر نيکه پوتورزن‌مشراومنلې روحانې شخصيت‌وچې د مغرلوپرخلاف‌يې اوزدې مبارزې کړې‌دې. ويل کيږي چې دده مزارپه کوسه (*) کې دې اوديږ شميږ خلک‌ددەمزارونه ورځې.

---

(۱) حيات افغانې ۲۳٤ مخ.

(*)کوسه د کاکړستان‌دژوب په سيمه‌کې موقعيت‌لري(ليکوال)

پروفیسر سیال کاکړ دسنځرخیلو کاکړو په باب په خپل کتاب (پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا) کې لیکلی:

«دکاکړونوایی اوسرداری له پخواڅخه د سنځرخیلو په لاس کې. ده دوی دشمیر په لحاظ دکاکړو تر ټولې هرتېر زیات دی (۱)»

دسنځرخیلو مناخ په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی:

۱- علی زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برن خیل ٥- سنخیل ٦- هرمزئی ۷- تیمنی ۸- عرب خیل ۹- پنیزون ۱۰- نیسی ۱۱- کدیزی ۱۲- دومړان.

۲- سنټیا: داهم دکاکړویو مناخ دی. دروایاتو له مخې دوی دسنت نیکه اولاده دی دتاریخ په اوږدوکې سنټیا کاکړوتوری وهلی اوتاریخي رجال یې پیدا کړی دی په کاکړوکې دشمیر په لحاظ له سنځرخیلو څخه وروسته د سنټیا کاکړو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړچې دخان جهان لودی دلوړی دسمانا حاکم و اودمخزن افغانی په تالیف کې لویه برخه لړی د سنټیا کاکړو څخه و.

دوی په هندوباغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سړه غورګی، سړه خوله، نوحصار، غبرګ غوشکی، خانوزی، بلوزی، رودملازی، مستنګ اوپه ځینو نورو ځایو کې نوکې میشته دی (۲)

دسنټیا مناخ په لاندې خیلونو ویشل شوی دی:

۱- پانیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارینګ زی ٥- شموزی ٦- ملازی اوعیسی خیل.

۳- ټره غړی: ټره غړی هم دکاکړو یومشهور مناخ دی چې زیات شمیر نفوس لړی ټره غړی په دریو څانګو ویشل شوی یعنې احمدخیل، سلیمان خیل اوبارکزی.

موسی خیل:

دکاکړودغه مناخ دکاکړستان دبوری دتاریخي ناوې په موسی خیل تحصیل

---

(۱) پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کې ٦٥ مخ.

(۲) پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کې (۷۷-۷۸) مخونه.

کی آباددی . په کندهار ، زابل، سیوری اودغزنی په ولایت کی له پخوانخخه موسی خیل کاکراستوګنه لری :

دغزنی دولایت دشلګرپه اولسوالی کی تراوسه پوری هم موسی خیل کاکر آباد دی .

کسایی :

کسایی دکاکروښاخ دی چی دشال په دره کی آباداومیشته دی ، خواحمد شاه ابدالی دادره دبلوخومشرنصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه ګڼل کیږی (۱)

هندوستانی کاکر :

په(پښتنو) کی به داسی یوه لوی یه قبیله یاښاخ نه وی چی او لاده یی په هندوستان کی ونه لیدل شی ، خوپه هغوی کی ځینی داسی خلک هم شته چی دخپلی وړاندینی قبیلی داوسیدولهځای نه خبر نه دی اودورورګلوی او یکی خو په مطلق دول په کی نشته . په همدی دول دکاکرواکثره دلی دهندوستان په ځینو ضلعو کی میشته اودځمکوخاوندان دی لکه چی درهتک د ضلعی په کوها نه نو می ځای کی دتفرق ابن کاکرداولادی دعلی خیلواله ښاخ څخه دابوسعید زی څانګه اونورکاکر آباددی اوشمیریی دحیات افغانی له مخی تقریباً (۳۰۰۰) دری زرونه نه رسیږی . داسی روایت هم شته چی دسلطان ابراهیم لودی دواکمنی په وخت کی عبدالمالی (*) ابوسعیدزی کاکردخپلودریوورونوسره هندوستان ته لاړ او په کوهانه کی میشته شو. دسلطان ابراهیم لودی ترمرینی وروسته عبدالمالی بیرته خپل اصلی استوګنځی یعنی بوری ته راستون شو ،خودهغه ورورد نورو کاکرو سره هلته میشته شو (۲)

---

(۱) دپښتنو تاریخ لومړی توک - ۲۸ مخ .

(*) فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشادپه لودی پښتنا نه نومی اثرکی ددهنوم عبد العلی ښودلی دی. (لیکوال)

(۲) حیات افغانی ۳۷۹ مخ .

دبلند شهر په ضلعه کی د پښتنو (۹۶) سیمی شته چی د هغوله جمله نه د ولس ځایونه مشهوردی او په هغه ځایونو کی هم پښتانه کاکړاو سیزی په تیره بیا د دوی زیات شمیر د خورجه په سیمه کی ژوند کوی. په غالب گومان د بلند شهر په ضلعه کی د دوی شمیر له ځلور زرو کسانو نه لږ نه دی . د دی نه پرته نور پښتانه هم دلته د یردی اوداسی اوریدل کیږی چی په بنگال او د کن کی هم د کاکړو د قبیلی څخو کورنی شته او په نورو ضلعو کی هم کاکړ لیدل کیږی. هندوستانی کاکړ په فزیکی جوړښت: دود اود ستور کی په هیڅ دول د افغانستان له کاکړو سره ورته والی نه لری (۱)

د د غی قبیلی د استوګنی ځایونه :

د کاکړو قبیله په پښین ، سیوی ، مستنگ ، کندهار ، هرات ، اوروزګان ، ارغنداو ، هلمند ، زابل ، غزنی ، کوهدامن ، معروف ، کرز ، پنجوایی ، افغانی ترکستان ، ننګرهار ، لغمان ، پیښور ، اشنغر ، باجور ، سوات ، مردان ، هزاره ایبټ آباد ، شکارپور ، بنګلښ دیش ، ایران او دهند په اکثر ځایونو کی میشته دی (۲)

د کاکړو دود اود ستور :

د کاکړو په ځیر لویه قبیله کی دیوه واحد دستور او دود شته والی ناممکن دی په تیره بیا د کاکړو قبیله لکه څرنګه چی د نسب په شجره کی لیدل کیږی په د یرو ښاخونو باندی ویشل شوی ده او بیاله دغو ښاخونو څخه نورې وړې څانګی راوتلی دی او بیا د کاکړو په لویه سیمه کی خواره واره شوی دی نو ځکه د دوی دود او د ستور او رواجونه سره توپیر لری .

د کاکړو هغه پښه چی د بروشور په سیمه کی استوګنه لری روا جونه او دودونه یې د دوی همسایه قبیلی ترین ته ورته والی لری اود پاتی لوید یځو کاکړو پوښتنه او دود اود ستور ا څخه زیود رانیوته نږد یوالی لری او هغه شخړی او لانجی چی

---

(۱) حیات افغانی ۲۷۹ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتو نخواکی ۵۶ مخ .

د دوی ترمینځ پیښی شی د کلیو د ملکانو او سپین زیرو پـه مرسته اوسلا مشوره بی فیصله کوی، خو په ختیځو کاکړو کی یو لږ څه بی انـتظا می مـوجود ده . د بوری اوسیدونـکی عرب خیل عمو ماً په خپلو مینځو کی کی جنګونه اوشخړی کوی که څه هم ځینی وختونه سپین زیری او منصفان دشخړو داوارولولـه پا ره هڅی او تلاشونه کوی، خوعموماً دغه شخړی دتـوری په زور فیصـله کیـږی .

کسبونه

د کاکړو د قبـیلی خلك عموماً په دوو کسبونو یعنی کرنی اومالدا ری بوخت دی خوځرنګه چی دکرنی ځمکی ددغه بی شمیره قبیلی دګوزاری له پاره کا فی نه دی نو دوی په خپلو کسبونو کی زیارکښه دی د غرونو په منځ کی دپوونده کاکړو کیږدی اودپسونو دیری رمی ترستر ګو کیږی . بوشمیر خلك یی په دولتی دوایرو کی هم کارکوی .

ختیځ کاکړ زیاتره د میږو اووزو اولږ شمیر دغوایانو رمی هم ساتی، خو او یدیځ کاکړ اوښان هم ساتی. دوی په سوداګری هم بوخت دی خودخپلی سیمی نه بهر ته لږ تګ اوراتـګ کوی .

پیداوار

دکاکړو په سیمه کی غنم، جـوار، اوربشی، تماکو، مرچ اوزیره کرل کیږی همداراز ددوی په سیمه کی بادام، انګور، زردالو، منی، انځر، انار، توت، او آلوچی پـیداکیږی .

همدارازددوی په سیمه کی پیاز، شلغم، مولی، ګازری، نوری، بیندی، کدو، بانجان اوپالك هم په پریمانه اندازه کرل کیږی :

پوښاك

دکاکړستان سیمه په کلتوری لحاظ دیره بډایه اودپښتونخواد دیرو سیمونه په ټهـلیبی دګرکی ورا نـدی ده. ددوی کراستی، کمبلی، پوستـینچی اود چکن جامی دیرشهرت لری .

دوی دلمخی دوله ټوکرانو څخه د پښتنو کومی جوړوی . و یـل کیـږی چی ابدالی احمد شاه دخپلی واکمنی په وخت کی یوه ورځ د تو بی په غره کی په ښکار کولو بوخت واوهلته یی د کوسی پـوښتو کاکړ وځخه ددغی جامی د نامه پوښتنه وکړه دوی ورته ووېـل چی داکوسی دی ، خواحمد شاه بابا ووېـل چی په د غی جامی باندی باید د (راحت جامی) نوم کیښودل شی (۱)

اوس ددوی د نارېـنه ووپوښتاك نورو پښتنوته ورته والی لـری .

کرلانې

د پښتنی قبایلو په لړکی یوهم د کرلانې ټولنیز گروپ دی چی په بیـلو بیلو ښاخونـو ویشل شوی دی . دکرلانیو دپلرونو او نیکو نو په باب دیر مختلف او بیل بیل افسانوی روایات موجود دی د مثا ل پـه توگه دلا زاك چـی د کرلانې پښتنو یو قوی ښاخ دی عقیده څرگنده وی چی د کرلا ن پلار سید قاف نو میدچی په اتم پښت کی حضرت امام حسین (رض) ته ورسیږی.

د ختګو قبیله د کرلانې پلارهونی بولی اوشینګك عقیده لری چی کرلانې د کوم شهزاده زوی و . همدا رازدخوگیا نیو ښاخ عقیده څر گند وی چی دی د عبدا لـه اورمړزوی دی. د کرلانې داولادی نه ځینی خلك وایی هغه وخت چی کرلان نومی (۲) ماشوم نوی دنیاته راغی نو په هغه ځای کی لښکر یو ه شپه تم شوی او بیاله هغه ځایه تللی و. دغه ماشوم داوسپنی تریوی کړا یی لا ندی و او بیاد عبدالله نو می لـه خوا چی داورمړود قبیلی څخه وو موندل شو نو ځکه د کړا یی د نوم له کبله د کر لا نې نوم پری کیښودل شواو ددا سی پیښی را منځ ته کیدل د امکان نه لیری خبره نه ده .

حیات افغانـی لیـکی چی : دپښتو په یوه پخوانـی کتاب کـی لیـکل شوی دی چی دغه هلـك په لویدیځ افغا نستا ن کـی په ژمنی کلـی (قټلاق) کـی پیدا شوی واوعبدالله اورمړد نارینه اولاد د نشتوالـی له کـبله کرلان په زوښتوب ومانه او

---

(۱) حیات افغانی - ۳٦٦ مخ .

(۲) نوموری اثر - ٤٥٥- ٤٥٦ مخونه .

دهغه روزنه‌اوپالنه‌یی وکړه چې وروسته‌یی دوه زامن دنیاته‌راغلل چې‌په یوه باندې‌یې کودی او په‌بل‌یې ککې نومونه کیښودل (*) .

خودغه ټول‌دافسانوی روایتونه‌پرته‌بل څه‌نه‌دی. اروا ښادپوهاند عبدالحی ـ حبیبی «دافغانستان‌لنډ تاریخ کې لیکی: « په‌پښتنی نسب‌نامه کې دکرلانې یاکرلانې په‌نامه‌یوه بله خانګه‌هم شته‌چې‌دوی له‌هغودریونورو‌خانګو(غرغښت، بیټنی‌او سره‌بن) سره خپلوی لری او سوچه پښتانه دی (۱) . »

لنډه داچې‌کرلانې پښتنو په تاریخ کې مهمه برخه اخیستی ده که څه‌هم د لودیانو‌دسلطنت په‌زمانه‌کې په هندوستانې پښتنوکې کرلانې‌قبیله غیرمعروفه وه ولې دسوری کورنۍ دواکمنۍ په‌وخت کې دغې‌قبیلې‌دبرشهرت وموند اوددې شهرت باعث د دې قبیلې یودوه نومیالې غړی تاج خان او سلیمان خان ووچې دجمال خان کرلانې زامن وو.

دپښتنوپه تاریخ کې په‌لومړی ځل دتاج خان‌اوسلیمان‌خان‌نومونه‌دشیر شاه دجرنیلانو‌په توګه دقنوج په جنګ کې لیدل‌کیږي شو داجنګ شیرشاه د مغولې پاچا همایون پرخلاف ګټلی و(۲)

دکرلانې ټولنیز‌ګروپ په لاندنیو قبیلو‌ویشل شوی دی چې نومونه‌یې دادی: دلازاك ،اورکزی ،منګل، هنی ،وردك، اپریدی ،ختك ،ځدران ،اتمان‌خیل، خوګیانې، پربه، عبدالرحمن یادرمان ،ځاځی، توری ، وزیر ، مسید، لالی یالیلی وزیر ، ګوربز، دور، تنۍ، بنوځی، بنګښ، مقبل، سبری، مند وزی، اسماعیل‌خیل ،زموخت (زمښت)او نور .

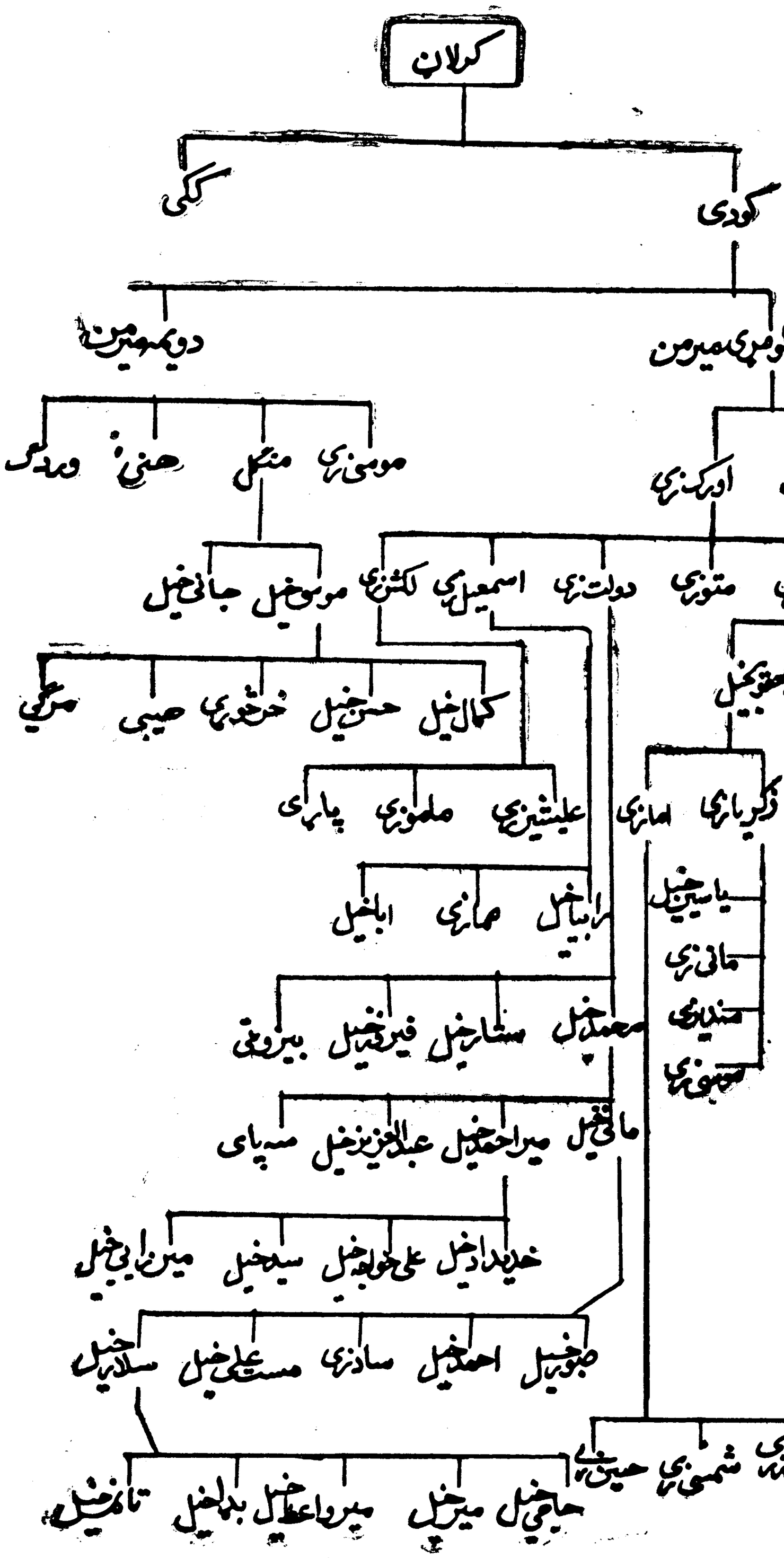
دکرلانې په ټولنیز ګروپ پورې د بیلوبیلوقبیلو ذکر به په مفصله توګه وشی اوپه ضمن کې به ددوی دنسب شجری هم په پوره دول وکښل شی .

(*) زماپه‌عقیده کرلانې پښتانه هغه پښتانه‌دی چې دکرکیلی اوکرنی په‌چاروبوخت دی اوله همدی کبله دکرلانې کامه دکراوکرنې سره ارخ لګولی شی . (لیکوال)

(۱) پوهاند عبدالحی حبیبی ، دافغانستان لنډ تاریخ - ۱۸٤مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ٦٤٠ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړوخیل

د غلجیو احمدزیو یوه څانګه ده چې اکثره یې کابل په شا اوخواخوږد کابل، خاك جبار، چکړیو اودبت خاك په شا اوخوا کې ترسره وبې پورې میشته دی.

د کړوخیلو قبیله په پنځو خیلونو بشله شوې ده او هغه دادی:

۱ـ عنایت خیل ۲ـ عبدالله خیل ۳ـ دوران خیل ٤ـ شریف خیل ٥ ـ ولی خیل.

عنایت خیل چې د کړوخیلو اکثریت اودمشرزوی اولاده ده اودشمیرزیاتوالی له کبله په پنځو کوچنیوڅانګو یاخیلونوباندې ویشل شوی د چې عبارت دی له: فتح خیل، رحمن خیل، دلورکورنی، دطلب کورنی اونذیرکورنی چې اکثریت بې د خاك ـ جبار په علاقه داری کې استوګنه لري او یوشمیر په لوګر، کندز اوتخار کې اوسیږی.

همدا راز شریف خیل هم په دوو خیلونو ویشل شوی دی چې فقیرخیل اوګودر ـ خیل نومیږی. دنورو خیلونو په برخه کې زه پـوره معلومات نه لرم که چیـری امکـانات پیدا شول نوزه به پوره معلو مات ترلاسه کړم اولوستونکوته به زیا ته ربنا پری واچوم:

کړوخیلو دامیرشیرعلی خان له زمانی څخه دمخه په نیمه کوچې دول ژوند کاوه اوځمکې بې نه لرلې. په هغه وخت کې جبارخیل په هغه ځمکه اوسیدل چې نن ورځ یې خاك ـ جبار بولی همداغه وچې د کړوخیلواو جبارخیلو ترمنځ چې هغه هم غلجی پښتانه دی د ځمکو له کبله اختلافات رامنځ ته شول. ددغو اختلافاتو خبرامیرشیرعلی خان ته ورسید. هغه د کړوخیلواوجبارخیلو مشران چې سعدالدین کړوخیل اوعصمت الله خان جبارخیل هم پکې شامل وو وروغوښتل چې ددوی ترمینځ سوله وکړی چې دسولې په نتیجه کې دواورخواوودامیرد امرومانه چې دخاك جبارځمکې کړوخیلوته ورکړل شی اوپه بدل کې دی دننګرهارولایت په جوکان اوحصارك کې جبارخیلوته ځمکې ورکړل شی چې همداسې وشول. خو نګه چې کړوخیلو په خپل مینځ کې دیرووالی درلودنو دامیرشیرعلی خان مقصد داوچې په خاك جبار کې دانګریزی بنکیلاکړوپه مقابل کې یوډاډمن کربنه تشکیل کړی او د انګـریزانو په ټولوکې فعاله برخه

واخلی چی همداسی هم وشول . کړوخیلو دانګریزی استعمارسره زیاتی جګړی کړی دی او د کابل په بالاحصارکی دکیوناری په وژلوکی یی هم ستره ونډه اخیستی ده. په کړوخیلوکی مشرتوب نل د عنایت خیلود ښاخ د فتح خیلو په څانګی پوری مربوط وچی په دوو وروستیو پیړیوکی ددوی مشران داوو :

علی مدد کړوخیل، د هغه زوی سعدالدین کړوخیل د هغه زوی محمدرحیم کړوخیل له هغه وروسته د سعدالدین کړوخیل دوهم زوی محمد شاه کړوخیل (چی په محمد شاه خان غازی) هم مشهور و بیا د محمد رحیم زوی بیرګل خان کړوخیل، د محمد شاه زوی کرنیل میرداد خان کړوخیل اوله هغه وروسته د محمد رحیم خان دلمسیانو او میرداد خان دزامنو په لاس کی و.

د امیرعبدالرحمن خان په وخت کی کړوخیل تبعید او فرار شول ځکه چی هغوی امیرعبدالرحمن خان نه بیعت ونه کړ. دوی د دوتوی سیمی ته چی په تیراه کی موقعیت لری لاړل .دوی دامیرعبدالرحمن خان د پوځ سره په میرزکه اوشینوارو کی هم جګیدلی خو د ماتی سره مخامخ شوی دی . هغه وخت چی امیرحبیب الله خان دخپل پلار تر مړینی وروسته په کابل کی د چارواګی تر لاسه کړی دوی نه یی فرمانونه ولیږل او دوی بیرته خپلی اصلی ځایونو ته راستانه شول چی لومړی فرمان تر اوسه پوری هم موجود دی .

کړوخیل اوس د کرهنی په چاروبوخت دی اوبوشمیریی دولتی ملازمتونه هم سرته رسوی . دوی دیرزړه ور اوجنګیالی خلک دی .

کله چی دانګریز انوله خوا پر افغانستان باندی دری واری یرغلونه وشول نو کړو - خیلوورته غاښ ماتونکی ځواب ورکړ چی په خاک جبارکی یی ښه مثالونه موجوددی اوآثاریی پاتی دی.

دلته باید یادونه وشی چی ددغی قبیلی مشران په نومورو یادوشوو جګړو کی داوو : په لومړی جګړه کی سعدالدین کړوخیل چی په سادو کړوخیل مشهور و په دوهم ځل جګړه کی د سعدالدین کړوخیل زامنو (محمدشاه خان غازی اومحمدرحیم خان کړوخیل)

چی دمحمدشاه خان غازی په‌نامه یوه بدله‌هم ویل شوی‌وه چی بدله‌په‌لاندی‌دول‌ده :

کوزله‌لندنه‌گورکیان راغله

په پښتونخواکی‌یی حملی کړی

محمد شاه‌خان غازی ورماتی رسا لی کړی

دکړوخیلوپه خوانانو‌یی‌ناری کړی

غازی محمدشاه‌خان

وروتوراپاڅی په‌وطن‌یی‌سترګی سری کړی

نوبیاپری خوانانودتوپکوسری‌لمبی کړی

محمدشاه خان‌غازی چی‌الله‌اکبرناری کړی

دباجوراوبه یی بیاپه‌وینوسری کړی

غازی محمدشاه خان

په هغه‌وخ باندی‌یی ورګډی‌رسالی کړی

له‌سینه پوری‌یی خیمی دوداولمبی کړی

له‌ا نګریزانونه‌یی میمی راستنی کړی

له پرنګیانوسره‌یی نرمی بیا پنجی کړی

غازی محمدشاه خان

دپرنګیانوپه چوټیویی حملی کړی

نویی‌ورځشی بیانوبری کړی

دمشهدیودکلداروییولجی کړی

دبابوګانوخیټی‌یی‌خیری‌په نیزی کړی

غازی‌محمدشاه خان

دپاجورله‌سینه‌یی پوری چی حملی کړی

دپرنګیانویی پلټنی وړستنی کړی

دشنوزمریانوبی سواتیانونندارې کړی

دگور کیانو په خیمویی ولولی کړی

غازی محمدشاه خان (۱)

کسایی

کسایی دکاکړ ویونباخ دی چی دشال په دره کی آباد اومیشته دی ، خواحمدشاه ابدالی دادره د بلوڅو مشر نصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه گڼله کیږی (۲)

کوتـــی

دوی پـه اصل کی سیدان دی ، خواوس پـه وصلی توگه له بیتنیوسره یوڅای شوی دی . ویل کیږی چـی دبیت نیکه لمسی دورسپون زوی ابراهیم یود سیدزوی پـه زویتوب ونیواوهغه یی لوی کړچی د غه ماشوم کوتـی نومیده چی د کوتـی نباخ هـم دده پـه نوم نومول شوی دی . هغه دابراهیم داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیسته نوڅکه دبیتنی پـه قبیله کی وشمیرل شو . اوس هم دده اولادی تـه سیدان وایی اودبنو پـه ضلعه کی یوه سیمه د (کوتی سادات) په نامه بلل کیږی چی هلته دده نسل استوگنه لری اوددوی بنی ، وجود اونورفزیکی جوړښت دبیتنی له نوروبنباخونوسره توپیرلری (۳)

کـــورم خیل

دوی هـم غلجی پښتانـه د ی اوڅانو نـه پـه سلیمانـخیلوورگډوی . ددوی زیات شمیردننگرهـاردولایت پـه مرکزدحلا ل آبـاد پـه نبار کـی استوگنه لری اوشمیریی پـه نوموری ولایت کی د ۱۳۶۰ کال احصائیی له مخی د (۲۳۴۰) تنو په شااوخواکی ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) د کړوخیاو په باب معلومات می دمحترمی نوشیروان کړوخیل څخه ترلاسه کړل. (لیکوال)

(۲) دپښتنو تاریخ لومړی توک -۲۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ۳۸۸ مخ.

(٤) معاومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور. ۲۹ مخ.

گـــاری

پـه اصل کی غلجی پښتانـه دی . یوشمیریی د ننګرهـا رپـه ولایت کـی او یوشمیریی دبغلان ولایت پـه شااوخواکلیوکـی استوګـنه لـری .

ګاری دننګرهـارپـه ولایت کی دحصارك غلجایی پـه اولسوالی کـی استوګنه لری پـه نوموری اولسوالی کی ددوی شمیر د(۱۹۸۰) تنوپـه شااوخواکی ښودل شوی دی . دبغلان ولایت دګارودشمیر باب می صحیح معلومات ترلاسه نـه شول. کرای پاتی ګاری پـه خواره واره دول استوګنه لـری .

گبـــری

دوی پـه اصل کی ترکلانی پښتانـه دی اودسالارزیویوښاخ شمیر لکـیزی خود دوی پـه باب جلا جلا نظریی هـم موجودی دی . دځینوپـه نظرکله چی په شپارسمی پیړی کی ترکلانیودباجورپسیمه ونیوله دباجورپـه ګبرنـومی ځای ګبر یاکافران اوسیدل (۱) څه وخت چی ترکلانیودګبرسیمه ونیوله دګبراو سیدونکی بی مسلمانان کړل چی اوسنی ګبری دګبرداوسیدونکواولادهداود ځینوپه نظرځه وخت چی ترکانودګبرسیمه ونیوله دګبراوسیدونکی کافران دباجورشمال دانګام اونور دروتهوتښتیدل نوپه ګبر کی کافران پاتی نه شول. د باجوردځمکودو یښ پـه وخت کی دسالارزویوه خیل تـه دګبرسیمه پهویش کی ورسید له چی دوخت پـه تیریدو سره دغه خیل دسیمی پـه ارتباط دګبریوپه نامه سره شهرت پیدا کړدوی پـه نظرګبری پـه خپله سالارزی دی اماځای پـه ارتباط ورتـه ګبری ویل کیږی.

ګبری دسالارزوسره یوځای دانګام تـه راغلی دی اود سالارزوسره یوځای اوسیږی اواکثریت یی خپلی ځمکی لری .

سالارزی هـم ددوی تـه دسیمـا پـه نظرګـوری همـد ارازد لغمـان ولایت دالینګارپـه دره کی ددغه ولایت مرکز تـه نژدی هـم یوکلی دګبریـوپـه نامـه شته چی ممکن دوی هـم ترلاسی واوسی :

---

(۱) دپښتنو تولنیز ، اقتصادی جوړښت (۲۲۹) مخ .

گگیانۍ

دوی سرینی پښتانه دی او دا قبیله د خپلې مور په نـا مه په گگیانۍ مشهوره ده. درواياتو مطابق د شیخا او مرجانی دوه زامن وو. یو یې مند نومید چې اولاده یې یوسفزی او منـدړ دی. دبل نوم یې ملک ؤ. ملک یوه لور درلوده چې گاگی نومیده او دزیرکی په نامه یوه تن ورسره واده کړی و. دده اولاده اوس په گگیانۍ یوسوه شهرت ٬ری. د ملک دزا منو اولاده دیره نه شوه او هغه هم په گگیانۍ یو کـې ورګډیږی. په موجوده وخت کې گگیانۍ د پښتورد ضلعې په دو آبه کـې میشـته دی د دوی ملـک ته محکمه دو آبه وایی چې د دوو سیندونو ترمینځ واقع دی. د گگیانۍ لومړنی استو ګنځی غوره مرغی وه. دوی د خوارلسمی عیسوی پیـړی په پیل کې کابل ته مهاجـرت وکړاو په هغه وخـت مـرزا الغ بیګ د کابل حمکمران و.

مرزا الغ بیګ په پیل کې د ښاخی خیلو په قبیلې دیر مهـربان و، خو په پای کـې د گگیانۍ او یوسفزیو ترمینځ بې بې اتفاقی را چوله او وروسته یې د گگیانۍ یو اوخپل ډوځ ٬ذریعه په دوی حمله وکړه اوله دوی څخه یې دیر کسان ووژل. یوسفزیو هم د مرزا الغ بیګ او گگیانۍ یوسره په جګړې لاس پورې کړچې په نتیجه کې مرزا الغ بیګ سخته ماتی وخوړه مرزا الغ بیګ د سولـې نه پرته بله چاره ونه لیده یوه ورځ بې د یوسفزیو څه د پاسه (۸۰۰) اته سوه تنه مشران په داسی حال کـې چې ټول بې بې وسلی کړی وو میلمانه کړل او د یوه تن گگیانۍ چنګانو مـې په مشوره یې ټول د وژل چې د دغو ملکا نو ترو وژل کیـدو. وروسته پاتې یـوسفزی او خپشکی د کابل اوشا اوخوانه په دیر بې وزلی حالت سـره وشړل شـول.

لږه موده وروسته گگیانۍ و چې د یوسـف زیو په مقابل کـې یـې د مرزا الغ بیګ مرسته کړی وه د مرزا الغ بیګ له لاسه د کـابل نه په وتلو مـجبور شـول او هغوی هم ننګرهار تـه راغلـل.

کله‌چی دتیموردکو رنی طاقت مخ په‌زوال شو نو پښتنو قرینو دیراقتدار موندلی
و.ددی په‌نتیجه کی غوریاخیل هم ددوی دلاسه په‌مهاجرت مجبورشول او مخ په‌شمال
په‌خانبی خیلو پسی راروان‌شول. ددوی نه‌وراندی دننگرهار په علاقه کسی ګګیانی ار
مهمنزی آبادشوی وو. دغوریاخیلو په‌راتلوسره ګګیانیو دخپل ځان لـه‌پاره‌د نوی
علاقی دپیدا کولوهلی ځلی پیل کړی. ترکلانیـو په دغوورځو کی خپله یوه‌دله‌د
حالاتو دمعلومولو په‌غرض باجوړنه ولیږله. ګګیانیو هـم ددوی په‌سیالی کی خپل
څپنی اشخاص ولیـږل، خودترکانو لـه‌لاسه یـی ماتی ومیندلـه او بیرته
راستنـه شول. کـله چی دباجوړنه‌یی لاس لنډ شو نود مهمنزو په‌سلاوومشوره
یـی خپـل سپین زیـری او مشـران یوسفزوته په‌ننواتی وروایزل اودملك احمدنه
یی داستوګنی لپاره‌مځکه‌وغوښته. ملك احمد چی دخانبی خیلوترمیځ یی اتحادغوره
باله‌نوددوی ننواتی یی ومنله‌اودوی ته‌یی ددوی داستوګنی له‌پاره‌ددوآبی مځکه‌ورکړه
ګګیانیو ته‌چی داستوګنی له‌پاره ځکمه‌په‌لاس ورغله نودوی دلی‌دلی اوتپی‌تپی
دکړپی له‌لاری دوآبی ته‌راغلل اوهلته‌میشته‌شول. کله‌چی ګګیانی په دوآبه کی میشته
شول نوددلازاکـو سره یی‌داسی‌ناوړه‌سلوك غوره کړچی ملك احمد هم‌پری خپه
شواوددوی‌له مرستی نه‌یی لاس‌واخیست. همداوچی ددی‌نه وروسته‌ددلازاکـواو
ګګیانیـو ترمینځ دګډ بیلی په‌مقام‌چی‌دداودزوپه علاقـه کی یو کلی دی‌جګړه وشوه
چی په‌دی‌جګړه کی ګګیانی ددلازاکو له‌خوامات شول. دګګیانیـو دغه‌ماتی ملك
احمدبیاقبایلی اتحاد ته‌مایـل کـړاوهغه‌ددلازاکو سره‌قطعی فیصله کول غوره‌وګڼل
دوی‌وجه داوه چی‌ددلازاکو له‌دلاسه دیوسفزی هم په تنګ وو. همداوچی تول یوسفزی مندړ، ګګیانی، مهمنزی، اتمان‌خیل اوګدانه په یو سلا اومشوره یو لښکر
مرتب کړ اوددواړو قبیلوترمینځ دکاتلنګ اوشاه بازګړی تر میځ جګړه وشوه.
داخون‌درویزه په‌قول په‌دی جګړه کی اتمان خیلودیره میرانـه‌بنکاره کړه اوددلازا-
کوماتی‌وخوړه اوس ګګیانی‌د پیښورپه ضلعه‌ددوآبی په‌زمکه کی میشته دی. (۱)

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی -۳۲۳ مخ.

گـنډا پور

دگنډاپوردمؤرث اعلی (لوی نیکه) نوم ستوری یاستوریانی دی چی دوی په اصلی توګه سرین په تولنیز ګروپ کی شامل دی. ستوری یاستوریانی پنځه زامن درلودل چی نومونه یی دادی : شیخی ،مریږی ، تری (ګنډاپور) ، امرا او همږچی په دوی کی دامرا اولاده دپلار په نامه پـه ستوریانی سره مشهوره ده اودپاتی څلورو وا ږواولاده په ګنـډاپور سره شهرت لری .(۱)

ګنډاپور په پیل کی پوونده اوکوچیان وو په ژمی کی به د امان ته راتلـل او په دوبی کی به بـیا افغانستان ته تلـل .

ویل کیږی چی په پیل کی دستوری ټول ښا خونـه دلویـدیـځ افغانستان پـه ستریانی (څاه) نومی ځای کی چی دکند هار نه اووه منزله شمال ختیځ ته پروت و استوګنه درلوده اودستوری له ټولو زامنودجملی نه تری (ګـنډاپـور) ښایسته و په هغه باندی د شیرانی دقبیلی دمشریوه پیغله اورمینه شوه دهغه لوردخپل موراو پلار دله خوښی نه پرته دګنډاپور کورته ورغله. کله چی ګنډاپور ، ددغی نجـلی ښاایست ولیدنو ځان ته یی دهغی دنکاح کولو نیت وکړ ،خودګنډاپورپلارستوری اودهغه نورووړو ښو دی ددغه کارڅخه منع کړاوله ګنډا پور نه خپه شول اودهغه سره بی له خبرواو نژ ـ دیوالی ځخه ډډه وکړه له دی کبله ګنډاپورپه ستوریانی (څاه) کی دخـپلووروڼو اود پلار نه مرور او په تردی نومی ځای کی چی دستوریانی (څاه) نه دوه لنډمزلونه واټن لری استوګنه غوره کړه اوپلار یی هغه تـه د ګنډاپوریعنی د(خراب زوی) لقب ورکړاودا دګنډاپور دتسمیی وجه ده چی دتری په ځای ورته استعما لیږی. لنډه دا چی ګنډا پور په تردی نومی ځای کی استو ګنه غوره کړه. دی د کرنی په چارو بوخت او کاریزونه یی جوړ کـړل . ګنډا پـور دخپلی هغـه میړ منی نه چی په مین توب سره یی واده کړی وه دد ریو زا منو خاوند شو چی ابراهیم ، حسین او عمران

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی -۳۹۷ مخ .

نومیدل اوخلورم اولاد یی یوه لور وهچی (خوبی) نومیده او د بلی میرمنی نه
می د یعقوب په نامه خلورم زوی جهان ته راغی . گندا پو په تر دی کی مرشو
او تر هغه وروسته د هغه زوی ابرا هیم د گندا پور یانو مشر وتا کل شو : کله
چی د شیخی، امرا اومریری اولادی دگندا پوردنسل اوشتو زیاتوالی اوپرمختگ
ولیدنو په ستور یانی (شاه) کی یی خپله استوگنه پر یښوده او په تردی کی
دگندا پور یانو سره یو خای میشته شول چی تر دی وروسته دوی په گته
اوتاوان کی سره شریک شول (۱)

د شاه جهان په زمانه کی د مرو تواود ولت خیلو تر مینځ یوه جگړه وشوه چی
مروت پکی غالب اودولت خیل دتانک نه په وتلومجبورشول . ددولت خیلولوی
خان خان زمان دگندا پور نه د مرستی غوښتنه وکړه او مروت یی دخپلی سیمی
نه وشړل . د فتحی نه وروسته د خان زمان په غو ښتنه گندا پوریان دروهری په
سیمه کی استوگن شول . دگندا پورشمال ته دولت خیل، جنوب ته یی میاخیل،
لویدیځ ته یی د سلیمان غر او لمرخا نه ته یی دیره اسماعیل خان
موقعیت لری (۲)

د دوی مشهور خیلو دادی: ابراهیم زی، حسن زی ، موسی زی ، یعقوب زی ،
رانی زی، خوبی زی اودری پلاره .

د دوی داستوگنی سیمی دادی :

۱ـ کلاچی : چی د گندا پور یانو دمشربارا خان په وخت کی آبادشوی دی.

۲ـ تکواره: دعمران زیوگندا پوریانو دآزادخان دخانی په وخت کی آبادهشوی ده.

۳ـ لونی : چی دسلیمان دغره په ختیځولمنو کی دلونی دویالی په کناره موقعیت لری اوداغرنی ویاله دگندا پوریانودسیمی دځمکو دخرو پولوله پاره دیره گټوره ده.

---

(۱) حیات افغانی ـ ۶۱۵-۶۱۶ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۸ مخ .

٤ـ مدی: چی ددیره اسماعیل خان دلاری په پورتنی برخه کی موقعیت لری.

٥ـ روهری.

٦ـ کوټ ظفر.

کسبونه یی: گنداپوریان په عمومی دول په سوداگری اودکرنی په چارو بوخت دی. دوی په خپلو کسبو نو کی دیرزیات زیارکښ دی. دگنداپوریا نو سوداگران په ژمی کی هندوستان اوپه دوبی کی لویدیځ افغانستان ته تګ او راتګ کوی. غوره حاصلات یی غنم، جوار، اور بشی اوبا جری دی. (۱)

گوربز

که چیری دنسب شجره په غوره سره وگورونوتری څرگنده به شی چی گوربزهم دکرلانی پښتنو په تولنیز گروپ کی شامل دی، اود وزیرویونښاخ شمیرل کیږی. ویل کیږی چی دوزیرود قبیلی لوی نیکه وزیردسلیمان زوی دوه زامن درلودل چی لالی او خدری نومیدل. خدری چې دوزیرمشرزوی وددری زامنوخاوند و چی ترتولونه یی کوچنی زوی مبارك نومیده چی بیادمبارك زوی گوربزواودهغه اولاده په گوربزوسره مشهوره ده.

که څه هم گوربزدوزیرودقبیلی یوښاخ دی، خواوس دسیمی اورواجونو اه کبله داسی سره جلاشوی دی چی ددوی ذکردپاتی وزیرونه په جلادول سره کیږی. په پیل کی گوربزنه مسعودو (مسیدو) و زیرو سره یو ځای ددوی د غره په شمالی برخه کی میشته وولکه چی د شکتوپه دره اودبابروپه غره کی تراوسه پوری هم ځینی پخوانی سپین ږیری وزیردگوربزودوخت داوبودویالواو کورونو نښانی ښیی. تقریباً د دوه سوه کلونو څخه زیاته موده تیره شوی ده چی دغه خلك له دغه ځای نه خارج شوی اود تللو سبب یی د ابنودل شوی دی.

---

(۱) حیات افغانی ـ ۶۲۴ـ۶۲۵ ـ ۶۲۶ مخونه.

چې دګبر په غره کې لومړی دبیتنیودورګاړی ښاخ امنوګنه درلوده . وروسته بیا ګوربزو پردوی یرغل وکړاود ګبرغریبی تری ونیو . ترهغه وروسته لکه چې دبیتنیو په حال کې لیکل شوی دی د بیتنیود کجین ښاخ پرد وی یرغل وکړ اوترسختوجګړووروسته د ګوربزوقبیلی ماتی وخوړه اودګبرغربیاد بیتنیولاس ته ورغی اوشخرنګه چې ګوربزپه جګړو کې کمزوری شوی،وونوله دی کبله دوزیرو دسیمی په لویدیځو اوشمالی څنډو کې دخوست دسیمی دجنوب ختیځ اوددورو دسیمی په شمالی لویدیځو غرنیوسیمو کې میشته شول.د دوی په دغه غرنی سیمه کې دژمی په دوومیاشتو کې واوره اوری .

ګوربزډیرغریب،خوجنګیالی خلک دی.دګوربزو پوښاك اودوداودستورا کثره، دخوست دسیمی دنورواوسیدونکوقبیلوپه شان دی. خوددوی فزیکی جوړښت، بڼې،څیری اورنګونه دوزیروپه شان دی. ګوربزدنوروزیرسره په ګډه اوتا وان کې شریك نه دی،خوهغوی خپل وروڼه ګڼی. دوی پخوادوزیروپه نرخ با ندی حمل کاوه، خواوس نومورې نرخ ددوی له خوانه حملی کیږی (۱)

په حیات افغانی کې ددوی د وسله والو کسانوشمیر(۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . دوی عموماً دکرنې اومالداری په چارو بوخت دی،خوځینې یې دسوداګری کارونه هم کوی.

ددوی شمیرد(۱۱۰۰۰) تنوپه شاوخواکې ښودل شوی دی اوپه اوسنی وخت کې د(زودین اونصرالدین) په دووټپوویشل شوی دی(۲)

خوراك یې :

ګوربزا کثره دجوارو، غنمو،زدنو، کرتو، شیدو؛ مستو؛ کوچواوپیروی څخه استفاده کوی، خود خلکوعمومی خوراك یی جوار دی چې د میزان دمیاشتی نه د جوزاترمیاشتی پوری یې خو راك دوام کوی.

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤١٤ـ٤١٥ مخونه .

(۲) معلومات مختصر دربارهٔ اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ٦٩ مخ.

میوی یی :

دگوربزوپه سیمه کی متلك (چارمغز) ، مسی ، زرد آلو ، انگور ، آلوچی ، نوتان ، گورگوری ، پورگی اومانی دیری پیدا کیږی چی ددغه میووخخه یی خینی تازه اوخینی یی په وچ دول مصرف ږیږی .

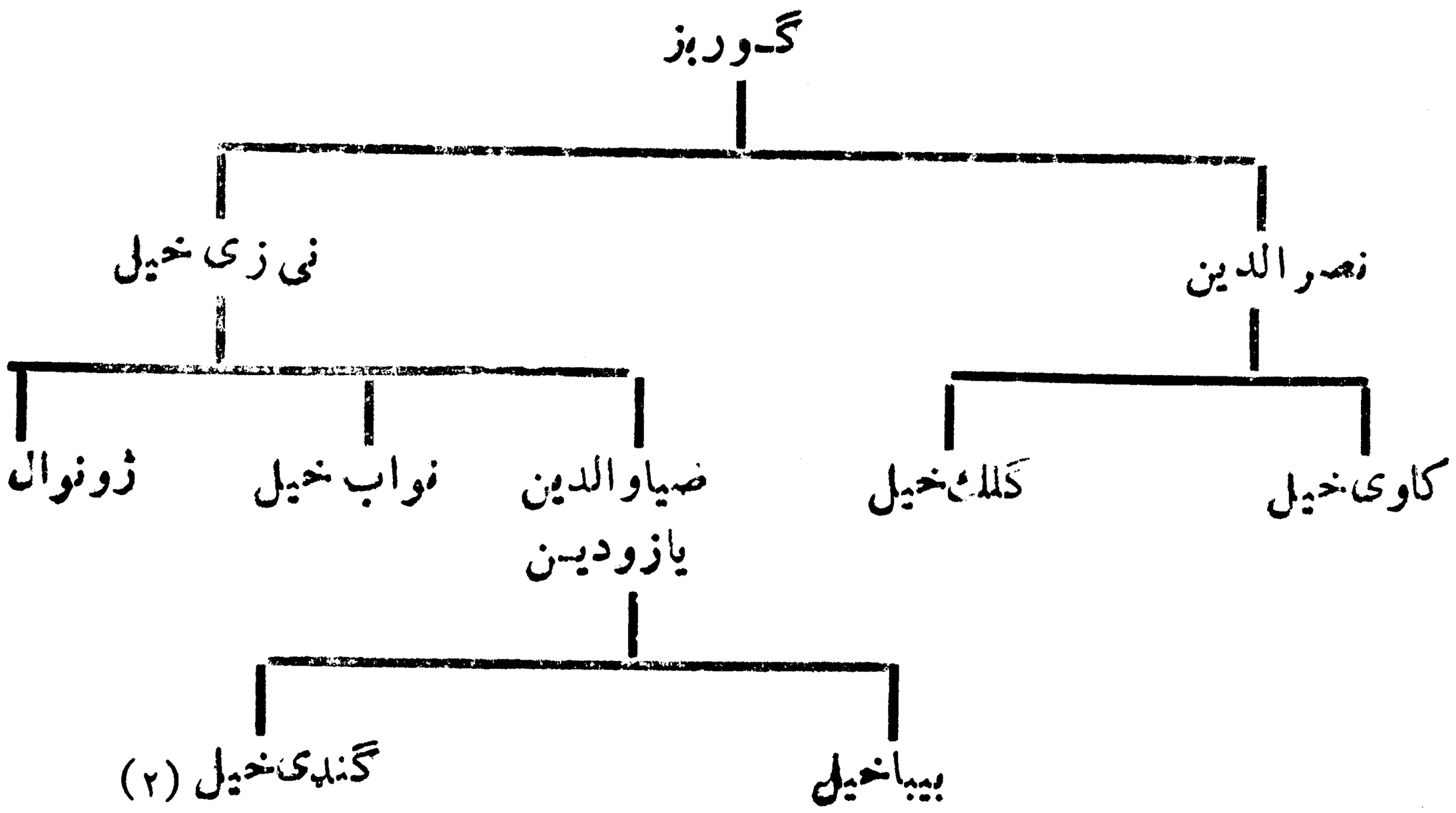
جامی یی :

دگوربزود نارینه ووجامی دپښتنوزیږوپه شاندی ، خوردښځوجامی یی دنورو پښتنوسیمود جامونه دیرتوپیرلری . دښځوکمیسونه یی عموماً د (۱۰) مترونه نیولی تر (۲۰) متروپوری گنډ وی . همدارازدوی سره ، سپین اوتورتیکری هم په سروی . همدارازددوی ښځی د مزروخپلی په پښوکوی .

لاسی صنعت :

دوی دمزرونه ښکلی توکری گانی (شکرونه) ، پری ، خپلی ، ترنگر ، دکت بون اودخروڅی کتی جوړوی .

دگوربزومشهورکلی دا دی : خانډیرکلی ، بگی خیل ، ملایانوکلی ، د پښانو کلی ، شهیدکلی اونور ۰۰۰۰۰(۱)

(۱) دافغانستان د عاومو داکا دمی دژبو او ادبیاتو دمرکز دعامی غړی محترم محقق میراحمد (گوربز) شفاهی تو ضیحات .

(۲) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور (۷۰) مخ.

لالی یالیلی وزیر

لکه چی دنسب د شجری نه څرګند ښی لالی د خدری ورو رو اودو زیرو دقبیلی یوښاخ شمیرل کیږی چی دخپلی قبیلی دپاتی برخی نه رابیل شوی (۱) اودسپین غره په شمالی اولویدیځه برخه کی اوسیږی اوددوی دلیږدیه باب داسی ویل کیږی چی لالی د وزیرزوی دخپل پلارسره دشوال په غره کی اوسیده چی په ناڅابی توګه دهغه دلاسه دشپیتلك داولادی څخه کوم یوتن ووژل شو . په د غه وخت کی دی د بدل اخیستلو له ویری دخوګیا ښیو سیمی ته لاراو هلته یی وا ده هسم وکړ (۲) تاریخ حیات افغانی دلالی یالیلی وزیروشمیر په هغه وخت کی (۵۰۰۰) تنه ښودلی دی.

لوانښی (لوحانښی)

دوی هم لودی پښتانه دی اودنسب شجری له لیدلو نه داسی جوتیږی چی د اسمعیل زوی نوحان له خپلودوومیرمنونه شپږزامن درلودل ویل کیږی چی دده اصلی نوم نوح وچی وروسته په نوحان یالوان سره مشهور شواود هغه اولاده د لوانښی په نامه سره یادیږی، خو پښتانه یی په خپلو ورځنیوخبرواترو کی دلوحانښی، نوهانښی یالوانښی په نامه سره یادوی (۳)

دلوانښی دلومړی میرمنی نه چی شیری نومیده د مروت په نوم یوزوی نړی ته راغی چی اولاده یی دمروتو په نامه سره یادیږی. دمروتودقبیلی څینی خلکوله سپین لوانښی هم هم وایی .لوانښی دخپلی دویمی میرمنی نه چی توری نومیده پنځه زامن دراودل چی اولادهیی دتورولوانښیو په نامه سره یادیږی (٤)

دوی اکثره په شلګر، اندر، قره باغ ، کلات اوکندهارکی په ځواره واره دول اوسیږی . ددی قبیلی څینی خلک په بدخشان اودافغانستان په شمالی ولایتونوکی هم استوګنه لری. دوی اکثره دځمکو خښتنان دی، زیات شمیرخلک یی سوداګری هم کوی نوځکه شتمن دی . ددوی څخه (۵۰۰) کوره په شلګراو (۳۰۰) کوره

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۵ مخ.

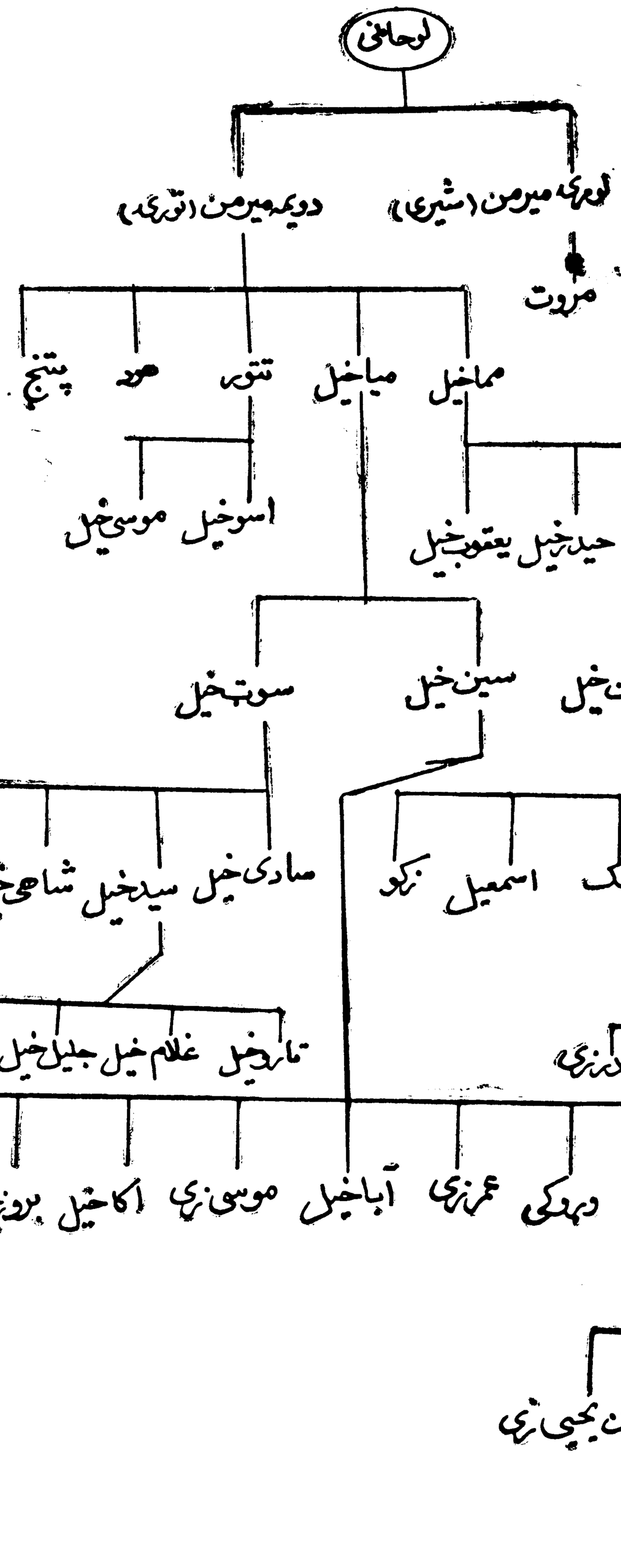
(۲) حیات افغانی ٤۱۵ مخ.

(۳) نوموړی اثر ٤۳٤ - ٤۳۵ مخونه.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳٤۷ - ۱۳٤۸ مخونه .

په قره باغ کی استوگنه لری (۱) ددوی یوشمیرد باوچستان په دکی اوسیږی کی هم استوگنه لری .

دلوانی ابن اسمعیل دنسب شجره

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٤٥٦ مخ .

لودیان

دوی په اصل کی متوزی پښتانه دی. ددغی قبیلی لوی نیکه ابراهیم نومید چی په لودی سره مشهور وچی د شاه حسین غوری زوی و. بیت نیکه چی د مخه یی ذکر بیتونیو په ردیف کی شوی دی خپله لوربی بی متو شاه حسین غوری ته ورکړه چی دهغی نه دوه زامن پیدا شول چی دیوه نوم غلجی او دبل نوم ابراهیم و چی وروسته په لودی سره مشهور شو .

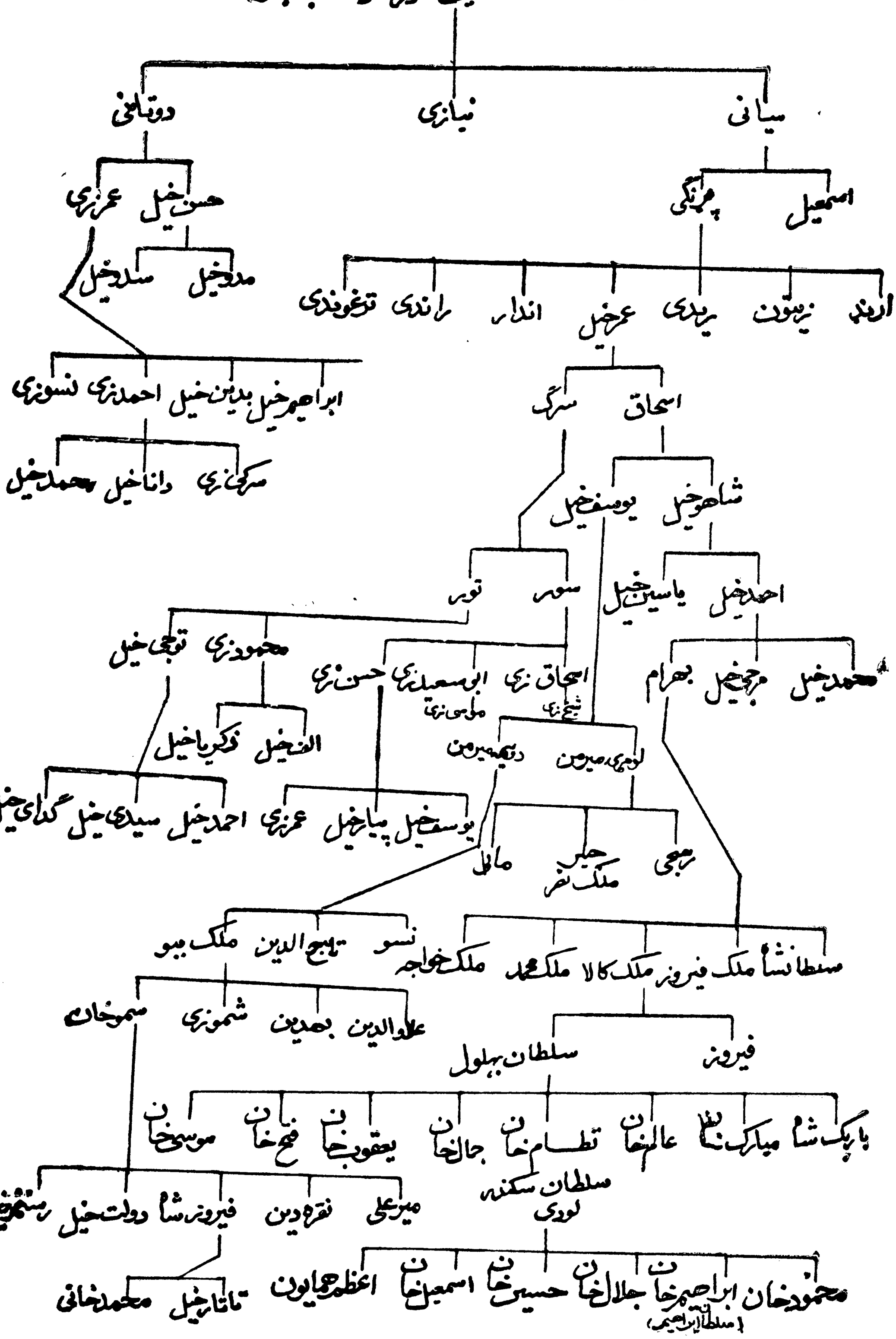
داسی روایت موجوددی چی یوځل کله چی شیخ بیت له کلی څخه بیرته دخپلی استوګنی غړه ته ستون شو نو خپلی میرمنی ته یی وویل چی بسم الله کړه اود پخوانی نغری څخه اوربا سه او دودی پخه کړه اوماته یی ر او ړه څو چی زه یی پخپله وویشم اوراته څرګنده شی چی زما دلمسیانود جملی نه کوم یو بختوردی کله چی یی دودی پخه کړه نود بی بی متو کو چنی زوی (ابراهیم) هغه دودی په چالاکی سره واخیسته او شیخ بیت ته یی راوړه بیت نیکه خوشحاله شو او ویی ویل چی ابراهیم لوی دی چی له هغی ورځی نه ابراهیم دلودی په نامه سره شهرت ومونده چی دده اولاده دلودی اولردیانو په نامه سره یادیزی (۱) چی اولاده یی دسیانې، پرانګی، نیازی، لوانې، دوتانې، سوری او مروت څخه عبارت دی. په افغانستان کی د لودی د زوی سیانې داولادی نه دلوانې څانګه دنورو څانګو په سبب هم دشمیر هم داستعداد اوهم دشتمنی له مخی برتری لری چی اکثره په شلګر، اندړ، قره باغ، کلات او کندهارکی په خواره واره دول استوګنه لری. ددوی څخه وروسته نیازی په لودیانو کی دوهم مقام لری (۲) دهند پښتنی وا کمنان بهلول لودی، سلطان سکندر لودی او سلطان ابراهیم لودی دلودی پښتنود جملی څخه وو .

---

(۱) حیات افغانی ۳۹۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه.

دابراهیم لودی بن شاه حسین غوری و نسب شجره

لو دین

دوی غرغنی پښتانه دی. ددوی اکثریت دننګرهار په ولایت کی استو ګنه لری. په کندهار اودکوټی په شااوخوا کی هم یوشمیر اودینان میشته دی دلو دین قبیله دننګرهار دولایت دکادمی اوکوزکونړ په اولسو الیوکی او سیزی چی په نوموړی ولایت کی ددوی شمیر ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (۱۱۸۹) تنه ښو دل شوی دی (۱) ددوی یو شمیر دغلجیو په سیمه کی یه خواره واره دول ژوند کوی.

ما کو

دوی سرینی پښتانه دی اودرانیودپنج پای په بناخ پوری اړه لری. ددوی دوګړو شمیر دیرلږ دی. ددوی یوشمیرپه کندهار اویو شمیریی دنورزیو سره یو ځای میشته دی (۲)

ددوی یوشمیر دهرات په ولایت کی هم استوګنه لری . په کندهار کی ددوی شمیر(۱۵۷٤)تنه ښودل شوی دی چی دنوموړی ولایت ددامان او ارغستان په اولسوالیو کی استوګنه لری . همداراز دماکو دقبیلی هغه برخه چی په هرات کی استوګنه لری. دانجیل، کشک اودکرخ په اولسوالیو کی میشته ددی . په هرات کی ددوی شمیر(۲٦۸۸) تنه ښو دل شوی دی .

په ټول افغانستان کی دماکودقبیلی شمیرد(٦۲٦۲) تنو په شااوخوا کی دی (۳).

ماموند

ددوی دسرین په تولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی او دښاخی خیلو دترکانی (ترکلانی) په قبیلی پوری اړه لری .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱۰ مخ.

(۲) حیات افغانی ـ۱۲۸ مخ .

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ۱۰ـ۹۳ـ ۱۰۹ـاو ۱۱۰ مخونه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماموند په‌لومړی سرکی په‌دوو مهمو ښاخونو ویشل کیږی.

۱ـ لوی‌ماموند: چې کاکازی هم ورته وایی.

۲ـ واړه مامـوند(۱)

دماموندولوی اکثریت په‌باجورکی اوسیږی. ددوی ختیځ ته‌سالارزی؛ شمال ته‌یی دانـګام؛ شمال‌لویدیځ ته‌یـی دشورتن‌اومروری دری؛ لویدیځ ته‌یی چارمنګ اوجنوب ته‌یـی دښار ریاست‌پروت‌دی. لوی‌ماموندد اموندودسیمی په‌جنوب‌ختیځ اوجنوب‌لویدیځ ته‌اووارەماموندد ماموندوشمال‌اوپه‌لویدیځ کی میشته‌دی. په ختیځ کی‌دلو یوماموندواوسالار زوترمینځ برید (حد)دمـلا سیدغر دی او دلویو اوورو ماموندوترمینځ بریدلوی خـوردی (۲)

دلو یوماموندودخیلونو مونه‌دادی: مسعود خیل ، عمرخیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلو ز ی .

دوروماموندوخیلونه‌دادی: بروزی ، اوریازی‌اوبرم کا زی.

دلویوماموند وځینـی خیلونه‌دمروری په‌دره کی هم استوګنه‌لری .

دوروما موندوځینـی خیلونه په‌شورتن، دانـګام‌اود پـنج دری په‌وته‌پورکـی میشته دی او برسیره پر دی دما مو ند ودیرشمیر کـو رو نه د کـو نرو لا یت په‌سیمه کـی هم پر اته دی. و اره ما مو ند د سـا لار زوځخه وروسته دانګام ته راغلی‌دی. دوی دجنوب له خوا دخرځایونوپه هڅه دګوریګا غرونوته را وختل اودلته یی باندی جوړی کړی . دمالداری سره یـی دګور یـګا په دره کی ځمکی واخیستی اودلته‌میشته شول . دګـوریـګـاماموند دځمکوالـی څخه پرتـه‌رمی هم لـری (۳)په ماموند وکـی او به لږی دی . اکثره ځمکی یـی للمی دی .

د لویوماموندوکلی‌دادی: غابنی، شبنتر، ذکی کټوټ، ګیږی، زری اوترخو.

---

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۷۳ مخ .

(۲) دپښتنو ټولنیز ـ اقتصادی جوړښت ۲۲۵ مخ.

(۳) دنوموړی اثر ـ۲۲۶ مخ.

دوروماموندو کلی دادی: څپړی ، موضی ، کګی ، و ړو کی خرکی ، با نډه ، شاهی تنګی ، لوی خرکی ، بدان ، دمه دوله ، او دبر .

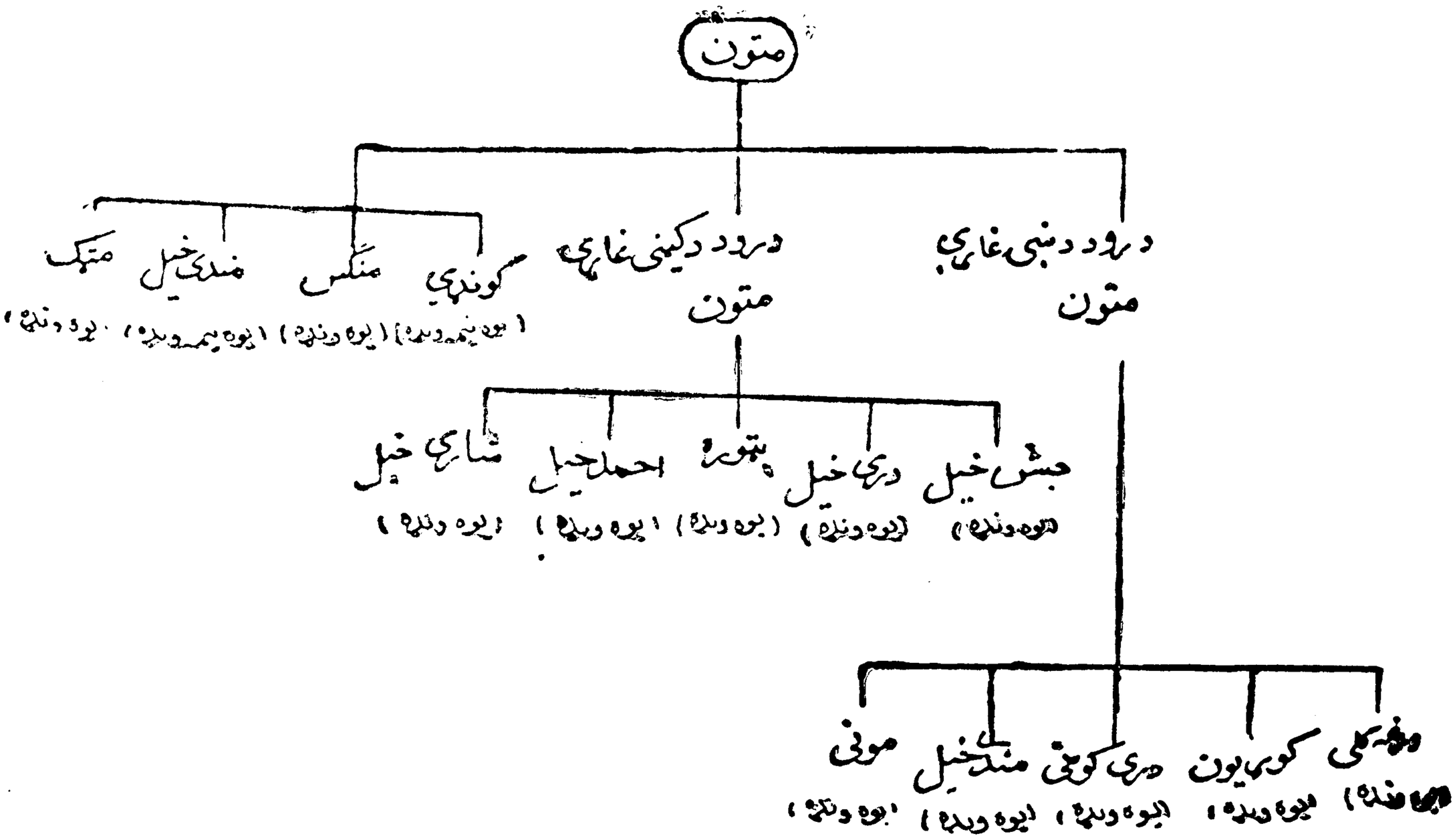
کرنه : دماموندو ځمکی په عمومی صورت غنم ، اوربشی ، نسلك اومشنګ کوی ځکه چی لامی دی . دماموندوهوا معتدله ده په کو موځایونو کی یی چی دچینواوبه شته نوهلته دشفتالو ، توتانو اومالټو باغونه شته (۱) په باجوړ کی دماموندو شمیر (۸۰۰۰۰) او د افغا نستان دکو نړ په ولا یت کی ددو ی شمیر (۱۸۳۹۱) تنه ښودل شوی دی (۲)

متون

دمتون سیمه دخوست دبازارشمال ته موقعیت لری . متون په اصل کی دکوم قوم یا قبیلی نوم نه دی ، بلکی دیوروحانی شخص نوم دی چی دمتون دغونډی په سرښخ دی اودهغه په سبب دوی دمتونو په نامه یادیزی .

په متون کی د پښتنو مختلفی قبیلی سره یو ځای شوی اود یوه قبیلوي واحد په توګه رامینځ ته شوي دي چی هره برخه یی دونډی په نامه سره یادیزی .

دمتون والوشمیر (۸۰۰۰) تنو ته رسیزی (۳)

(۱) محمد صفدر سالارزی ، پښتانه لومړی ټوک ، کابل - ۱۳۴۹ کال ۷۴ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۱۱۹ مخ .

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۶۵ مخ .

متـی زی

دوی سرینی پښتانه او په غوریا خیلوو رګډیزی .ویل کیږی چی شیخ متی دشیخ عباس زوی دعمرلمسی اودخلیل کروسی و .خلیل دغوریا اوغوریاد کندابن خرښبون زوی وچی دحضرت سرین قدس اله سره له زامنوڅخـه و .

دپټی خزانی په روایت شیخ متی په(۶۲۳ه) کی زیږیدلی اود پنڅه ډیرتو کلونو په عمر دترنګ پرغاړه وفات شوی دی اوپه هغه غونډی ښخ دی چی کلات بالـه شی .

وروسته دده اولادی په لیږدیـل وکړاو په پیښور او بد نـی کی میشته شول چی دهغوی څخه لوی لوی پښتانـه راووتل (۱) دده اولادهاوس دمتی و زیوپه نامه یادیږی اوپه پښتنو کی یوه مشهوره قبیله ده .یوشمیر متی زی په زابل اودغزنی په شلګر کی هم استوګنه لری .

محمـد زی

کـه چیری د نسب شجـره پـه غـورسره وګـورونوخـرګنده بـه شی چی محمدزی د سرښن پـه تولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی . دوی پـه اصل کی دزیرک دښاخ دبارکزیو دځانګی څخه دی.

لـکه چی دابدالیانو پـه مبحث کی موولوستل د پوپلزیوپه ښاخ کی دسدوزیو قبیلی د۱۷۴۷ ع نـه تر ۱۸۱۸ع کاله پورې په افغانستان کی وا کمنی درلوده پـه ۱۸۱۸ع کله چی وزیر فتـح خان مړشونو دسدوزیواو محمدزیوترمنځ دتخت په نیولو جـګړی رامنځ تـه شوی .

دمحمدزیوپه کورنی کی دپاینده خیلوکورنی مشهوره ده چی دحاجی جمال خان نـه پیل کیږی .حاجی جمال خان دنادرشاه افشارپـه پوځ کی سردارو . کلـه چی نادرشاه افشارله منځه لاړنودافغانستان دتخت دترلاسه کولوله پاره دی دیرامید وار واوحقیقت هـم دادی چی دسدوزود حکومت پـه زمانـه کی د حکومت په چاروکی ده دیرلاس درلود .

---

(۱) پته خزانه، دکابل چاپ -۱۳۵۶ کال-۱۲ مخ .

د محمد زود حکومت مؤسس او ینښت ایښودونکی امیر دوست محمد خان دی چې په (امیر کبیر) سره هم شهرت لری او د سردار پاینده خان کشرزوی د ی .

دافغانستان حکومت د دوست محمد خان په کورنی کی د ۱۹۲۹ع کاله پوری دوام وکړاودویم ځل دستاود زوی تر ماتی ورو سته په ۱۹۲۹ ع کال کی هغه وخت پیل کیږی چې نادر خان د چاروواګی په لاس کی نیسی .

تر نادرخان وروسته د هغه زوی محمد ظاهر شاه تر هغه پسی محمد داود حکومت کړی دی چې د ۱۹۷۸ ع کال په اپریل کی د دغی کورنی سلطه له مینځه لاړه .

محمدزی د افغانستان په بیلابیلو برخو په تیره بیا په کابل، کندهار، هلمند، هرات او ننګرهار کی استوګنه لری. دوی ته عوام خلک سرداران هم وایی .

د دوی داستوګنی ځایونه :

لکه چې د مخه موویل دوی د افغانستان په بیلابیلو ولایتونو کی اوسیږی چې دلته په هر ولایت کی د دوی داستوګنی ځایونه ښودل شوی دی او هغه ادی: .

۱ــ د کندهار په ولایت کی :

د کندهار په ولایت کی دوی د کندهار په مرکز دمیوند، پنجوایی، ارغنداب، ارغستان او معروف په اولسوالیو کی استوګنه لری چې د کندهار په ولایت کی د دوی ټول شمیر (۳۲۳۸۷) تنو ته رسیږی (۱)

۲ـ د ننګرهار په ولایت کی:

د ننګرهار په ولایت کی دوی د ننګرهار په مرکز د جلال آباد په ښار د کامی، سره رود اوخوګیانو په اولسوالیو او د بهسود و په علاقه داری کی استوګنه لری.

د ننګرهار په ولایت کی د دوی شمیر د (۹۴۵۰) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۲)

---

(۱) معلومات مختصر د باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور ـ ۹۱ـ۹۲ مخونه.

(۲) نوموری اثر ۲۷ـ۲۸ مخونه.

(c) kotabton.com: The Digital Library

۳ـ دهلمند په‌ولایت کی:

دهلمند په‌ولایت کی دوی‌دهلمند په‌مرکز اودنهرسراج اوناد علی‌په‌اولسوا لیو کی استوګنه لری او شمیریی په نوموری و لایت کی (۵۰۱۶) تنه ښو دل شوی‌دی (۱)

٤ـدهرات په ولایت کی:

په‌هرات کی د دوی اکثریت داوبه په اولسوالی کی استو ګنه لری .چی ددوی شمیر(۹۸٤) تنو ته رسیږی .

٥ـ دار زګان په ولایت کی :

دا رز ګان د ولایت‌په‌مرکز کی تقریباء (۲۰۰) تنه محمد زیان میشته دی . همدا را زیوشمیر محمد زی د کابل او لغما ن په ولایتو نو کی هم استو ګنه لری . د دوی یو شمیر کور نی دپاکستان اوهند وستا ن په بیلا بیلو برخو په تیره بیا د هند په پنجاب او هم د د یره دون‌په‌ښارګی‌چی‌دهند دا ترا پرا دیش په ایا لت کی وا قع دی ا ستوګنه لر ی . په تو ل افغا نستان کی د د وی مجموعی شمیر د (۵۰۰۰۰) تنو په شا او خوا کی ښو دل شوی دی .

مروت

جوته ده چی د دغه قوم لوی نیکه دنوحانې یا لوانې زوی او دسیانې ابن لودی لمسی دی . لوا نې دوی میرمنی در لودی یوه یی تو ری نومیده چی د پنځو زامنو مور وه د ویمه یی شیری نومیده چی د هغی نه د مر وتو د قوم لوی نیکه زو کړی دی‌او د د غه قوم نو م د ده په نوم یعنی مر وت سره مشهو ر شوی‌دی (۲)

مروت‌په‌سپینو لو انیو سره هم‌شهرت‌لری په‌پیل کی‌دوی د کتواز په‌سیمه

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور (۹۱) مخ

(۲) حیات افغا نی ـ۵۵۸ مخ .

کی‌چی او س دسلیما ن خیلو غلجیو په لاس کی دی‌استو گنه در لو ده. که څه‌هم د دوی اصلی تا تو بی کتوازو، خودگرمی په مو سم کی به‌یی‌دکو چیا نو په څیر څپل اکثره ما لونه دوابنه په‌غر ه کی څر ول . دوی به یوا زی دکتوازپه سهیلی برخه کی په کر کیله بوخت ووچی هلته تراوسه هم‌دیوی وړی‌سیمی‌څمکه دمرو - تو په‌نامه سره مشهوره ده. دوی اوس‌دبنو‌دضعلی دلسکی مر و ت په تحصیل کی اوسیږی اوهماراز‌ز څمیږی په پښیاله اودتپانلک‌دتحصیل‌پسه څاوخواکی‌دبنوپه ضلعه کی استوگنه لری. په۱۹۶۱کال کی‌دلسکی مروت د تحصیل د خلکو شمیر چی مطاق اکثریت یی مروت دی(۱۴۸۴۴۹) تنـوته رسیلی.

دکتوا ز له سیمی نه‌دمرو تود لـزدیـدو علتونه :

دکتوا زله سیمی نه دمروتود وتلو په باب دامی‌ویل کیږی چی په هغه وخت کی‌چی غلجیو‌دستری‌قبیلی دسلیمانخیلو‌دښاخ‌سلطان خیلو‌دخا نـگی‌لوی ملـک آزادخان‌نښځه‌چی‌وسیلی‌نومیلی‌دده‌دیوه مر یی‌له‌خوا‌وتښتول‌شوه‌اوده‌مروتو قبیلی ته‌په ننواتی لار نوغلجیو لښکر ترتیب اوهلته‌یی ولیږه‌او څپل‌مجر مان یی له دوی نـه وغوښتل ولی مروتو دپښتنی ننگ له مخی دغه پناه اخیستونکی‌وی ته ور نه کړ ددغه دښمنی‌په‌سبب‌غلجیوتولی‌ښاخونه لکه تره کی ، اندړ اونورد سلیمانخیلو‌په ننگ د مروتو، د ولت‌خیلواویا خیلو سره دجنگ له پاره ملا وتړله او د مروتـو اکثره خلک ووژل شول اوغلجیانو بر یالیتوب تر لاسه کړله همدی کبله مروت مجبورشول چی د کتوا ز سیمه‌پریږدی اوددامان‌خواته یی په لیږدیدلو پیل وکړ.

په هغه وخت کی ددیره اسماعیل‌خان د ضلعی د دا مان په سیمه کی بلو څانو استوگنه درلوده او تپانلک په سیمه کی هم پرانگیان‌میشته ووچی په هغوی‌با ندی دلواښیوله خوا یرغل‌شوی واوپرهغه ځای‌باندی یی څپله قبضه تینگه کړی وه . دلومړی ویش په وخت کی د مرو توقبیلی ته‌هم‌څلورمه برخه ور کړل شوه چی تریوی مودی پوری‌یی دغه ځای په‌لاس کی واود گرمی‌په مو سم کی به دوابنه د

غره خټیځی برخی ته تلل اودیخنی په موسم کی به بیرته تا نلك ته راتلل تر څوچی ددوی اومسیدو ترمنځ د سنځودپت له کبله شخړی رامنځ ته شوی. څر نګه چی وزیر ددوی د تګ را تګ په پور تنیو او سنګټنیولاروباند ی پراته وونو دد ښمنی له کبله غرونو ته ددوی تګ راتګ بیخی وترل شوپه همدی وخت کی دتهانګ دسیمی دلانجوله کبله دلوانی داولادی ترمینځ دښمنی رامینځ ته شوه دو لت خیلو قدرت ومونډ اوتریوی جګړی وروسته یی مروت له تهانګ نه وایستل.

اودغه قبیله دبین ددری نه نیولی دپیزوددری پوری په غرنیو سیمو کی میشته شو ل. په دویم کال بیا دولت خیلو دسیمودنیولوپه منظور یرغل وکړاوتا نګ یی ونیوخو کتنی خیلودګنډ اپورله قبیلی نه مرسته وغو ښته او دوی یی بیرته په شاتمبولو نه مجبورکړل چی ددغه ځای دتسمیی وجه هم دمروتو له نوم څخه اخیستل شوی.

ددوی ملګ تقریباً پنځه دیرش مربع میله دی چی له ښو څخه ترمه کلروا او د سلیمان غرونوڅخه دهغوتیتوغروترسلسلی پوری رسیږی چی لارګی (Largee) له اباسین څخه بیلوی، خواوسیدونکی یی خواره واره دی.

دمروتو ښځی، څیری اوعادتونه:

مروت غښتلی، لوړغنم رنګه، پراخه تندی، ګردی څیری اوبادامی مترګی لری اوپیاوړی خلګ دی دوی؛ زیارګالونکی، متحمل، صابر، قانع اوبااستعداده دی. دمروتوسپاره توره، دال اولیندی استعمالوی. خوپلی یی توری، سپرونه، غشی اولیندی استعمالوی.

مروتوپه پخوازمانوکی په پوونده دول ژوند کاوه اوسوداګری به یی هم کوله خوکله چی په دی سیمه کی میشته شول یوازی دځمکی په چا رواوکروند ګری بوخت اوپه خپل کسب کی دیرزیارګالونکی دی اوآن تردی چی دکلی ملکان یی هم په خپله دیوی اوکرکیلی چاری په خپله سرته رسوی:

که څه هم دمروتوپه سیمه کی دخوراك له پاره غله پریمانه ده، خودځښناك د اوبولە پاره دهغوکلیونه پرته چی دکمیله، کورمی یادلنګردرودونوپه غاړه موقعیت

لری په پاتی مروتو کی داوبوتگسه دیره ده . دځینو کلیوخلک دلس یایوولس میله تروانتن وروسته دګمیله داوبودراوړلوله پاره رانځی اوددوی داوبوراوړل د ښځو په غاړه دی چې ددی کارله پاره دخرونه استفاده کوی .

خوراك یی :

مروت په اوری کی دغنمودودی اوپه ژمی کی دباجری دودی استعمالوی . هغه متوسط اوغریب خلک چې په سیمه کی یی نخودکرل کیږی نودغنموداوړو سره دنخودونیمایی برخه اوړه هم یوځای کوی اودودی تر ینه پخوی .

دوی دسیمی پیداوار ددوی له خوراك څخه ز یاتیږی ، که څه هم ددوی وړځي خوراك ساده دی ؛ خوپه میلمه پالنه کی دخپلی دوسی سره سم کوښښ کوی .

میلمه پالنه :

که چیری په مرو تو کی کوم قدر من سړی میلمه شی نود هغه له پاره پسه ځلاوی اودغنمونازك چپاتی په یودول دبرینی تبی باندی پخوی چې دمروتوښځی ددغونازکو چپاتیوپه پخولوکی دیری مشهوری دی . که چیری دمیلمنوشمیر لږوی اوځوك دپسه دځلاولوقدرت ونه لری نومیلمنوته یویاځو کورنی چرګان ځلاوی . دوی دکاسوپرځای دیودول لویوښانکونونه استفاده کوی چې دهرښاځ تګ نه ګردچاپیره اته کسه کښینی اوښوروایاوریجی خوری .

دوی دقدرمنو میلمنونه پاره د پورتنیو خوړونه پرته د یرښه پولاو او غوښه پخوی په خوږوخوړوکی دحلوانه پرته دګوړوبی استعمال هم زیات دی . دګړوبی ترکیب اودجوړولوطریقه داده چې د ګوړی شربت ته دیر جوش ور کوی او ترڅیلووروسته یی په ښانګ کی اچوی اودهغه په مینځ کی دپسه دلم غوړی چې داوسپنی په ارګاره کی دژیروغوړیوپه ټاټ ګرم شوی وی اودپاسه پرې نازکی دودی میده کوی . هغه میلمه چې عام اودکوم بل ملك نه راغلی وی او هغوی یی ونه پیژنی اودمساپر په دول کلی ته راځی نودکلی داوسیدونکوته یوتن په ډوماتو کی غږ کوی چې نن زموږ کلی ته د مومره میلمانه راغلی دی بیا نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه ځای داوسیدونکو نه یوتن یادوه تنه میلمانه په خپلو منځو کی سره ویشی اوله خپلو کورونو نه ورته ډوډی راوړی. لنډه داچی دمیلمه قدر کوی اووزی ترینه نه ځی.

د مړ وتو کلی اوداستوګنی ځایونه:

په پخوازمانو کی چی داخلک دایمی استوګنځی نه درلود نو اکثرو به په کیږدیو کی ژوند کاوه. اوس په دوی کی د کیږدویو رواج نشته. خلک په تړو لو کلیو کی دخپلی استوګنی له پاره د مزرو څپړی جوړوی او ددوی دا خبره سمه ده چی داوبو دنشتوالی په سبب دځپړونه پرته دیل ډول ودانیو جوړول ګران کار دی. دوی داصلی کلیونه پرته دخپلو لیږی لیږی ځمکو دځارنی او داوبنا فړ او فورو ځارویو دخړولو له پاره په څرځایونو کی یاهغه ځای ته نزدی باندې جوړی جوړوی. مالداران اوکروندګریی دضرورت له مخی دوه کورونه جوړوی یو یی په اصلی سیمه کی دویم په باندو کی. دوی اصلی کلوته میله وایی چی مقصد یی مینه ده.

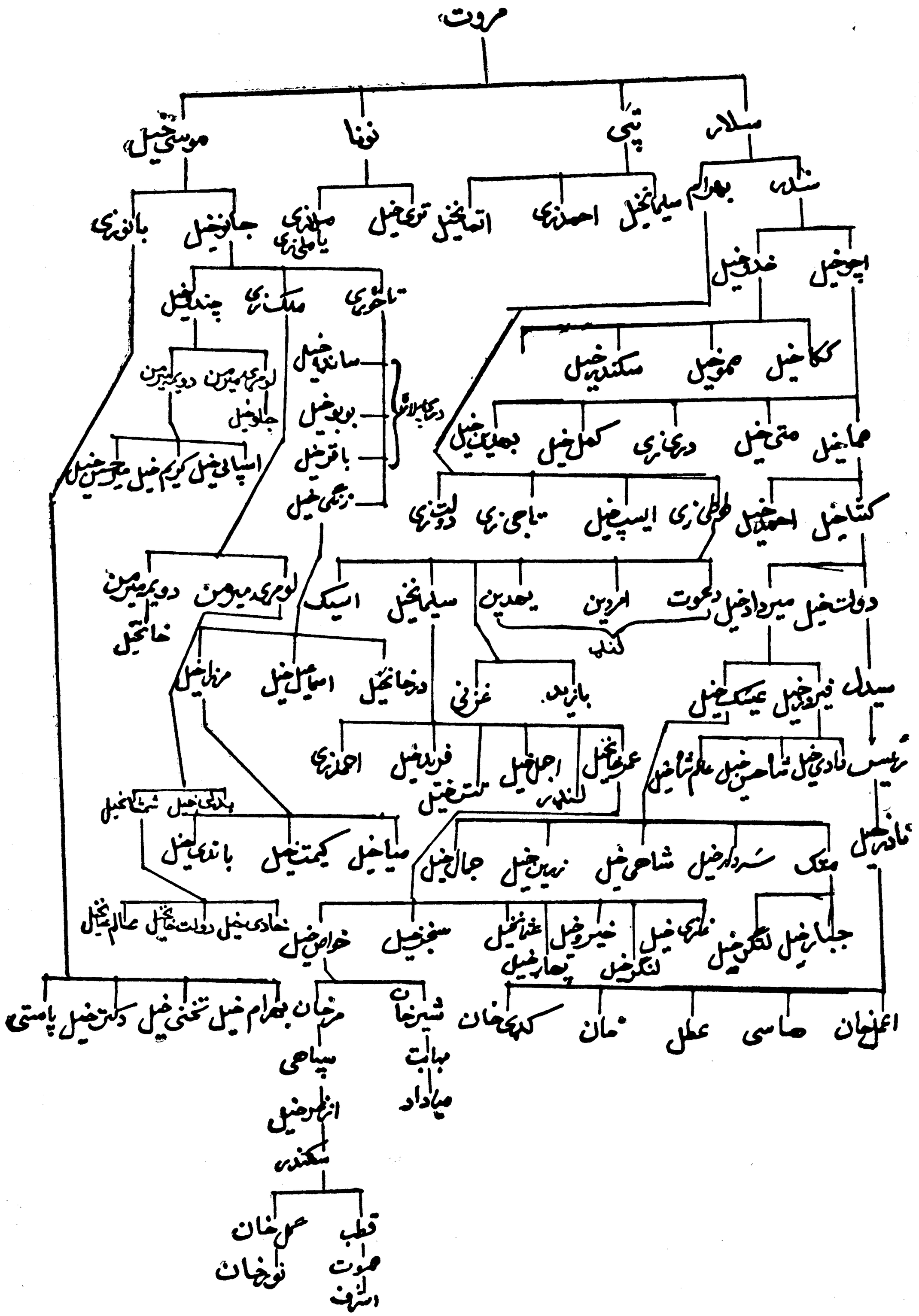
پوښاک یی:

ددوی پوښاک عموماً داسی دی چی کوچنی پسګړی په سر کوی اوپراخ او اوزده کمیسونه چی تر پونډیو پوری یی رسیږی اغوندی همدارازد پرتوګ پرځای په دوی کی دنیلی یاسپین لنګ رواج دیردی، خو ملکان دلونګ په ځای پراخه پرتګونه اغوندی. ددوی ځینی خلک د خپلو سرونو نه دستمالونه هم تاوو ی.

بزګران اوغریب خلک ددغو توکرانو پرځای دپسو نویادا وښانو له وړیو نه یودول توکران جوړوی چی له نیمایی نه یی لونګ اوله نیمایی نه یی یو دول کمیسونه جوړوی چی ګریوانونه یی څاک داره وی اولستونی نه لری.

دمروتر ښځی اکثره سره تور یانیلی توکران په سروی اواوږ ده چین دار ه کمیسونه چی اکثره سره یاتور رنګونه لری اغوندی. همدارازدوی یودول دبل رنګه توکر چی سپینی لیکی لری او پاسنی برخه یی پراخه اوپایښی یی پلنی وی اغوندی. دپیغلونجونو کمیسونه یی چین لرونکی نه دی.

دلوانی درزوی مروت دنسب شجره

مسعود (مسید)

دغه قبیله په کرلانیو پښتنو کښی یوه مشهوره اوجنګیالی قبیله ده. که چیری دنسب شجره یی په غور سره وګورو نو څرګنده به شی چی د وزیرلومړنی زوی خدری درې زامن دولودل چی موسی، محمود اومبارک نومیدل. چی موسی یی په دریش سره مشهور ود محمود زوی مسعود نومیده چی او لا دی ته یی مسید وز یرهم وا یی (۱).

اویدیځ اوجنوب ته یی احمد زی وزیره شمال ته یی اتمانزی وزیراو د څنیځ خواته دبیتنی قبیلی سره پوله لری .

ددوی سیمه دجنوبی وزیرستان دایجنسی پوری مربوطه ده او دافغانستان سره کوم ګډ سرحد نه لری (۲).

ددغی قبیلی اصلی ځای دبرمل غروچی دسلیمان غره یو ښاخ ګنډ کیږی او هغه وخت چی ددغی قبیلی په شمیر کی زیاتوالی راغی نو په دغه وخت کی دد غی قبیلی خلکو دخپل اتحاد په زور په خپلو ګاونډیو باندی غالب او په خپریدو یی پیل وکړاو ترتولو دمخه دسلیمان دغر نیوسیمو نه شوال اودهغه شاا وخوا سیمی ددغی قبیلی لاس ته ورغلی چی هلته دمخه شیتک اونورآباد وو په هغه وخت کی داور مړو قبیله چی په کانې ګرم اونو رو نږدی سیمو کی میشته وه اکثراً لوګړاو نورو سیمو ته لاړل او ددوی دیرازشمیر په دغه ځای کی پاتی شول . په دغه وخت کی وزیرواومسیدوته موقع په لاس ورغله اوپه هغوی یی یرغل وکړاو په لومړی حمله کی یی دبدراوشهیر سیمی ونیولی اوپه کانې ګرام کی هغو اورمړو چی ددوی سره مقابله وکړه دمسیدوله خوا بي ما تی وخوړه. ورو سته یی د بیتنیو قبیله هم د تا کځد د ری او د هغه شا وخواغرنیوسیمو له یی و ایسته اوپخپله یی

---

(۱) حیات افغانی ـ ۵۵ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۱۱۶ مخ .

په دغو لحاظونو باندې تبصره ونیسو. ددوی سیمه دکوهاټ ضلعې نه نیولې ددیره اسماعیل خان تردې پورې غزیدلې ده اودسیمې اوزد والی یې (۱۴۰) میله دی (۱)

مسید په دریو عمده تپو ویشل شوی دی چې علی زی ، شمن خیل او بهلول زی دی چې هره یوه تپه یې په نورو دیرو خیلونو باندې ویشله شوی ده (۲) .

یوانګریز مورخ په خپل مشهور اثر وزیرستان کې د مسیدو (مسعودو) په باب داسې لیکلی دی :

«مسید په وزیرو کې خورا پیاوړی اوجنګیالی خلک دی . دوی متحمل او سخت سړی دی ، ښه مسلح او ډیر بې نیازه دی ، ځکه چې ددوی احتیاجات دو مره طبیعی دی چې د هغوی په نشت کې لاهم د وی ته څه زیات تکلیف اونه رسیږی اودهیڅ رازموا نعو پروانه کوی . دخپل کوچنی توپلک په استعمال کې عجیب مهارت لری اوپه دی کې خورا ماهر دی چې د خپل دښمن له جزوی اووړو کې سهوی څخه ډیره لویه استفاده وکړی . که دښمن په شمیر په وخت او یا مدافعه کې له څه ضعف یا سهوه وکړه د مسیدو اووزیرو له خوا به در نه جزاومومی اوله داسې ډیرو څخه دوی خورا ښه استفاده کولای شی. په جنګ کې دومره داوضاعو مراقب اومواظب وی چې هیڅوک یې محاصره کولای نه شی اونه یې دښمن تر اړخ تېریدلای شی. دوی په عمومی خطوطواو کوچنیو پارټیو باندې په حمله کې خورا بې نظیره ماهران دی اوپه جګړه کې دنورو قبایلو په شان خورا ډیره طبیعی حوصله اوصبرلری او دهرډول مشکلا تواومواانعو سره دومره په صبراوحوصله مجادله کوی چې د ډیر تعجب اوحیرانتیاموجب ګرځی ، په یوه ګړی کې ارامه خو په بله ګړی یې بیاتوپلک په اوزو بهترین جګړن شی . په جګړه کې ډیر کسان بې وسلې او وسله لرونکې سره دروميږی اود توری اویادلاس جګړه کې ، نمرورت ورته پیښ شی کوی یی (۳)»

---

(۱) حیات افغانی ـ۵۰۲ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نستان (۱۱۶) مخ .

(۳) پښتونستان ـ۲۴۶ مخ .

دمسیدوروا جونه، خوراك، نرخونه اوتری کت مت دوزیروپه شاندی.

غنم، اوربشی، جوار، شولی، می، باجری، زدن او پتا تی یی مشهور حاصلات شمیرل کیږی.

دجنوبی وزیرستان هوا په ژمی سره اوپه اوری توده ده، خوځرنګه چی په عمومی دول غزنی سیمه ده نوهوایی معتدله ده.

دمسیدومشهور کلی دادی:

مکین، خیسور، دره، نیدون، کانی ګرام، بدر، څلویښتی، شکتوی، وانه، دشرکی سیمه، شهرنه، شم، رزملك، شکی، شوال او نور (۱)

مشهور سیندونه دګومل، تانك زوم، خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنګی اوشاهوردی (۲)

مسیدښکلی، زړوراوجنګیالی خلك دی. سرو پلیم بار تن د دوی دجنګیا لیو میرونوشمیر (۱۸۰۰۰) زره تنه ښودلی دی. (۳)

د دغی قبیلی شمیر د ۱۹۶۱ کال د احصائیی له مخی (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودل شوی دی (٤).

دمسیدوځیلونوشجره دراتلونکی مخ په جدول کی وګورئ:

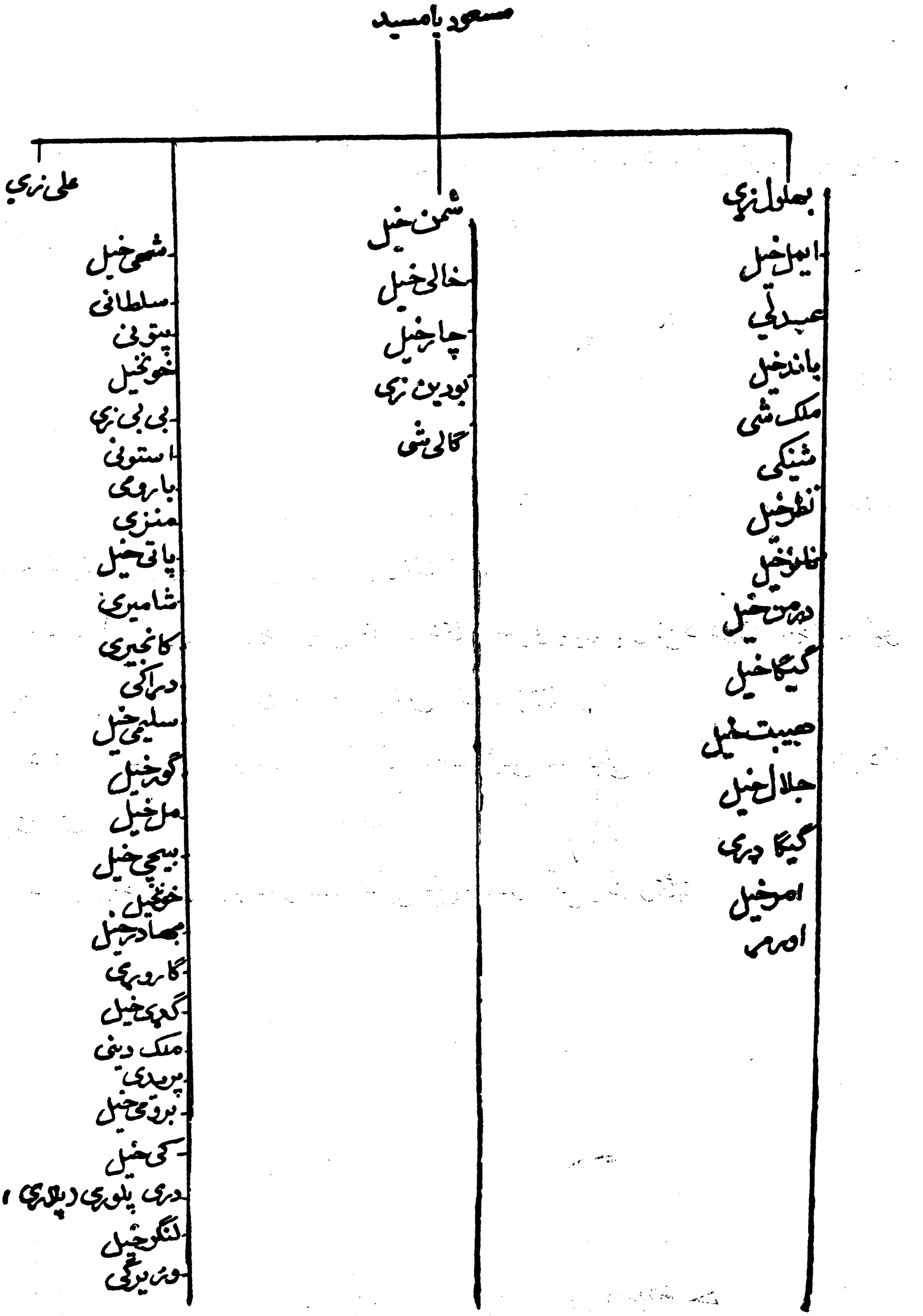
(۱) پښتونستان ـ ۲۱٤ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۲۵ مخ.

(۳) پښتونستان ـ ۲٤ مخ.

(٤) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۱۱٦ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱)

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان : ۱۱۷ - ۱۱۸ مخونه.

مشوانۍ

مشوانۍ په‌اصل کی هر څښتی پښتانه‌دی ، خودوی کله څانونه سیدان بو لی او کله‌یی‌هم په کاکړوورګډوی . ددوی اکثره په خوا ره ار ه د ول ژو نـد کوی .

ددوی یوشمیرپه برکونړ کی استوګنه لری چی دساپیود کـلتوراوعنعنا توتـر اهیزی لاندی راغلی دی اودکونړ په ناری ،دانګام اواسمارکی استوګنه‌لری.

دکونړ په ولایت کی ددوی شمیر ۱۰۱٤۷ تنه‌ښودل شوی دی. همدارازیـو شمیر مشوانۍ دننګرهار ولایت په‌بتی کوټ کی‌هم‌استوګنه لری چی ددوی‌شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوی دی (۱)

حیات افغانی لیکی: «ددوی څلورسوه کورنی په کوهدامن کی چی‌دکا بـل نـه پنځه ویشت میله شمال خوانه موقعیت‌لری‌استوګن دی. دکوهدامن مشوانۍ په کرکیله‌اوځیـنی یی پـه سوداګـری بـوخـت دی اوهـمدارازدوی دخپلواوښانو په‌ذریعه تجارتی مالونه ان تربخاراپوری انتقالـوی اودوی دهوساژونـد څښتنا ن دی. ددوی خو کوره په کندهارکی هم میشته دی. دګندګرپه شما لی برخه یعنی دهزاره ضلعی په‌سری کوټ کی‌هم مشوانۍ اوسیږی ، خوددی پته نشته چی کله هلته تللی دی. پښتانه‌دمشوانۍ قبیله دستانه اوپیرانوپه نامـه بولی. دوی د نـیلك چلند خاوند ان‌دی په‌تیره بیاددغی قبیلی دلودین څا نګه، چی د غلجیوپه ملك کی په متفرق دول سره‌ژوند کوی (۲) پته‌دی پاتی نه‌وی چی یوشمیرمشوانۍ د هند په څینو برخو کی هم شته .

«مشوانیو په هکله د پښتنو تولنیزـاقتصادی جوړښت په کتاب کی داسی راغلی دی: «دمشوانیواکثریت‌دد یراوجندول په سیمو کی میشته دی . لومـړی ددوی څینوخیلونود څرڅایونو په هـ څه‌خپلی‌رمی‌د (ښښی کنډو) له‌لاری له‌دانګام نه‌شمالی

---

(۱) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور -۲۰مخ.

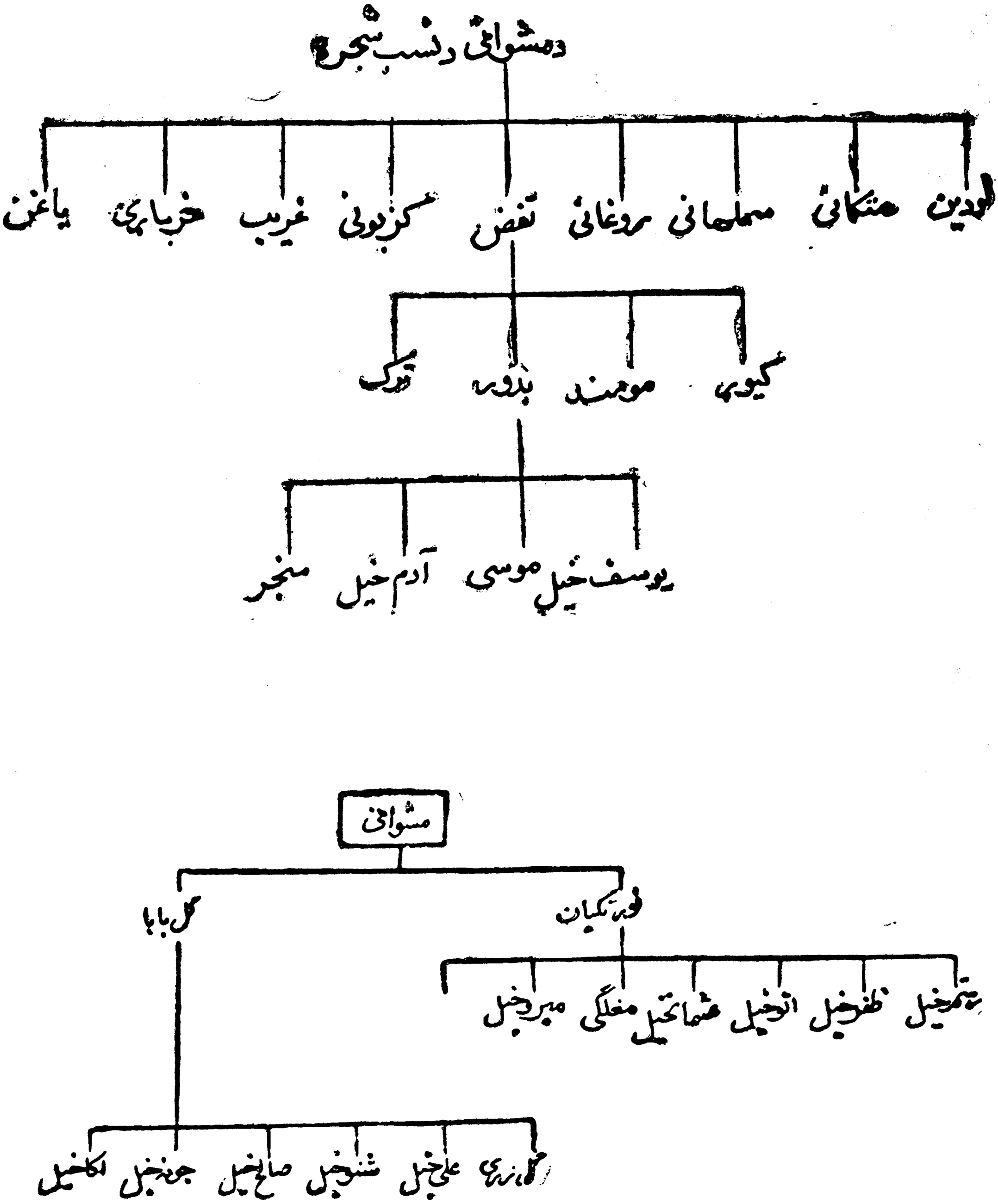
(۲) حیات افغانی - ٦۳۲مخ.

هرونوته راوستلی . یوسلواوپنخوس کاله پخواد دری پهختیځ اوشمالی غرونو کی دځرځایونوشاوخوا یی باندی جوړی کړی. دپسرلی د پیل نه دمنی ترپایه به هغوی په باندنو کی اوسیدل اوبیابه درموسره دجندول دروته ښکته کیدل. سل کاله مخکی دمشوانیو ځینوخیلونو څپلی رمی په پای کی دجندول پرځای قاسم اوزور براول ته رانښکته کړی. په دی وخت کی دغه دواړه کلی نه وو، بلکی لومړی ځینو شپنو دلته کور-ونه جوړ کړل اوپه ژمی کی به په کړونو کی اوسیدل ورپسی یی دکورونوشاوخوا آبادی شاری ځمکی آبادی کړی. کارینونه (مینی) یی جوړی کړلی او تقریباً دلسو کلو نو په دوران کی څو کورونه په کلیو بدل شول. دسلو کالوراهیسی دوی دشمالی غرونو په لمنو کی په شارو ځمکو کی باندی جوړولی چی اوس دقاسم خان اوزور براول برسیره دمشوانیو کورونه اوکلی دغره په لمنو کی ددری ترخو لی اسمار ته نژدی وارسیدلی دی.

مشوانی دځینو کورونو نه پرته په عمومی ټولگه نادارهاولس دی ځینی شتمنی کورنی دځمکو سره یو ځای مالداری، تجارت او مامور یتونه لری. د دوی دنا دارو اکثریت ځینی خلك دسالار زواومامونډ وشپانه اوبزگردی. ځینی دغنمواوربشود کرلونه وروسته دمیزان په میاشت کی دکاراوغریبی له پاره جندول، باجوراودکونړ ولایت مختلفو سیمو ته ځی دلته دوی دجوماتو تو دلرگبانه (دژمی په سړو کی اولس دجومات دتود لوله پاره لرگبه (جمع لرگبانه) نیسی. لرگبه له غره څخه لرگی را وړی ودکلی خلك ورته دمیاشتی د یر ش منه غله اوداوسیدو کوټه ورکوی.)

اویا په کلی کی همسایه کیږی .همسایه مشوانی په کلی کی داوسیدو کوټه پیدا کوی.ددوی نارینه د غرونو څخه لرگی راوړی چی یوگیډی (دشابار) په یوه من جوارو او یاد هغه معادل په څلویښت افغانیو خرڅوی. دنورو قبیلو په تناسب په مشوانو کی دلیږدیدنی حمله دیره ده. ددوی نیستمن خلك دمنی په پای کی دکورو

لږ سامان او دخورلو مواد په خروبارو ی ښځی اونار ینه یوځای دجندول، یاجور او کونړ په لور روان وی دپسرلی په میاشت کی بیرته دری ته راستنیږی (۱)

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ـ ۲۲۶ ـ ۲۲۷ مخونه.

مشانـی

دغه قوم هم دنیازی دنسلی څخه شمیرل کیږی . ددوی داوی نیکه نوم موسی ابن خاکوابن نیازی وچی دموسی نوم د دیراستعمال په وجه په عاموخلکو کی په موشیانی یامشانی سره مشهورشو. د دغه قوم خلك لومړی دسرهنګوند قـوم سره دسند ددریاب په څنیځ غاړه کی میشته شوی دی لکه چی اوس هم ددا و دخیلومشانیو مناخ په داود خیل نومی ځای کی او دموندی مناخ په تیټی کی چی په میانوالی کی موقعیت لری میشته دی .پاتی مشانی دسند ددریاب لویدیځی برخی ته راغلل اومیشته شول (۱) مشانی دمروتواوعیسی خیلو په دښمنی کی دمروتـوملګری وو. داطـاهفه اوس په دادی خیلواوشادی خیلو سره شهرت لری (۲)

مشانی لویدیځ ته د ختیکوترغوه پوری قبضه لری .ددوی د هغـوځمکـونه پرته چی دسیند په غاړه پرتی دی نوری ځمکی یی نه دی خود بندونواوبها رانی ویالوپه ذریعه دللمی ځمکوغنم او باجری ښه حاصل ورکوی .

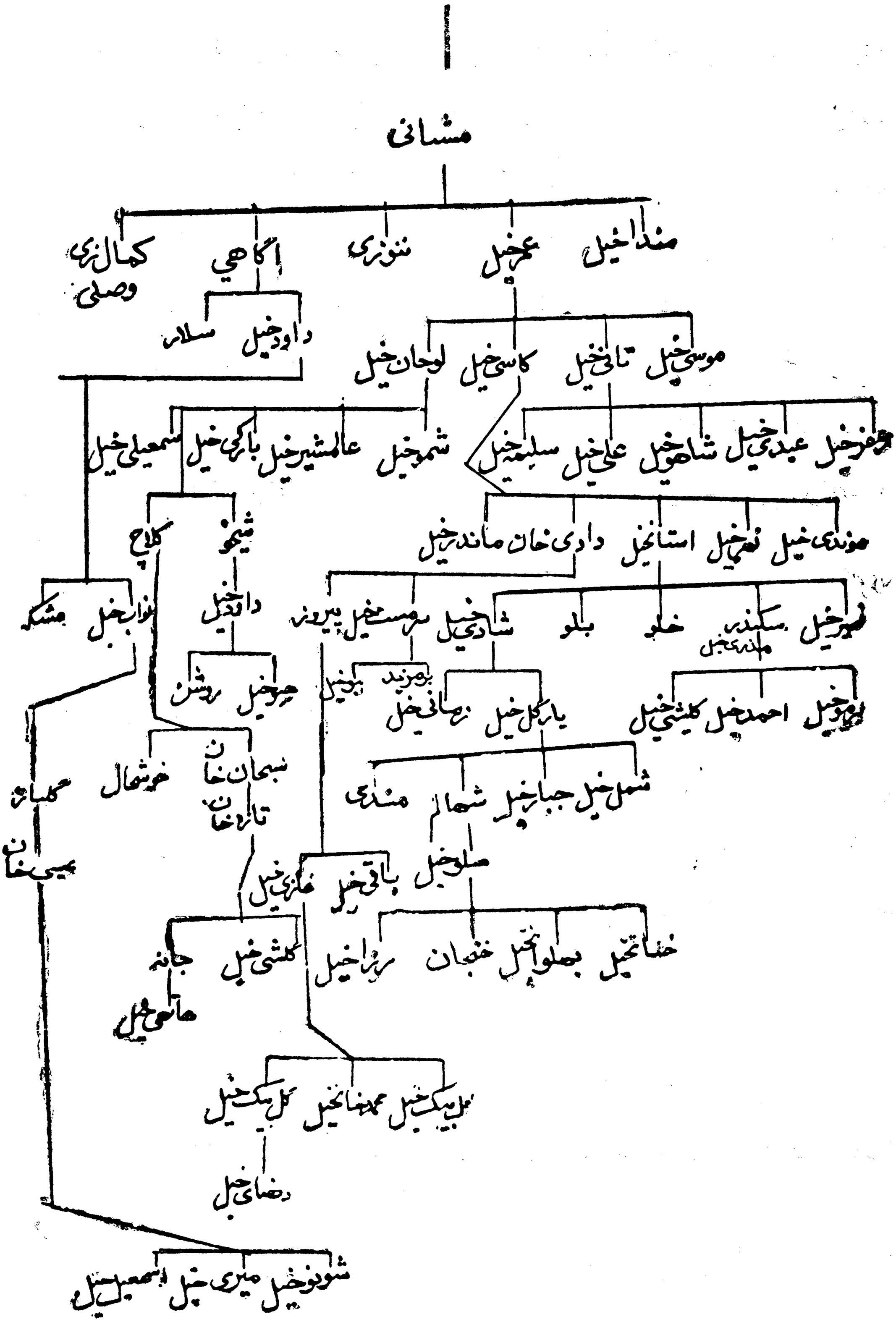
ددی قبیلی خلك اکثره کینه کښی اوکورنی دښمنی پکی دیری دی. داو دخیل په یوه ګوندی کی اوشادی خیلو په بله ګوندی کی دی چی ددواړو ګوند یوترمنځ سخته دښمنی موجوده ده.

---

(۱) حیات افغانی ۵۹۹ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ پهرنـا کی دپیښور چاپ : ۱۹٦٤ کال ۱۳۵۵ مخ .

دمشانی ابن خاکو ابن نیازی دنسب شجره

معروف خیل

دوی غلجی پښتانه او د احمد زیو دقبیلی یوه څانګه شمیرله کیږی. دوی دننګرهار ولایت د غلزی حصارکۍاوسره رود په اولسوالیو کی استوګنه لری ؛ په غلزایي حصارکۍ کی د دوی شمیر ۳۳۰۰ اودننګرهار دسره رودپه اولسوالی کی‌ددوی شمیر ۹٤۱۸ تنه ښودل شوی دی چی‌زیاتره یی دبالاباغ دسیمی په شاوخوا کی ژوندکوی د معروف خیلو څانګی په لاندی دولدی :

بادین خیل، شکرخیل، محمدخیل، عبدالرحمن‌خیل اوسرکی‌خیل.

په غلزایی حصارك کی معروف‌خیل په لاندنیوکلیوکی میشته دی : یاغی بند، علم کڅ، محمدی، ناصرخیل، کلاله، تری، انګورتاك، بهاولی، راغه، جوکان، لاجیګر، سیاب‌علیا ،دوبی اومحمد کلاکی.

مقبل

دوی دکرلانبی پښتنوپه ټولنیزګروپ کی شامل دی . سهیل ته یی څلا لمی میدان‌اوسپری، لویدیځ ته‌یی دمنګلوقبیله، شمال‌ته یی څمکنی ، شمال ختیځ ته یی څاڅی اوختیځ ته یی د دیورند دکرښی سره پوله لری چی دسرحد نه پوری خوا په ستر غوزك، میته، سنګر او کمکی غوزك کی هم مقبل استوګنه لری اود سرحد په دننه کی مقبلوسره قبیلوی اړیکی لری .

هغه مقبل‌چی د افغانستان په دننه کی ژوندکوی‌ټول‌دپښتان پهاولسوالی‌کی په دوودروکی چی‌دوچ‌زیګاراولوند زیګارپه نامه یادیږی استوګنه لری چی‌پهدغه سیمه کی ددوی شمیر(۱۰٤٦٤) تنوته رسیږی. دپښتان پهاولسوالی کی دمقبلونه‌پرته منګل‌اوځاڅی هم استوګنه لری (۱)

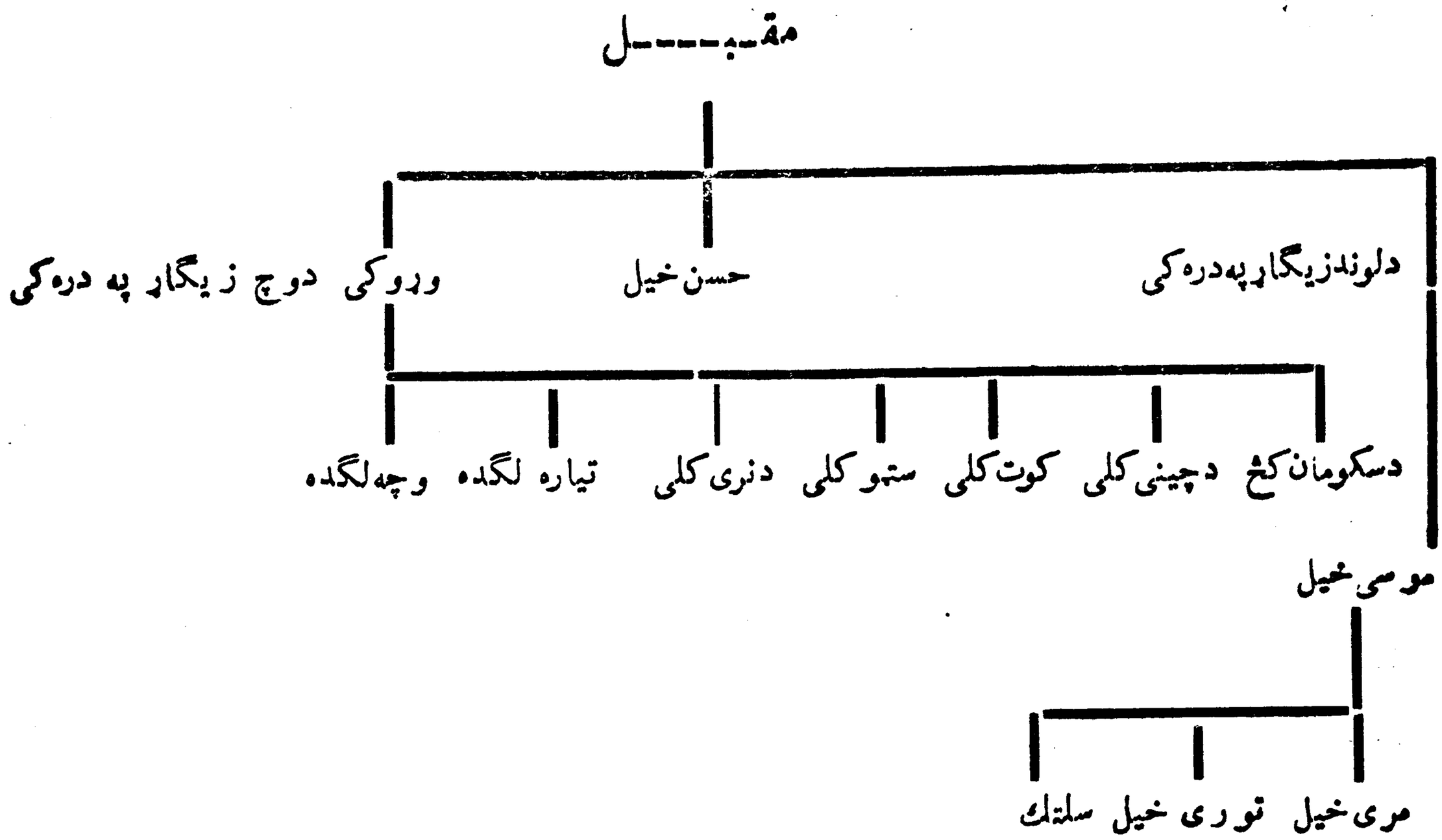
ددوی‌یوځوکورنی‌دخوست‌اولکن پهسیمه کی‌هم‌دهمسا یه پهدول ژوندکوی(۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی‌کشور، ۵۷ مخ .

(۲) حیات افغانی - ٦۲ مخ.

ددوی اکثره خلك دکرنی، مالداری‌اوسوداگری له‌لاری‌خپله‌گوزاره‌کوی .
دغه خلك لرگی‌او چار تراش هم خرڅوی .

مـلا خیل

ملاخیل غلجی‌پښتانه‌او کشره‌یی کوچیان‌دی‌چی‌په‌لاندنیوا تو ښا خو نو و یشل شوی‌دی : شاران، پیره‌خیل، عثمان‌خیل، قادر خیل، خواگاخیل، شاهراد خیل، خواجه خیل اوالیس خیل . ددوی زیات شمیر دغزنی په اجرستان کی‌استوګنه لری‌چی‌شمیریی (۱۵۹۹۶) تنو ته‌رسیږی. څرنګه‌چی‌دوی کوچیان دی نود یوی متمدنی قبیلی ښه نه لری (۱) داجرستان دملاخیلو ځانګی په لاندی دول دی :

۱ ـ لنګرخیل
۲ ـ ادن خیل
۳ ـ عباس خیل
٤ ـ خوزه خیل
٥ ـ رضا خیل
٦ ـ سید خیل
۷ ـ عثمان خیل
۸ ـ قلندرخیل
۹ ـ پیروخیل
۱۰ ـ چکمـلك

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور ۸٤مخ .

ملکزی

دوی خلجی پښتانه دی، خوشمیر یی چندان دیر نه دی. ددوی یو شمیر د ننگرهار دکوزکونړیه اولسوالی کی استوګنه لری، خوشمیر یی بیخی لږدی اویوازی په دغه ولایت کی یی شمیر د ۲۰۰ تنوپه شا اوخواکی ښودل شوی دی (۱)

ملاګوری

دوی سربنی پښتانه اودمومندو دستر ی قبیلی پوری اړه لری. دغه ښاخ په هلورو څانګو ویشل شوی دی په دی دول چی: پهارخیل، تارخیل، احمدخیل او دولت خیل. ددوی په باب څینی اختلافونه موجود دی. څینی وایی چی د دغه ښاخ لوی نیکه په وصلی توګه دمومندو پرقبیله ورګډیزی اودویم روایت دادی چی ددی ښاخ اصلی مورث (لوی نیکه) هم دمومندوله قبیلی څخه و. داسی روایت دی چی یوه ورځ څوتنه مومند د لاروهنی له پاره یوځای ته لاړل او کله چی یی دغه عمل ترسره کاوه یوتن ملاهم چی ددوی سره ملګری وله هغوی نه لیری اوجلاودریدا ودوی ته یی په کتلو پیل وکړدغلوله دلی نه یوه سری په پښتو ژبه وویل چی ملاګوری چی دهغی وریځی نه وروسته یی په هغه باندی دملاګوری نوم کیښود اودغه اصطلاح د نوموری ښاخ دنسمیی وجه شوه. که څه هم د د غه روایت په ر ښتینوالی کی شک موجود دی خو اوس دغه خلک د غرنیو مومندو سره یوځای دهغو سره په غم اوښادی کی شریک دی. ددغه ښاخ اکثره خلک د تاتری په دره کی اوسیږی اودکرنی په چاروبوخت دی:

دحیات افغانی دتاریخ لیکوال محمد حیات خان لیکی: « ددی ښاخ تول شمیر (۵۰۰) پنځه سوه تنه ښودل شوی دی» (۲)

استاد حمزه شینواری دپښتانه دکتاب په لومړی ټوک کی دملاګورو په باب

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۸۲ مخ .

(۲) حیات افغانی ۳۵۲مخ .

داسی لیکی: « ملا گوری دژبی، لهجی او کرووړو په لحاظ دمو مندو دسترقام سره تعلق لری اودپراخی سینی خاوندان دی. دوی دکمکی شلمان نه دلمرخانته په لورد دبر غرنه لاندی پراته دی اودتا تری دمشهور غره پـه لمنو کی استوگنه لری. دسیمونومونه یی مرداډنډ، شهید مینه، لوړه مینه اوژوړه مینه دی. دلته دمرمرو د ډبرویو کان هم شته او ابـرك هـم پیداکیږی (۱) »

دوی اکثره دسیند پـه غاړه استو گنه لری اوشمیر یی په اوسنی وخت کښی د (۸۰۰۰) تنو په شاوخواکی ښودل شوی دی.

مندړ

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورونوخرگنده پهشی چـی ددغه قبیلی مشر نیکه مندنومیده چی دخښی یاخشی زوی و. منددوه زامن درلودل دیونوم یوسف وچی اولادی ته یی یوسفزی وایی اوبل یی عمر نومیده. عمـر یوزوی درلودچـی مندرنومید او اولاده یی په مندړو سره شهرت لری.

داسی روایت موجود دی چی دمندړ پلار عمر چـی یو دیـر باد یانته انسان و هندته سفر وکړ او هلته یی د یوی قریشی ښځی سره خپلوی وکړه چی مندړ یـی دهماغی ښځی نه پـیداشوی دی. کله چی عمرپه هندکی مړشو نو وروړیی یوسف خیر شواودخپل ورورد کوندی او اولادونو دراوستلوله پاره پسی لاړ. نومورې ښځی ورته وویل چی ته غواړی ماځان ته په نکاح کړی اوزما مال دځان کړی خو زه ژمنه کوم چی بل میړه به نه کوم هماغه وچی یوسف هم قسم وکـړچی داکار به نه کوی تردی وروسته یی او مورې ښځه او اولادونـه وطن ته راوستل کله چی مندړځوان شونو یوسف خپله لور ده ته ورکړه. مندړ دری ځامن درلودل چی منور، خضر اورځړ نومیدل منورهم دوه زامن درلودل دیوه نوم عثمان اودبل نوم اتمان و. عثمان هم دوه زامن درلودل یو یـی کمال اوبل یـی امان نومیدل. دکمال

---

(۱) پښتانه، لومړی ټوك داستاد امیر حمزه شینواری مقاله، کابـل ۱۳۴۹ کال ۱۸۲ مخ.

اولادی ته کمال زی وایی چی په خپلو کی په دووخانګو و یشل شوی دی : یـوه ځانګه یی مشران زی اوبله ځانګه یی کشران زی دی :

داتمان اولاده هم دوه ښاخونه دی په یو ښاخ کی اکازی کنازی ، اوعلی زی شامل دی. دوی ته اتمان نامه هم وایی اوداباسین په غاړه دمهابن په جنوب کی میشته دی. تړپی ، مینی ، کوتۍ اومرغزددوی په علاقه کی مشهور کلی دی .

مندړدمردان په ضلع کی آن ترچملی پوری میشته دی. دچملی ختیځ ته اباسین ، لویدیځ ته یی یوسف زی ، شمال ته یی یونیراو سویل ته یی مهابن موقعیت لری. داسیمه دبوی دری په شکل پرته ده .میدان په کی کم اوځمکه یی ناهمواره اوغرنی ده دامیلی مشهوره جګړه هم په ۱۸۶۲ کال په همدی ځای کی پیښه شوی وه . داسیمه دمندړومرکزدی. همدارازپه صوبی او مردان کی هم د مندړ مختلفی ځانګی استوګنه لری.

دمندړوښاخونه اوددوی داستوګنی ځایونه:

ابـاخیل : اباخیل په ګنده ، زیده ، هنداوشاه منصور کی استوګنه لری .

عمرخیل : عمرخیل په کالادره ، صوابی اومانیری کی اوسیږی.

بهزادخیل : بهزادخیل په کلابت کی اوسیږی.

خلوخیل : خلوخیل په پنجتاری ، براکی ، توتایی ، باجااو بام خیل کی استوګنه لری

رځړ : داتپه په پنځوخانګو و یشله شوی ده مانی زی ، ملاځزی ، اکوزی ، خضرزی اومحمودزی (مامـوزی).

مـانی زی : مـانی زی په داګی ، ترلاندی ، ترکی ، پرمولـی اوادینه کی اوسیږی.

ملاځ زی : ملاځزی په یارحسین ، شیودره اویعقوبی کی .

اکوزی : اکوزی په دوبیانو ، سره چینه اواسماعلیه کی.

خضـرزی : خضرزی پـه شیوه ، کالوخان اوشهره غـوندکی .

اومحمـودزی: په نوی کلـی، شیخ جانا، اسو تپا اونارنجی کـی میشته دی (۱).
مندرپه کروړو کی یوسفزیو ته ورته دی . حیات محمدخان په هغه وخت کـی
دمندړو شمیر(۱٤۰۰۰۰) تنه ښودلـی دی .

مندو خیل

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورو نوځوگنده بهشی چـی مندوخیل هم
له غرغښتو پښتنو ورگـډ یزی .

متدوخیل دژوب د وادی په دواړوغاړو میشته دی چی دژوب سیند دهندو-
باغ لهغرهنه پیل اوشمال ختیځخواته غزیدلـی دی اودسرماغی ترخنگ د گومل
سره یوځای اوجنوب خواته یی مخه کړی ده. دژوب دسیندداو به اکثره له ځانهسره
نورموادهم لری چـی دکونـی اوزراعت له پاره دیری گټوری دی. هغه ویاله چی
دژوبدسیند نهبیله شوی اوښـکته ځـی نو یوی میدانـی سیمـی ته رسیږی چـی
هلته غنماونوردول دول غله کرل کیږي. ددغـی ویالـی په دواړو غاړو دمندوخیلو
کلی پراته دی. همداراز دغه میدا نـی سیمه ښه ځړ ځا یونه لری اودرمواوخارویو
دپووالونه هم ورنه گټه اخلی اوپه پورتنی برخه کی یی دپوونده وو دیری کیږ دی
ترسترگو کیږی. دژوب دوادی شمالی برخهدسیوناداغ دجنوبـی حدله غرنیوسیمو
سره پوله لری اودگومل ددری جنوبـی غره کی هغه ځای چـی د ژوب، بوری او
سلیمانغره کی پهمینځ کـی پروت دی دابړو او هویپال د ښاخونو ځمکـی دی او
په ختیځهاوسهیلی برخه کی یـی یوهغیرآبادهاوشارهسیمهموقعیت لری چی دایسوت
اوموسـی خیلو ښاخونه خپلی دمی پیایی او ختیځ خواته یـی مخامخ د حسن خیلو
اوباخیلو شیرانیوغر موقعیت لری. دژوب ځمکه حاصلخیزه اواکثره د نهر ونو
په ذریعه خړوبیږی. د مندو خیلو دود، دستور اوکسبو نه هغو کاکړو ته ورته
دی چی ددوی پهمینځ کی دی اودهغوی پهشان سپین زری، ساده او بـی آزارهخلـک

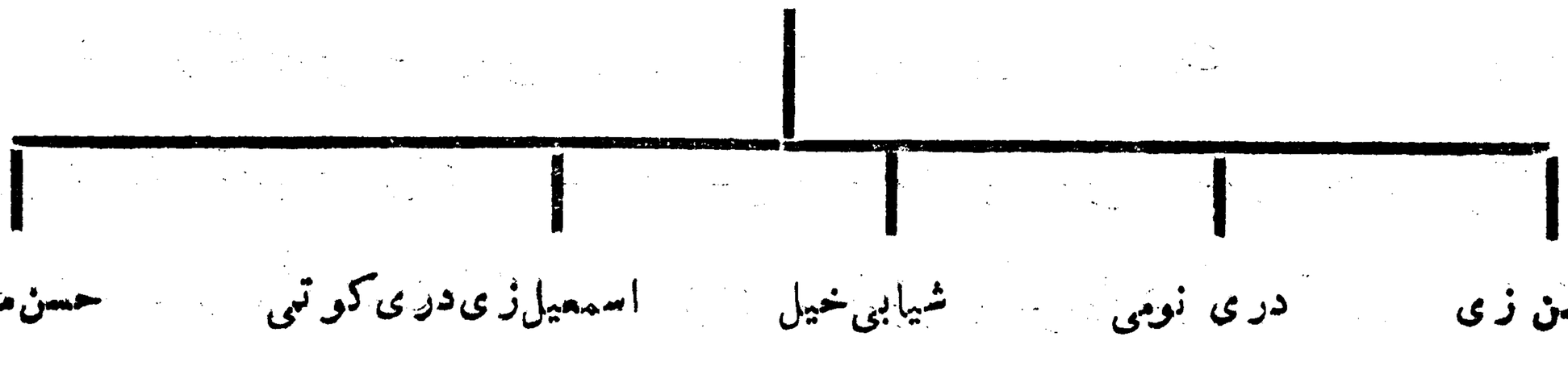
(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی -۱۳۲۲ مخ .

دی. دوی‌هم دکرنی اومالداری په‌چارو بوخت دی (۱)

مندوزی

دوی‌په‌اصل کی خو گیانې‌دی، خو په پخواوختونو کی‌خوست ته‌لیږدیدلی‌دی اواوس د خوست په اویدیځه برخه کی او سیږي. اویدیځ ته ته‌یی دځدرانو قبیله اوجنوب‌ته‌یی دشمل سیندمو قمیت‌لری‌چی اسمعیل خیل اومندوزي یی سره جلاکړي دي ختیځ خواته د اسمعیل خیلو سره‌پوله لري او د شمال خواته هم دځدرانو سره گډ سرحد لري. ددوي شمیر (۱۲۰۰) کورنیوته رسیږي . دوي اکثره دکرنی په‌چارو بوخت دي اودنیوونی اوروزنی‌سره زیاته‌مینه لري (۲)

مندوزی

موسی خیل

دوی غر غښتی پښتانه دی او د کاکړو یو عمده ښاخ ګڼل کیږی . دکاکړو دغه ښاخ د بوری د تاریخی نا وی د موسی خیلو په تحصیل کی آباد دی . په کندهار، زابل، سیوی او د غزنی په ولایت کی له دیرې لرغونی زمانی څخه موسی خیل کاکړ آباد دی . همدا راز دغزنی ولایت دشلګر په اولسوالی کی‌هم تراوسه پوری زیات شمیر موسی خیل کاکړ استوګنه لری،

مومند

مومند دسربن په ټولنیز ګروپ کی یوه‌دیرو ستره قبیله ده اودوی غوریاخیل

---

(۱)حیات افغانی- ۲۴۳ مخ -
(۲) معلومات مختصر در پاره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشورخ۶۳ مخ.

پښتانه دی . داسی روایت موجود دی چی د غوربـاخلور زامن وو چی دولت یار، خلیل، څوکنی او زیرانی نـو میدل ، بیادولت یار دوه زامن د زلو دل چی یو مومند او بل داود نـو میدل .

د مومند و کومه اولاده چی پـه میدانی سیمه کی استوګنه لری هغوی ته کوز مومند او کوم چی په غرنی سیمه کی آباد دی هغوی ته بر مـومند و ایی، خو په اصل کی دوا ره یودی . شمال ته یی باجور، اویدیځ ته یی دکو نړسیند، جنوب اویدیځ ته یی دخیبر دره او ختیځ ته یی د پیښـور ضلعه مـو قعیـت لـری.

د اسلام دین ترخـپریدو دمخه دغی سیمی ښه تاریخی اهمیت دراود . د اسی ویل کیږی چی اوی کنشکا هم د دی سیمی په شا او خوا کی یوه موده اوسیدلـی دی اویو شمیر بو د ایی راهبا نو هم دلته ژوند تیر کړی دی .

د اسی عقیده مو جوده ده چی دوی په پیل کی د کندهار په غوره مو غه کی میشته و و چی ورو سته له هغه ځایـه د غزنی اویدیځ د تر نکځ غاړو ته ولیږ دیدل. با بو پخپل مشهو ر کتاب توزک بابری کـی چی په (۱۴۵۰)ع کال یی کښلی دی د دغی قبیلی د مو جو دیت ذکر ی دغزنی په سهیل کـی کـړی دی. څـرنګـه چی ورو سته د د غی قبیلی په شمیر کی زیا توا لی راغی نودوی د غزنی نه کابل اوبیاله هغه ځایه د نـنګرهار خوا ته وخوځیدل اود ننګـرهار نه یی د خیبر پر لارې پیښور اود دوی د استوګنه اوسنی سیمی ته لیزد و کړ(۱). هغه مومند چی په افغانستان کی استوګنه لـری ددوی سیمی دادی:

۱ـ دننګرهار پـه ولایت کـی :

د شینوا رو په لویی او لسوالی، په مومند دری ، لعل پوره، بتی کوټ ، کامه، ګوشته، کوزکونړ او دچپرهار په علاقه داری کی استوګنه لری. دننګرهار په ولایت کی ددوی شمیـر(۱۷۳۶۷۹)تنـه ښـودل شـوی دی (۲)

---

(۱) حیات افغانی ۳۴۷ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور، ۲۷- ۲۸ مخونه.

۲ـ د کونړ په ولایت کی :

دوی د کونړ په ولایت کی په اسدآباد، خاص کونړ، سرکانیو، نورګل او نرنګ کی میشته دی چی په ټول کونړ کی ددوی شمیر (۶۳۵۸) تنه ښودل شوی دی (۱) همدا راز یوشمیر مومند د هرات د ولایت دانجیل په اولسوالی اود غزنی په ولایت کی هم میشته دی. همدا راز یوز یات شمیر مومند په باجور کی هم استوګنه لری.

په پاکستان کی دوی دمومند وپه ایجنسی کی استوګنه لری ددغی ایجنسی څلور-خواوی دادی: لویدیځ ته یی افغانستان، جنوب ته یی د خیبرایجنسی، ختیځ ته یی دپیښور او د یرضلعی او شمال ته د باجور دایجنسی سره پوله لری.

ددغی ایجنسی مساحت ۸۸۷ میله مربع دی. همدا راز دخیبر په ایجنسی کی هم یوشمیر مومنداوسیږی چی په دغو دواروایجنسیو کی ددوی شمیر (۱۸۸۸۱۲) تنه ښودل شوی (۲) د مومندو مشهورخیلونه دا دی :

۱ـ خویزی	۱۰ ـ نظرخیل
۲ـ حلیم زی (الیم زی)	۱۱ـ عیسی خیل
۳ـ اوتمانزی	۱۲ـ برهان خیل
٤ـ بایزی	۱۳ـ باره خیل
٥ـ کوداخیل	۱٤ـ موسی خیل
٦ـ کاچی	۱٥ـ خوګاخیل
۷ـ اتمرخیل	۱٦ـ میرو خیل
۸ـ ترکزی	۱۷ـ بابازی
۹ـ خواجه زی	

دمومندو دځینو مشهورو خیلونو داستوګنی ځایونه دادی :

۱ـ خویزی: دمومندو یومشهور خیل دی چی ختیځ ته یی ګنداب، لویدیځ ته

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۱۲) مخ .

(۲) اضلاع ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ۱۱۹ مخ .

یی کوداخیل اوبابازی اوجنوب ته یی دکونړسین بهیزی . ددی قبیلی څمکی للمی دی. دمشهورو کلیونو مونه یی دادی : محمد کور، کنگ، سم غا بنی ،وچه ژوره ، ملا ښهیم کلی ، زناورچینه ،سورابیان اوشین ورسک . داسی ویل کیزی چی ددوی شمیرتقریباً شلوزروتنوته رسیزی .

۲ـ حلیم زی (الیم زی) :

دوی دبایزو په شمال ختیځه برخه کی ، په کمالی دره اوگنداو کی استوګنه لری اوپه مومندو کی ددیرنفوذخاوندان شمیرل کیزی .

۳ـاوتما نزی : ددی قبیلی ختیځ ته دانشکول ، لویدیز ته یی کندهاری ،شمال ته یی ددویزوغرونه اوجنوب ته یی کمالی دره موقعیت لری. داتمانزو څمکه اواره ، خاورینه اوللمی ده . خلک یی اکثراً دکرکیلی له لاری خپله ګوزاره کوی . دخلکوشمیریی لسوزره تنوته رسیزی او ددوی لوی کلی په لاندی دول دی :

یخدند اوهاشم کورچی ددوی ټول کلی دیخدندپه نامه سره یادیزی .

٤ـ بایزی :

داخانګه، دمومندو په قبیله کی دیره مشهوره ده چی دلمرپریواته خواته غرونو کی میشته دی .

٥ـ کو داخیل :

ددی خانګی ختیځ ته خویزی ،لمرپریواته ته یی داتمر خیلودلښکرکلی اوجنوب ته یی بره دره موقعیت لری. ددی خانګی شمیرتقریباً دیرشوزروتنوته رسیزی . دانګریزی استعمارسره په غزاګانو هم دوی دمومندوترنورووخیلونو په نسبت زیاته ونده اخیستی ده اودیرخلک یی شهیدان شوی دی .

٦ـ کاچی :

دادمومندوبوه څانګه ده چی خلک یی دکابل او پیښورتر مینځ دسوداګری دمالونودحمل اونقل له لاری خپل ژوند تامینوی .

۷- اتمرخیل :

اتمرخیل د جروبی‌دری په سهیل کی استوګنه‌لری او یدیخه هنده‌یی ددورخیلو سره‌نښتی. خ ځ‌ته یی بابازی او کردا خیل اوشمال‌ته‌یی هم بابا زی پراته دی، ددی قبیلی‌شمیر تخمیناً شلوزروتنوته‌رسیږی اومشهور کلی‌یی عبارت‌دی‌له‌تورخیل، خنجر کلی، وتکی، تنی، حاتم کلی، لهکر کلی، قاسم کور، منه، هرلی‌اومزری‌چینه.

۸-ترکزی :

د تورګړی څخه چی دالیزواوترکزوپوله ده تر دانشکول پوری‌اوبـیا د دا- نشکول نه ترمنی پوری په برابرخط پراته دی :

۹- خواجه زی :

دمندوجوراوالکی کوهی‌نه چی دبایزو اوخواجه‌زوپوله ده‌ترخاپښ‌اواتمرخیلو پـوری پراته دی .

۱۰- نظرخیل:

داتمـرخیلوپه جنوب کـی د نظرخیلوقبیله میشـته ده .ددوی څمکی‌غرنی‌دی‌او خلك یی په مالداری خپلـه‌ګـوزاره کوی . ددی کـلی دادی: کـوزکلی، برکلی اودملاخیـلوکوزکلی . ددوی د نفوسوشمیردری زروتنوته رسیږی .

۱۱-بابازی:

بابازی د بید منی اوشمشاد په دروکی میشته‌دی . ددوی د سیمی‌مخکی للمی دی اوغنم اواوربشی یی زراعتی محصولات‌تشـکیلوی. یوشمیرخلك یی‌د سودا- ګری چاری هم پر مخ بیایی . همدارازبرانخیل، عثمانخیل‌اومـاخیل هم‌دمومندو مشهوری خانـګی دی .

پته دی پاتی نـه وی چی یوشمـیرمومنـدکونړدولایت په پشه، خاص کونړ، دننګرهاردولایت‌په‌باریکاب‌لاچه‌پور، غازی‌آباد، کامه، د.چپرهارپه دولتزو، المه، نرپلی، غزوکلی، غـورآباد، هدی، باسول اوهزارناو، ډکه، لال پوره، ګوشته، ګردی، همدارازدکونړپه شګه، ارخی‌اوسوردا ګ کی هم میشته دی .

همدارازدافغانستان په نورووولایتونو لکه بلخ ، سمنگان، کندز، هرات، کلات او هلمند کی هم یوشمیرمو منداستوګنه‌لری. یوشمیرمومند په‌افغانستان کی دکوچیتوب ژوند هم تیروی .

د مومندو مشهوری دری‌اوداګونه :

(۱) دګنداب دره:

په دی دره کی حایمزی اوسیزی . ددی دری ختیځ ته دکړپی د غونډیو سلسه پرته ده . لویدیځ ته یی د خاپښن غرواقع دی اوجنوب ته یی دکونړسینډ بهیزی . ددی دری اکثره ځمکی للمی دی . ددی دری د خلکو شمیردیرشوزرو تنوته رسیزی اولوی کلی یی دادی: توره تیزه ،شاتی کور، کاتی، سور داګ ، ظفرغونډی او کتله سنګ.

(۲) دپنډیالی دره:

په دی دره کی دتر کزی دبنباخ د عیسی خیلواو برهان‌خیلوخانګی استوګنه لری. دا دره لکنډی ته وتلی ده په دی‌دره کی للمی اوآبی ځمکی هم‌شته . دخلکوشمیر یی لسوزروتنوته رسیزی اولوی کلی یی د یخډنډ اوهاشم کورځخه عبارت‌دی.

(۳) کمالی دره.

په دی دره کی د حلیمزی د بنباخ دپوشاخیلواوابراهیم خیلوخانګی استوګنه لری .خلک یی‌اکثره‌دبزګری‌په‌کارونو بوخت دی او مشهور کلی یی اتوخیل ، غازی‌بیګ کوراوکچلك شاه دی .

٤- سرکنډره :

په‌دی‌دره کی‌میتاخیل استوګنه‌لری‌چی‌پښتوګانخیلوورګډیزی په‌دی‌دره کی‌دکرنی ځمکی لږی‌دی اوخلك یی‌په‌مالداری ګوزاره کوی . ددی ځای خلك دخپلوغرونو لرګی په‌کامه اوکونړ کی خرڅوی. ددوی شمیر تقریبا لسو زروتنوته‌رسیزی‌او

مشهور کلی یی سپین جومات ، نـری اوبه، سپین تنگی، باره خـان ، محـپری ، سربـنداوبیلـه دی.

همدارازشو نگری‌دره، جروبی‌دره، شالی‌هولی دره اوسلالادره هم‌د مو مندو دلویواومشهورو درو له جملی څخه دی .

ددانشکول‌اویخلـنـد داګ :

په دی داګ کی اتمانزی اوترکزی عیسی خیل استوګنه لری چی څمکی یی نبی اوللمی دی .

بهی داګ:

داداګ (۲٤) میله اوزدوالی اوپنځلس میله پلن والی لری چی‌په دی داګ کی کوداخیل، بابازی اوخویزی‌پراته دی .

دسرکوداګ :

داداګ‌دخوګا خیلو اواتمر خیلو دغرونود لمنوڅخه راغزیدلی اوپه دیـرش میله اوزدوالی اوشل میله پلن والی دګوشتی اوخو یزوعلاقی ته‌ورغزید لی پروت دی. په‌دی داګ کی‌خوګاخیل، ماماخیل، دورخیل اولزشمیراتمرخیل‌میشته‌دی (۱)

مهمن زی

مهمنزی دسرښن په تولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی اودخرشبو ن د زوی زمنداولاده ګڼله کیږی . ویل کیږی‌چی دزمندپه اولاده کی‌دممن‌زی یا مهمنزی ښاخ دشمیرله مخی‌زیات دی. دغه‌ښاخ دزمندله پاتی نسل تروتلو وړانـد ی دیو- سنځ یو دقبیلی‌سره یوځای‌دارغستان‌له سیمی‌نه وشړل‌شول‌اوورپسی‌دیوسنځ یوسره یوځای‌دکابل‌په‌نورو پښتنو کی شو یـلـی وو، خوکله‌چی دوی‌دکابل څخه‌د ننګرهار خواته وکوچیدل نود دوی ترمینځ دیوی لانجی په سبب جګړه پیښه شوه چی په دغی جګړی کی یوسنځی په دوی باندی بریالی شول. مهمنزی ترڅه‌مودی پوری

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۱۲۲مخ.

په‌ننگرهار کی اوسیدل. او کله چی د یوسفزیو پومشهور مشر ملك احمدغوښتل چی د دلازاکوسره وجنګیږی نوهغه دننواتی په دول مهمنز یوته ورغی او مرسته یی څیښی وغوښتله مهمنزی هم په‌دی شرط ورسره یـو ځای شول چی د (اشنغر) سیمه‌دوی ته ورکړل شی. لکه چی توسو بی وروسته دغه شرط ترسره او اشنغر مهمنز یوته ورکړل شو چی تراوسه هم ددوی په واك کی دی اوددوی مشهور کلی هلته د چارسدی، تنګی نوښهره (نوښار) او پرانګ څخه عبارت دی .(۱)

دوی په‌عمومی تـوګه با تعلیمه او متمدن خلك دی. دا ستعماری ضدنهضت مشر اود پښتنو ستر شخصیت خان عبدا لغفا ر خان د مهمنزیـود اتمان زیود ښاخ څخه و.

دمهمنز یو مشهورښاخونه دادی :

۱ ـ الیاس زی

۲ ـ بارك زی

۳ ـ بټوزی

٤ ـ عمرزی

٥ ـ اتمان زی

٦ ـ تنګی

۷ ـ رځړ

۸ ـ شیرپاو .(۲)

د حیـاٌت افغا نـی مورخ (۱۲۵) کـا لـه پـخوا د دوی شمـیر تـقـر یـباً (۸۰۰۰) کورنی ښودلی دی اودوی د پیښورضلعی دچارسدی پـه تحصیل کی اوسیږی .

---

(۱) حیات افغانی ٥٦٤ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۲۹۳ مخ شجره .

میا خیل

دوی لو دی پښتانه دی او میاخیلو ته میان خیل هم وایی چی دلوانې یا نوحانی ددویمی ښځې توری زوی و . میاخیل په پخوا ز مانو کی تول پوونده وو او په تجارت او مالداری بوخت وو لکه څر نګه چی ددولت خیلو په برخه کی دامان ته د لوحانې بنا خو نو درا تګ څر نګوا لی لیکل شوی دی په هما غه دول دد غه بناخ خلکو هم دامان ته تګ او راتګ کاوه اود میاخیلو د استوګنې د ممخه په خاص درابن اوچود هوان کی سروانیوا ستوګنه در لو ده . کله چی دکتې خیلو مشرخان زمان دپرانګی قبیله د تاك اودسوری بناخ له روړی نه وشړل او په تاك باندی دولت خیلو قبضه تینګه اوروړی وران شونوت رهغه څوکاله ورو سته دبختیارقبیلی او دسروانیو تر مینځ چی پخوایی په درابن باندی قبضه درلوده د زراعت دمینځه تللو په سبب جګړې وشوی .

دبختیار دقبیلی هغه مالداران چی دمیاخیلو سره په ښه او بده کی شریك و وسروانیو ته ماتی ورکړه اوهغه سروانې چی له مرګ نه بچ پاتی شوی وو هغه یی له دی سیمی نه وشړل او بیایی دمیا خیلو په سلا اومرسته ددرابن په سیمه په ګډه سره قبضه تینګه کړه اوللمی ځمکی یی پرځلورو برخو ویشلی .

دری برخی میا خیلوته ورکړل شوی اوځلورمه برخه د بختیارولاس ته و رغله اوهغه ځمکی یی چی دویالو په ذریعه خرو بیدلی هغه یی هم په خپلو مینځو کی سره وویشلی اوله دوارو فاتحو قبیلو نه ځینی خلکو دلته دایمی ا ستوګنه غوره اودکر نی په چا رو بو خت شول او ځینو نو رو یی په پو و نده تول ژو نـد غوره کړاوتر اوسه پورې په دوارو قبیلو کې دا د لی شته یعنی ځینی یې د ځمکی ځپښتنان اوځینی یی هم پو و نده سوداګردی . دمیاخیلو هیڅ یوه داسی څا نګه بهنه وی چی خلك دی ازیادیږي په دغودوو کارونو بوخت نه وی ، خو سید خیل اوشا دی خیل تقریباً تول په دایمی دول استوګنه لری اودکرنی په چارو بوخت دی .

دپوونده میاخیلوځینی سوداگردپیرشتمن دی اوله تولوپوونده وونـه میاخیلو لومړی ترلیری لیری ځایونوپوری پـه تجارت اوسوداگری لاس پوری کړچی په دغه برخه کی دوی له بخارا نـه ترکلـکتی پوری مشهوردی (۱)

دحیات افغانی دمؤلف حیات محمدخان په قول دمیاخیلوتول شمیرپه‌هغه‌وخت کی دری‌زره کوره شودل شوی‌دی چی دهغوی نه‌یی‌خلورمه‌برخه بختیارتشکیلوی.

ددغی قبیلی نه تزدی اووه ــ اته سوه کورنی پـه دیره‌بندکی استوګنه لری او نزدی پنځه سوه کورنی‌یی پـه مرغه کی هـم استوګنه لـری (۲) .

میچـن خیل

دوی‌اودی‌پښتانـه‌دی . میچن‌خیل‌دخاکـواولاده‌اودنـیازی دقـبیلی‌پوری اړه لری دده پـه باب داسی ویل کیږی چی یوه ورځ دی پـه داسی حالت کی چی دصحرا خواتـه روان اوتیزتګ یی کاوه او دخدای‌پـه‌مینه کی مست و نو کله چی نورو پښتنو دی ولید نو دده دتیزی او چالاکی پـه نسبت بی ده تـه دمیچن لقب ورکړ میچن پـه پښتوژبه لاسی ژرنـدی ته وایی لهغی‌ورځی‌دده‌اولاده‌په‌میچن خیلو باندی مشهوره شوه چـی‌اوس یی‌اولاده پـه مجسموعی‌توګه پـه میچن‌خیلو سره یادیـږي. (۳)

خلك میچن خیلوتـه پـه سپیڅلی اودرنـه ستر‌ګه ګوري اودرنا وي یی کـوي پـه خطرناکووختونو کی ددوي کورو نه دخلـکوپناه ګاوي اود سازنی ځایونه دي .

دمیچن خیلوداکثروخلـکو چال چلند نیلك اوغوره دي . شیخ میچن دوه زامـن لرل چی ددوي دنسب شجره دنیازیوسره یوځاي ذکرشوی ده ددي قـوم خلك پـه متفرق اوخواره واره دول سره استوګنه لری لـکه پـه بنو کی منجاخیل خود دوی زیات شمیرپـه تهتی میچن خیلو کی چی دکورمی درود شمالی بر خی تـه‌د ځاورو میلوپـه واتن موقعیت لری میشته دی.

---

(۱) حیات افغانی ۲۹۶ ـ ۲۹۷ مخونه.
(۲) د کابل‌سلطنت بیان دوهم ټوك ٦١ مخ .
(۳) حیات افغانی ۸٤۸ ـ ۸٤۹ مخونه.

دلته دوی په خاص دول باندی دیادونی وړدی دغه قبیله دپا تی نیازیـو قبیلی سره گډار په دی سیمه کـی میشته شوی دی . هغه وخت چی دسرهنگ، عیسی خیلو اوموشانی ښاخونـه دمروتولـه خوا له دغه ځایـه وشړل شول نوتـرهغه وروسته دغه فرقه دفقیرتوب اوسپیڅلتوب له کبله دمروتونـه پـه امـن کی پـاتـی شـوه اود ېخواپـه شان پـه همدی ځای کی اوسیدل. میچن خیل پـه افغانستان کـی پـه متفرق دول استوګنه لـری . ددوی د(۱۵۷۰) تنوپه شااوخوا کی دننګرهارولایت دسره رود پـه اولسوالی کی استو ګـنه لـری . (۱) همداراز یـو شمیر میـچن خیل د زا بـل ولایت پـه کلات کی هـم استوګنه لری چی شمیریی د(۳۰۰) تنو پـه شااوخوا کی ښود ل شری دی .

میانـه

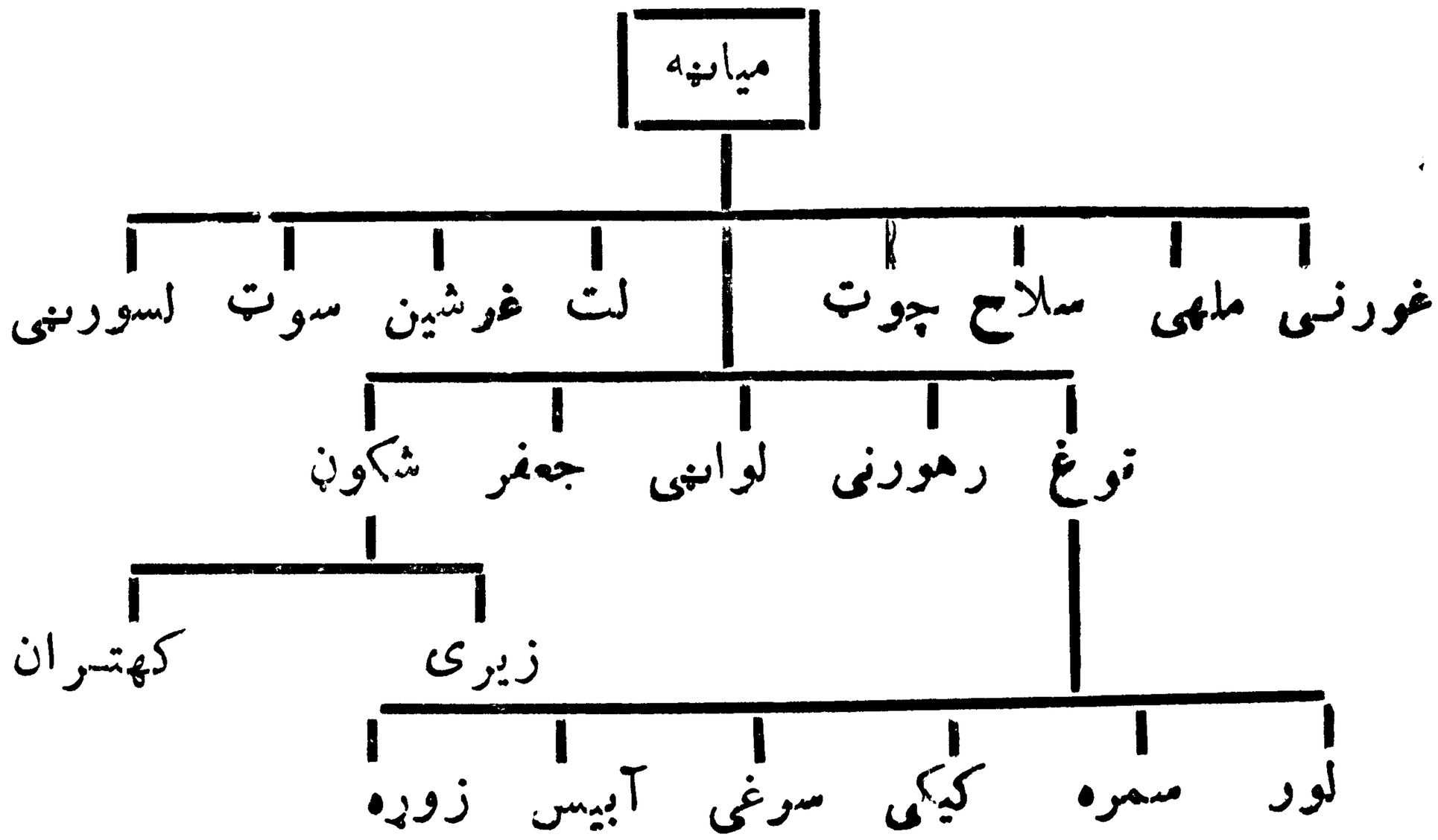
دوی سرینی پښتانه دی اودغی قبیلی خلك پهمجموعی دول پهکوم خاص ځای کی استوګنه نهلری ، بلـکی پهخواره واره اوتیت اوپرك دول ژوند کوی . څرنګه چی د دوی شمیر دیولږدی نو په افغانستان کی یی نوم چندان شهرت نـه لری . ددغی قبیلی څخه دتوغ ښاخ د بنګښوپه سیمه اوله پاتی ښاخونونه یی ځینی دکندهارپـه شااوخوا کی اوسیږی .

دشکون له اولادی دکټران دځانګی یوشمیر دګرانګ په سیمه کی میشته دی. له یوه روایت له مخی حضرت سلیمان چشتی چی مزاریی ددیـره غازیخان ضلعی په توسه نومی ځای کی دی د دغی قبیلی څخه و (۲)

[۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لا یا ت سرحدی کشو ر ۲۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ، ۲۵۷ مخ .

د میانه ابن شرخبون ابن صړ بن د نسب شجره

منگل

دنسب دشجری دلیدلو څخه څرګندیزی چی منګل په اصل کی کرلانی پښتانه دی.

منګل د پکتیا ولایت د سترو قبیلو له جملی څخه شمیرل کیږی. شمالته یی ځائی، شمال ختیځ ته یی څمکنی او مقبل، لویدیځ ته یی تو تاخیل او احمدزی اوجنوب ته یی څدران اودخوست قبایل اوختیځ ته یی سبوی او مقبل پراته دی (۱)

دځینو روایتو له مخی دوی تقریباً شپږ اووه سوه کاله د مخه دهنی د قبیلی سره یو ځای دبنو په سیمه کی اوسیدل او د شیتکو دغلبې په وجه یی دبنو سیمه پریښوده اودخوست او کورمی لویدیځو غرنیو سیمو ته راغلل اوهلته یې شته شول چې تر اوسه پوری هم هماغلته استوګنه لری (۲)

منګل اکثره د کرنی اومالداری په چار وبوخت دی. ددی له پاره چی ځمکی یی لږی دی نو کرنه هم په کی لږه ده. دوی د پیر جنګیالی خلک دی. منګل عموماً دخپل ژوندانه ارتیاوی دلرګو دسوداګری اوموټرونو چلولو له لاری تأمینوی.

منګل د پکتیا ولایت د موسی خیلو اوجانی خیلو په اولسوالیو اود قلندر په علاقه داری کی استوګنه لری خو ددوی یو شمیر په سید کرم، ځائیو، څمکنیو، ځائی میدان اوخوست

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۷ مخ.

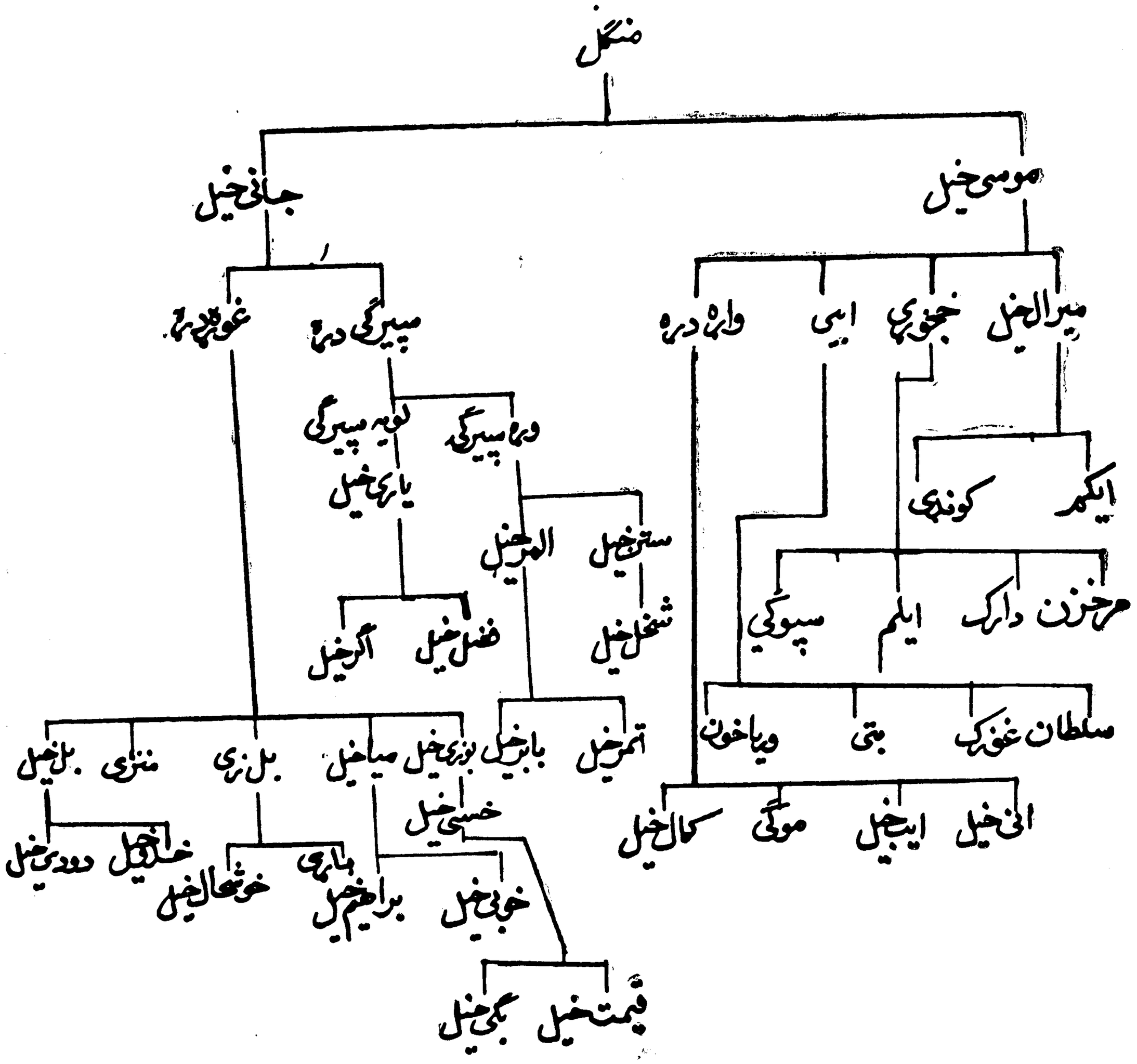
(۲) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

په اویه اولسوالی کی هم ژوند کوی .

همدارازدوی تقریباً (۱۰۰۰) زرکورنی دډیورنډ کرښی نه پوری خواپه تری منگلواو کوتری منگل کی چی په کورمی ایجنسی پوری مربوط دی میشته دی چی شمیر ئی ۷۰۶۸ تنه دی اودافغانستان دمنگلوسره نزدی اړیکی لری.

منگل دکرنی اومالداری نه پرته عموماً دچارتراشودلرگیوتجارت هم کوی .

دهغه راپورله مخی چی په ۱۳۵٤ کال کی دپکتیا د وخت دوالی له خواد پلان وزارت ته ورکړشوی ووددی شمیر دپکتیاپه ولایت کی (۱۱۹۲۱٤) تنو ته رسیده همدارازددوی یوزیات شمیرخلك په سعودی عربستان اود خلیج په نوروعربی هیوادونو کی په مزدوریو بوخت دی (۱)

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤٧ مخ.

ناصر

دوی متوز ی پښتانه اودغلجی یوستر ښاخ ګڼل کیږی. دحیات افغانی مولف دناصرو پښتنو په باب داسی لیکی: «ناصرداستوګنی کومه بیله اوعلیحده سیمه نه لری دوی اکثره کوچیان دی. ددوی کډی په پسرلی کی دتوخوا وهـوتـکوغلجیو په ملک کی شپی اوورځی تیروی اوله دغه ځایه دتجارت مالونه کندهار، کابل اونورو ځایونوته دخرڅلا وله پاره وړی او دخپلور موړی اوپسونه هم خرڅوی اوکله چی داوبو کموالی احساس شی نو اکثره یـی داوری په نیمایـی کی درمودخرولو دپاره دوښو دپیدا کولوتلاښ کوی ه دمنی دموسم په پیل کی دجرګی په لوی سره راتولیزی اوخپلی کیږدی تولوی اودتوډوسیمو یعنی دامان ته چی ددیره اسماعیل-خان په ضلع کی پروت دی روانیږی. په دامان کی هره قبیله ځانته بیل بیل ځـای لری چی هلته دوی په ژمی کی استوګنه غوره کوی. د مالواورمودخرولو په وخت کی په هرځای کی چی نه ځرځا یونه ومومی هلته دخپلوحیوا ناتورمی اوګلی بیایـی. پوونده ناصرپـه تجارت او مالـداری خپـلی ورځی تیروی. هغوی دخپلو میږو له وړیونه کیږدی، تغر اونور ضروری شیان او بـی اوله شیدونه یـی کوچ، پنیر او کرت ترلاسه کوی. په دوی کی دغوایانو، اوښانواوپه تیره بیادپسونورمی دیری دی. دناصرو کیږدی وړی او سپـکی دی. ناصراکثره رڼتونی اوبـی آزاره خلک دی.

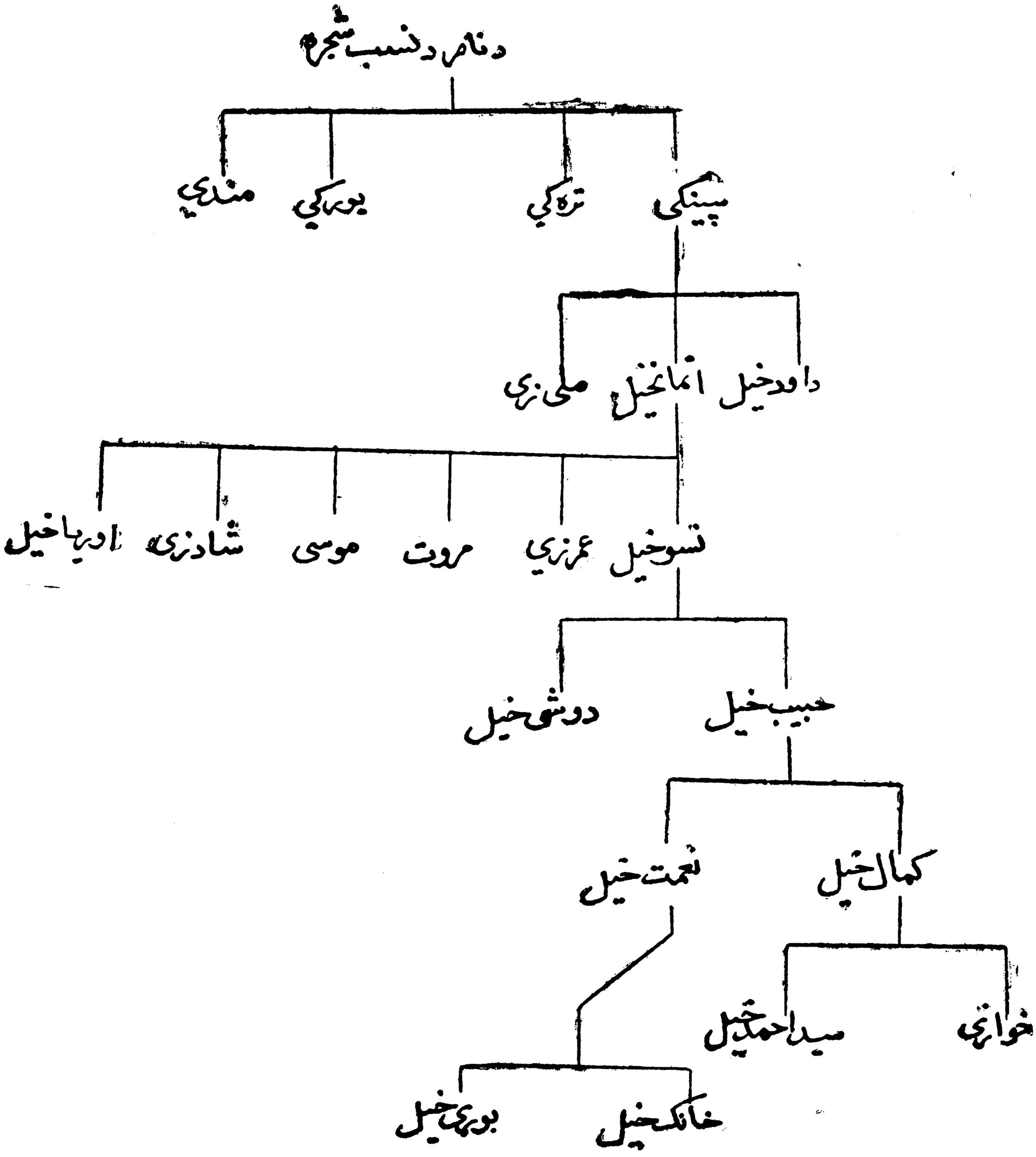
قبیلی ویش یـی :

دناصروقبـیله پـه دریو بـر خو ویشلـه شوی ده تورناصر چی عمرزیوته وایـی، سره ناصر چی زمو خیلوته ویل کیږی اوسپین ناصر چی ملی زی دی.

دناصروځینی نورمشهورښاخونه دادی. داودخیل، اتمان خیل اوملی زی چی بیا دغه ښاخونه په نورو فرعی څانګو ویشل شوی دی.

ددوی داستوګنی سیمی :

ناصرپه لاندنیوسیمو کی استوګنه لری :

۱ـ دننگرهارپه ولایت کی:

دننگرهارپه ولایت کی ناصرپه حصارك اوبتی کوټ کی استوګنه لری اوپه نومورې ولایت کی یې شمیر (٦٠٩٦) تنه ښودل شوی دی.

۲ـ داغمان په ولایت کی:

دلغمان په ولایت کی ناصردقرغیوپه اولسوالی کی استوګنه لری چې شمیریې (٧١١٩) ته ښودل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـ دزابل په ولایت کی:

دزابل په ولایت کی هم یوشمیر ناصر دشاه جوی په اولسوالی اوداتـغر پـه علاقه داری کی استوګنه لری ، خوشمیریی دیرمحدوداودشپږسوه (۶۰۰) په شا او خواکی ښودل شوی دی .

٤ـ دپروان په ولایت کی:

یوزیات شمیر ناصر دپروان ولایت په کوهدامن ، شکر دری اوکاه دره کی هم استوګنه لری چی دوی هلته یوشمیر باغونه هم لری.

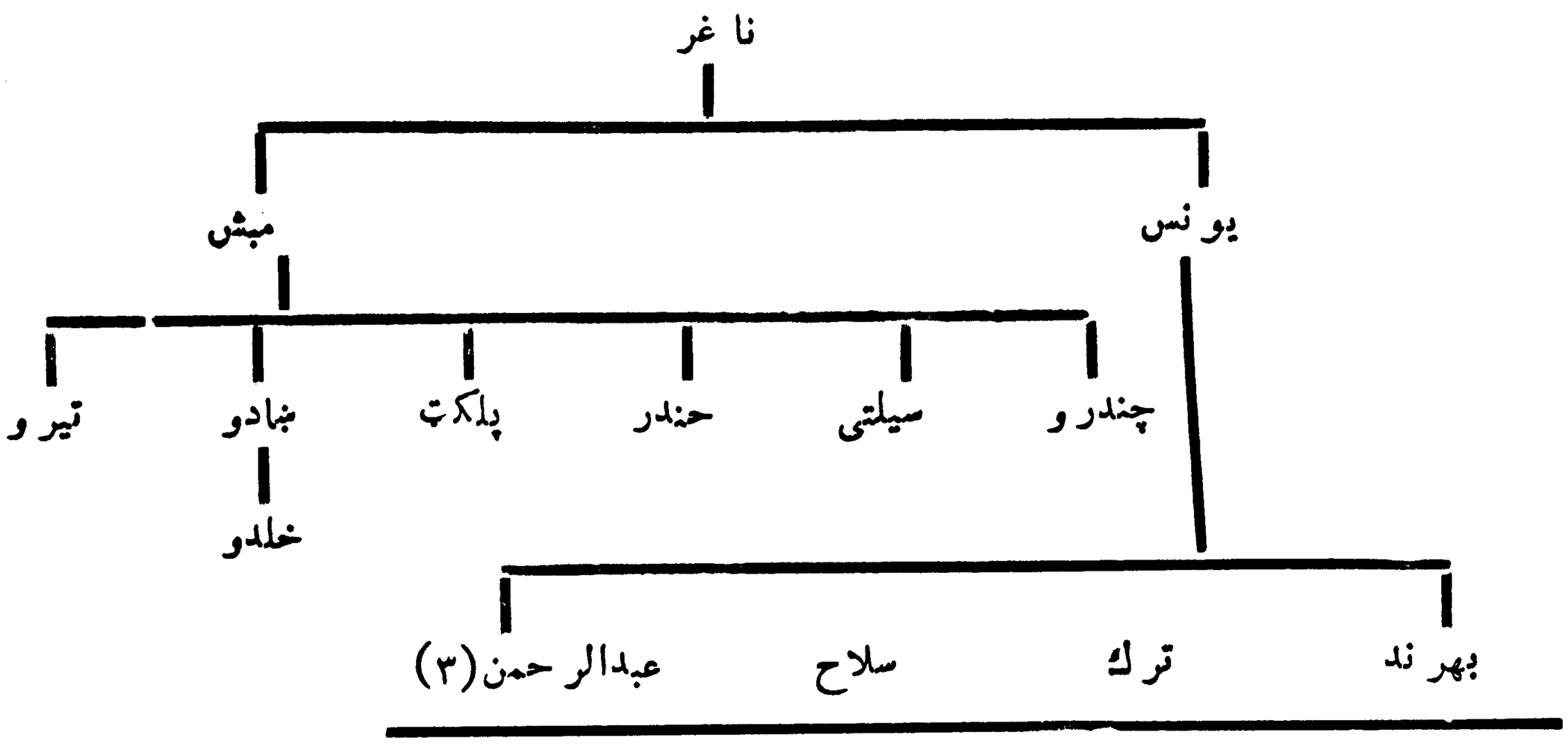
ناغر

که چیری دنسب شجره په غورسره وګورونوخرګنده به شی چـی دنـاغـر کوچنی قبیله په غرغښتی پښتنووورګډیږی .دوی په لومړی سرکی په دووښاخونو ویشل شوی دی چی بیانوری وړی څانګی ورنه مینځ ته راغلـی دی .

د «پښتانه دتاریخ په رڼا کی» لیکوال دناغروپه باب لیکی : «ناغریوه وړه قـبیله ده چی اوس په کیټهرانووورګـډه ده (۱) »

دخیر نوسره سره ددغی قبیلی په باب پوره اوبشپړمعلومات لاس تـه نـه دی راغلی. نوځکه ویل کیږی چی دایوه مشهوره قبیله نه ده اوکوم نـاغرچی موجـود دی هغه هم دکا کړوسره ګډ شوی دی (۲)

دناغرابن دانی دنسب شجره

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹مخ. (۲) حیات افغانی ۳۷۰ مخ. (۳) نوموری اثر ۳۲۳ مخ.

نور زی

نور زی سربنی پښتانه دی چی د درانیو د پنج پای یوښاخ ګټل کیږی . نور-
زی هم د بارکزیو په څیرپه څمیرکی ډیر دی او ددوی یوزیات شمیرکوچیا ن
دی . دکوچیانوڅخه پرته ډیرشمیرنورزی دکندهارنه ترهراته پوری په بیلابیلو
سیمو کی استوګنه لری . دنورزیوډیره سیمه په فراه اوشین ډندکی ترهراته پوری
اوپاتی دکندهارجنوب ته پرته ده .

د هغوی کوچیان په دوبی کی دغورځخایږ نوته چی دسیاه بندپه نامه یادیږی
لیږدکوی. په ژمی کی دنیمروز، هلمند اوفراه دکوچیانوپه نامه سره یادیږی. نورزی
دیرمیلمه پال خلك دی ددوی ځینی خلك په مالداری اودکرنی په چاروهم بوخت دی.

اوس ددوی د استوګنی سیمی اوشمیرپه لاندی ډول ښیو :

۱- دزابل په ولایت کی :

هغه نورزی چی دزابل په ولایت کی استوګنه لری نو دوی دزابل دمرکزپه کلات،
د میزان په علاقه داری او دترنك اوجلدك په اولسوالی کی استوګنه لری چی په
نوموری ولایت کی یی ټول شمیر (۱۰۸٤) تنه ښودل شوی دی .

۲- دارزګان په ولایت کی :

نور زیان دارزګان دولایت په لاندینی ځایونو کی استوګنه لری : دزابل په
مرکزترین کوټ اودچوره، خاص اورزګان، ګزاب، کجران، شهیدحساس اوددهراود
په اولسوالیواودنیش په علاقه داری کی چی په اورزګان کی دد وی ټول شمیر
(٦۹۹۸۹) تنوته رسیږی :

۳- دکندهارپه ولایت کی :

نورزی په کندهارکی په لاندنیو سیمو کی میشته دی :

دکندهارپه مرکز، ددامان، میوند، پنجوایی اوسپین بولدك په اولسوالیو اودریګ
په علاقه داری کی. په کندهارکی ددوی ټول شمیر(۷٦۸۸۸) تنه ښودل شوی دی

همداراز دوی د ارغنداب دسیند پـه خیتڅه غاړه په سپیروان نـو می ځای کی هم استوګنه لری .

٤ـ د هلمند په ولایت کی:

په دغه ولایت کی نورزی په لاندنیواولسوالیو کی استوګنه لری: د هلمندپه مرکزلښکرګاه، دناد علی، موسی کلا، ګرمسیر، ناوه‌بارکزایی، نوزاداونهرسراج‌په اولسوالیواودواشیواوریګستان په علاقه داریوکی . په دغه ولایت کی ددوی ټول شمیر (٨٤٥٠٧) تـنه ښودل‌شوی‌د ی .

٥ ـد نـیمروزپـه ولایت کی :

په نو موړی ولایت کی دوی دنیمروزدولایت په مرکزاو دخاش رود په علاقه داری کی استوګنه لری چی مجموعی شمیریی (٨١٨١) تنه دی .

٦ـ د فراه په‌ولایت کی:

نورزی، دنو موړی ولایت‌په‌مرکزدقلعه‌کا، بالابلوك، بکوا، ګلستان‌اواناردری‌په اولسوالیواودخاك‌سفیدپه‌علاقه‌داری کی استوګنه‌لری. دفراه‌په ولایت کی ددوی‌شمیر (٤٩٧٧٤) تنه دی .

٧ـ د هرات په ولایت کی :

نورزی‌دنو موړی‌ولایت‌دانجیل، ګذری، ګلران، غوریانو، کهسان‌اوادرسکن‌په اولسوالیو کی‌میشته‌دی‌چی‌په‌نوموړی‌ولایت کی یی شمیر(١٤٨٣٠) تـنه ښودل‌شوی دی .

همـداراز ددوی یوزیات شمیرد باد غیس په ولایت‌کی د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیو کی هم استوګنه لری .

لنډه داچی د افغانستان په لویـدیځو او جنوب لویدیځو ولایتونـو کی ددوی شمیر (٤٨٤٤٩٣) تنه اټکل شوی دی.

نیازی

کهچیری دنیازیو دنسب شجره و گورو نوخو گنده په شی چی دوی دمتوزیو په تولنیز گورزپ کی شمیرل کیږی اودلودی اولاده ده . نیازی دلودی زوی دخپلو دریو میرمنونه دری زامن درلودل یعنی: باهی، جمال اوخاکو چی په دوی کی باهی چی دسروانی دلورزوی و دیر پرهیزګاره او باتقوی شخص و. نیازی په پیل کی دغزنی په شا اوخواکی اوسیدل. دوی دانـد روغلجیا نود دښمنی په وجـه له دغه ځای څخه لیږدو کړ.

په ۱۴۵۱ ع کال چی بهاول لودی په هند کی دپښتنو سلطنت قایم کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یی دیرپښتانه هندته وبالل چی دوی هتله لاړل اوپه عسکری څانګو کی یی دنده تر سره کوله دوی پر سلطان بهلول لودی باندی دیـر ګـران وو. د سوری شیرشاه دواکمنی په وخت کی دوی ته لوړلوړدولتی پوستونه او منصبونه ورکړل هغه چی ددوی په جمله کی هیبت خان نیازی اوعیسی خان نیازی ددیر اقتدار خاوندان ډروچی هیبت خان نیازی ته داعظم همایون لقب ورکړل شوی واودلاهور اوپنجاب صوبه اروتاکل شوی و . په هندوستان کی نیازیـو دومره قـدرت او پـر مخـنګ تـرلا سه کـړان تردی چـی د سلیم شاه سوری سره یـی سخـته مقابله وکړه چی ددی بغاوت اوسرکشی له کبله دوي دتباهی سره مخامخ شول. په افغانستان کی دعیسی خیلوموشانیو اوسرهنګ دښاخـونونه پـرته دنیازیـونـور ښاخونه اوخانګی دومره مشهوری نه دی اواکثره په خواره واره ډول ژونـد کـوی.

نیازیان داباسیند په دواړو غاړو دکالاباغ نه ترپنیالی پـوری اود ختګود غـره دشرقی لمنی نه ترمیانوالی پوری میشته دی. همدارازد بنګښو دسیمی په توغ نومی ځای کی هم نیازی استوګنه لری. که څه هم دنیاز یو ځینی ښاخونه لکه مرهل، کندي او متهی په پوونده توب اوسوداګري باندی بوخت دي خودشمیرله مخی دیر لږدی. د کندي له ښاخ نه یوشمیر په خوست کی اوسیږی او د ځمکـو خاوندان دي.

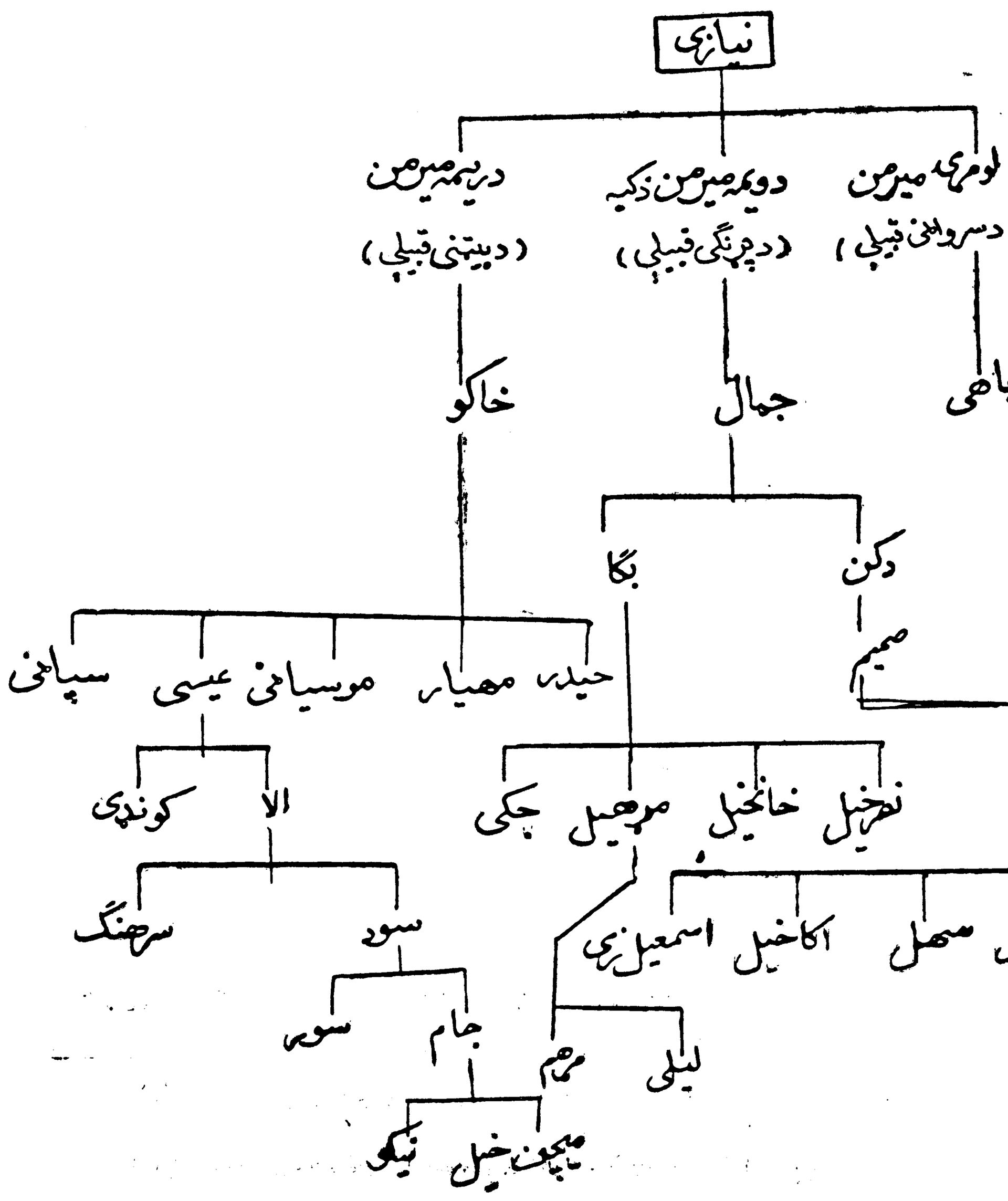
همدا راز یوزیات شمیـر نیازی دلغمان ولایت د الینګار پـه اولسـوالی کـی دنیاز یو په نامه کلی اونورو کلیو کی استوګنـه لـري چی شمیریی هلتـه (۱۵۳۹)

تنه‌ښودل‌شوی‌دی. دغزنی‌ولایت دده‌یک په‌علاقه‌داری کی‌هم یوشمیر نیازی‌استوګنه لري. همدارازدزابل په مرکز کلات، دهلمند دنادعلی‌په‌اولسوالی ، دلوګرولایت په کلنګار اودکابل په شا اوخوا په تیره بیا په شیوکیو کی هم‌یوشمیر نیازی اوسیږی.

دلغمان دالینګار داولسوالی نیازی په لاندنیو کلیوکی میشته دي : اکین آباد، شاآباد؛ شین ګاري، شورآباد، نیازیو، الوخیلو، حاجی کلا، میاخیلو، کلاو، سلینکار، قصبه، تیرګور، قلعه‌تږک، نیمنانی، کوتاخیلو، شیخانوکلااوسنګره کی :

لنډه داچی نیازی دپښتنویسوه مشهوره قبیله ده. ددوی دنسب شجره په‌لاندینی جدول کی وګوری:

دنیازی ابن‌لودي ابن‌شاه‌حسین‌غوري دنسب شجره

وردګ

دوی په اصل کسی کرلانی پښتانه دی . ددغی قبیلی د پیدا ینښت اصلی تاتوبی د سلیمان د خره لری د برمل غردې چی له هغه ځایه څخه وروسته د کرلانی توله قبیله خوره شوه او په اوسنی سیمه کی میشته شول .

ددوې لویدیځ ته د هزاره جات غرونه او پاتی دریو خواووته یی د غجیو د قبیلی سیمی موقعیت لري.

ددوې سیمه دوادې په دول شمالا اوجنوبا اوږ ده پرته ده اوختیځ او لویدیځ ته یی غرونه مو قعیت لري . (۱)

ددوې سیمه د پاراپامیزاد اونورو غرونو ترمینځ چی هغه غرونه لوګرله خرواره بیلوې دیوه اوږده ګوګ په دول پرته ده (۲) ختیځ ته غربی په لوګراو خروارپورې او لویدیځ غربی په هزاره جاتو پورې مربوط دي. هغه سین چی په غلطه د غزنی د سین په نامه نومول شوي دي د دوې د ځمکو په جنوب کی بهیږي او د یری ځمکی خروبوې هندارازدوردګو شمالی خواوې دلوګردسین په واسطه اوبه کیږي .

تنګی ، شیخ آباد ، سیدآباد ، شنیز ، خوات ، جغتو دای میرداد اوچلک ددوې دسیمی مشهور ځایونه دي.

د سیدآباد ، چلک ، جغتو اوداې میرداد نه پرته یوشمیر وردګ د کونړ ، هرات ، هلمند ، زابل ، غزنی او بلاد پولایتونو کی هم استوګنه. لري هغه وردګ چی په کونړ کی اوسیږي نوددوې داستوګنی ځایونه لوې ګوریګا ګانشال اوجندول دي. دګانشالیانو مشران وایی چی د دوې اصلی تاتوبی دورد ګو سیمه ده اوپه ختیه مایار دی. تقریباً ۱۷۰ کلومه مخکی یوشمیر وردګ د دیرسیمی ته راغلل چی ځینی یی ددیرپه سیمه کی پاتی شول اود یوشمیر یی د جندول ګانشال ته راغلل . د

---

(۱) حیات محمد خان ، حیات افغانی ، ۶۳۱ - ۶۳۲ مخونه .

(۲) الفنستون ، دکابل سلطنت بیان دوهم توک ۱۴۴ مخ .

گانشال څخه دور دگوځینی کورونه یوسلو څلویښت کاله پخـواد اسمارد خانی
په دوره کی دانگام ته راغلل. دراتگ نه وروسته دوی، د خان او سالازو داولسی ځمکو
بزګران شول او یزګری یی کوله. دوخت په تیریدو سره دوی به گوریګا کی شاری ځمکی
آبادی کړی او ځینی ځمکی یی په نغدو پیسو واخیستلی چی اوس هلته یوشمیر وردګ
دخپلو ځمکو اوځینی یی هم داسالارزو دځمکو بزګری کوی. یـوشمیر وردګ ادعا
کوی چی ددوی پلرونه اووه نوی کاله پخوادامیر عبدالرحمن خان دپاچاهـی په لومړی
کال دوردګو له سیمی څخه دلته راوتښتیدل . ددوی پلرونه په څټه مایاردی. دراتګ نه
وروسته داسمارخان دوی ته په گوریګا کی ځمکی ورکړی اودوی دگـانشالیا نوسره
یوځای استوګن شول. دوی دخپلو ځمکو دبزګری چاری پخپله ترسره کوی . په
دوی کی مالداری بیخی لږه ده او دسالارزو او مامونډو سره بیخی خلط شوی دی. دژبی
دلهجی په ګډون ددوی دژوند ټول اړخونه د سالارزو اومامونډو تر اغیزی لاندی
راغلی دی (۱) همدارازدوردګو قبیلی هغه شمیر چی په هرات کی استوګنـه لري
نودري ځانتـه یـوه محلهلـري چی دوردګانو محله یـی بولـی اودانجیل دولسوالی
په اداري واحد پوري مربوطه ده. یوشمیر وردګ د هلمندو لایت دناد علی او
ناوه بارکزایی په اولسوالیو کی هـم میشته دي .

دوردګو دقبیلی یوزیات شمیر کورنی دراولپنډي دضلعی په چچ او نټو کـی
اوسیږي. دوردګوسیمه ډیره شنه، سمسوره اوزرخیزه ده، خودمنی موسم یی ډیرلنډ
دي .غټی وریجی، غنم اواوربشی یی غوره حاصلات دي. وردګ تړل دکرکیلی په
جاروبوخت اوزیار کښې خلك دي . ځینـی خلك یـی دمالـداري پـه چارو هـم
بوخت دی . ددوی کلی کوچنـی دی :

د دوی د مشهورو خیلونو نومونه پـه لانـدی ډول دی : ممکځما یار، میرخیل،
نوری ، لړم، ګدایی، ملـکیارخیل ،خورم خیل، ادین خیل ،او مصری خیل .

په وردګو کی د میرخیلوخانګه د شمیرله مخی زیا ته ده چی ورپسی دمایارو

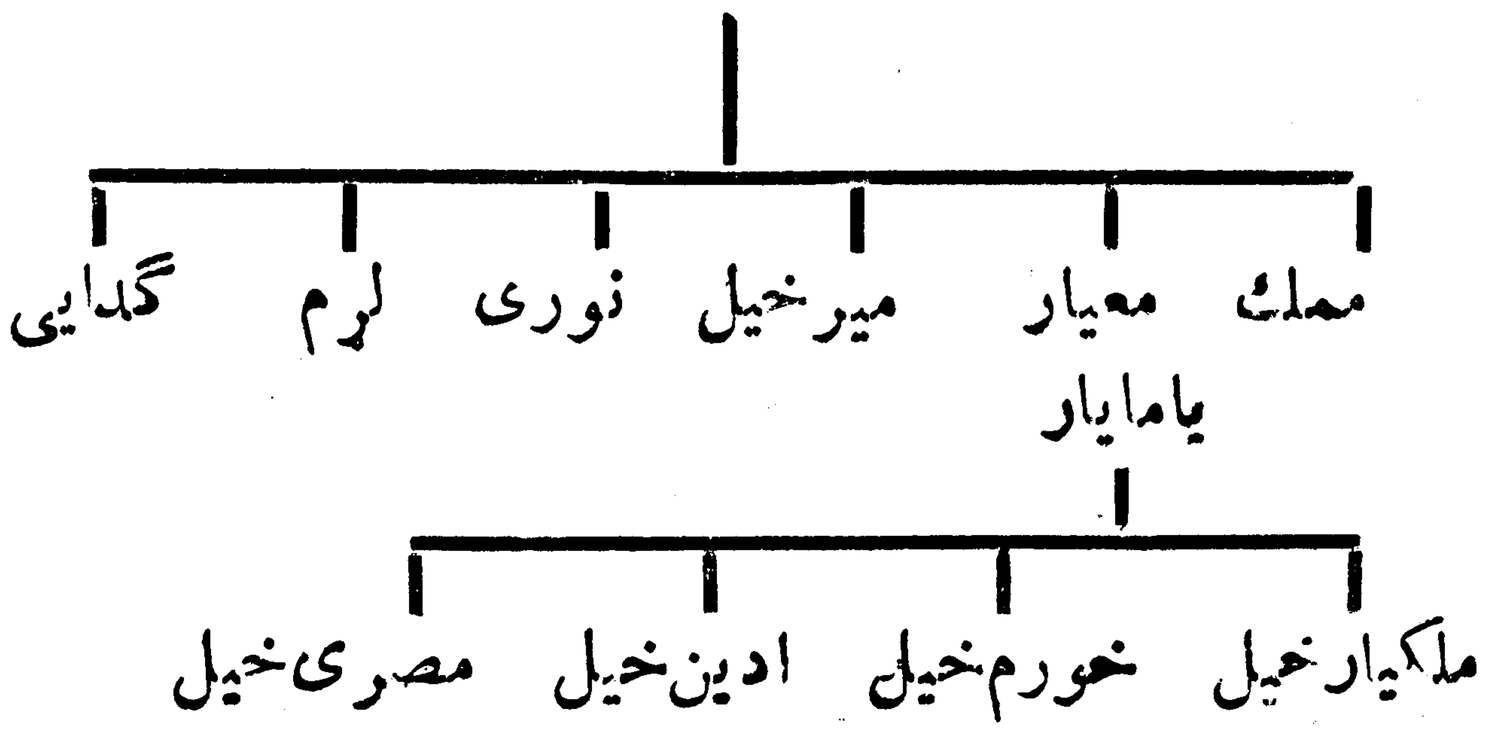
---

(۱) دهپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ۲۲۷ ـ ۲۲۸ مخونـه.

اوزوری خانګی په شمیرکی زیاتی دی (۱)

حیات افغانی د تولوورډګوشمیرلس زره کوره ښودلی دی (۲)

د وردګود نسب شجره

وزیر

وزیرپه کرلانیوپښتنوکی‌یوه ستره‌قبیله ده . د روایتونولـه مخی‌دد غـی‌قبیلی مورث‌اعلی (لوی نیکه) وزیرنومیده چی د سلیمان‌زوی اود کرلان لمسی‌و.

وزیردوه زامن درلودل چی یویی خدری اوبل یی لالی نومیدل (۳)

داسی روایتونوموجود دی چی وزیرلومړی د خوست د شوال غره ته‌نزدی د برمل په سیمه کی د شیتلك د اولادی سره‌یوځای اوسیدل اودځوارلسمی عیسوی پیړی په وروستیوکی دوی‌د لویدیځ پرځوا و غزیدل اود توچی په قطب دښواو کوهات په سرحدی غرونوکی استوګن شول اوپه کرارکراردکـورمی د رودنـه دګرمل تردری پوری‌داستوګنی‌دیره سیمه‌یی‌پەخپلەقبضه‌کی‌راوستـه او هلته میشته شول چی ددوی داستوګنی په وجه داسیمه د وزیرستان په نامه مشهوره شوه‌چی ددغه ځای مساحت (۷۰۰۰) مربع میله‌دی (٤)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۷۷ مخ .

(۲) حیات افغانی ۶۳۲ مخ .

(۳) نومړی‌اثر ۶۳۳ مخ .

(٤)پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۹۱ مخ .

د شجری مطابق د وزیرلومړی زوی خدری درې زامن درلودل یعنی موسی، محمود اومبارك چې موسی یې په درویش سره هم مشهورو. موسی ته له دې کبله ددرویش لقب ورکړی شوی وچې دې یوپرهیزګاره اوزاهد سړی وچې اوس هم دده اولاده دې یـولوی ولی ګڼی اود هغه مزارچې په بومل کې مـوقعیت لرې د خاصو اوعاموزیارتګاه ده .

موسی درویش دوه زامن درلودل چې یو بې اتـمان نومیده اواولاده یـې په مجموعې توګه د اتمان زیوپه نامـه سره شهرت لـرې : د وزیرپه خپله ورځنې محاوره کې اتمان زیواواحمد زیوته درویش خیل یادرویش وزیرهم وایـی.

دخدری ددویم زوی (محمود) زوی مسعود (مسید) نومیده چې اولادی ته یې مسعود (مسید) وزیر وایی اودخدری ددریم زوی (مبارك) زوی ګوربز نومیدچې اولاده یې تراوسه پورې هم دګوربزوپه نامه سره یادیزی او دخوست پـه سیـمه کې استوګنه لرې (۱)

وزیرپه لومړی سرکې په دوولو یو ښا خونو بانـدی و یشل شوی دی چـې داحمد زی وزیرو اواتمانزی وزیرو په نامه سره یادیزی . ددوی سیمه داداری پلوه په دووواحدونو ویشل شوی ده یو یې شمالی وزیرستان چې اوتمان زی وزیر کې استوګنه لرې اوبل یې جنوب وزیرستان چې احمد زی وزیرپکې میشته دی چې د ۱۹۶۱ع کال د سرشمیرنې له مخې په جنو بی وزیـرستان کې داحمدزیـو شمیر (۴۲۳۷۴) تنه او پـه شمالی وزیـرستان کې د اتما نزیووزیرو شمیـر (۸۹۷۶۳) تنه ښودل شوی و:

همدا رازد بنوپه سیمه کې هم یو شمیر وزیر اوسیزی چې داوتمانزیووزیرو شمیرپکې (۲۴۴۹۹) تنو اوداحمـد زیووزیروشمیرپکې (۱۵۳۳۹) تنوته رسیزی. ددغو معلوماتواله مخې څرګندیزی چې ددوی مجموعی شمیر د (۱۷۱۹۷۵) تنو په شا او خوا کې دی:

---

(۱) حیات افغانی ۵۰۴ مخ.

اوتمانزی وزیردافغانستان سره اوږده پوله لری چی دخوست دلویی ولسوالی څخه دپکتیکا دولایت دبرمل تر علاقه داری پوری ادامه مومی.

همدارنګه د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی دبرمل دعلاقه داری نفوس چی داوتمانزیو وزیرودولی خیلوخانګ پکی میشته دی (۲۰۵۱۸) تنه ښودل شوی دی: (۱)

دوزیرود قبیلی نوی مشهوری خانګی اوخیلونه په لاندی ډول دی :

۱ـ اوتمانزی : داوتمانزیوزیروخیلونه په دی ډول دی: کابل خیل، ولی خیل، ذلی خیل، ممیت خیل، ابراهیم خیل، مده خیل، توری خیل، منظر خیل، ووزی اخیل، حسن خیل، بوره خیل، خدرخیل اونور.

۲ـ احمدزی وزیر : داحمدزیو وزیروخیلونه دادی: ذبی خیل، کالو خیل، نصرای، بومی، شبودی، سپیرکی، محمد خیل، سعدی خیل، سودان خیل، سین خیل، هاتی خیل، عمرزایی، سرکی خیل، بودین خیل، بیزن خیل، خوجل خیل، توزی خیل اونور.

۳ـ مده خیل وزیر: سرکی خیل، علی خون خیل، خضرخیل، لغریاډودی خیل، توریابازیدخیل، پایوخیل، وادین خیل، نظرخیل، تخمل خیل، ادم خیل، تورسم خیل، جمیی خیل، دری پلاری، مچه، میرسنی، عمل خیل، بوزی خیل، باشی خیل، خوشکی تنی، اخر اونور (۲)

دوزیرو دقبیلی داستوګنی سیمی:

۱ـ دشوال سیمه :

په دی سیمه کی دوزیروخانګی لکه کابل خیل، جانی خیل وملکشی استوګنه لری :

۲ـ دشاکی سیمه :

شاکی دغرونو په مینځ کی یوه اواره سیمه ده چی ملکشی، میامی، شادیګی

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۹۹ مخ .

(۲) نوموړی اثر، ۱۰۱ ۱۱۷ مخونه.

اوخو ناخیل پکی استوګنه لری. سربیره پردی په د غه ځای کی سدن خیل ، هانی- خیل اوسپیر کی وزیر هم میشته دی :

۳- دبرمل سیمه :

دوزیروپه سیمه کی برمل دیوی وادی په شکل موقعیت لری چی ځمکه یی هواره اودکرکیلی له پاره ډیره مساعده ده چی پکی کابل خیل و زیر استوګنه لری اووزیرددوبی په موسم کی خپل مالونه پکی څروی چی دموسی درویش مقبره هم دلته موقعیت لری :

٤- درزملک سیمه :

دایوه کوچنی سیمه ده چی ښه آب وهوا لری . په دی سیمه کی داوتمانزو وزیرود توری خیلو اوممیت خیلوځا نګی استوګنه لری .

٥- دخیسوردره :

داسیمه ددور ودعلاقی سویلی برخی ته موقعیت لری . ددی دری په پورتنی برخه کی ممیت خیل ، په منځنی برخه کی یی توری خیل اوپه ښکتنی برخه کی یی ددورو خانګی استوګنه لری .

٦- شرنه :

دغه سیمه ددورولویدیځ ته پرته ده چی مداخیل ، خدرخیل اوورو کی په کی استوګنه لری .

۷- دشکتو سیمه:

داهم یوه کوچنی دره ده چی په پورتنی برخه کی یی توری خیل اوپه منځنی برخه کی یی مسیدخیل میشته دی (۱)

۸- وانه :

وانه دجنوبی وزیرستان مرکزدی . داسیمه دوزیرودسیمی دسهیلی برخی نه

(۱) حیات افغانی ٥٠٦ - ٥٠٧ او٥٠٨- مخونه.

دگوملی دری دهغواو چتوغرونولری ده چی جنوبی برخه‌یی دگوملی تردری پوری رسیزی : وانیه دشمال نه سهیل خواته امتداد لری چی اوزدوالی یی تقریباً (۱۵) کروهه دی . دلته یوخورښهیزی چی دگوملی د سیند سره یو ځای کیږی . دجغرافیوی موقعیت په لحاظ دوانیه هوا ددوبی په موسم کی دیره گرمه ده . په وانیه کی دوتانی چی دلو دیو پښتنو یوه ځانگه ده استوگنه لری . همدا راز په نوروبرخو کی یی ذلی خیل او احمدزی استوگنه لری .

۹- دبندرسیمه :

په دی سیمه کی سپیره کی وزیراوشنگی وزیراستوگنه لری چی اوزدوالی یی ترکانیی گرام پوری پنځه کروهه واتن اوپلن والی یی تقریباً یومیل دی .

دوزیروکسبونه:

په پیل کی ددغی قبیلی خلك اکثره دغوایا نواورمو په ځرولو اودمالگی په سوداگری بوخت وو، خواوس اکثره دکرنی، مالداری او وړیو دخرڅلاوله لاری خپله گوزاره کوی. ددوی دپسونووړی اعلی جنسیت لری. همدا رازدوی دوړیو دخرڅلاوله درکه دیره گټه تولاسه کوی .

غرنی وزیرد وزورمی هم ساتی، خوپه اواروسیمو کی یی وزی لږی دی . دوی داوښانو گلی هم لری ، په تیره بیاهغه کوچیان یی چی دسفراولیږد په وخت کی په هغوباندی دکوراسباب اوکیږدی باروی . دوي کله کله ددغه اوښانو څخه دمالگی دسوداگری له پاره هم استفاده کوی .

ددوی په سیمه کی غنم ، جوار، اوربشی اوو ریجی کرل کیږی ، خوپه غرنیو سیمو کی ددوی ځمکی دیری لږي دي ، لوځکه یی دځمکو حاصل د دوي کلنی ارتیاوي نه شی پوره کولای. همداسبب دي چی په دوي کی ځمکی په لوړه بیه پلورلی کیږي. ددوي د اوارو سیمو په ځمکو باندي اکثره احمد زي وزیر قبضه لري چی دوي عموماً په دغو ځمکو کی غنم اونخود کري او دمنی په موسم

کی باجري ترهغی اند ازي زیاتی دي چی ددوي دخوراك لس چنده ته رسیږي اودهغوي دخـر خلاو نه دیره گټه ترلا سه کوي.

خوراك یی:

دي په خوړو کی عموماً دغنمو، جوارو اواوربشوله دودي او همدارازدپسونو لهغوښو څخه دیره استفاده کوي. ددوي دیرخوندوراوغوره خواړه دا دي چی غټی وریجی دژیروغوړیو سره یو ځای پخوي.

د معمولی خوړونه پرته ددوي په غرو نـوکـی د خـر نجی دو نی میوه چـی دوي یـی پورگی بولی اوره کـوي او اکثره یـی دا ور بشو ددو دي سره گډ وي اوبیا یی خوري.

پو ښاك یـی:

۱- دنارینه وو پـو ښا کـ:

ددوي نارینه عموماً اوږدي پگړي چـی اوږدوالی یی له دریو گزونه تراووگزو پوري رسیږي په سر وی اودغه پگړی اکثره نیلی یاتورنگ لری. د دوي کمیسونه چی د بیلابیلو توکرانو څخه یـی جوړوي چین داره اوبـی چینه وي. همدا رازدوي یوبل دول پراخه کمیسونه چی ددبلو وړینو توکرا نو څخه یی جوړوي اغـوندي اودوي ورته په خپله سیمه ییزه اصطلاح یتـکو ي وایـی. همداراز دوي دیري ښـی شړی هم جوړ وي چی څنډي او مخکینی برخـه یـی په ژیړواوسرووړینمو اوسپښـیو باندي ښکـلی کراي شوي وي چی دغه کارددوي دښځوله خواترسره کیږي او ددغو شړیواغوستل په دوي کـی زیات رواج لري.

۲-د ښځو جامی :

دوزیرو ښځی په عمومی دول تورتیکری په سروي چی دغه تیکري د دبلو توکرانو څخه وي، خو خـوانی ښځی چی دوی ورته په خپله ژبه نـیا زمنی ښځی وایـی اونوی پیغلی هغه تیکری چی چمی یـی بـولی او سری ژیـړی اوتوری لیـکی ولری

په سروی او ښځینه کمیسونه چې دوی یې خت بولی په عمومی توګه په دوه دوله دی:
لومړی نجلانه خت او دوهم یې ګریوانه خت :

لومړی دول کمیسونه (خت ونه) عموما د پیغلونو نجونو له خوا اغوستل کیږی او د رنګه توکرا نوښخه یی جوړوی، د دغه دول کمیسونو په تړلو باندی خاملګ دوزی نشته اوهم چینداره نه دی. دویم دول کمیسونه چې دواده شوو ښځو له خوا اغوستل کیږی له سور نیلی یا تور رنګه توکرانو څخه یې جوړوی او د دغو کمیسونو ګریوانونه تړلو نه په سرو او یا ژیړو وړ ریښمو باندی ښکلی شوی دی چې دغه کار اکثره له ښځو له خوا ترسره کیږی. د دغو کمیسونو د تړلو ندینی برخه ترهغی اندازی پورې چینداره وی چې تول یو دول ښکاری، خو د تړلو برخه یی دیره تنګه وی چې د دغو کمیسونو اوږدوالی د پښو نه ترښنګرو پورې رسیږی :

دواده شوو ښځو پرتګونه له خو دوله توکرانو نه چې رنګونه یی ژیړ، نیلی او آسمانی وی اوهغوی ورته په خپله ژبه بیګمی، ژیړ خیش اوسور خیش وایی جوړ شوی وی. دغه پرتګونه چین لرونکی اوښکتنی برخی یی تنګی وی، خو د زنګنو نه پورتنی برخی یی پراخه وی. هغه وزیر چې په غرونو کی اوسیږی اوغریب دی د پرتوګ پرځای یو دول پتی د ښنګرونه نیولی تر زنګنو پورې تاووی چې دوی دغو پتیو ته په خپله ژبه وربلی وایی. په وزیرو کی د پیغلو نجونو او واده شوو ښځو ترمینځ دیر ښکاره تو پیر په دی کی دی چې پیغلی نجونی یی سپین پرتګونه اوساده بې چینه کمیسونه اغوندی په داسی حال کی چې واده شوی ښځې یی برخلاف اوږده چین لرونکی اوګریوان لرونکی کمیسونه اغوندی .

د و زیرو ښځې اوخیری :

د دغې قبیلی اکثره خلګ پیاوړی، قوی اواوږی ونی لری . دوی ښکلی، ګردی ستړګی او پراخی تندی لری او اوږده ویښتان او څنې پریږدی چې خپل ویښتان دشړ شمې په تیلو اوژیړو غوړو یو غوړوی .

میلمه پالنه :

داخلك په ډیره مینه اوشوق خپلو میلمنواوددوستانوته میلستیاوی ورکوی اوکله چی دمیلمنو شمیرتر اتو کسانوزیات وی ورته پسه حلالوی اوددوی میلمانه په عمومی دول په دری کیګوریوویشل کیږی .

۱ ـ دمڑه مړی یا ښکره وره مړی :

دوی قدرورمیلمنونه پسه حلالوی اودوسی په اندازه وریجی ، دودی ، جواری ، اواوګره ورسره پخوی اودهغه ته دمڑه مړی یاښکره وره وایی .

۲ ـ کوندی مړی :

چی په دی مړی کی چرګان حلالوی .

۳ ـ وچه مړی :

چی وچه تیکله هم ورته وایی ، لنده داچی ددوی میلمه پالنه دمیلمه په حیثیت پوری اړه لري یعنی داچی دقدرورمیلمه ته ښه خواړه برابروی . (۱)

شمالی وزیرستان

دوزیروقبیلی دپیژندلوپر برخه کی به بده نه وی چی ددوی داستوګنی سیمی هم وپیژنو. دجغرافیوی اواقتصادی پلوه وزیرستان یوه سیمه ده خودادارۍ پلوه په دوو برخو ویشله شوی ده چی یویی شمالی وزیرستان اوبل یی جنوبی وزیرستان دی. په وزیرستان کی پنځه عمده قبیلی استوګنه لری : وزیر (احمدزی اواتمان زی) ، مسید (مسعود) دور ، ګوربزاوبیتنی. چی مسید ، احمدزی وزیراو بیتنی په جنوبی وزیرستان کی استوګنه لری اوبیتنی دادارۍ پلوپه ډیره اسماعیل خان اوبنوپوری مربوط دی. اتمان زی ، وزیر ، دوراوګور به زیه شمالی وزیرستان کی اوسیږی .

دپاکستان له خوادوه تنه پولیټیکل ایجنټان (Political Agents) تاکل شوی دی چی

---

(۱) حیات افغانی ۵۸۲ مخ .

یو دشمالی وزیرستان په میرامشاه اوبل د جنوبی وزیرستان په وانه کی مؤظف دی. دیوه واحد په توګه دوزیرستان ځلورخواوی په دی دول دی: اویدیځ او شمال لویدیزته یې دپکتیا اوپکتیکا ولایتونه، شمال اوختیځ ته یې کورمه، تل، بنواو دیره اسماعیل خان اوجنوب ته یې ژوب اودشیرانیو سیمه موقعیت لری:

دشمالی وزیرستان ځلورخواوی:

دشمالی وزیرستان ایجنسی دطوال البلد په ۷۰ درجو اودعرض البلد په ۳۳ درجو- کی موقعیت لری. شمال ته یې دخوست لویه اولسوالی، لویدیځ ته یې دشوال اوبرمل سیمه، جنوب ته یې جنوبی وزیرستان اوختیځ ته یې دبنو ضلعه موقعیت لری. دشمالی وزیرستان مساحت ۱۸۱۷ مربع میله دی.

دفزیکی اوتوپوګرافی پلوه شمالی وزیرستان په لاندنیو سیمو ویشلای شو: د توچی، وادی دخیسور وادی، د شکتوی وادی، دشیره تله دښته، د کتی وادی او دکورمی دوادی یوه برخه، دپورتنی توچی وادی، ددندی دښته، لکه دښته او درزملك دښته. دشمالی وزیرستان مشهور سیندونه توچی، کورمه، کیسوی، خیس او شکتوی دی اواکثره ځمکی یې دتوچی دسیند په واسطه چې ۶۳ میله اوزدوالی لری خړوبیزی:

شمالی وزیرستان داداری پلوه په شپږو اداری واحدونو ویشل شوی دی چې دتحصیل په نامه یادیزی او هغه په دی دول دی: میرا مشاه، دوسلی، دته خیل، صپین وام، میرعلی او رزملك.

د ۱۹۶۱ ع کال داحصائیې له مخې ددغې ایجنسی شمیر (۱۵۹۳۶۶) تنوته رسیږی چې په سلو کی ۸، ۸۲ تنه په پښتو ژبه خبری کوی (۱)

جنوبی وزیرستان:

جنوبی وزیرستان یوه غرنی سیمی ده. ځلور خواوی یې په لاندی دول

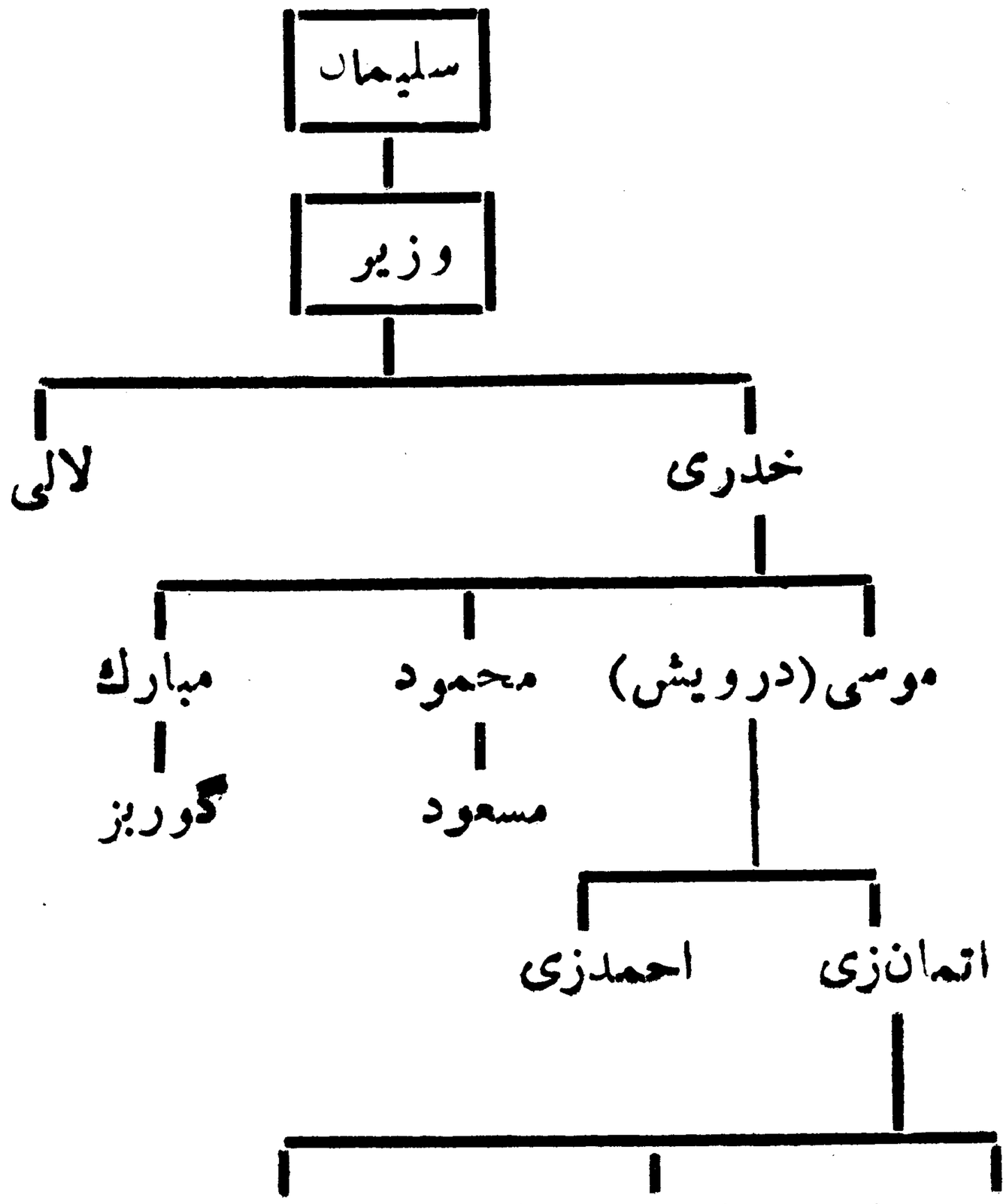
(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۲۱- ۲۲ او ۲۳ مخونه.

دی: شمالی ته یې شمالی وزیرستان، لویدیځ ته یې دپکتیکا ولایت اوجنوب ته یې ددیره اسماعیل خان ضلعه موقعیت لري. دجنوبي وزیرستان مساحت۲۵۵۶ مربع میله دی:

سیندونه یې دلویدیځ نه ختیځ ته بهیږی اودسلیمان دغرونو دلړی نه راوتلی او دسند په ددریاب کی توئیږی. مشهور سیندونه یې گومل او تانک زام دی: د جنوبی وزیرستان نور سیندونه خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنگی اوشاهوردی:

د جنوبی وزیرستان عمده قبیلی مسید اواحمدزی وزیردی په ۱۹۶۱ع کال کی د دوی شمیر ۲۳۵۴۴۲ تنه ښودل شوی دی (۱)

د وزیرود نسب شجره

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۲۵- ۲۶ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۳۶۳ مخ.

هریپال

هریپال سرینی پښتانه دی اوپه شیرا نیوورگډیزی. دکیپ یاکپ زی ښاخ چی د ودم اولاده ده هم په هریپال ورگډیزی اوددوی دغرنیوسیمو ترخنگ دگومل ددری سهیل ته دوانیه په سیمه کی پراته دی . ددوی رواجونه، عنعنات اودوداودستور کټ مټ دشیرانیوپه څان دی(۱)

هری یوه هندی کلمه ده چی دخښتن، بادار، خاوند اوخدای په معنا استعمالیږی ددوی یوشمیرپه ژوب هم استوګنه لری (۲)

هزاربز

دوی په اصل کی سرینی پښتانه دی اوپه مومندو پوری مربوط یوښاخ دی : اکثریت شمیریی د ننګرهاردولایت درودانوپه اولسوالی پوری مربوط پهځینو کلیو کی استوګنه لری. ددوی یوزیات شمیر په کابل کی دمیرو بس میدان اوخوشحال خان مینی پهسیمو کی استوګنه لری چی زیات شتمن اودسوداګری پهچارو بوخت دی(۳). ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی لهمخی د(۳۱۱۰) تنو پهشاوخوا کی ښودل شوی دی(٤)

همر

لکه چی دستوریانی په مبحث کی هم راغلی دی ستوری چی په ستوریانی سره مشهوروپنځه زامن درلودل چی تری، شیخی، مربری اوامرا نو میدل چی ددوی ځلورووارواولادی ته په مجموعی توګه ګندااوروایی .

دستوری پنځم زوی چی همرنومیده دده اولاده دستوریانی په نامه سره یادیږی . همردری زامن درلودل چی مشا ،چرمش اواهدونومیدل .

---

(۱) حیات افغانی ۲۵٦ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخواکی ٤۷۰ مخ.

(۳) ماد هزار بوزو دسپین زیرو اومشرانو سره ددوی په باب همدو مره معلو مات ترلاسه کړل (لیکوال)

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لا یات سرحدی کشور ۱۰ مخ .

دوی دبابرودقبیلی په سهیل کی پراته دی چی یوشمیریی په اواروسیه واویو شمیریی پهغرنیوسیمو کی استوګنه لری. ددوی سهیل ته کسرانی بلوخان اولویدیځ ته یی دامرزیوقبیله استوګنه لری . د دوی لوی کلی امکځ، پیورکوی، وچه کوی، منګل اوګندی دی . دوی په پیل کی د مالداری په چارو بوخت او پرونده وو . چیرته به یی چی کوم ښه ځرځای ولید نوهلته به یی خپله ګوزاره کوله . دیره موده نه ده تیره شوی چی دوی خپله اوسنی سیمه له بلوخونه تر لاسه کړی وه . دوی ددامان دتولواوسیدونکوقبیلودښاخونو نه وروسته میدان ته راغلل اووروسته یی دبابرودسیمی شمالی برخی هم دتوری په زور په خپلوحدودوکی شاملی کړی، دوی به په ژمی کی په همدغه میدان کی او میدل اوپه دوبی کی به د موسی خیلوکاکړوغړه ته تلل، خوپه پای کی د دوی ترمنځ یولړشخړی رامینځ ته شوی په پای کی همږمجبورشول چی نیمایی خلك یی خپلی رمی اوخاروی خرڅ اودکرنی په چارو بوخت شول ، خوپه دوی کی دوش زی ښاخ دپخوا په څیر په پورنده بوخت دی (۱)

دوی دمنی په موسم کی پهخپلومځکو کی با جړی او په پسرلی کی غنم کړی په حقیقت کی ددوی مځکه دکرنی له پاره چندان مساعده نه ده .

دوی دشمیر له پلوه لږدی اوپه اووعمده برخوویشل شوی دی چی احمدزی اوګدارزی نومیږی . دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کی پراته دی (۲) او د شوروی اتحاددیوه عالم ستانیشفسکی داتنوګرافیکومعلوماتوله مخی چی د ۲۰ پیړی په پیل کی ښودلی دی ددوی شمیرد (۳۵) زروتنو په شااوخواکی ښودل شوی دی.

هنی

ویل کیږی چی دهغی قبیله هم دکرلانی قبیلی یوه څانګه اوهنی دمنګل ورورو. څرنګه چی دښوپه تاریخ کی راغلی دی دهنی قبیله په ښوکی له منګلو سره

---

(۱) حیات افغانی ۲۸ - ۲۹ مخونه.

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوځای اوسیده چې تراوسه پورې په دغه ملک کې دهنې منګلر په نامه شهرت لري . دشپیتګ اولاره چې بنوزی (بنوځی) دی اود بنو سیمه اوس ددوی په لاس کې ده تقریباً (٦٠٠) کاله وړاندې یې هنې اومنګل له دغې سیمې څخه وشړل چې په دغه وخت کې یوشمیر هنې هندوستان ته لاړل او یوشمیر یې دمنګلو د قبیلې په لوبد یځ غړه کې میشته شول (١)

اوس دهنې دقبیلې مشهوره ځانګه زومخت، زومښت یازویمشت دی چې په کورمه کې د سپین غره ختیځ لورته په غرونو کې آباده او دغه ځانګه بیا په نوروځانګو لکه: خویدادخیل، هوتی زی، (واتی زی)، منتوال، منډان او دولت زی باندې ویشل شوی ده.

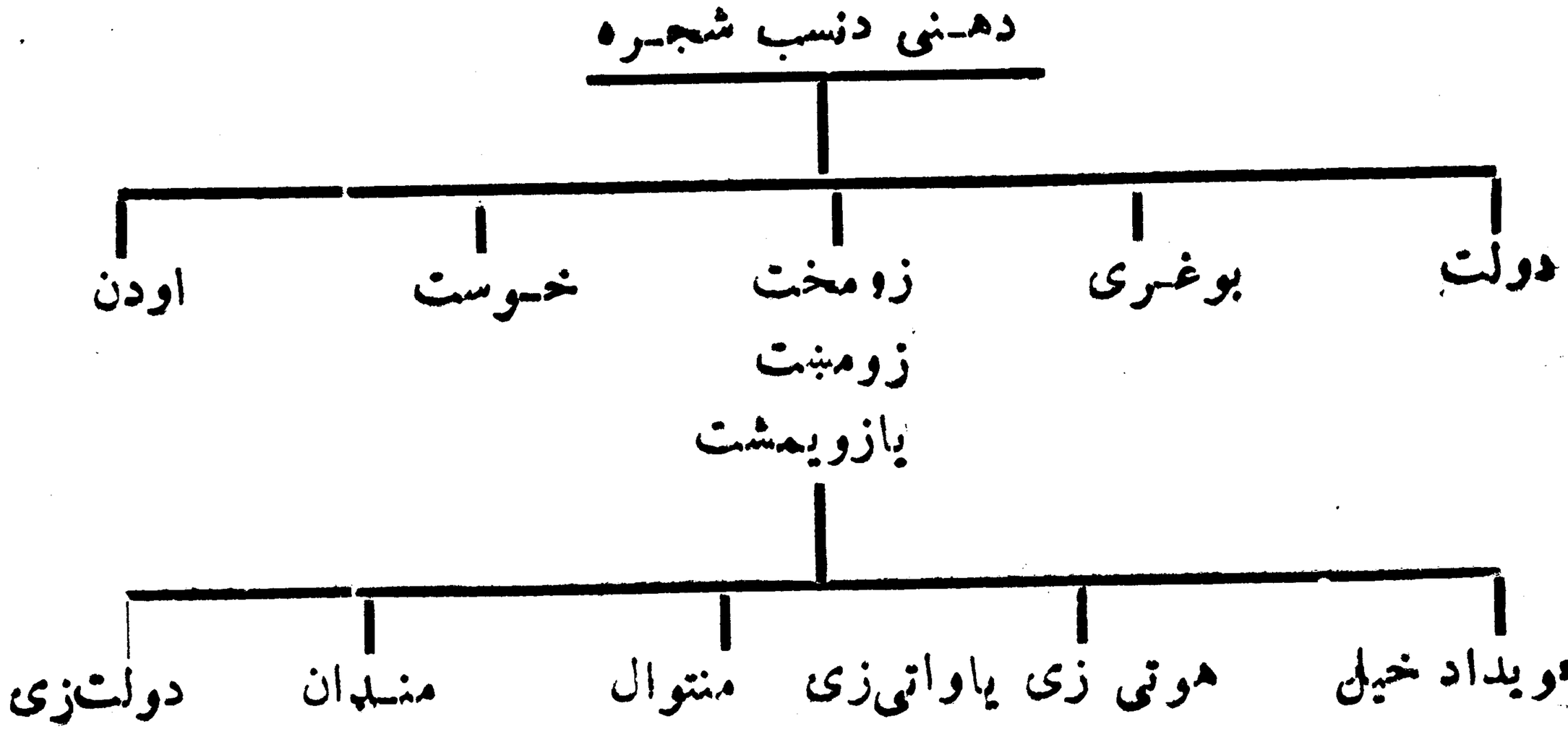
تاریخ حیات افغانی ددغې قبیلې دوسله والو کسانو شمیر (٩٠٠٠) تنه ښو دلی دی. دوی لوړقدونه لري اومضبوط خلک دی. اکثره خلک یې په کرکیله او د شیانو په خرڅولو بوخت دی. ځینې خلک یې د بهادر خیلو له کان نه مالګه استخراجوی اوګټې ترلاسه کوی.

په دوی کې کورنۍ دښمنۍ هم موجودې دی، خود چاسره سخته بهرنۍ دښمنۍ نه لري، دوی په یوه غړنۍ سیمه کې ژوند کوی اوسنی مذهبه اودسمل په ګونډۍ کې شاملې دی. د ١٩٦١ع کال دسرشمیرنې له مخې ددوی شمیر (٣٠٧٠٦) تنه ښودل شوی دی (٢)

---

(١) حیات افغانی ٦٣٠- او ٦٣٠ مخونه.

(٢) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ٩٠ مخ.

هـــوتـلك

هوتک بابا چی د(٦٦١ — ٧٤٠ هـ ق)پـوری یـی ژونـدکاوه دبارو زوی دتولریاتوران لمسی اودغلجی کروسی دی چی پـه (٦٦١ هـ)کال کی پـه اتغرکی زیږیدلی دی. څرنگه چی هوتلك یوروحانی شخصیت ونوځکه خلـکوهغه تهپه درـ نـه ستر گه کتل اوددیرعزت اوحترام پـه سبب یی هغه تـه دبابا لقب ورکـړ چی پـه وروسته کی پـه هـوتلك بابا سره مشهورشـو .

دغلجیوپـه قبیله کی دهوتکوښاخ له دی کبله پـه لومړی سرکی شمیرل کیږی چی دغلجیانو پاچا له دغه ښاخ نه راوتلی و . دهوتکو ښاخ پخواد شمیرله مخی دیرزیات و، خود غلجیودسلطنت دانتقال اوزوال په وخت کی ددوی په شمیر کی لږوالی راغی .

څرنگه چی هوتلك بابایوبزرگوار انسان ونوځکهده داتغر(*) اوسپوری مشری هـم پـه غاړه درلوده اودملی مشرپـه نامه یاد یده . کلـه چی مغولـود ارغنداب ددریاب پرغاړه پراتغراواولان باندی تیری وکړنوهوتلك بابادملی مدافعینو په څنگ کی ولاړاود یوباتجربـه قوماندن پـه توگه یی دافغانی قـواووسوق اواداره کو له. هغه دیرغلـگروقواوو پهضد سختی جگـړی وکړی، پـه تیره بیا پـه هغه جـگـړه

(*) اتغر مرکب دی د(اته)او(غر)نه یعنی اته غرونه اوداد هغه ځای نوم دی چی دکلات په سهیل ختیز کی موقعیت لری چی دهوتکواوتوخوداستوگنی ځایونه دی. (لیکوال)

چې دموتکواومغولوترمنځ سورځره نـه نـزدې پېښه شوه د هغـه وخت د شدیـدو جنګونو په جمـله کې شمیـرل کـیږی :

هوتك بابا ترهغه وروسته چې تیـری کوونکوته یې درانـده تلفات وارول او هغوی بې د خپل ملك نه وشړل نو په خپلې قبیلې کې یې دیرشهرت پیداکړاودهغه اولاده په هوتکیانوسره مشهوره شوه .

کله چې هوتك بابا په (۷٤۰ هـ ق) کې له دې نړۍ نه ستړګې پټې کړې نوتر هغه وروسته دهغه (۲۵) کلن زوی ملکیار د قوم مشری په غاړه واخیسته . ملکیار بابادیرزوراو جنګیالی سړی و. کله یې چې د قوم مشری په خپله غاړه واخیسته نوسمدستی دځمکودآبادولواوکرنې چاروته متوجه شودده په وخت کې دیرې شاړې ځمکې آبادې اودیرکاریزو نه وکیندل شول ترڅوچې تیرې کوونکې د ملکیارددې اقدام له کبله په ویره کې شول او ترتولو رومبې دهغه مغولانوددهزراعتې پالیسې اوپرمختګ د فلجولوپـه لاره کې لوی خنـدونه ایجاد اوپه ناڅاپې توګه یې پرسیوری باندې حمله وکړه اود ملکیارسره یې سختې جګړې وکړې. که څه هم په پیل کې پښتنوددې ناڅاپې یرغل له کبله دیرځانې او مالې زیانونه اوتلفات ولیدل اودیرې کورنۍ یې له د غه ځایه ژوب، مرغه اووازې خواته وکډوچیدلې، خوسره له دې هم پریږغلګروباندې بریالې او دوې یې له سیوری نه وشړل . (۱)

په دې باب چې ملـکیارخوکاله دقوم مشری په غاړه درلوده اوپه کومه نیټه وفات شوی صحیح اوثقه معلومات په لاس کې نه لرو. بارتولد دهوتکودعروج په باب لیکی:

«د ۱۸ پیړۍ په لومړۍ سر کې پښتنوپه فارس کې د صفویانود دولت له لویدلو اوپه هند کې د مغولود ستړی واکمنۍ لـه نړیـدونـه استفاده وکـړه او هماغسې چې غوړی غرنـی (لـه غـور نـه) پـه دولسمه پیړۍ کې اوچت شوی وواویـوه لوپه ستره واکمنۍ یې جوړه کړې وه بیالوړی پولی ته ورسیدل (۲)

---

(۱) هوتکی ها ۳- ٤- او ٥ مخونه .

(۲) کابل مجله، ۱۳۳۸ کال ۳ ګڼه ٤۱ مخ.

په ۱۷۰۹ کال میرویس لیکه د خلجیانو (غلجیانو) مشر پر کندهار برشو او خبره یی دی حلته ورسوله چی دده زوی محمود شاه په ۱۷۲۲ع کال کی ایران ونیو او دایران تولواک هم شو نادرشاه چی د غلجیانو له اهمیت نه خبر ود هغوی دماتوله هڅه یی کړه او هم یی دابدالی پښتنو مشران په خپلو لښکرو کی سرلښکران کړل. احمد د ابدالیانو مشر له هماغه وخته هڅه په کندهار کی پایتخت ونیو او افغانی خپلواک د ولت یی جوړ کړ. »

ایرانی نادرشاه د کندهار ترنیولو وروسته دهوتکود ښاخ پنځلس سوه کورنی ایران، ترکستان او هندوستان ته تبعید کړی چی له هغوی له جملی نه یو شمیر یی په بخارا، مازندران او دایران په اردبیل کی میشته دی.

دافغانستان په څینو ولایتونو کی دوی په لاندی دول میشته دی :

۱ ـ د زابل په ولایت کی :

د زابل په مرکز کلات په ښار، دشاه جوی اوشینکی په اولسوالیو او دمیزان اوارغنداب په علاقه داریو کی چی په تول زابل کی ددوی شمیر د (۱۶۱۲۶) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۱)

۲ ـ د کندهار په ولایت کی :

یو شمیر هوتلك د کندهار په مرکز کی هم استوګنه لری چی شمیر یی د (۲۰۰۰) تنو په شاو خوا کی ښودل شوی دی :

۳ ـ د غزنی په ولایت کی :

د غزنی ولایت د جغتو داولسوالی درشیدانو په نامه دره کی زیات شمیر هوتلك استوګنه لری چی شمیر یی داتوزرو تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی . (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۸۹ مخ.

(۲) د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځی د استاد ښاغلی پوهنمل خالق رشید څخه په غزنی کی دهو تکو په باب معلومات.

٤- دنیمروز په ولایت کی :

د نیمروز د ولایت په مرکز زرنج اودکنګټ په اولسوالی کی یوزیات شمیر هوتلك استوګنه لری چی په نوموړی ولایت کی ددوی مجموعی شمیر (٦٣٩٣) تنه ښودل شوی دی. هوتکټ د زابل په ولایت کی عموماپه مرغه، بادین، دسورغره په دوارو خواووادمقر په سهیلی برخو کی د توخو سره یوځای میشته دی او په همومی دول دکرنی اوسود اګری په چارو بوخت دی :

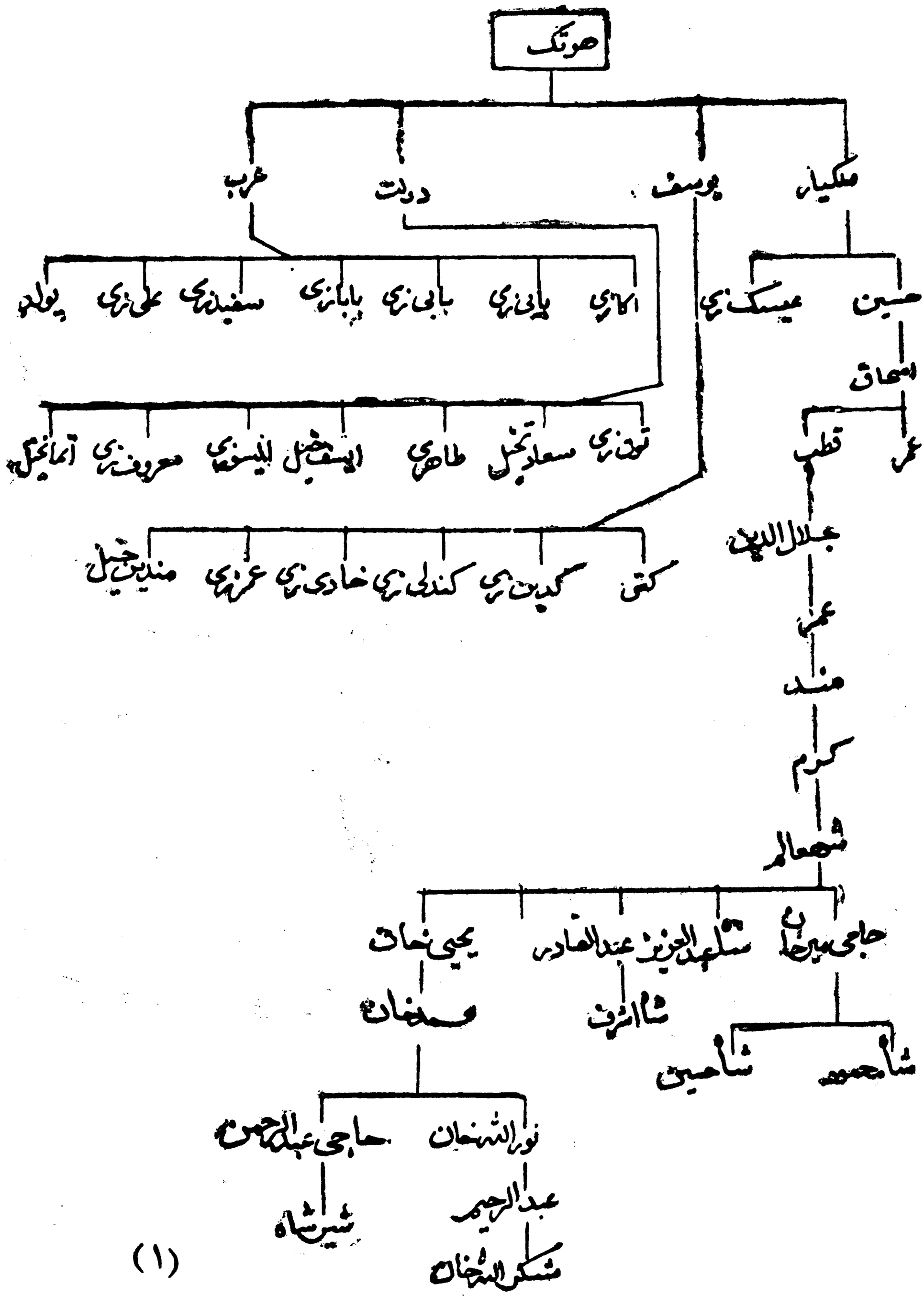
د هوتکو ښاخونه په لاندی دول دی :

بایزی، ملیزی، لغزی، عمرزی، رمیزی، اکازی، بابوزی؛ شیرزی، اسحاقزی، باروخیل، شریف خیل، خودی خیل، ملوی خیل، اتل خیل، شاکم خیل، مندیزخیل، ادی زی او کوندی زی (١)

همدا را زیوشمیر هوتلك دلغمان ولایت د قرغیو په اولسوالی کی هم استوګنه لری چی شمیر یی چندان دیرنه دی : د هوتکوخو کورنی دکابل د څرخی پلمه په شااوخواکی هم استوګنه لری.

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ٩٠ مخ.

د هـوتک ابن ياړو دنسب شجره

(۱)

هو د

د حیات ا فغانی په تاریخ کی د لو انیو دنسب په شجره کی دهـو د ذکر شو ی دی . د ا یوه مشهو ره قبیله ته ده ا ونه یی نو م چند ا ن شهر ت لری:

(۱) حیات افغانی ۲۰۷ مخ .

مندر او یوسفزی، خونن ورځ مندرهم دیوسفزیو په نامه سره یادیږی. یو سفزی عموماً په سوات، پیښور، ملکند، مردان اوهزاره کی میشته دی.

خرنگه چی دنسب په شجره کی راغلی دی خرشبوندسرېن زوی و. خرشبون دری زامن درلودل چی کند، زمند او کاسی نومیدل.

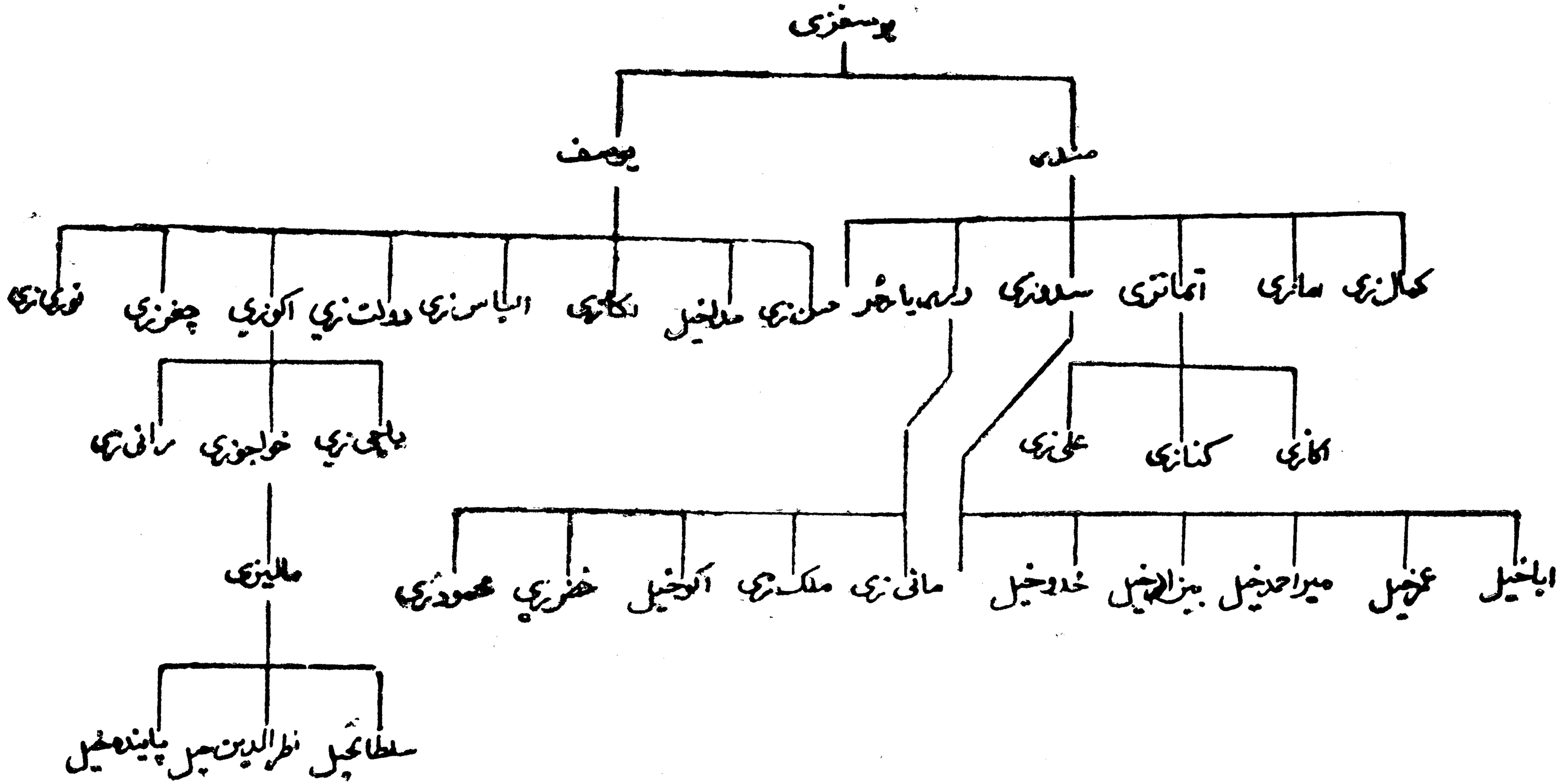
کنددوه زامن درلودل چی یوغری نومیدچی دهغه اولادهدغوریاخیلو په نامه سره یادیږی دوهم یی یی خښی، شخی یاخانبی وچی یوسفزی هغه په پښتو ژبه د خوخی په نامه یادوی.

داخون درویزه په قول چی په دغه قبیله کی یی دیر ژوند کړی دی داسی ویل کیږی چی دشخی یاخانبی لومړنی میرمن مرجانه نومیده اومند او مک یی زامن وو.

داخون درویزه دویناسره سم منددوه زامن درلودل. دیوه نوم یوسف وچی او لادی ته یی یوسفزی وایی دویم عمر نومیده چی اولاده یی په مندړو سره شهرت لری.

داسی ویل کیږی چی یوسف پنځه زامن درلودل چی عیسی، موسی، مالی، اکواو اوریا نومیدل. دعیسی یوولس زامن وو. داسی ویل کیږی چی یوځل مغولود دوی څاروی بیولی وو اوعیسی دخپلو زامنو په ملګرتیا مغول تعقیب کړل چی نو موړی دخپلو نهو وارو زامنوسره د مغو لوسره په جګړه کی ووژل شو. پاتی دوه زامن یی چی ژوندی پاتی وویویی حسن نومیده چی اولاده یی دحسن زیو په نامه سره یادیږی دویم یی یعقوب نومید چی نسل یی په یعقوب زیو شهرت لری. پته دی پاتی نه وی چی د عیسی یوزوی دده ترمرینی وروسته هم زیزیدلی و چی اکانو مید اواولادهیی په اکازیو سره شهرت لری: دعیسی ددری واړوزامنو اولاده دتورغره نه نیولی دمهابن ترغرونوپوری میشته دی اواکازی د اباسین په ختیځو غاړه اومداخیل داباسیند په لویدیځه غاړه آباد دی.

دیوسف دوو زامنو اولاده موسی اومالی اولاده په بونیر کی آباد دی.

یوسفزی
یوسف
منڈی
کمالزی
سامزی
اتمانزی
سلوزی
دلہ یاخور
حسنزی
مدلخیل
نکانی
الیاسزی
دولتزی
اکوزی
چغرزی
نوحانزی
ابخیل
عمرخیل
میراحمدخیل
بیزاخیل
خدوخیل
مانیزی
ملکزی
اکوخیل
خضرزی
محمودزی
اکازی
کنازی
علیزی
یاسینزی
خوجوزی
رمانزی
مالیزی
سلطانخیل
نظرالدینخیل
پایندہخیل

همدا راز دیوسف دښځو زامنو په جمله کښی اوریا له دی کبله په (بادی) سره مشهوروچی دی دیرکبرجن انسان واو دده اولاده دبادی خیلو په نامه سره یادیږی. داسی روایت موجوددی چی کله اوریا دخپلو وروسو سره پلرنی جایداد ویشه نو موریی هم دخپلی برخی غوښتنه وکړه چی په دغه وخت کښی ده خپلی مورنه ښکنځلی وکړی اود هغی سپکاوی یی وکړ. چی موریی هم ورنه ښیراوی وکړی اودهغه دښیراوودقبلیدوله کبله دده اولاده دیره نه شوه اوپه چغرزوکی شامل دی.

د یوسف دښځم زوی نوم اکوو چی اولاده یی په کوز او برسوات، دیراو پنجکوری کی میشته دی. اکوزی بیاپه دووخانګو ویشل کیږی چی یویی خواجوزی اوبل یی رانی زی دی چی رانی زی هم په اوو خانګو ویشل شوی دی سم رانی زی او بر رانی زی، سم رانی زی د مقبوضه سیمو نه د ملکند تر غروالو پوری آباد دی بررانی زی د ملکند نه پورته میشته دی.

یوسفزی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی. ځینی یی دسوداګری چاری هم سرته رسوی.

د یو سفزیو لو مړنی استوګنځی :

د اسی و یل کیږی چی د یو سفز یو لومړنی استوګنځی غوره مرغی و ه چی ارغستا ن ته نږ دی دسو رغره ا وغندا ن ترمنځ موقعیت لری. حیات محمدخان په خپل مشهور اثر حیات افغانی کی لیکی : د مرغه نه مقصد چمن او دغورنه مقصد آباد اوشین دی چی د دوارو کلمو معنی (شین چمن)دی همدارنګه یودول غرنیو وښو ته هم غوره وایی ا و دغه بو تی ښا یی دمرغه په نا مه په کوم ځای کی راشین شوی وی او دنومورګ بولی د زیاتوالی په سبب دغه ځای په غوره مرغه نومول شوی وی.

کله چی پښتنو د کندهارشا او خواسیمی سره وویشلی نو د تورنو برخه دکند اوخمند یعنی د خانبی خیلو او غوریا خیلو تر منځ و رسیدله. د غه وجه و ه چی په نه بدله کی به د کند ا وخمند ا ولاد ه یو له بل سر ه مرسته نه

شو ه کولای ۰ د آبادی په و جه د خانبی خیلو قبیله چی یو سفزی او مندړیی
ښاخو نه دی د غو ریا خیلو په پر تله تر ینو ته نژ دی د ی ا و د هغوی بر خه
دارغستان ویا له یا نهر و چی هغه ویا له تر ینو ته نژ دی و ه ا و د هغی ویا لی
په سر د خښی او تر ینو تر منځ شخړی را مینځ ته شوی چی په نتیجه کی د غه
شخړ ی د وینو په تو یو لو با ند ی بد لی شوی ۰ په د غه جگړ و کی تر ین د
خانبی خیلو په قبیلی با ند ی بر یا لی تو ب تر لا سه کړ چی ځینی خښی و وژ ل
شو ل او پاتی یی له ملکه وشړ ل . دز مند او غو ر یا خیلو څخه هیڅوک
ددوی ملا تړ ته ر ا و نه رسید ل ، په پا ی کی د خښی قبیلی څپل و ر و ر
غو ریا خیل ته پناه ور وړه اوهغوی دوی ته یوه تو په خرابه ځمکه ورکړه. ویل
کیږ ی چی د کند ها ر په ځمکو کی د پسر لی په مو سم کی د زیاتو اوربشتونو
په سبب دول‌دول وانبه زرغو نیږی اوداوړی په موسم کی دګرمی په پیل سره
دغه وانبه و وچیږی او تو ئیږی او په‌دغو وښو با ند ی‌ټول کال‌حیوانات‌ګو زاره
کوی‌ا وخوری‌یی. کله چی‌داوربشت‌په موسم کی‌زیا ت بارا نو نه وشی نو سیلاب
دغه‌وانبه له ځانه سره وړی‌اورمی‌او ما لونه له سختیوسره مخامخ کیږی له‌بده
مرغه په‌هغه کال‌هم‌داوربشت‌دزیاتـوالی له کبله دغوریاخیلومالونه‌او رمی‌له سختی
سره مخامخ شول نوپه دغه وخت‌کی دوی بی همغی وکړه او هغه‌ځمکه بی چـی
خښیو ته وربخښلی وه په زور یی له دغی قبـیلی څخه وا خیسته اودغـه قبیله لـه
هغه ځای څخه هم وشړل شوه اوپه‌ګارا اونو شکی‌کی میشته شوه. دغه ځای چـی
دشت لوط ته نژدی دی دبلوچستان شمال ته پروت دی . دلـوط دښته یـوه لویـه
مالګینه دښته ده چی اوس یوبلوڅ‌خان پری قبضه لری.

لنډه داچی په هغه وخت‌کی یوسفزی یامندړچـی دخانبی دقبیلی یـوښاغ دی
دوګړوشمیریی دیرلږو. څه موده وروسته یعنی دخوارلسمی‌عیسوی پیړی پـه پیل
کی‌چی‌له هغه وخت نه تقریباً شپږاووه سوه کاله نیږیزی دغه قبیله دګارا اونوشکی
څخه دکابل‌په لوروخوځیده. دتر کلانیواوګګـیانیونه پرته چی هغه‌هم دکرلانی

پاکرانی یوښاخ دی دتاك اوگومل دری له لاری را روان اوپه د غه قبیله کی ورگډ شول. دمهن زیوقبیله چی دزمندله نسل څخه د ه هغه هم دزمندلـه پا تی قبیلی څخه ناراضه اودیوسفزیوسره دکابل په لوریوانه شوه او کله چی ددغه ځای شااو خوانه راورسیده نوپه دغه ځای کی یی امستوگنه غوره کړه اودا ابو سعیددزوی مرزاالـغ بیگ سره یی دتخت دنیولوپه وخت کی د یره مرستـه وکړه او د دوی پـه مـرسته نوموری دکابل په تخت کښینا ست .

مرزاالغ بیگ په پیل کی په دغه قبیلی دیرمهربان واوکله چی ددغی قبیلـی په شمیراوشتو کی زیاتوالی راغی نودکبر له کبله یی دمرزا الغ بیگ حکـومت تـه اهمیت نه ورکاوه اوسرکښی اوبغاوتونوته یی ملاوترله . مرزاالغ بیگ چی په دغه وخت کی یی قوت اونفوذ زیات شوی وددوی داکارونه ونه شول زغملای نو ځکه یی دهغوی دله منځه ورلو نه پاره په بولړ اقداماتوپیل وکړپه دغه دول یـی دیوسفزیواوگگیانیوتومنځ بی اتفاقی واچولـه اوورروسته یـی دگـگیانیواوخپل پوځ په ذریعه پردوی حمله وکړه. له دوی څخه یی څوتنه ووژل اوپاتـی یـ ی دکابل پهغرونواودروکی خواره واره شول . په دغه وخت کی پـه نوموری قبیله کی دری تنه شیخان موجود ووچی دوه یی سره ورونه وچی یو یی مراد اوبل یی مدد نومیده اود یوسفزیو قبیلی د عیسی زی مشاخ څخه ودریم یـی شیخ عثمان وچی ملی زی و. یوسفزیوله دغودریوتنوڅخه یی بودلچکـردمشروتاکـه اود مرزا الغ بیگ او گگیانیو سره یی په جگړی لاس پوری کړ . مـرزا الـغ بیگ سخته ماتی وخوړه. له دغه بریالیتوب څخه وروسته یوسفزی زیات یاغی اوخپل سری شول.

مرزا الغ بیگ د سولی نه پرته بله چاره ونه لیدله. ده څوتنه سړی یوسفزیوته واستول. د دوی ملکان یی راوغوښتل او دهغوی یی دیرعزت وکـړ. یوسفزی دمرزاالـغ بـیگ په دغه چـل وا وغو لیـدل اوهره ورځ به یی له ده سره تـگ اوراتگ کاوه. یوه ورځ مرزاالغ بیگ دیوسفزیواته سوه تنه مشران په داسی حال

کی چی تول یی بی وسلی ووپرته له یوه تن نه چی دچغرزی دښاخ څخه واوه
محمدزوی مـحمود نومیده له څان سره په پته یوه چاره راوړی وه میلمانه کړل
کله چی محمود دمرزاالغ بیګ بد نیتی ولیدله نوخپلوملګروته یی وویل که ستاسی
خوښه وی نو زه به مرزاالغ بیګ ووژنم خوتول ـ وملګرو یی دی لـه دغـه کـاره
څخه منع کړاوورته یی وویل چی باید دنملك حق اداکړی ښایـی دی له مـوږسره
بدونه کـړی .

دجنګاپه نامه یوتن چی ګنګیانښی واودیوسفزیو سره یی دښمنی درلوده دکابل
پاچامرزاالغ بیګ ته داسی مشوره ورکړه چی پهدومره زیات شمیرکسان په یوه
څای کی بی وسلی لاس ته راتلای نه شی باید وخت غنیمت وبولواوتول ووژل شی
چی مرزاالغ بیګ هم نوموړی مشوره ومنله اوتول یی ونیول . پرتـه له یوه تن
نه چی ملك احمد نومیده اودمقتولو ملـکانو دوروستی غوښـتنی په سبب بچ پاتی
شونورتول یی ووژل .

ملك احمد دیرځوانمرده او دلوړ همت خاوند و . ددغواتوسووتنوملکانـو
تروژل کیدوورو سته پاتی یوسفزی اوخشی دکابـل دشااوخوانه په دیربـی وزلـی
حالت وشړل شول اودننګرهارخواته وکوچیدل . دترکلانښی ښاخ پهلغمان یالمغان
کی میشته شول . څه موده وروسته دیوسفزیواواحمدزیوترمینځ اختلاف پیداشو
اوحصارك ته نزدی ددواړو قبیلوترمینځ سخته جګړه رامنځ ته شوه . په پای کی
یوسفزی په دوی باندی بریالی شول . تردغی جګړی وروسته یوسفزی اومندرهـم
دپیښورخواته وخوځیدل اودخیبر دری له لاری دغه څای ته ورداخل شول .

په هغه وخت کی دپیښور ښارله نن څخه دیرتو پیردراود . هغه قبیلی چی اوس
هلته میشته دی پـه هغه وخت کی پـه لویدیځ افغانستان کـی اوسیدلـی اودپیښور
میدان او اواره سیمهاوورسره ترلـی نوری سیمی دیوه داسی قوم ترسلطی لاندی
شوی چی اوس هیڅ هلته نشته اوشړل شوی دی . دترکلانښی قبیله چی پـخواپـه
لغمان کی اوسیده اوس دباجوړپه سیمه قبضـه لری .

کله چی یوسفزی دپینبو رختیځوسیموته را ورسیدل نود سفید سنګ په نوم یوځای ته راغلل اوملکانویی دجرګی په دول ددلازا کوله قبیلی څخه دخپلی ګوزاری له پاره ځمکه وغوښته چی نوموری قبیلی دسخاوت له مخی یوه توته ځمکه دوی ته ورکړه . کله چی نوموری قبیله په ځمکه کی میشته شوه نو د شلمانی قبیلی څخه یی داوبوغوښتنه وکړه اوکله چی هغوی داوبوله ورکولونه ډډه وکړه نودهغوی سره یی په دښمنی لاس پوری کړ .

یوسفزی دوابی ته راغلل اوهلته میشته شول اوپه دغه ځای کی یی دشلمانی له قبیلی سره چی په پخواوختو نوکی یی پهاشنغرباندی سلطه تینګه کړی وه دجګړی له پاره تیاری ونیو . په د غه جګړه کی دشلمانی قبیله له اشنغرڅخه وشړل شوه چی دغه شړل شوی خلك دسوات خواته ولیږدیدل .

دسوات واکمن دوی ته دالاډهنه په سیمه کی داوسیدولا پاره ځای ورکړ. دیوسفزیوقبیلی ته داشنغرنه پرته دباجوړد سیمی هغه برخه هم په لاس ورغله چی ددلازاکوپوری متعلقه ده . په دغه وخت کی دیوسفزیواودلازاکوتر منځ دښمنی پیل شوه . که څه هم ددغه دښمنی اصلی علت د ځمکی دنیولوله کبله وخوښکاره علت یی آخون درویزه داسی لیکلی دی : «پههغه وخت کی دلازاك دمیرۀ لنګرکوټ په سیمه کی میشته وواویوسفزی په دغه وخت کی په اشنغرکی پراته وو، خوځرنګه چی دلازاك دمیره لنګرکوټ څرځایونه ونیول نودیو سفزیو رمی اومالونه دغوځرځایونوته تلل اودغه مالونه به ددلازاکوپه واسطه لوتیدل اوهم کله به چی دیوسفزیونه کوم تن دسوادګری له پاره ددوی سیمی ته تګ اوراتګ کاوه هغه به یی خوراوه. لنډه داچی دوی نل ددلازاکوله لاسه په تنګ واوملك احمدخان چی په دغه وخت کی دیوسفزیواو منډرودقبیلی مشرو داسی پریکړه وکړه چی بایه ټول دخانښی خیلو په مرسته ددښمنی قبیلی سره په جګړه لاس پوری کړ. دمهمن زیو قبیلی سره له دی چی دیوسفزیوسره یی دښمنی درلوده په دغه وخت کی له یوسفزیوسره

یوځای شوه. په‌دغه‌وخت کی ملك‌احمد دوی ته په‌ننواتی ور غی اوهغوی هم له یوسفزیوسره‌مرسته‌ضروری وګڼله ګګیانیی هم له‌دوی سره‌یوځای شول‌اواتمان‌خیل لادپیل نه‌له‌دوی‌سره‌یوځای و. دتر کلانپیونه پرته‌نورتول‌خپلی، مهمن زی، اواو تماـ نخیل‌هم‌سره‌یوځای‌شول‌اوددلازاکو جګړی‌ته‌یی‌ملاوتړله. له‌بلی‌خوا دلازاك چی پخپلو میړو باندی‌مغرور وو وپـه‌جګړی‌پیل‌وکړ چی‌دعیسی‌دلګیدو په‌سبب‌زیات‌شمیر خشی ووژل‌شول په پای کی‌ددواړو‌ترمنځ دتورو‌په‌ذریعه‌دیره کلکـه‌جګړه‌وشوه‌او کله‌چی ددلازا کودقبیلی‌مشردزنګی زوی ووژل شو‌نو‌په‌دغـه‌وخت کـی‌دلازاك‌لـه میدانه وتښتیدل اودکابل یا لنډی سین نه‌قطب خوانه د دوی‌ټول ملك یوسفزیو لاس‌ته ورغی . ددوی مقصد دترلاسه‌کولو وروسته دوی په دی فکر کی شول چی سوات‌هم ونیسی اوددوی دمشرانوملك احمد اوشیخ ملـی په‌اجازه ټولوقبایلو په‌دی‌اتفاق‌وکړچی دسوات‌په لوری وخوځیږی اودشاه‌کوټ دری ته‌نږدی‌خپله اردوګاه‌جوړه‌کړی .دسوات خلك په‌هغه دری باندی راټول‌شول اولاړه یی بنده کړه. لنډه‌داچی‌دوی‌په‌تدریجی ډول ددولسو کالوپه‌موده کی‌تـول سوات‌ونیوه‌اود تالاش‌وادی‌هم‌ددوی‌لاس‌ته‌ورغله. کله‌چی سلطان اویس‌سواتی په ځان کی‌دمقابلی کولوتوان‌ونه‌لیدنودسوات نه‌دکافرستان په‌لوړوالشو‌اوهلته یی‌دیوه‌نوی‌دولت بنسټ کیښود. »

هغه‌وخت‌چی‌یوسفزیود سوات سیمه ونیو له نوبیاشیخ ملی نوموړی علاقـه په دوی باندی وویشله په‌دی ډول‌چی‌اشنغریی‌مهمن زیوتـه‌ورکړ .ددی له‌پاره‌چی دوی په‌ننګرهار کی‌دیوسفزیودجګړی‌پـه وخت کی چی ددلازاکوسره یـی کړی وه دیوسفزیوسره مرسته کړی وه دوابه یی‌ګګیانیوته ورکړه چی تراوسه‌پوری هم هلته استوګنه لری. پاتی ملك یوسفزیواو مند روته پر یښودل شو. که څه‌هم د شیخ ملی دویش وخت معلوم نه دی خوداسی اټکل کیږی‌چی‌د(۱۵۲۰ع) په شاو خواکی په ترسره شوی وی .

دیو سفزیو مشهوری څانګی :

حسن زی ، مداخیل ، اکازی ، الیاسزی ، چغرزی ، نورزی ، اکوزی ، خواجوزی ، باچی زی ، وانی زی ، مالیزی ، سطان خیل ، نصر الدین خیل او پاینده خیل .

داسټوګنې سیمې اوشمیریې :

۱ـ ددیر په ضلعه کې :

ددیر په ضلعه کې دیوسفزیو بیلا بیلی څانګی لکه : پاینده خیل ، نصر الدین خیل ، سلطان خیل او عیسی خیل استوګنه لری چې په نوموړی ضلعه کې یې شمیرد ۱۹۶۱ع کال د سرشمیرنې له مخې (۲۵۹۶۹۶) تنه ښودل شوی دی .

۲ـ دملکنډ په ایجنسۍ کې :

په ملکنډ کې دیوسفزیو شمیر (۵۸۶۴۲) تنوته رسیږی .

۳ـ په سوات کې :

په سوات کې د یوسفزیو شمیر (۶۲۶۹۹) تنه ښودل شوی دی .

٤ـ د پیښور په ضلعه کې :

دپیښور په ضلعه کې دیوسفزیو شمیر (۱۱۷۱۸۳) تنه ښودل شوی دی .

لنډه داچې په سوات ، پیښور ، ملکنډ ، مردان اوهزاره کې د دوی مجموعی شمیر (۱۲۸۷۹۶) تنوته رسیږی .

دپورتنیو سیمو څخه پرته یوشمیر یوسفزی د افغانستان دکونړ ، ننګرهار کندز ، لوګر اود کابل په ریشخورو کې هم استوګنه لری . په ننګرهار کې یوسفزی دکامې په اولسوالۍ کې استوګنه لری چې شمیر یې د (۱۶۳۱) تنو په شاو خوا کې ښودل شوی دی .

همداراز یوشمیر یوسفزی دهند په فرخ آباد ، بهوپال ، کرنال ، رام پور ، روهیلکنډ ، بریلی ، ډګینه او کشمیر کې هم میشته دی .

نتیجه گیری

دپښتنی قبیلو داتنوګرافی په باب دغه لیکنه چې دالفبا په ترتیب سره ستاسو مخی ته پرته ده زما دد وه کلنو علمی هلوځلو اوخپرو نو نتیجه ده. مادد غه اثر په خپرنه کی هڅه کړی ده چی پښتنی قبیلی، ددوی ښاخونه، څانګی اوخیلونـه، ددوی داستوګـنی سیمی، دنسب شجری، ددوی شمیر، دتسمیی وجه اوهمداراز ددوی ددودونو په باب څه ناڅـه معلومات وړاندی کړم، خولـکه څرنـګه چې ددغه کتاب په سریزه کی ماکښلی دی چی دغه څیړنه اکثره په کتابی او کتابتونی څیړنو ولاړه ده اوماله بده مرغـه دمساعد وشریط دنشـتوالی له کبـله ونه شول کولای چی په دغه برخه کی مدلحوی څیړنه اوریسرچ و کړم چی البـته دمیدانی ریسرچ او څیړنی په صورت کی به داکار نور هم ښه شوی وای ځکه که په دی دی برخه کی ساحوی څیړنـه شوی وای کیـدای شو دیـر هغه موضوعات چی دلته زما په څیړنه کی پاتی دی رابر سیره اوپه داګه شوی به وای .

زه بشپړه عقیده لرم که چیری په راتلونکی کی دادول اتـنوګرافیکی څیړنـه ترسره کیږی په حتمی توګه دی دساحوی څیړنو امکا نات او زمینی برابری شی څو زما په کار باندی یو څـه نو ر معلـو مات هم ورزیات شوی وی، خو سره له دی هم زه دپښتنی قبـیلو په باب له دغـی څیړنی څخه لاندی نتیجه ګیری کوم او خپل پیشنهادونه هم وړاندی زیاتوم:

۱ـ که څه هم په دغـه لیکنه کی د څینوقـبیلـو ددود ونواوددوی دکلتور په باب څه ناڅه لیکل شوی دی خو څرنګ، چی داکار زما په پروژی پوری اړه نه درلوده نوهغه می په لنده توګه بیان کړی دی کهپه راتلونکی کی دادول څیړنی

ترسره کیږی نو باید به نه وی چې کلتوری برخې ېی هم په پام کې ونیسی ترڅو ټوله وخیړلی شی
که څه هم پښتانه په مجموع کې که د پښتنو په هر تولنیز ګروپ او دلی پورې
اړه ولری ډیرورته دودونه، نرخونه اوځلی لری چې بنسټ یې پر پښتونولی
اینودل شوي دي، خو د غه دودونه اونر خونه کله کله په بیلا بیلا پښتنی قبیلو
کې سره توپیر لري .

۲- زما په عقیده که چیرې په راتلونکی وخت کې داسی څیړنې ترسره کیږی
نودهغو قبیلو په باب چې اتنوګرافیکی څیړنې کیږی ددوی د استوګنې دسیمواو
نورو کلتوری برخونقشو او عکسونوته هم ارتیالیدله کیږی .

۳- که چیرې په دغه برخه کې دراتلونکوڅیړنوله پاره د هرولایت په سطحه
چې هلته پښتانه اوسیږی یوبیوتن با صلاحیته او مجرب محقق وټاکل شی نودا
کار به ډیره ګټوره نتیجه ولری .

٤- که چیرې په را تلونکی کې دپښتو څیړنو د بین المللی مرکز په سطحه
دقبایلو او کوچیانود څیړلو په مقصد جلا جلا د یپارتمنتونه جوړ او په دغه برخه
کې تګره او پیاوړی کسان چې په دغه برخه کې د تحقیقا تو اوڅیړنو توان ولری
وټاکل شی نو په راتلونکی کې به په دغه برخه کې زموږ هغه ژمګر تیاوګلیری
شی چې موږ ورسره لاس اوګریوان یو .

٥- همدارازد پښتنو داتنوګرافی په برخه کې باید د پښتو څیړنو دبین المللی
مرکز هغه شمیر غړوته چې په دغه ساحه کې پلټنې اوتحقیقات کوی دتګره او مجربو
کسانو ترلار ښوونې لاندې علمی کورسونه دایر او جوړ شی څوزموږ
محققین ترڅیړنو دمخه داتنوګرافی په باب علمی پانګه ولری .

په هرحال زه پای کې دخپلې دغې څیړنې څخه دانتیجه، ترلاسه کولای شم
چې زما دغه اثر چې دپښتنی قبیلودپیژندلو په باب لومړنی منظم اثردی؛ بس
ګټمی به نه وی اودهغو کسانو پوښتنوته په ځواب ورکړای شی چې په دا راز
تحقیقاتو بوخت دی .

مأخذونه او منابع

۱ـ الفنستون، مونت ستوارت، دکابل سلطنت بیان، دوهم توك، ددوکتور محمد حسن کاکړ باړه، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز، دآریانا مطبعه ۱۳۶۱ هـ. کال.

۲ـ باندیه وال، حسن گل، دپښتنی خیلونو قاموس، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز ۱۳۶۵ هـ کال، (ناچاپ).

۳ـ بریشنی، حافظ الملك نواب حافظ رحمت خان، خلاصة الانساب (پیښور اکیډیمی) پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۳ ع کال.

٤ـ بینوا، عبدالروف، هوتکی ها، کابل، دولتی مطبه (۱۳۳۵) هـ کال.

٥ـ بینوا، عبدالروف، د افغانستان نومیالی، لومړی توك، داطلاعاتو او کلتور وزارت، دولتی مطبعه ۱۳۵۳ هـ. کال.

٦ـ بینوا، عبدالروف، پښتونستان، کابل عمومی مطبعه، ۱۳۳۰ هـ کال.

۷ـ پښتانه کوچیان، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز، کابل، دولتی مطبعه ۱۳٦۰ هـ. کال

۸ـ پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خانی پیښور: پښتو اکیډیمی، پیښور یونیورستی، پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۱ هـ. کال.

۹ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی توك، کابل: دولتی مطبعه ۱۳۲۵ هـ. کال.

۱۰ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، دوهم توك، کابل، دولتی مطبعه ۱۳٤۲ هـ. کال.

۱۱ـ حبیبی، عبدالحی، پنجاه مقاله، داجتماعی علومو مرکز، کابل: دولتی مطبعه، ۱۳٦۲ هـ. کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- ختک، افضل خان، تاریخ مرصع، (پوهنتون سیتی بک ایجنسی) ۱۹۸٤ ع کال.

۱۳- خلمی، محمد ولی، د غزنی تاریخی جغرافیا، د اجتماعی علومو مرکز، کابل دولتی مطبعه، ۱۳٦۲ هـ. کال.

۱٤ - د افغان یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د کابل پوهنتون، ۱۳٦۰ هـ. کال

۱۵ - د امیر کرور یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د ژبو او ادبیاتو مرکز کابل، دولتی مطبعه ۱۳٦٤ هـ. کال

۱٦ - د پښتنو تولنیز اقتصادی جوړښت، د جلات خان حکمتی په ادبیت او سویزه، د پښتو څیړنو بین المللی مرکز ۱۳٦۲ هـ. کال

۱۷ - د راحت یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځی، ۱۳٦٤ هـ. کال

۱۸- د رویزه، اخون، تذکرة الابرار والاشرار، پیښور، ادارهٔ اشاعت سرحد ۱۹٦۰ ع کال.

۱۹- دور، شیر رحمن، (اصلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان) کابل: د قومونو او قبایلو چارو وزارت ۱۳٦٤ هـ. کال.

۲۰- دور، شیر رحمن، معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل و ولایات سرحدی کشور، کابل: د قومونو او قبایلو چارو وزارت، ۱۳٦۳ هـ. کال.

۲۱- رشاد، عبدالشکور د څمکنیو میاعمر، د اجتماعی علومو مرکز د افغانستان د علومو اکادمی، کابل: دولتی مطبعه ۱۳٦۵ هـ کال.

۲۲- رشاد، عبدالشکور، لودی پښتانه، پښتو تولنه، کابل: (۱۳۳٦) هـ. کال.

۲۳- ساد، خیر محمد، لرغونی آریائیان، د پښتو څیړنو بین المللی مرکز، ۱۳٦۳ هـ کال.

۲٤- سیال کاکړ، ولی محمد خان، پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی، کویته ۱۹۷٦ ع کال.

۲۵- شینواری، دوست محمد، د افغانستان ژبی او توکمونه، پښتو تولنه

(کابل : ۱۳۵٤ هـ .)

۲٦- شینواری ، دوست، د جرگی مجلی د دریم کال ۱۱- ۱۲- او ۱٤ گنی .

۲۷- ظفر، کاکا خیل ، سید بهادرشاه، پښتانه دتاریخ په رڼا کی، (پیښور یو- نیورسیټی بلك ایجنسی) ۱۹٦۲ع کال .

۲۸- عطایی، محمد ابراهیم، دپښتنی قبیلو اصطلاحی قاموس، د پښتو څیړنو بین المللی مرکز دولتی مطبعه ۱۳۵۸ هـ . کال .

۲۹- عطایی ، محمد ابرهیم ، خیل اوویش، د اجتماعی علومو علمی او تحقیقی مرکز دافغانستان دعلوموا کاد می، کابل ۱۳٦۰ هـ . کال .

۳۰- غبار ، میرغلام محمد ، افغانستان درمسیر تاریخ ، کابل: دولتی مطبعه ۱۳٤٦ هـ . کال :

۳۱- قاضی عطاءالله خان ، دپښتنو تاریخ ، اومړی ټوك ، کابل ۱۳۵٦ هـ . کال .

۳۲- کامل ، دوست محمد، خوشحال خان ختك، اداره اشاعت سرحد، پیښور ۱۹۵۱ع کال .

۳۳- گنډاپور، شیر محمدخان، تواریخ خورشید جهان، (لاهور: ۱۸٦۷ع) کال.

۳٤- محمدحیات خان ، حیات افغانی ، پښتو ژباړه، دفرهادظریفی او عبداللطیف طالبی، کابل: د قومونو او قبایلو چاروزارت ۱۳٦۲ هـ کال :

۳۵- ناغر، زردارخان، صولت افغانی ، کانپور، ۱۸۷٦ع. کال .

۳٦- هروی، نعمت الله ، مخزن افغانی یاتاریخ خان جهانی ، ډهاکه، ۱۹٦۰ع کال.

۳۷- هیوادمل، د محمد هوتك ژوند اومزار ، دبایزید روښان پوهنتون، د لوړو اومسلکی تحصیلاتو مطبعه ۱۳٦۲هـ . کال .

۳۸- یوری، گانکوفسکی ، د درانیانو اپراتوری، دپوهنوال دوکتور گل محمد نورزی ژباړه، پښتو تولنه ۱۳۵۷هـ . کال .

39· H·J· Roverty' Notes On Afghanistan and Balochistan' London' 1880·

40· Bellew: The Races Of Afghanistan, Delhi' 1980·

41· Kandra and Bawas The History Of Muslim Rule In India, Jullunder Bhambri Printing Press 1976·

42· The Dictionary Of Patan Tribes' Army Headquarter Culcutta' 1910.

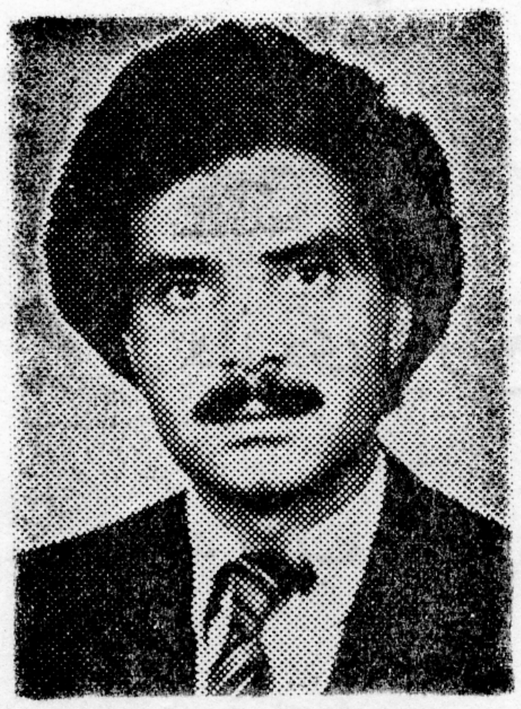
(c) ketabton.com: The Digital Library

د دی اثر دلیکوال نور آثارپه لاندی ډول دی:

الف : چاپ شوی آثار :

۱ـ (دخوشحال خان ختک په نامه اثر ترجمه) چی دافغانستان د علومو اکادمی له خوا د آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی.

۲ـ (دداو دی تاریخ ترجمه) چی د افغانستان د علومو اکادمی له خواد آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی .

د کتاب لیکوال

۳ـ حیات افغانی (دبناغلی ظریفی سره گډه اومشترکه ترجمه) چی د سرحدونو چاروو وزارت د نشراتو او فرهنگی چارود ریاست له خوا د آریانا په مطبعه کی په دریو ټوکونو کی چاپ شوی دی .

٤ـ پښتنی قبیلی چی همدا اوسنی اثر دی اود علومو اکادمی له خوا دښوونی او روزنی په مطبعه کی چاپ شوی دی .

ب . نا چاپ آثار.

۵ـ حیات حافظ رحمت خان ، چاپ ته چمتو دی .

٦ـ شیرشاه اود هغه زمانه (دبناغلی ظریفی سره گډه ترجمه) د چاپ له پاره چمتو دی.

۷ـ سکهان اود دوی مذهبی لار ښوونکی (ناچاپ)

(c) kotabton.com: The Digital Library

هغه آثارچې دَدی کتاب دلیکوال له خوا اهتمام‌شوی‌دی،دادی:

۱ـ ارغونی آریائیان.

۲ـ د پښتنو تولنیز ـ اقتصادی‌جوړښت .

۳ـ خوشحال خان ختک اودده ادبی مکتب .

٤ـ توکمی مرغلری .

٥ ـ د ساحوی ریسرچ د ستونزواوپرابلمونود مقالومجموعه .

٦ـ خوشحال خان ختک . ۲

۷ـ داودی تاریخ .

۸ـ د ادب د تیوری اساسونه .

۹ـ سواتنامه

۱۰ـ امیر کروړاورچند پښتو شاعرانې

۱۱ـ د ننګرهار کرنیزه‌جغرافیه .

۱۲ـ د اقتصادی‌سیاست په‌رڼا کی د تولنیزې ـ اقتصادی پرمختیاپلان‌جوړونه.

PROPERTY OF ACKU

(c) ketabton.com: The Digital Library

Pashtun Tribes

(paṣtaní qabilé)

by

Abdul Latif Talebi

Afghanistan Academy of Sciences
International Centre for Pashto Studies
Kabul, 1991

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library